

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU**

**FILOZOFSKI FAKULTET**

**Ivana Lučića 3**

**Alen Milković**

**NORMIRANJE NEOLOGIZAMA  
U HRVATSKOME JEZIKU**

**doktorska disertacija**

**Mentor: dr. sc. Josip Silić, prof. emeritus**

**Zagreb, 2010.**

*Zahvalan sam svima koji su neposredno i posredno sudjelovali u nastajanju ovoga rada, ponajprije mentoru dr. sc. Josipu Siliću koji me je uputio u metode znanstvenoga istraživanja.*

*Zahvaljujem svim kolegama koji su mi pomogli korisnim savjetima.*

*Posebno sam zahvalan ispitanicima koji su sudjelovali u anketi, kao i osobama koje su mi omogućile anketiranje u institucijama.*

*Na kraju bih zahvalio svojoj majci Mariji, supruzi Ivani i kćeri Nini koje su mi, svaka na svoj način, pružile motivaciju, razumijevanje te svesrdnu potporu.*

## 1. Uvod

Ovaj je rad potaknut mnoštvom oprečnih stavova glede nedoumica u jeziku. Proces stvaranja novih leksema domaćega podrijetla, kao i prihvaćanja novih leksema stranoga podrijetla, temeljno se vezuje uz komunikaciju. S obzirom na to da se komunikacija odvija u svakodnevnome životu, i to na svim stilskim razinama, na taj način postaje dijelom svakodnevice svih govornika hrvatskoga jezika. Mnoštvo govornika rezultira različitim stavovima.

Problemi vezani uz neologizme i njihovo (ne)prihvaćanje sežu u povijest hrvatskoga jezika. Dva su osnovna načina širenja leksika prema podrijetlu leksema. Prvi je način tvorba novih leksema hrvatskim elementima i pripadajućim tvorbenim obrascima, a drugi je prihvaćanje stranih elemenata te njihova prilagodba. Iz tih načina proizlaze i dva načela. Prvo se načelo često pojavljuje kao reakcija na nekritično prihvaćanje leksema stranoga podrijetla u određenome razdoblju, primjerice, utjecaj njemačkoga jezika na hrvatski jezik u devetnaestome stoljeću. Drugo načelo polazi od pretpostavke da je dobro služiti se međunarodnim nazivima jer na taj način jezici postaju sličniji, pa time i pristupačniji za učenje i sporazumijevanje. Uz ta dva procesa postoji i svjestan utjecaj na jezik koji može zaći u krajnost ne uvažavajući samu narav jezika. Takve su silnice sociolingvističke prirode. Uporište pronalaze u politici koja počiva na određenoj doktrini.

Također je problematično definiranje naziva neologizam i ostalih srodnih naziva. Sam naziv neologizam podrazumijeva novu pojavnost, primjerice, nov leksem. Problem nastaje pri interpretaciji 'novoga leksema'. Tu je u prvome redu bitan čimbenik vremena jer je obuhvaćen značenjem leksema 'novo'. Time je na vremenskome pravcu označen onaj dio koji se nalazi u prošlosti (nastanak), no drugi dio koji se odnosi na sadašnjost (trenutačni status) nije jasno ograničen. Razlog je tomu vrlo jednostavan. Svaki čovjek u sebi nosi vlastito jezično iskustvo koje mu je kriterij prema kojemu donosi određene zaključke o jeziku.

Cilj je ovoga rada opisati odnos prema novim leksemima u suvremenome hrvatskom jeziku. Pri tome će se istraživati što se od novih elemenata prihvaća u hrvatskome jeziku i do koje mjere. Prije samoga istraživanja moguće je pretpostaviti dio rezultata istraživanja. Ako pogledamo jezične savjetnike, već se na prvi pogled može vidjeti da se uspoređuju leksemi kojima se ne podudaraju semantička polja, odnosno uspoređuju se leksemi kojima se preklapa samo dio semantičkoga polja, no nigdje se ne navodi da je tomu tako. Jedini podatak koji se može pronaći jest podatak o normativnome statusu pojedinoga leksema. Nedostatak obrazloženja zapravo znači da se ipak pretpostavlja da su semantička polja promatranih parova leksema identična. Iz toga proizlazi pretpostavka da pisci jezičnih savjetnika ne vode dovoljno računa o podudaranju semantičkih polja uspoređivanih leksema (onih domaćega i onih stranoga podrijetla), te na taj način katkada nisu dovoljno precizni u davanju jezičnih savjeta.

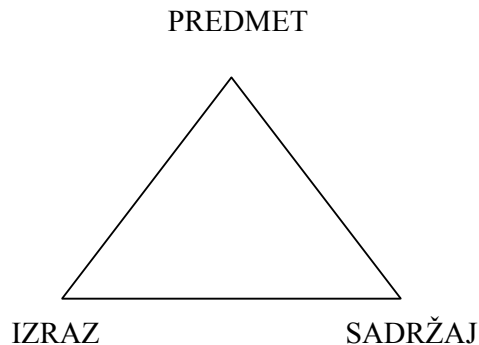
Nadalje, pitanje je kako pronaći jezične ekvivalente za ono što je novo, a pojavljuje se u izvanjezičnoj zbilji. Na raspolaganju su nam elementi domaćega i elementi stranoga podrijetla. Promotrimo li povijest hrvatskoga jezika, vidjet ćemo da u njoj prevladava čistunski pristup. Nedavna se povijest ipak čini drukčijom. Govornici hrvatskoga jezika u posljednjih stotinjak godina nemaju čestu naviku nazivati novine elementima iz hrvatskoga jezika, pa iz toga proizlazi da su u sukobu s čistunskim pristupom. U skladu s rečenim proizlazi da se lakše prihvaća novi leksem stranoga podrijetla. Utvrdit će se je li doista tako.

S obzirom na današnju otvorenost hrvatskoga jezika elementima stranoga podrijetla, takvih elemenata ima mnogo. Razvojem tehnologije i utjecajem medija ima ih sve više gotovo svakoga dana. Rješavanju se toga problema pristupilo relativno kasno, tako da su određeni leksemi stranoga podrijetla stekli normativan status. Leksemi stranoga podrijetla (u povijesti leksemi njemačkoga podrijetla, a danas leksemi engleskoga podrijetla) nisu pravodobno prevedeni, pa je time znatno otežano prihvaćanje hrvatskih zamjembenica, ako se uopće i pojave.

U ovome ćemo se radu baviti nastankom neologizama i procesima koji rezultiraju eventualnim normiranjem. Da bismo opisali te procese, krenut ćemo od jezičnoga znaka.

## 1.1. Jezični znak

Budući da je jezik sustav znakova<sup>1</sup>, leksem je (kao jedna od njegovih jedinica) jezični znak. Narav se jezičnoga znaka može opisati semiotičkim trokutom:



Autori su semiotičkoga trokuta Ogden i Richards (Bussmann, 1996: 425).

Na tome je prikazu označen odnos zbilje i jezika, kao i jezičnih elemenata. Vrh trokuta predstavlja zbilju koja je izvanjezični fenomen. Iz nje proizlazi PREDMET. Da bi se element zbilje moglo preslikati u jezik, prvo ga treba izdvojiti od ostalih predmeta u zbilji, tj. uočiti njegovu posebnost. Upravo će se ta posebnost pretopiti u jezik i postati SADRŽAJ, odnosno značenje. Kao što se taj predmet razlikuje od drugih predmeta u zbilji (pa mu to daje opstojnost), tako i značenje u jeziku zauzima svoje mjesto razlikujući se od svih ostalih značenja. Značenjima se ne može općiti jer nemaju vlastitu mogućnost prijenosa obavijesti. Za to je potreban IZRAZ koji se veže uz značenje. Na taj je način opisana priroda imenovanja fenomena u zbilji. To se može prikazati na primjeru fenomena *pas*:

PREDMET: fenomen koji postoji u zbilji, ponajviše ga se može razlikovati od izraza i sadržaja po tome što je sposoban fizički djelovati, primjerice – ugristi.

SADRŽAJ: skup svojstava koja tvore psa – sposobnost hodanja, hranjenja, lajanja...

---

<sup>1</sup> Usp. De Saussure, 2000: 188-189.

IZRAZ: skup jezičnih jedinica (fonema) koji udružujući se stvaraju nove jezične jedinice višega reda i time dobivaju mogućnost nošenja značenja.

Ferdinand De Saussure rabi nazive *označenik* i *označitelj*: "Nazivamo znakom kombinaciju pojma i akustičke slike... .. Predlažemo da se zadrži riječ *znak* za *cjelinu*, a da *pojam* i *akustička slika* zamijenimo s *označenik* (*signifié*) i s *označitelj* (*signifiant*)..."<sup>2</sup>

Jezik je složeni organizam koji se sastoji od mnoštva različitih, uzajamno povezanih, dijelova. Kao i svaka složena cjelina, podložan je promjenama. Promjene se mogu opisivati s dijakronijskoga i sa sinkronijskoga gledišta. Ferdinand De Saussure ovako objašnjava ta dva gledišta: "Sinkronijsko je sve ono što se odnosi na statički aspekt naše znanosti, a dijakronijsko sve što se tiče evolucija."<sup>3</sup> Da bi se promjene mogle preciznije opisati, potrebno ih je proučavati na razinama koje proizlaze iz osnovnih kriterija zadanih pri istraživanju. Leksik je dio jezika koji opisuje zbilju. Zbog toga je takve naravi da je podložan životnoj praksi. To s jedne strane znači da uvijek mora biti sposoban stvoriti ili integrirati nove lekseme, dok s druge strane već općeprihvaćeni leksemi moraju biti postojani da bi mogli služiti govornicima u svakodnevnome općenju.

Ljudevit Jonke kaže: "Književni jezik treba da bude stabilan, ali u isto vrijeme i tako elastičan da može prihvatiti sve novo što koristi pravilnom izvršavanju funkcija i njegovu organskom razvitku. Taj princip zove se u nauci o jeziku *principom elastične stabilnosti*. Književni se jezik ne može i ne smije ukočiti u jednom svojem razvojnom stupnju, ali ne može se i ne smije ni razliti ni razvodnjati u novostima u tolikoj mjeri da to nanosi štetu sporazumijevanju, zaključivanju, spoznaji, umjetničkom efektu."<sup>4</sup>

To je načelo vrlo zanimljivo jer je tvoreno od proturječnih silnica: jedne teže otvaranju leksika da bi opisale sve što je novo, a druge svakodnevno potvrđuju postojeće lekseme. Tu se neizbježno nameće problem pri kategoriziranju. Koji se leksem doživljava novim i još neprihvaćenim, koji je u fazi prilagodbe te ga je prihvatio jedan dio govornika, a koji ima jednakovrijedan status kao i oni leksemi koji su u svakodnevnoj uporabi? Pri takvome je promišljanju bitan aspekt vremena jer se u njemu sve i događa. Nije moguće osmisliti formulu po kojoj će se svi leksemi uklapati u vremenski pravac na isti način.

---

<sup>2</sup> De Saussure, 2000: 123.

<sup>3</sup> De Saussure, 2000: 139-140.

<sup>4</sup> Jonke, 1965: 191.

Dakle, vrijeme može pomoći, ali samo tako da skicira sliku, tj. da izrazi koja je vjerojatnost da je nakon brojnih ponavljanja leksem upravo u određenoj fazi svojega postojanja.

Ako se dublje prodre u raščlambu, sljedeći kriterij koji se nameće jest uzus. Uzus je definiran kao "ono kako se obično govori"<sup>5</sup>. Što se neki leksem više rabi, time stječe postojanije mjesto. Iznimka su od toga načela leksemi koji pri nastajanju stječu pogrdan prizvuk. Njihova uporaba može biti zacrtana već pri samome nastanku. Primjer je leksem *zrakomlat*. Taj je leksem iz devedesetih godina dvadesetoga stoljeća uklopljen u leksik hrvatskoga jezika, no izvanjezična je (politička) realnost nametnula mogućnost uporabe isključivo u pogrdomome kontekstu. Leksem je *zrakomlat* kasnije postao svojevrstan simbol promjena u leksiku ondašnjega vremena.

Može se ustvrditi da uzus ima bitnu ulogu pri standardizaciji leksika, no njegova je uloga drukčija što se tiče metajezika. Metajezik se sastoji od naziva koji su semantički izrazito precizni. Pri nastanku je novoga naziva značenje jasno definirano i vrlo je mala mogućnost promjene njegova semantičkog polja. Primjer je naziv *fonem*. Definicija je fonema ova: "Fonem je jezična jedinica koja nema značenja."<sup>6</sup> To je najmanja jezična jedinica koja sadrži plan izraza, ali ne i plan sadržaja. Kada bi se dogodio značenjski pomak, naziv bi *fonem* izgubio svoju prvotnu ulogu, a ta je da nedvosmisleno sadržava određeno značenje. Zbog toga uzus, u načelu, ne utječe na nazive. Kada se uzus odnosi na lekseme koji ne pripadaju metajeziku, tj. onomu dijelu leksika koji se ne odnosi na stručne nazive, situacija je posve drukčija, uzus postaje bitan čimbenik.

Novi leksemi nastaju i pri dodiru kultura. Ponekad se čini prikladnijim primiti strani leksem i na taj način zadovoljiti leksičku potrebu, nego kreativnošću osmisliti novi leksem, rabeći građu vlastitoga jezika. Razne su mogućnosti prema kojima novi leksemi ulaze u jezik. U ovome će radu biti riječ o leksemima domaćega i stranoga podrijetla, pa je potrebno opisati nastanak leksema domaćega podrijetla, kao i primanje stranih jezičnih elemenata te njihovu prilagodbu.

---

<sup>5</sup> Silić, 2006: 19.

<sup>6</sup> Barić; Lončarić; Malić; Pavešić; Peti; Zečević; Znika, 1997: 39.

## 1.2. Nastanak leksema domaćega podrijetla

Podrobnije ćemo opisati jedan od načina nastanka leksema domaćega podrijetla, a to je tvorba riječi. Ostale ćemo načine opisati kasnije. Da bi se leksički fond hrvatskoga jezika širio i time obavljao ulogu koja mu se nameće zbog promjena u svakodnevici, potrebna su mu određena pravila. Njima se služe govornici hrvatskoga jezika kada za to nastane potreba.

Prvotni su nazivi koje rabimo u tvorbi riječi osnovni *leksem* i *tvorenica*. U *Leksikologiji hrvatskoga jezika* navedeno je da je osnovni leksem polazišni leksem od kojega tvorimo novi leksem, a tvorenica je novostvoreni leksem. Vrlo je bitan odnos između tih dvaju naziva. Osnovni leksem i tvorenica moraju biti u tvorbenoj vezi. To znači da između njih mora postojati izrazna i sadržajna veza. Promotrimo li primjere *spavač* i *spavačica*, primijetit ćemo da tu postoji dvostruka veza – izrazna i sadržajna, pa se može reći da su ta dva primjera u tvorbenoj vezi. Sljedeći su primjeri leksemi *grom* i *gromada*. Uočavamo samo izrazno podudaranje, ali ne i sadržajno. Zbog toga ta dva leksema nisu u tvorbenoj vezi. Nadalje, uzmemo li kao primjer par leksema *gledati* i *gledateljica*, uočit ćemo da leksem *gledateljica* nije tvoren izravno od glagola *gledati*, nego postoji još jedan leksem koji predstavlja međustupanj, a to je leksem *gledatelj*. Tako nastaje niz *gledati* > *gledatelj* > *gledateljica*. Budući da takav odnos između dvaju leksema uključuje i leksem koji je posrednik, takva se tvorbeno veza naziva *posrednom* ili *daljom*. Ako ne postoji leksem koji je posrednik, nego je veza izravna, takvu vezu zovemo *izravnom* ili *bližom*. Tvorenica uvijek zadržava onaj dio kojim je povezana s osnovnim leksemom. Taj se dio naziva *tvorbena osnova* (Samardžija, 1995: 68).

Način na koji mogu nastati tvorenice jest dvojak: "Tvorenice koje su motivirane jednim osnovnim leksemom nastale su izvođenjem i zovu se izvedenice. Tvorenice koje su motivirane dvama osnovnim leksemima nastale su slaganjem i zovu se složenice. Izvođenje i slaganje dva su osnovna postupka u tvorbi riječi u hrvatskom jeziku."<sup>7</sup>

Samardžija (1995: 69) kaže da se tvorbenom raščlambom primjera *hrvatski*, *praznak* i *parobrod* dolazi do ovih tvorbenih sastavnica: "1. tvorbene osnove (*hrvat-*,

---

<sup>7</sup> Samardžija, 1995: 69.



-znak, *par-* i *-brod*), 2. tvorbenog predmetka ili prefiksa (*pra-*), 3. tvorbenog nastavka ili sufiksa (*-ski*) i 4. spojnika ili interfiksa (*-o-*)."<sup>8</sup> Autor navodi i da u hrvatskome jeziku razlikujemo šest tvorbenih načina: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba, prefiksalsufiksalna tvorba, slaganje, složeno-sufiksalna tvorba, srastanje i preobrazba ili konverzija (Samardžija, 1995: 70-71).

### 1.2.1. Podjela tvorbe riječi prema M. Samardžiji

Detaljnije ćemo prikazati podjelu tvorbe riječi prema Samardžiji. Prema toj je podjeli osmišljena anketa koja će kasnije biti predočena.

#### 1.2.1.1. Pravi tvorbeni načini

Pravi su tvorbeni načini: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba, prefiksalsufiksalna tvorba, slaganje, složeno-sufiksalna tvorba i srastanje (Samardžija, 1995: 71-72).

##### 1.2.1.1.1. Sufiksalna tvorba

Ovo je tvorba pri kojoj tvorenica nastaje tako da se povezuju tvorbeni osnovi i tvorbeni nastavak. Ta je tvorba značajna jer je najplodnija vrsta tvorbe u hrvatskome jeziku. Primjer je sufiksalne tvorbe leksem *bratstvo*. Tvorbenoj je osnovi dometnut tvorbeni nastavak: *brat + stvo > bratstvo*. Samardžija navodi: "Kod nekih tvorenica nastalih sufiksalsnom tvorbom ne vidi se tvorbeni nastavak, iako tvorenicu možemo dovesti u tvorbeni vezu s drugim leksemom, npr. *izvoz s izvoziti*, *razmak s razmaknuti* ili *tlak s tlačiti*. Za takve tvorenice kažemo da su tvorene ništičnim tvorbenim nastavkom ili sufiksom koji u tvorbenoj raščlambi obilježujemo *-ø*, dakle *izlaz/ø*, *razmak/ø*, *tlak/ø*."<sup>9</sup>

---

<sup>8</sup> Samardžija, 1995: 69.

<sup>9</sup> Samardžija, 1995: 70.

#### 1.2.1.1.2. Prefiksalna tvorba

Prefiksalna je tvorba vrsta tvorbe pri kojoj se ispred tvorbeno osnove predmeće tvorbeni predmetak. "Osim riječci *ne* i *ni* tvorbeni predmetci u hrvatskom jeziku podrijetlom su prijedlozi. Prefiks je i riječca *naj-* kojom se tvori superlativ (*najduži*, *najveći*)."<sup>10</sup> Predmetci, uz one domaćega podrijetla, mogu biti i stranoga podrijetla. Pri tome je bitno da se oni predmeću ispred tvorbenih osnova također stranoga podrijetla. Ponekad se predmetci stranoga podrijetla vežu uz tvorbeno osnove hrvatskoga podrijetla, no norma je propisana na taj način da prednost daje tvorenicama koje su nastale rabljenjem hrvatskih predmetaka uz hrvatske tvorbeno osnove. Pogledajmo primjer: *super* + *čovjek* = *superčovjek* > *nad* + *čovjek* = *nadčovjek* (Samardžija, 1995: 70).

#### 1.2.1.1.3. Prefiksarno-sufiksna tvorba

Prefiksarno-sufiksna tvorba vrsta je tvorbe pri kojoj se tvorbenoj osnovi istodobno dodaju i tvorbeni predmetak i tvorbeni dometak. Primjer je leksem *dovratak*. Taj je leksem tvoren ovim elementima: *tvorbeni predmetak* + *tvorbena osnova* + *tvorbeni dometak*: *do* + *vrat* + *ak* > *dovratak*. Nije svaki leksem koji se sastoji od navedenih triju elemenata tvoren tom vrstom tvorbe, primjerice, leksem je *beznadnost* tvoren sufiksnom tvorbom: *beznad(a)n* + *ost* (Samardžija, 1995: 70).

#### 1.2.1.1.4. Slaganje

Slaganje je vrsta tvorbe pri kojoj u nastanku novoga leksema spajanjem sudjeluju dvije tvorbeno osnove. One mogu biti vezane spojnim morfemom *-o-* (*roman* + *o* + *pisac* > *romanopisac*) ili ništichnim morfemom *-ø-* (*crven* + *ø* + *perka* > *crvenøperka*). Kada se spoje dvije tvorbeno osnove koje polazišno imaju vlastiti naglasak, nastaje složenica koja ima samo jedan naglasak. U slučaju da ostanu dva naglasaka govorimo o polusloženicama. U pisanju se prepoznaju po tome što između dviju tvorbenih osnova imaju umetnutu spojnicu, primjerice, *spomen-ploča* (Samardžija, 1995: 70-71).

---

<sup>10</sup> Samardžija, 1995: 70.

#### 1.2.1.1.5. Složeno-sufiksalna tvorba

Složeno-sufiksalna tvorba vrsta je tvorbe pri kojoj tvorenicu nastaje istodobnim djelovanjem slaganja i sufiksalne tvorbe. Pri toj vrsti tvorbe sudjeluju tvorbene osnove i tvorbeni dometak. Primjer je leksem *padobran*. Ovo su tvorbeni elementi: *pad + o + bran + ø > padobranø*. Većina je složenica tvorena tom vrstom tvorbe, pa je složeno-sufiksalna tvorba češća od tvorbe slaganjem. Pri određivanju tvorbe tvorenice koja na prvi pogled sadrži dvije osnove, bitno je utvrditi od čega je ona nastala da bismo kasnije mogli shvatiti način na koji je nastala. Uzet ćemo kao primjer tvorenicu *padobranstvo*. O leksemu *padobranstvo* možemo razmišljati da se sastoji od ovih tvorbenih elemenata: *pad + o + bran + stvo > padobranstvo*. Ipak, tu nije riječ o složeno-sufiksaloj tvorbi, nego o izvedenici jer je tvorbeno osnova *padobran* kojoj se dodaje dometak *-stvo*, pa u tome slučaju govorimo o sufiksaloj tvorbi: *padobran + stvo > padobranstvo* (Samardžija, 1995: 71).

#### 1.2.1.1.6. Srastanje

Srastanje je vrsta tvorbe pri kojoj srastu dva leksema. Primjerice, *kuće + vlasnik > kućevlasnik* (Samardžija, 1995: 71).

#### 1.2.1.2. Pomoćni način

Pomoćni način *Leksikologija hrvatskoga jezika* opisuje kao tvorbeni način pri kojemu se "ne mijenja fonemski sastav riječi"<sup>11</sup>. Kao primjer pomoćnoga načina navedena je preobrazba (Samardžija, 1995: 72).

---

<sup>11</sup> Samardžija, 1995: 71.

### 1.2.1.2.1. Preobrazba

Preobrazba je prijelaz leksema (s neizmijenjenim izrazom) iz jedne vrste riječi u drugu vrstu riječi. Prema *Hrvatskoj gramatici* "riječ koja iz jedne vrste riječi prelazi u drugu vrstu osnovna je riječ. Ona pri preobrazbi dobiva, potpuno ili djelomično, gramatička obilježja one vrste riječi u koju ulazi. Upravo to dobivanje novih gramatičkih obilježja tvorbeno je sredstvo pri preobrazbi"<sup>12</sup>. Navest ćemo kao primjer leksem *mlâda* (pridjev ž. r.) > *mlâda* (imenica ž. r.) (Samardžija, 1995: 72).

### 1.2.2. Podjela tvorbe riječi prema M. Mihaljević i E. Ramadanović

Mihaljević i Ramadanović kažu: "Nakon svega dosad iznesenoga možda bismo mogle predložiti model prema kojemu u općemu jeziku postoji četrnaest zasebnih i ravnopravnih tvorbenih načina. To su:

1. sufiksalna tvorba, tj. tvorba kojom se iza osnove jedne riječi dodaje tvorbeni nastavak (sufiks). Tako nastala tvorenica naziva se sufiksalsnom tvorenicom. Primjerice *krivac, bolestan, autobusni, soliti*.

2. prefiksalna tvorba, tj. tvorba kojom se ispred jedne riječi dodaje tvorbeni predmetak (prefiks). Tako nastala tvorenica naziva se prefiksalsnom tvorenicom. Primjerice *pogledati, nagluh, omalen*.

3. prefiksarno-sufiksalna tvorba, tj. tvorba kojom se tvorbenoj osnovi jedne riječi istodobno dodaju prefiks i sufiks i tako nastaje prefiksarno-sufiksalsna tvorenica. Primjerice *primorje, potkrovlje, beznadan*.

4. slaganje, tj. tvorba u kojoj istodobno sudjeluju (najmanje) tri sastavnice, od kojih je prva osnova, druga spojnik *-o-*, a treća samostalna riječ. Tako nastala tvorenica naziva se složenicom. Primjerice *jugoistok, srednjoeuropski, tamnoplav*.

---

<sup>12</sup> Barić; Lončarić; Malić; Pavešić; Peti; Zečević; Znika, 1997: 300.

5. složeno-sufiksalna tvorba, tj. tvorba u kojoj istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, slaganje i sufiksacija. Tako nastala riječ naziva se složeno-sufiksalsnom tvorenicom. Primjerice *čudotvorac, srednjoškolac, glavobolja, jednoruk, rukopis, crnook...*

6. srastanje, tj. tvorba u kojoj istodobno sudjeluju dvije sastavnice, od kojih prva može biti ili osnova ili riječ, a druga je uvijek riječ. Između sastavnih dijelova sraslice nikada ne dolazi spojnik *-o-*. Tako nastala tvorenica naziva se sraslicom. Primjerice *kućevlasnik, sveopći, čuvarkuća, općedruštveni, palikuća, cjepidlaka, zimzelen, tužibaba, vadičep.*

7. srašteno-sufiksalna tvorba, tj. tvorba u kojoj istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, srastanje i sufiksacija. Tako nastala tvorenica naziva se srašteno-sufiksalsnom tvorenicom. Primjerice *zlurad, bratučed, crvenperka, osamsatni, desetljeće, tisućljeće, stranputica, mnogostruk, punoljetan, višestruk.*

8. unutarnja tvorba, tj. tvorba kojom pri promjeni u samoj riječi (ili naglasak ili fonem osnove, ili i jedno i drugo) nastaje nova riječ. Primjerice *pěčēnje – pečēnje, okòpati – okápati, omòtati – omátati.*

9. tvorba polusloženica (polusloženična tvorba), tj. tvorba u kojoj sudjeluju dvije ili više riječi od kojih svaka ima svoj vlastiti naglasak, a prva se riječ ne sklanja. To se u pismu bilježi spojnicom između njih. Tako nastala tvorenica naziva se polusloženicom. Primjerice *spomen-ploča, vikend-kuća, spomen-dom, džez-glazba, klima-uređaj.*

10. tvorba pokrata, tj. tvorba u kojoj kraćenjem jedne riječi ili višerječne sintagme nastaje nova riječ (*kino* od *kinematograf*, *auto* od *automobil*; *Zet* od *Zagrebački električni tramvaj*, *Nama* od *Narodni magazin*).

11. preobrazba ili konverzija, tj. tvorba u kojoj nova riječ nastaje prijelazom jedne riječi iz jedne vrste riječi u drugu vrstu riječi. Primjerice *mláda* prid. ž. r. – *mláda* im., *novi* prid. m. r. – *Novi* im., *hrvatski* prid. – *hrvatski* pril.

12. tvorba prefiksoidnih tvorenica (prefiksoidizacija, prefiksoidacija), tj. tvorba kojom se ispred jedne riječi dodaje prefiksoid. Primjerice *euroček*, *geobotanika*, *minisuknja*, *telekamera*, *nazoviliječnik*, *nadriknjiga*.

13. tvorba sufiksoidnih tvorenica (sufiksoidizacija, sufiksoidacija), tj. tvorba kojom se na osnovu dodaje spojnik *-o-* i sufiksoid, a sufiksoidi su punoznačne vezane osnove. Primjerice *raketodrom*, *vicoteka*, *čovjekoid*, *čovjekolik*.

14. prefiksoidno-sufiksoidna tvorba, tj. tvorba u kojoj istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, prefiksoidna i sufiksoidna tvorba. Tako nastaje prefiksoidno-sufiksoidna tvorenica. Primjerice *videoteka*, *bibliobus*, *autobus*, *aerodrom*.<sup>13</sup>

### 1.2.3. Podjela tvorbe riječi prema S. Babiću

Stjepan Babić (91: 35-51) navodi ovu podjelu tvorbe riječi:

A. tvorbeni načini: a. izvođenje (sufiksacija); b. slaganje: 1. čiste složenice, 2. složeno-sufiksorna tvorba, 3. sraščivanje, 4. polusloženice, 5. prefiksorna tvorba, 6. prefiksno-sufiksorna tvorba, 7. prefiksno-složena tvorba; c. tvorba skraćenica.

B. načini bliski tvorbi (granična područja): a. unutarnja tvorba; b. preobrazba; c. prijenos značenja; d. višečlani nazivi; e. jezično stvaranje; f. potencijalne riječi; g. individualna tvorba; h. terminološka tvorba.

---

<sup>13</sup> Mihaljević; Ramadanović, 2006: 203-206.

### 1.3. Primanje leksema stranoga podrijetla (teorija jezika u kontaktu)

Druga je mogućnost nastanka novih leksema primanje stranih elemenata te njihova prilagodba. Na početku je potrebno napomenuti da su u citatima navedeni nazivi *posuđivanje* i *posuđenica*, dok se za ta značenja u ovome radu rabe nazivi *primanje* i *primljenica*. Također, u većini se citirane literature rabi naziv *riječ*, no mi ćemo rabiti naziv *leksem*. U knjizi je Rudolfa Filipovića *Teorija jezika u kontaktu* proces primanja detaljno opisan. Pogledajmo o čemu je riječ.

Kao što nacije žive jedna uz drugu, tako i jezici žive i djeluju jedni uz druge. Teorija jezika u kontaktu proučavana je u posljednjih stotinjak godina. Prvi je naziv za opis primanja elementa stranoga jezika u domaći jezik bio *lingvističko* ili *jezično posuđivanje*. "Termin *jezici u kontaktu* ( languages in contact ) postao je uobičajen od pojave klasične monografije Uriela Weinreicha *Languages in Contact* ( 1953 ). ... Otada se taj termin često javlja mjesto starijeg naziva *lingvističko* ili *jezično posuđivanje* ( linguistic or language borrowing ), pa je, čini se, danas prihvaćen kao opći termin te je potisnuo stariji 'lingvističko posuđivanje'."<sup>14</sup>

Devetnaesto stoljeće donosi početne misli o proučavanju posljedica jezičnih dodira. Mišljenja se znanstvenika razlikuju. "Rasmus Rask izražava sumnju da miješani jezici uopće i postoje; ako se jedan jezik miješa s drugim, on može preuzeti neke posuđenice, ali nikad neće preuzeti morfološke oblike. Leksik mnogih jezika može često nositi znakove miješanja, ali gramatička struktura vrlo rijetko. Jezici vrlo rijetko mijenjaju svoju strukturu izvanjskim utjecajem. ... August Schleicher čak tvrdi da miješani jezici uopće ne postoje. Ta misao proizlazi iz njegova gledišta o biti jezika. Jezik je za njega prirodni organizam koji čini jedinstvo..."<sup>15</sup> Max Müller ističe da "ma koliko jezici bili miješani u leksiku, oni ne mogu biti miješani u svojoj gramatici"<sup>16</sup>. W. D. Whitney kaže da se "mogu posuđivati ne samo pojedine riječi nego da se i čitav jezik jednog naroda može prenijeti na drugi, ako je to potrebno radi razumijevanja"<sup>17</sup>. Slaže se s Maxom

---

<sup>14</sup> Filipović, 1986: 17.

<sup>15</sup> Filipović, 1986: 19.

<sup>16</sup> Filipović, 1986: 19.

<sup>17</sup> Filipović, 1986: 19.

Müllerom da "dva jezika nikad ne miješaju svoje gramatike na isti način, ali dodaje da u sekundarnom procesu može doći i do gramatičkog miješanja"<sup>18</sup>. Hugo Schuchardt misli da je netočno da se jezici ne miješaju, ali ide i korak dalje te kaže da "uopće nema jezika koji je posve nemiješan"<sup>19</sup>. Ernst Windisch tvrdi da se "svako jezično miješanje temelji na više ili manje razvijenoj dvojezičnosti"<sup>20</sup>. "Windisch je jedan od onih lingvista koji su jasno odredili svoje kriterije po kojima je neki jezik miješan. Miješani je jezik, prema Windischu, onaj u kojem se: 1. strane riječi upotrebljavaju na račun domaćih, 2. postojeće domaće riječi kojima se opisuju predmeti zamjenjuju stranim, 3. javlja veliki postotak posuđenica, 4. upotrebljavaju posuđenice i u najjednostavnijim izrazima i rečenicama, 5. osim posuđenica imenica upotrebljavaju i glagoli, pa čak i brojevi i morfološki oblici te drugi dijelovi rečenica stranog porijekla."<sup>21</sup>

K. H. Schönfelder nastoji pojasniti kontekst u kojemu se razmišlja o 'miješanju jezika'. On kaže da se "oko 200 godina raspravlja i polemizira o pojmu 'miješanog jezika', a da se nije došlo do definicije koju bi prihvatili svi lingvisti. Jedan je od razloga tome u činjenici da svi lingvisti nemaju jedinstveno i isto shvaćanje o biti jezika, pa prema tome ni o biti miješanog jezika. Neki lingvisti polaze od posuđivanja i najveću važnost pridaju leksiku; oni u miješanom jeziku vide rezultat jednog više ili manje snažnog procesa posuđivanja, pa neki jezik označuju miješanim jezikom ako njegov leksik sadrži stanovit postotak posuđenica. Ali ni u tom se svi lingvisti ne slažu. Broj posuđenica koji neki jezik kvalificira kao miješani jezik ne može se tako lako odrediti, pa kod nekih nalazimo vrlo labave i neodređene definicije"<sup>22</sup>.

Hermann Paul kaže da do miješanja dolazi onda kada se dva jezika toliko razlikuju da ih govornici moraju učiti kao strani jezik. "Najbolje područje za miješanje jezika jest granica dvaju različitih jezičnih područja, gdje se javlja dovoljan stupanj bilingvizma. Bilingvizam može voditi *monolingvizmu* ( monolingualism ) ako jedan od dva jezika ima veći prestiž."<sup>23</sup> Paul osmišljava i načela primanja: "1. Jedan jezik utječe na drugi ako drugi prima strani materijal i ako se njegov vlastiti jezični materijal formira prema stranim uzorima. ... 2. Lingvističko posuđivanje može biti rezultat potrebe i mode. U prvom se

---

<sup>18</sup> Filipović, 1986: 19.

<sup>19</sup> Filipović, 1986: 20.

<sup>20</sup> Filipović, 1986: 20.

<sup>21</sup> Filipović, 1986: 21.

<sup>22</sup> Filipović, 1986: 21.

<sup>23</sup> Filipović, 1986: 23.



slučaju posuđuju pojam i riječ, pa su najčešće posuđenice imena mjesta, lična imena i imena uvezenih stvari. Ako je jezik primalac na nižoj kulturnoj razini i pripada narodu niže, manje razvijene civilizacije, znatno će se povećati broj područja iz kojih će se posuđivati. Ako kulturno superiorni jezik posuđuje od kulturno inferiornijeg, posuđivanje će se ograničiti na termine u vezi s posebnim načinom života naroda koji govori tim jezikom."<sup>24</sup>

Paul također iznosi vrlo vrijedne zaključke. Kada leksem bude primljen iz jednoga jezika u drugi jezik, nužno prolazi kroz promjene, tj. procese prilagodbe. "Oblik riječi bit će nužno modificiran *supstitucijom glasova* ( Lautsubstitution – substitution of sounds ). Pošto je tako modificirana, riječ se širi te je preuzimaju i oni govornici jezika primaoca koji ne znaju strani jezik davalac. Preuzeta riječ širi se spontano jer je govornik upotrebljava da bi u određenom času omogućio priopćavanje. Posuđenica ulazi u redovitu upotrebu tek kad je spontano i često upotrebljavaju razni govornici jezika primaoca. ... Glasovni sustavi dvaju jezika nikada se ne poklapaju, pa govornik strani glas, koji nastoji oponašati, zamjenjuje najbližim glasom iz svoga glasovnog sustava. ... Pošto strane riječi steknu građansko pravo, prolaze iste glasovne promjene kao i domaće riječi. Dužom upotrebom posuđene riječi preuzimaju akcenatski sustav domaćih riječi. ... Paul se dotiče i ostalih promjena kroz koje prolaze posuđene riječi na svojem putu u status posuđenica. Značenje posuđene riječi može se promijeniti u jeziku primaocu, a događa se da se to značenje mijenja i u jeziku davaocu, gdje se ta riječ može izgubiti, dok se i dalje čuva kao posuđenica u jeziku primaocu. ... Jedna ista riječ može se posuditi iz jezika davaoca nekoliko puta u raznim razdobljima. Tada će se u jeziku primaocu javiti u nekoliko glasovnih oblika s razlikama u značenju. Oblik posuđen u najstarijem razdoblju najviše će se razlikovati od oblika u jeziku davaocu. ... Većinom se posuđuju cijele riječi, nikad derivacijski ili fleksički sufiksi. Ali događa se da se strani sufiks, unesen u jezik s većim brojem posuđenica, počne upotrebljavati i u ostalim riječima i dodavati domaćim osnovama, tj. da postane proizvodan. Fleksički se sufiksi vrlo rijetko posuđuju; jedino kad su dva jezika u vrlo tijesnom kontaktu."<sup>25</sup>

U dvadesetome stoljeću Antoine Meillet piše protiv naziva 'miješani jezici'. "Neki lingvisti govore o miješanim jezicima. Izraz je nepogodan. Jer on pobuđuje misao da bi

---

<sup>24</sup> Filipović, 1986: 23.

<sup>25</sup> Filipović, 1986: 23-24.

jedan sličan jezik mogao rezultirati iz mješavine dvaju jezika koji se postave u jednake uvjete, a da se ne bi moglo reći je li neki jezik nastavak jezika A ili jezika B."<sup>26</sup> Filipović kaže da "Meillet, kao i mnogi drugi lingvisti, dopušta da se mogu preuzeti elementi drugoga jezika. Iako smatra posve prirodnim posuđivanje u području leksika, Meillet na posuđivanje u području glasova i gramatike gleda kao na iznimke. Svaki je jezik jedan sustav, i bilingvni govornici koji imaju izbor od dva jezika ne miješaju ta dva jezika... Englezi, koji su preuzeli bezbroj francuskih riječi, nisu zbog toga miješali sustav francuskog jezika sa sustavom engleskoga jer, veli dalje Meillet, gramatički sustavi dvaju jezika ne mogu prodrijeti jedan u drugi. Izgovor i gramatika čine zatvorene sustave koji nisu spremni primiti strane elemente. Samo iznimno posuđuju se fonemi ili gramatičke strukture: kad se to dogodi, posuđeni elementi ne modificiraju cjelinu svakoga sustava, nego ostaju po strani kao iznimke. Dakle, zaključuje Meillet, leksik je domena posuđivanja; predmet posuđivanja uglavnom su elementi rječnika. Gotovo nema jezika čiji leksik ne sadrži posuđenice"<sup>27</sup>.

Uriel Weinreich ističe tri osnovna elementa na kojima treba počivati istraživanje: "1. Jezici su u *kontaktu* ili *dodiru* ( in contact ) kad ih naizmjenično upotrebljava isti govornik ili govornici. Takav je govornik mjesto dodira. Govornika koji izmjenično upotrebljava dva jezika zovemo *bilingvom* ( bilingual ), a tu pojavu *bilingvizmom*. Posljedicu te pojave da jedan govornik upotrebljava više od jednog jezika nazvat ćemo *interferencijom* ( interference )."<sup>28</sup>

### 1.3.1. Primarna adaptacija

Bilingvalni je govornik točka na kojoj se događa interferencija, tj. dodir između jezika davaoca i jezika primaoca. O govorniku ovisi koliko će moći dva jezična koda kojima se služi zadržati odvojenima. U onome trenutku kada to ne može, govorimo o interferenciji. Interferencija se može opisati kao odstupanje od norme zbog znanja dvaju ili više jezika. Da bismo pobliže opisali proces primanja leksema iz jednoga jezika u drugi, potrebno je navesti određene nazive. Pri jezičnome primanju sudjeluju najmanje

---

<sup>26</sup> Meillet, 1921: 83.

<sup>27</sup> Filipović, 1986: 25.

<sup>28</sup> Filipović, 1986: 26.

dva jezika: jezik davalac ( $L_d$ ) i jezik primalac ( $L_p$ ). Znakom X označit ćemo leksem koji je priman iz  $L_d$  u  $L_p$ . Kada se X prima iz  $L_d$  u  $L_p$ , kažemo da se događa jezična interferencija. Da bismo znali o kojemu je stupnju elementa X riječ, trebamo imenovati stupnjeve. Kada se X nalazi u  $L_d$  nazivamo ga *model*, a kada se počne rabiti u  $L_p$  nazivamo ga *replika*. Prijelaz iz modela u repliku nije jednostavan i brz proces. Između te dvije krajnosti X se u slijedu može ostvarivati raznim izrazima. Te faze zovemo *kompromisne replike* (Filipović, 1986: 38).

Filipović navodi tri stupnja primanja: "1. *prebacivanje* ( *switching* ) je pojava kad bilingvni govornik alternativno upotrebljava dva jezika, pa u svoj govor uvede iz drugog jezika potpuno neasimiliranu ( neadaptiranu ) riječ. Tada govornik prelazi iz jednog jezika u drugi, tj. *prebacuje kod* ( *code-switching* ); 2. *Interferencija* ( *interference* ) se javlja kad dođe do *preklapanja* ( *overlapping* ) dvaju jezika; 3 *Integracija* ( *integration* ) je stadij u kojem se strani element uklopio u sustav jezika primaoca ( $L_p$ ), kao utvrđena i potpuno adaptirana *posuđenica* ( *loanword* )."<sup>29</sup>

Dva sustava nisu ista, pa se pri primanju elementa X iz  $L_d$  u  $L_p$  nužno događaju promjene. Dvije su mogućnosti. Jedna je da  $L_p$  poprimi obilježja elementa X iz  $L_d$ . To konkretno znači da se X ne mora u potpunosti prilagoditi prema  $L_p$ , nego u  $L_p$  unosi nove elemente. Svaki unos novih elemenata primanjem naziva se importacija. Postoji i mogućnost zamjene elemenata koje  $L_p$  ne prihvaća od  $L_d$ . Taj se proces prilagodbe naziva supstitucija (Filipović, 1986: 41).

Kada leksem prelazi iz  $L_d$  u  $L_p$ , izraz mu je promjenjiv, tj. prolazi kroz kompromisne replike. Cjelokupan se proces, od primanja leksema do njegova potpuna prihvaćanja, naziva proces integracije. Podrobnije bi se moglo opisati ovako: pri prvoj uporabi X iz  $L_d$  u  $L_p$  govornik nastoji rabiti što izvorniji izraz koji je čuo. Na tome stupnju govorimo o modelu, tj. o stranoj riječi. Pri općenju s drugim govornicima X se širi i biva sve korišteniji. Time dobiva mogućnost za mijenjanje izraza. Upravo na tome stupnju dolazi do djelomične supstitucije, pa se stvaraju kompromisne replike. Ako X nauči monolingvalni govornik, dogodit će se potpuna ili gotovo potpuna supstitucija jer takav govornik rabi samo jedan jezični sustav kojemu se sve prilagođava. Može se dogoditi da

---

<sup>29</sup> Filipović, 1986: 38.

X svojim ulaskom u  $L_p$  unese i neka svojstva  $L_d$ . To predstavlja inovaciju u  $L_p$ , a najčešće se događa importacija suglasničkih skupina koje do tada nisu mogle postojati zbog pravila o raspodjeli fonema. Naveli smo najjednostavniji način primanja, a taj je da X prelazi iz  $L_d$  u  $L_p$ . To ne mora uvijek biti tako. Ponekad model rabi jedan ili više jezika posrednika da bi došao do  $L_p$ . Time dolazimo do dva načina primanja (Filipović, 1986: 43-45). Filipović kaže: "...radi boljeg teoretskog razlikovanja i lakše primjene u našoj analizi jezičnih dodira, uveli smo dva termina: a) *posredno posuđivanje* ( intermediary borrowing ) i b) *neposredno posuđivanje* ( direct borrowing )."<sup>30</sup> Posredno se primanje ostvaruje posrednim dodirom, tj. model prelazi kroz najmanje jedan jezik posrednik. Neposredno se primanje ostvaruje dodirom dvaju jezika.

Samardžija navodi i *kružno primanje*: "Osim izravnog i neizravnog posuđivanja postoji i posuđivanje za koje bismo mogli reći da je kombinacija tih dvaju. Događa se, naime, da jezik primalac posudi neki leksem iz jezika davaoca pa onda nakon nekog vremena jezik davalac natrag posudi isti leksem. Takvo posuđivanje naziva se kružnim..."<sup>31</sup>

Filipović dalje kaže: "Dosadašnja podjela H-W-ove teorije ( na osnovi djelovanja supstitucije i importacije ) u tri stadija adaptacije: model, kompromisna replika, replika, ne zadovoljava potpuno analizu korpusa našeg projekta 'Engleski element u evropskim jezicima', jer su neki rezultati naše analize ostali izvan te klasifikacije. Stoga ćemo polazeći od rezultata te analize, preispitati obje operacije ( supstituciju i importaciju ) i njihovo djelovanje u procesu adaptacije, te posebno istražiti prirodu svih promjena koje se u tom procesu javljaju."<sup>32</sup>

Nakon što je element X potpuno prilagođen sustavu  $L_p$ , moguće su na replici i daljnje promjene. Zbog toga je potrebno uočiti granicu. Sve što se događa prije nastanka replike naziva se *primarna adaptacija*, a sve promjene koje slijede na replici pripadaju *sekundarnoj adaptaciji*. Uočljivo je da je tim dvjema adaptacijama različit element vremena. Primarna adaptacija relativno je jasno određena jer počinje modelom, a završava replikom. Sekundarna adaptacija jasna je samo što se tiče postanka. Krajnja se vremenska

---

<sup>30</sup> Filipović, 1986: 49.

<sup>31</sup> Samardžija, 1995: 48.

<sup>32</sup> Filipović, 1986: 55.

granica vezana uz njezine promjene ne može odrediti. Pri primarnoj adaptaciji događaju se velike promjene i one su vezane uz bilingvalnost. Replike su vrlo nepostojane i mogu se često smjenjivati. Sekundarna adaptacija nema tu dinamiku. Promjene su vrlo rijetke, pa nema izgleda da se često javljaju varijante replika. Kada se promjena i dogodi, ona je spora i kreće se unutar tendencije razvoja  $L_p$ . Takve su promjene vezane uz jednojezičnost jer se događaju unutar jednoga jezičnog sustava. Taj sustav ima jasno određena pravila (Filipović, 1986: 56-57).

### 1.3.2. Sekundarna adaptacija

Pri primanju se leksema iz  $L_d$  u  $L_p$  događaju određene promjene, i to na različitim razinama. To su *fonološka*, *morfološka* i *semantička razina*. Prema tim su razinama imenovani procesi: *transfonemizacija*, *transmorfemizacija* i *semantičko posuđivanje* (Filipović, 1986: 58-65).

#### 1.3.2.1. Transfonemizacija (fonološka razina)

Nakon što primljeni leksem uđe u  $L_p$ , on prolazi kroz primarne promjene, primjerice, prilagodbu fonološkomu sustavu. Time je okončana primarna adaptacija. Ako  $L_d$  nema određenih prozodijskih elemenata kao  $L_p$ , leksem ih mora poprimiti. Takvi se procesi događaju nakon što je izraz replike već ustaljen, te još treba odrediti naglasak po kakvoći i dužini (Filipović, 1986: 58-59). "Transfonemizacija je zamjena fonoloških elemenata jezika davaoca elementima jezika primaoca, a javlja se u toku formiranja fonološkog oblika posuđenice u jeziku primaocu. ... Dva su osnovna načina transfonemiziranja elemenata modela jezika davaoca u toku adaptacije u repliku u jeziku primaocu: a) direktnim zamjenjivanjem, b) preko jezika posrednika. U oba slučaja postoje dva moguća puta: usmeni i pismeni. Sva ta četiri načina adaptacije modela u jeziku primaocu ( 1. direktni usmeni, 2. direktni pismeni, 3. preko posrednika usmeni, 4. preko posrednika pismeni ) mogu utjecati na tok adaptacije posuđenice i na način njezine integracije u sustav jezika primaoca."<sup>33</sup>

---

<sup>33</sup> Filipović, 1986: 69.

Tri su vrste transfonemizacije: A. *potpuna*; B. *djelomična ili kompromisna*; C. *slobodna transfonemizacija*. Potpuna transfonemizacija događa se kada su fonemi primljenice istovjetni u  $L_d$  i  $L_p$ . Djelomična ili kompromisna transfonemizacija događa se kada fonemi  $L_d$  samo djelomice odgovaraju fonemima  $L_p$ . Samoglasnici se mogu razlikovati po otvoru, a suglasnici po mjestu artikulacije. Slobodna transfonemizacija događa se kada fonemi  $L_d$  nemaju odgovarajućih fonema u  $L_p$ , pa se fonemi zamjenjuju slobodno, bez pravila. Pri primanju može doći do fonemske importacije, što znači da se u  $L_p$  rabi novi fonem (Filipović, 1986: 72-73).

### 1.3.2.2. Transmorfemizacija (morfološka razina)

Sekundarna adaptacija nastaje kada se primljenica počne sklanjati po padežima te dobije i ostale potrebne gramatičke morfeme. Transmorfemizacija predstavlja supstituciju morfema  $L_d$  i  $L_p$ . Tri su vrste: A. *nulta*; B. *kompromisna*; C. *potpuna transmorfemizacija*. Nulta transmorfemizacija javlja se kada se primljenica primi bez gramatičkoga morfema. Na taj se način gramatički morfem  $L_p$  veže uz leksički morfem i tako tvori primljenicu. Pri kompromisnoj transmorfemizaciji primljenica zadržava svoj sufiks, tj. gramatički morfem koji je prilagođen na fonološkoj razini, ali ne i na morfološkoj. Potpuna transfonemizacija označava zamjenu morfema  $L_d$  onim iz  $L_p$ . Tako na engleskom primjeru *boxer* vidimo mijene. U fazi kompromisne replike sufiks je *-er*, no kada postane replika, sufiks *-er* zamjenjuje se sufiksom *-ač*, tj. onim iz  $L_p$ , pa krajnji izraz glasi *boksač* (Filipović, 1986: 119-123).

### 1.3.2.3. Semantičko primanje (semantička razina)

I semantička razina može provoditi sekundarnu adaptaciju. Ako leksem u  $L_d$  ima nekoliko značenja, u  $L_p$  obično ulazi sa samo jednim značenjem, i to onim zbog kojega se i želi primiti. Primanje se značenja događa pri primarnoj adaptaciji. Za razliku od fonološke razine, na semantičkoj su razini mogućnosti promjene u sekundarnoj adaptaciji brojnije: "1. nulta semantička ekstenzija 2. suženje značenja, ... 3. proširenje značenja."<sup>34</sup>

---

<sup>34</sup> Filipović, 1986: 65.

Nulta semantička ekstenzija predstavlja jednakost značenja u modelu i replici i ona pripada primarnoj adaptaciji. Suženje značenja također pripada primarnoj adaptaciji jer je riječ o izboru značenja prije nego što je leksem ušao u  $L_p$ . Proširenje značenja može se dogoditi samo pri duljoj uporabi nekoga leksema u  $L_p$ . Nakon što se dovrši sekundarna adaptacija, ponekad se događa čak i druga sekundarna adaptacija. Ona ne nosi naziv 'tercijarna' jer je mali broj primjera. Pejorizacija se uklapa u sekundarnu adaptaciju jer se događa pri slobodnoj uporabi primljenica u  $L_p$ . Uzmimo kao primjer leksem *najlon* (Filipović, 1986: 65-67):

|                        |   |                          |   |                                |
|------------------------|---|--------------------------|---|--------------------------------|
| primarna<br>adaptacija |   | sekundarna<br>adaptacija |   | druga sekundarna<br>adaptacija |
| ↓                      |   | ↓                        |   | ↓                              |
| <i>umjetno</i>         |   | <i>značenje</i>          |   | <i>pejorativno</i>             |
| <i>vlakno</i>          | + | <i>plastičnosti</i>      | + | <i>značenje</i>                |

"Na *semantičkoj razini* ( semantic level ) javljaju se dvije pojave kao rezultat jezičnih kontakata. Prva je *adaptacija značenja* modela, a druga je *semantičko posuđivanje* ( semantic borrowing ). Osnovna je razlika između njih u tome što se adaptacija značenja modela vrši na posuđenici koja je preuzeta iz jezika davaoca, a semantičko posuđivanje je transfer značenja iz jezika davaoca na neku već postojeću domaću riječ u jeziku primaocu. Prva se pojava potpuno uklapa u proces jezičnog posuđivanja kao rezultat jezičnih kontakata jer čini cjelinu s ostala dva aspekta ( fonološkim i morfološkim ) u analiziranju adaptacije modela. Druga je pojava po svojoj naravi drugačija jer nema veze s posuđenicama na adaptaciji kojih izgrađujemo cijelu teoriju jezika u kontaktu."<sup>35</sup> Filipović navodi da se potreba za novom riječi "može zadovoljiti jednim od triju postupaka: a) tvori se nova riječ od postojećih elemenata jezika; b) posuđuje se riječ iz nekog drugog stranog jezika; c) mijenja se značenje neke postojeće stare riječi u jeziku ili joj se pored starog dodaje novo značenje. ... U semantici se najčešće spominje šest glavnih *uzroka semantičke promjene* ( causes of semantic change ): a) lingvistički uzroci, b) povijesni uzroci, c) socijalni uzroci, d) psihološki uzroci, e) strani utjecaj kao uzrok semantičke promjene, f) potreba za novom riječi kao uzrok semantičke promjene"<sup>36</sup>.

<sup>35</sup> Filipović, 1986: 153.

<sup>36</sup> Filipović, 1986: 158.

Pogledajmo koje su kategorije promjena značenja: "Ako semantičke promjene kategoriziramo prema elementima tradicionalne analitičke definicije značenja koja se osniva na odnosu između simbola ( imena ) i značenja, dobivamo dvije kategorije promjene značenja: a) one bazirane na vezi između značenja; b) one bazirane na vezi između oblika. Toj se kategorizaciji može dodati i podjela asocijacija na a) asocijaciju po sličnosti i b) asocijaciju po povezanosti. Spojimo li te dvije podjele, dobit ćemo četiri osnovna tipa semantičkih promjena: 1. *metafora* – sličnost po značenju; 2. *metonimija* – povezanost po značenju; 3. *pučka etimologija* – sličnost po obliku; 4. *elipsa* – povezanost po obliku."<sup>37</sup>

I na kraju spomenimo da se i procjena značenja primljenice može mijenjati. "Procjena značenja u sklopu promjene značenja pokazuje kretanje u dva pravca: a) pravac pogoršanja značenja – *pejorizacija* ( pejoration ), b) pravac poboljšanja značenja – *amelioracija* ( amelioration ). Ta dva pravca kretanja mogu počinjati od nultog stadija, koji je neutralan, i kretati se prema gore, tj. prema poboljšanju, ili prema dolje, tj. prema pogoršanju značenja."<sup>38</sup>

---

<sup>37</sup> Filipović, 1986: 159.

<sup>38</sup> Filipović, 1986: 160.



## 1.4. Definicije naziva

Da bismo precizno opisali pojave koje proučava znanost, potrebni su nam nazivi. To su leksemi koji bi trebali imati samo jedno denotativno značenje. Zbog toga se često primaju leksemi stranoga podrijetla jer postojeći leksemi domaćega podrijetla već sadržavaju značenje. To ne znači da hrvatski jezik nije sposoban tvoriti nazive na temelju svoga leksičkog fonda i tvorbenih pravila. Ovdje su predstavljeni nazivi koji su vezani uz stvaranje i zastarijevanje leksema. Pogledajmo kako ih definira literatura.

### 1.4.1. Neologizam

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "nova riječ, jezična novotvorina, kovanica ili posuđenica iz drugog jezika; novotvorenica."<sup>39</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "novostvorena riječ; novotvorenica."<sup>40</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "nova riječ, jezična novotvorina (obrat govora, gramatička osobitost)."<sup>41</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "nova riječ, jezična novotvorina, kovanica ili posuđenica iz drugog jezika; novotvorenica."<sup>42</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "nova riječ, jezična novotvorina, kovanica ili posuđenica iz drugog jezika; novotvorenica."<sup>43</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "novotvorina, novostvorena riječ; novo skovana i još ne općenito prihvaćena riječ ili izraz; kovanje i upotreba novih riječi ili

---

<sup>39</sup> Anić, 2003: 853.

<sup>40</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 677.

<sup>41</sup> Klaić, 2002: 937.

<sup>42</sup> Anić; Goldstein, 1999: 891.

<sup>43</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 812.

upotreba starih riječi u novom značenju; riječ, izraz, konstrukcija koja je nedavno ušla u jezik."<sup>44</sup>

*Veliki školski leksikon*: "nova riječ, novotvorina u jeziku koja jezičnoj zajednici neko vrijeme djeluje kao nešto novo (takve su riječi, npr. *ekologija*, *menadžer*, *e-mail*, *netiquette* i dr., koje s vremenom postaju standardne."<sup>45</sup>

*Routledge Dictionary of Language and Linguistics*: "1. novostvoreni lingvistički izraz (riječ ili fraza) koji novim doživljava samo dio govornika ili cjelokupna jezična zajednica (kao način označavanja novoga predmeta u tehnologiji, industriji, politici, kulturi ili znanosti)... 2. termin koji se u neurolingvistici odnosi na riječi s novim sadržajem. Njih prema određenim pravilima stvaraju pojedinci, ali te riječi ne pripadaju općemu leksiku."<sup>46</sup>

Theodor Lewandowski kaže da je neologizam "nova tvorenica, novostvorena riječ; nova riječ, odnosno novi izraz koji se u razgovornomu jeziku još nije potpuno udomaćio"<sup>47</sup>. Georges Mounin neologizam definira ovako: "Nova riječ, novo značenje neke, već postojeće, riječi, ali također primljenica (ne samo iz stranoga jezika nego i žargona pojedinih društvenih skupina); napokon i riječ koja je ponovno oživjela."<sup>48</sup> Dieter Herberg navodi da je neologizam "leksička jedinica ili značenje koji se pojavljuju u određenome razdoblju jezičnoga razvoja, u jednoj komunikacijskoj zajednici, zatim se šire, bivaju prihvaćeni kao jezična norma te ih većina jezičnih korisnika neko vrijeme osjeća novima"<sup>49</sup>. Stjepan Babić pod neologizmom podrazumijeva vremensko-čestotne odrednice koje "označuju u kojem se vremenu i s kojom čestotom pojedina riječ upotrebljava"<sup>50</sup>. Babić objašnjava da neologizam nije samo novi leksem, nego i leksem koji obično daje i stilsko određenje.

---

<sup>44</sup> Simeon, 1969a: 904.

<sup>45</sup> *Veliki školski leksikon*, 2003: 664

<sup>46</sup> Bussmann, 1996: 324.

<sup>47</sup> Lewandowski, 1994: 744.

<sup>48</sup> Mounin, 1974: 229.

<sup>49</sup> Herberg, 2002: 195.

<sup>50</sup> Babić, 1981: 81.

### 1.4.2. Novotvorenica

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ tvorena u novo vrijeme koja nije posve prihvaćena u govoru, novotvorena riječ; neologizam."<sup>51</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "riječ ili izraz novijeg postanja, osjeća se kao nov te ne pripada ustaljenoj jezičnoj tradiciji, može nastati razvijanjem područja na koje se riječ odnosi ili razvijanjem unutarjezične stilizacije (*parobrod, telefon, alunirati, ekologija, kisik, popridjevljenje, samobitnost, dražica, brzoglas, bitnica*)."<sup>52</sup>

### 1.4.3. Kovanica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja je dobivena sastavljanjem dviju prepoznatljivih riječi koje se osjećaju kao posebni dijelovi, a ona sama osjeća se kao novotvorina ili se prepoznaje kao model poznat u drugom jeziku [*kolo(a) + dvor ← kolodvor: Bahnhof, njem.; nogomet → domet, puškomet, namet*]."<sup>53</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "novoskovana riječ; tvorenica, neologizam."<sup>54</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "riječ koja je dobivena sastavljanjem dviju prepoznatljivih riječi koje se osjećaju kao posebni dijelovi, a ona sama osjeća se kao novotvorina ili se prepoznaje kao model poznat u drugom jeziku [*kolo(a) + dvor ← kolodvor: Bahnhof, njem.; nogomet → domet, puškomet, namet*]."<sup>55</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "kovina; umjetna riječ; umjetno stvorena za neku svrhu."<sup>56</sup>

*Veliki školski leksikon*: "kovanica > neologizam."<sup>57</sup>

---

<sup>51</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 707.

<sup>52</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 837.

<sup>53</sup> Anić, 2003: 624.

<sup>54</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 495.

<sup>55</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 620.

<sup>56</sup> Simeon, 1969a: 715.

<sup>57</sup> Veliki školski leksikon, 2003: 510.

#### 1.4.4. Novotvorina

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "1. novi oblik, inovacija; 2. neologizam, nova riječ, novostvorena riječ – Nove pojave, većinom na području morfologije, koje su nastale u danom jeziku u kasnijoj epohi njegova razvitka."<sup>58</sup>

#### 1.4.5. Tvorenica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja je nastala tvorbom [*pis* + *ač* → *pisač*]."<sup>59</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja nastaje tvorbom."<sup>60</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "riječ koja je nastala tvorbom [*pis* + *ač* → *pisač*]."<sup>61</sup>

#### 1.4.6. Novotvorba

U rječnicima nije pronađena definicija naziva *novotvorba*.

#### 1.4.7. Novotvorbenica

U rječnicima nije pronađena definicija naziva *novotvorbenica*.

#### 1.4.8. Oživljenica

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "leksem koji se iz pasivnoga jezika vratio u aktivni."<sup>62</sup>

---

<sup>58</sup> Simeon, 1969a: 944.

<sup>59</sup> Anić, 2003: 1639.

<sup>60</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 1286.

<sup>61</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 1365.

<sup>62</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 793.

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "leksem koji se iz pasivnoga jezika vratio u aktivni."<sup>63</sup>

#### 1.4.9. Novogovor

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "način izražavanja, izmišljanje riječi i davanje novih značenja riječima (često omogućuje da se prikriju namjere onoga tko govori ili da se izbjegne jasno izražavanje i izjašnjavanje)."<sup>64</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "način izražavanja, izmišljanje riječi i davanje novih značenja riječima (često omogućuje da se prikriju namjere onoga tko govori ili da se izbjegne jasno izražavanje i izjašnjavanje) // novogovorni *prid.* koji pripada, koji se odnosi na novogovor \* NOVO- + v. govor (takva kovanica pojavljuje se po prvi put u romanu G. Orwella 1984.)."<sup>65</sup>

#### 1.4.10. Neologija

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "prečesta upotreba novih riječi; proučavanje stvaranja novih riječi."<sup>66</sup>

#### 1.4.11. Posuđenica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "1. riječ preuzeta iz drugog jezika i prilagođena jeziku koji preuzima; 2. naziv koji se upotrebljava u jednom području ili struci, a koji je u nju preuzet iz neke druge struke (npr. 'subjekt' u lingvistici je preuzet iz logike)."<sup>67</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ stranoga podrijetla prilagođena jezičnom sustavu; tuđica."<sup>68</sup>

---

<sup>63</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 904.

<sup>64</sup> Anić, 2003: 886.

<sup>65</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 836.

<sup>66</sup> Simeon, 1969a: 904.

<sup>67</sup> Anić, 2003: 1118.

<sup>68</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 901.

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "1. riječ preuzeta iz drugog jezika i prilagođena jeziku koji preuzima; 2. naziv koji se upotrebljava u jednom području ili struci, a koji je u nju preuzet iz neke druge struke (npr. 'subjekt' u lingvistici je preuzet iz logike)."<sup>69</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "pozajmljenica, posuđena ili pozajmljena riječ ili izraz; jezični element preuzet iz tuđega jezika ili dijalekta u svoj vlastiti govor; preuzeta riječ ili preuzeto jezično sredstvo."<sup>70</sup>

*Veliki školski leksikon*: "posuđenice, riječi posuđene iz drugih jezika koje prema jeziku iz kojega su posuđene imaju posebne nazive: latinizmi, grecizmi, germanizmi, hungarizmi, rusizmi, bohemizmi, polonizmi, turcizmi, anglizmi, amerikanizmi i romanizmi, unutar kojih razlikujemo galicizme (iz franc. jezika), talijanizme, hispanizme, luzitanizme (iz port. jezika)."<sup>71</sup>

*Routledge Dictionary of Language and Linguistics*: "1. u užemu smislu – za razliku od stranih riječi, leksemi primljeni iz jednoga jezika u drugi jezik...; 2. u širem smislu – krovni naziv za strane riječi i primljenice."<sup>72</sup>

*Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*: "Posuđenice su riječi stranoga podrijetla koje su više ili manje prilagođene hrvatskomu jezičnom sustavu. Naziv posuđivanje ne opisuje najtočnije ono što se u jeziku događa jer posuđeni naziv ostaje i u jeziku iz kojeg je posuđen, te taj jezik ne očekuje njegov povrat, npr. kad je hrvatski posudio riječ *tenis* iz engleskoga (engl. *tennis*), ta je riječ još uvijek ostala i u engleskome te engleski ne očekuje njezino vraćanje. Stoga bi znanstveno ispravniji bio naziv *primanje*, a umjesto naziva *posuđenica* naziv *primljenica*."<sup>73</sup>

---

<sup>69</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 1001.

<sup>70</sup> Simeon, 1969b: 112-113.

<sup>71</sup> Veliki školski leksikon, 2003: 775.

<sup>72</sup> Bussmann, 1996: 287-288.

<sup>73</sup> Frančić; Hudeček; Mihaljević, 2005: 206.

#### 1.4.12. Prevedenica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja je načinjena po uzoru na stranu riječ tako da je preuzeto strano značenje, a strane su tvorbene jedinice zamijenjene domaćima (npr. *Bahnhof* – *kolodvor*); kalk, pakovak."<sup>74</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "doslovno prevedena riječ iz drugog jezika; kalk."<sup>75</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "kalk: riječ, izraz, fraza, prevedeni doslovno sa stranog jezika i tako preuzeti u drugi jezik, kojemu ne odgovaraju po svojem sastavu i obliku."<sup>76</sup>

#### 1.4.13. Kalk

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "preuzeta riječ ili fraza iz stranog jezika nastala doslovnim prevođenjem [*kamenotisak* < *njem. Steindruck*]; prevedenica, pakovak."<sup>77</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ ili izraz jednoga jezika nastala doslovnim prevođenjem s drugoga jezika; prevedenica."<sup>78</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "preuzeta riječ ili fraza iz stranog jezika nastala doslovnim prevođenjem [*kamenotisak* < *njem. Steindruck*]; prevedenica, pakovak."<sup>79</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "preuzeta riječ ili fraza iz stranog jezika doslovnim prevođenjem [*Steindruck* < *kamenotisak*]."<sup>80</sup>

---

<sup>74</sup> Anić, 2003: 1179.

<sup>75</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 958.

<sup>76</sup> Simeon, 1969b: 163.

<sup>77</sup> Anić, 2003: 542.

<sup>78</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 426.

<sup>79</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 546.

<sup>80</sup> Anić; Goldstein, 1999: 639.

*Rječnik stranih riječi*: "naziv za osobitu jezičnu pojavu kada se iz stranoga jezika ne uzima sama riječ nego samo njezin 'unutrašnji oblik', tj. njezino značenje ...; neki naši mlađi lingvisti upotrebljavaju za kalk izraze: *pakovak, prevedenica* (časopis *Jezik*)..."<sup>81</sup>

#### 1.4.14. Usvojenica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja je usvojena iz drugoga jezika."<sup>82</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "usvojena tuđica."<sup>83</sup>

*Wikipedia* donosi svoju definiciju: "Usvojenice su riječi koje su se toliko prilagodile hrvatskome jeziku da ih više uopće ne osjećamo kao posuđenice ili tuđice. Ako se posuđenica potpuno prilagodi hrvatskome jeziku i njihovim pravilima, s vremenom se njeno strano podrijetlo neće primjećivati, a i često ih rječnici neće navoditi kao posuđenice. Usvojenice su nam potrebne jer često nemamo hrvatsku zamjenu za te riječi. Turcizmi: *boja, budala, čekić, div, jastuk, kat, krevet, sapun, sat, top*... Hungarizmi: *cipela, čizma, karika, kip, lopov, lopta, soba, teret*... Grecizmi: *ikona, kaos, kemija, kor, anđeo*... Germanizmi: *madrac, lozinka, vaga, šminka*... Bohemizmi: *časopis, povod, spis, tlak, uloga, vlak*..."<sup>84</sup>

#### 1.4.15. Prilagođenica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "posuđenica prilagođena normama standardnog jezika; prilagođena riječ."<sup>85</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "posuđenica prilagođena normama standardnoga jezika; prilagođena riječ."<sup>86</sup>

---

<sup>81</sup> Klaić, 2002: 649.

<sup>82</sup> Anić, 2003: 1692.

<sup>83</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 1324.

<sup>84</sup> <http://hr.wikipedia.org/wiki/Usvojenice>

<sup>85</sup> Anić, 2003: 1194.

<sup>86</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 971.



*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "posuđenica prilagođena normama standardnoga jezika; prilagođena riječ."<sup>87</sup>

#### 1.4.16. Internacionalizam

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja se upotrebljava u mnogim jezicima a da se ni u jednom ne osjeća kao tuđica."<sup>88</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "riječ koja se upotrebljava u mnogim jezicima a da se ni u jednom ne osjeća kao tuđica."<sup>89</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "internacionalna riječ, međunarodna riječ ili izraz ili element ili termin; to su, najčešće, riječi lat. ili grč. postanja koje se upotrebljavaju u svima, u mnogim, ili bar u glavnim evropskim (a i u nekima drugim) jezicima."<sup>90</sup>

#### 1.4.17. Tuđica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "prepoznatljiva riječ iz drugog živog ili prirodnog jezika, usvojena izvorno ili preko jezika posrednika, često istoznačna s nekom postojećom riječju jezika primaoca; posuđenica."<sup>91</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ preuzeta iz drugog jezika i uvedena u vlastiti stalni jezični fond; posuđenica."<sup>92</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "prepoznatljiva riječ iz drugog živog ili prirodnog jezika, usvojena izvorno ili preko jezika posrednika, često istoznačna s nekom postojećom riječju jezika primaoca; posuđenica."<sup>93</sup>

---

<sup>87</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 1040.

<sup>88</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 359.

<sup>89</sup> Klaić, 2002: 602.

<sup>90</sup> Simeon, 1969a: 551.

<sup>91</sup> Anić, 2003: 1633.

<sup>92</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 1282.

<sup>93</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 1361.

*Veliki školski leksikon*: "tuđice, riječi podrijetlom iz drugih ('tuđih') jezika, koje se niti poslije prilagodbe bar jednim svojim dijelom nisu prilagodile hrv. standardnom jeziku."<sup>94</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "tuđa riječ, posuđenica, pozajmljenica, tuđinka; peregrinizam; strana riječ; neprihvaćena posuđena riječ, tj. posuđena riječ koja se jasno ističe kao inozemna; riječ ili idiom ili način izražavanja posuđen iz govora neke druge zemlje."<sup>95</sup>

#### 1.4.18. Strana riječ

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "tuđa, inojezična, 'inozemna' riječ, tuđica, posuđenica."<sup>96</sup>

*Wikipedia* navodi opis stranih riječi: "Dio su drugoga jezika, uopće ne pripadaju hrvatskome. One se obično navode u kurzivu i ističu od ostalog teksta, primjerice: *Bila je to quid pro quo situacija*."<sup>97</sup>

*Leksikologija hrvatskoga jezika* navodi: "Kad se, međutim strani leksem, sam ili povezan s drugim stranim leksemima (u sintagmama i rečenicama) pojavi u tekstu pisanu hrvatskim jezikom kao navod neke poznate izreke, misli, tvrdnje ili nekog poznatog naslova, ne nazivamo ga posuđenicom. ... Strani leksemi kakve imamo u navedenim primjerima nazivaju se u leksikologiji stranim (ili tuđim) riječima, a njihova se stranost u pismu uobičajeno ističe drugom vrstom slova."<sup>98</sup>

---

<sup>94</sup> Veliki školski leksikon, 2003: 998.

<sup>95</sup> Simeon, 1969b: 641-642.

<sup>96</sup> Simeon, 1969b: 527.

<sup>97</sup> <http://hr.wikipedia.org/wiki/Tuđice>

<sup>98</sup> Samardžija, 1995: 49.

#### 1.4.19. Egzotizam

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja uz standardno značenje sadržava i ono o posebnosti naroda komu riječ izvorno pripada, tuđica, posuđenica iz egzotičnih jezika."<sup>99</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "tuđica, strana riječ."<sup>100</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "prepoznatljiva riječ iz dalekog ili nepoznatog živog jezika, usvojena izvorno ili preko jezika posrednika (npr. tabu); tuđica."<sup>101</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "prepoznatljiva riječ iz dalekog ili nepoznatog živog jezika, usvojena izvorno ili preko jezika posrednika (npr. tabu); tuđica."<sup>102</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "tuđica, strana riječ."<sup>103</sup>

*Leksikologija hrvatskoga jezika*: "Dio posuđenica u hrvatskom jeziku označava različite posebnosti pojedinih naroda. Takve se posuđenice nazivaju egzotizmima."<sup>104</sup>

#### 1.4.20. Eponim

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "onaj po kome je ili ono po čemu je nešto nazvano (npr. *Penkala* – osoba i *penkala* – tehnička olovka i nalivpero."<sup>105</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ općega značenja koja je nastala od imena."<sup>106</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "onaj po kome je ili ono po čemu je nešto nazvano (npr. *Penkala* – osoba i *penkala* – tehnička olovka i nalivpero."<sup>107</sup>

---

<sup>99</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 234.

<sup>100</sup> Klaić, 2002: 351.

<sup>101</sup> Anić; Goldstein, 1999: 353.

<sup>102</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 298.

<sup>103</sup> Simeon, 1969a: 284.

<sup>104</sup> Samardžija, 1995: 50.

<sup>105</sup> Anić, 2003: 295.

<sup>106</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 249.

<sup>107</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 319.

*Leksikologija hrvatskoga jezika*: "U povijesti ljudskog roda nerijetko se događalo da je neko ime (a kod ljudi i prezime) postalo nazivom. Tako nastale lekseme nazivamo eponimima."<sup>108</sup>

#### 1.4.21. Zastarjelica

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja se više ne upotrebljava (npr. *zaman*, *nahvao*, *hvoja*); arhaizam."<sup>109</sup>

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "zastarjela riječ; arhaizam."<sup>110</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "riječ koja se više ne upotrebljava (npr. *zaman*, *nahvao*, *hvoja*); arhaizam."<sup>111</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "zastarjela riječ – arhaična riječ, arhaizam, – usp. zastarjeli oblik."<sup>112</sup>

*Wikipedia*: "Zastarjelice su riječi koje se sve rjeđe rabe u aktivnome, suvremenome leksiku i pripadaju u leksik na prijelazu koji svaki tren može postati pasivnim. Zastarjelice treba razlikovati od arhaizama koji već jesu dio pasivnoga leksika te se aktivno ne koriste."<sup>113</sup>

#### 1.4.22. Arhaizam

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ, oblik riječi ili veza riječi koja se osjeća kao starija ili koja odiše starinom; zastarjelica."<sup>114</sup>

---

<sup>108</sup> Samardžija, 1995: 50.

<sup>109</sup> Anić, 2003: 1814.

<sup>110</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 1411.

<sup>111</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 1478.

<sup>112</sup> Simeon, 1969b: 758.

<sup>113</sup> <http://hr.wikipedia.org/wiki/Zastarjelice>

<sup>114</sup> Anić, 2003: 32.

*Rječnik hrvatskoga jezika*: "arhaičan oblik, riječ ili izraz koji se osjeća kao neprikladan u suvremenom književnom jeziku; zastarjelica."<sup>115</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "zastarjela riječ ili zastarjeli oblik koji je izišao iz upotrebe."<sup>116</sup>

*Rječnik stranih riječi*: "riječ, oblik riječi ili veza riječi koja se osjeća kao starija ili koja odiše starinom; zastarjelica."<sup>117</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "riječ, oblik riječi ili veza riječi koja se osjeća kao starija ili koja odiše starinom; zastarjelica."<sup>118</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "U lingvistici ima nekoliko značenja: A) u najširem smislu taj naziv označuje, za razliku od suvr., riječi koje žive potpunim životom i koje se općenito upotrebljavaju, sve starinske, arhaične riječi, izraze, gram. oblike, idiome i konstrukcije i uopće sva jez. sredstva koja su se upotrebljavala u prošlim razdobljima jez. razvitka i od kojih su se jedna prestala upotrebljavati pred duže ili kraće vrijeme, dok se druga nalaze u izumiranju, te se još uvijek upotrebljavaju, ali ograničeno, tj. samo u nekim krajevima ili samo u nekih, većinom starijih ljudi; tu napokon spadaju i sve one riječi i izrazi, koji su već izumrli, tj. izašli iz upotrebe, ali su kasnije ponovno 'oživljeni', pošto su ih pisci uzeli iz starih djela i počeli se njima služiti, te ih tako opet uveli u širu ili opću upotrebu; B. za razliku od historizma, koji označuje pojave i realije, kojih više nema u suvr. životu, ili posve izumrle riječi koje su danas općenito zamijenjene novima, suvremenim, naziv 'arhaizam' označuje sve starinske riječi, oblike itd. koji se i dandanas upotrebljavaju, a među kojima se razlikuju: a. takve koje se nisu nikad prestale upotrebljavati, ali se više ne upotrebljavaju općenito, jer ih sve više potiskuju njihove suvremene zamjene; b. koje su već potpuno bile izašle iz upotrebe, ali su ih pisci preuzeli iz starih knjiga te su se ponovo uvele u širu, a neke od njih i u opću upotrebu, bilo u svojem ili pak u više ili manje promijenjenom značenju; C. često se shvaća pod arhaizmom zastarjela riječ, oblik itd. koji pripadaju razdoblju starijemu od onoga u kojem se još uvijek upotrebljavaju i koji se osjećaju kao loši, neobični i nesuvremeni u današnjem književnom

---

<sup>115</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 34.

<sup>116</sup> Klaić, 2002: 97.

<sup>117</sup> Anić; Goldstein, 1999: 112.

<sup>118</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 57.

jeziku (npr. *lih, sveudilj, iole*); ali ih ima i takvih koji se zbog svoje izražajnosti upotrebljavaju u djelima dobrih suvr. pisaca kao dobre riječi paralelno sa svojim suvr. sinonimima, npr. *pozni – kasni* i sl."<sup>119</sup>

*Veliki školski leksikon*: "zastarjela riječ, tj. njezin izraz, a sadržaj te riječi u suvremenom se jeziku izriče nekom drugom riječi, drugim izrazom, npr. *sarce – srce, horugva – zastava*."<sup>120</sup>

*Routledge Dictionary of Language and Linguistics*: "zastarjeli izraz koji je efektan..."<sup>121</sup>

#### 1.4.23. Historizam

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*: "riječ koja označava pojavu iz prošlosti [*kmet, ban*]."<sup>122</sup>

*Hrvatski enciklopedijski rječnik*: "riječ koja označava pojavu iz prošlosti [*kmet, ban*]."<sup>123</sup>

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*: "proučavanje jezika i jezičnih pojava kroz historiju..."<sup>124</sup>

*Veliki školski leksikon*: "riječi koje su zastarjele kao pojmovi zato što pripadaju prošlosti. Npr. *grof, krinolina, škuda, ostraguša*."<sup>125</sup>

---

<sup>119</sup> Simeon, 1969a: 104-105.

<sup>120</sup> Veliki školski leksikon, 2003: 50.

<sup>121</sup> Bussmann, 1996: 32.

<sup>122</sup> Anić, 2003: 408.

<sup>123</sup> Anić; Brozović-Rončević; Goldstein, I; Goldstein, S; Jojić; Matasović; Pranjković, 2002: 443.

<sup>124</sup> Simeon, 1969a: 480.

<sup>125</sup> Veliki školski leksikon, 2003: 358.

## 1.5. Povijest neologije u Hrvatskoj i hrvatska normativna tradicija

Vesna Muhvić-Dimanovski navodi da se u povijesti standardizacije hrvatskoga jezika još od Vitezovića provlačila temeljna misao o jezičnome čistunstvu. Djelovanje se uglavnom kretalo "u dva smjera: prvi je bio protiv posuđenica (u prvom redu germanizama, i to u najširem smislu, dakle ne samo izravnih posuđenica nego i prevedenica građenih prema njemačkome uzoru), a drugi je bio tzv. štokavski purizam kojemu je cilj bio dosta radikalno uklanjanje kajkavskih i čakavskih riječi iz književnoga jezika"<sup>126</sup>.

Zlatko Vince također opisuje hrvatsku čistunsku tradiciju. Još u 17. st. Tanzlinger Zanotti vodi računa o jezičnoj čistoći. U predgovoru svoga rukopisnog rječnika iz 1679. godine on govori o utjecaju talijanskoga jezika na hrvatski jezik i kaže da Hrvati ne umiju ništa izreći na domaćemu jeziku ne dodaju li mu koji leksem podrijetlom iz talijanskoga jezika: "Sedam i veće lit, ne s malom pomnjom i nastojanjem, obratih moje mladosti za protumačiti ovi prožvak od talijanskog jezika u naš hrvatski i slovinski jezik, a to se je se sprok inoga uzroka, nego sprok pohabe našega slovinskoga ili hrvatskoga jezika, koje raste kako ljulj među pšenicom u ove dalmatinske krajeve po načinu tomu, da ne umide veće Hrvat čovik svoju rič izreći čistim naravskim slovinskim jezikom, ako nju ne hoteći s talijanskom besidom ne pomieša ili pomrsi..."<sup>127</sup>

I Pavao Vitezović je na tragu te ideje. On se žali da je hrvatski jezik pomiješan s leksemima latinskoga, mađarskoga i njemačkoga podrijetla: "Riči pak vse Hervatske jesu, ako ne povsud općinske ar vnoge Hervatskog Orsaga strane s Diačkim, Ugerskim i Nimskim jezikom pomutiše se: navlastito u Slovinskih Varoših (tj. Gornja Hrvatska) gdi se s Diačkim jezikom u Duhovnih i pravednih stvarjah najveć služe: gdi Ugri, Nimci, Latini najveć obujahu. Niti vidim jednoga već ovo vreme, kî se tersi čistoću slavnoga Domovinskoga jezika odvetku zabraniti, izvan gornjih Hervatov, kî se domovine jezikom i u Crikvah pojućim, i u Pravdah štućim, i med sobom općećim, slave: da pren drugoga Naroda zapovidništvu jest podvrženi."<sup>128</sup> Vitezović želi da se izostave leksemi stranoga podrijetla, a da se zadrže ili unose leksemi domaćega podrijetla, bez obzira na dijalektalnu

---

<sup>126</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 17.

<sup>127</sup> Cit. prema Vince, 2002: 91.

<sup>128</sup> Cit. prema Vince, 2002: 91.

pripadnost. Ako se pak ne može pronaći odgovarajući leksem domaćega podrijetla, preporučuje da se preuzme iz ponajviše slavenskih jezika (Vince, 2002: 92).

Jezično se čistunstvo očituje i kod dubrovačkih književnika. Svjesni su da puk ne bira lekseme koje će rabiti, pa se oni trude da im jezik književnih djela bude sa što manje stranih elemenata. Početkom 18. st. osniva se Slavenska akademija čiji je cilj baviti se jezikom (Vince, 2002: 93). Đuro Matijašević kaže: "Uzajamno ispravljamo jezične pogreške i zajednički učimo jezik. Upotpunjujemo jezičnu riznicu samo ispravnim riječima poljskim, ruskim, češkim, hrvatskim te zamjenjujemo bastardne izraze novima nepokvarenima."<sup>129</sup>

U Slavoniji se također pazi na jezičnu čistoću. Na nju upozoravaju Antun Kanižlić, Blaž Tadijanović i Matija Antun Reljković. Njihovo je čistunstvo u prvome redu motivirano mnoštvom turcizama koji se koriste u puku (Vince, 2002: 95-96). Antun Kanižlić zaključuje: "Istina je, kada Turci godišta 1544. nadvladaše Slavoniju oružjem, nadvladaše i jezik slovinski jezikom svojim... Protiraše naši priko Save Turčina, ali mloge riči turske ostadoše, kanoti na priliku: pendžer, tefter, čaršija, ćuprija i ostale, koje se u slovniku turskome nahode, a ne nahode se u slovnicih oniju naroda, koji se ilirskim jezikom, premda drugim od izgovaranja načinom, služe. Ostadoše ništa ne manje koreni neoskvrnjeni pravoslavnoga staroga jezika slovinskoga, iz kojih imamo riči slovinske namisto turskih izvoditi. Što ne mogući ja učiniti, želim da koji drugi Slavonac poslom ovim proslavi ime svoje."<sup>130</sup>

U kajkavskome se kraju također njeguje jezična čistoća. Josip Đurkovečki 1826. godine u knjizi *Jezičnica horvatsko-slavinska za hasen Slavincev i potreboču ostaleh stranskog jezika narodov* govori o tome da su Hrvati zapustili svoj jezik. "Još i ovo spomenuti imam" veli Đurovečki, da "ova nazočna jezičnica nije van dana ravno zbog toga, kak da ne bi Horvati mogli prez nje horvatski razgovarjati se, horvatsko govorenje razmeti, ostale druge posle vu ovom jeziku zvršavati, nego da Horvati spaziti budu mogli, je li narodno horvatski govoriiju i kuliko su od svojega započetnoga jezika, koji je negda bil čist, odstupili, da njega vu prvi stališ čistoće postaviti budu mogli, – kak takaj da jim se put odpre na snaženje jezika horvatskoga i ostaleh drugeh bližneh... I z drugeh jezikov rečmi

---

<sup>129</sup> Cit. prema Vince, 2002: 93.

<sup>130</sup> Cit. prema Vince, 2002: 95.



*natepeni*. ... Istina je, da nekoje reči stranske vu horvatsko-slavinskom jeziku, kak vu latinskomu grčke, trpeti se moraju, ali s tem načinom, ako bi se domaće najti mogle, za kaj bi se stranske trpele, zato koje reči od negda pohorvatjene jesu, samo jih naj ne bude velik broj, naj i ostanu v. p. dom, domovina, ili hiža, očevina... Otkud gdo je svoj i svojega jezika neprijatelj, koji vu očistjenju njega zbog vnovgvrstneh zrokov trudbu položiti ne bi hotel, s kojom slavinski narod pred celem svetom, kakti s plemenitem i mudrosložnim jeziku dičiti se bude mogel, koji jezik očišćeni naj se vu knige postavi, i iz knjig ostalem ljudem z vremenom naj se deli."<sup>131</sup>

Devetnaesto stoljeće donosi raznovrsnije poglede o naravi jezičnoga čistunstva. Fran Kurelac neistomišljenike naziva "biesnim neologistima"<sup>132</sup>. Njegov je stav da se mora njegovati jezična starina te da se treba boriti protiv barbarizama i obraniti jezik od stranih utjecaja. Želio je u staroj književnosti pronaći lekseme koji bi zamjenjivali nepoželjne barbarizme. Uz takav stav ipak dopušta rabljenje leksema iz slavenskih jezika: "Kurelac se i njegovi sljedbenici služe mnoštvom zastarjelih riječi koje uzimaju iz starih pisaca, ili riječima iz suvremenog jezika pridaju sasvim drugo značenje, a uzimaju riječi i iz drugih slavenskih jezika."<sup>133</sup>

Adolfo Veber Tkalčević ne slaže se s Franom Kurlecom i svoje stavove iznosi u raspravi *Obrana nekoliko tobožnjih barbarizmah*. "Smatra kako se nove riječi mogu uzimati iz naših dijalekata, iz drugih slavenskih jezika, ponekad i iz stare književnosti te se na taj način može izbjeći uporaba nekih tuđica. Ako nijedna od ovih metoda ne uspije, može se u duhu hrvatskoga jezika skovati posve nova riječ."<sup>134</sup>

Početak standardnoga razdoblja i dalje zauzima isti stav prema leksemima stranoga podrijetla, ali javlja se i jedna novina – zauzima se kritički stav prema leksemima domaćega podrijetla koji su novi u jeziku. Središnja je osoba svojega vremena, vezana uz tu tematiku, Bogoslav Šulek. Ističe se njegov rad na znanstvenome nazivlju. Šulek prihvaća jezično čistunstvo, ali ne zalazi u krajnost. To objašnjava ovako: "Valjalo se je

---

<sup>131</sup> Cit. prema Vince, 2002: 99.

<sup>132</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 17.

<sup>133</sup> Vince, 2002: 443.

<sup>134</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 18.

čuvati dvijuh skrajnostih kod sastavljanja toga rječnika, naime pretjerana purizma i nepotrebna klasicizma."<sup>135</sup>

Njegov se pristup normiranju leksema temelji na četirima postupcima:

- A. primanje leksema koji već postoji u dijalektu
- B. primanje leksema iz stranoga (slavenskog) jezika
- C. neovisno stvaranje novoga leksema iz korpusa hrvatskoga jezika odgovarajućim tvorbenim postupcima
- D. primanje leksema neslavenskoga podrijetla.

Šulek to objašnjava ovako: "Sastavljajući ovaj rječnik nastojao sam što se više može upotrebljavati prave narodne rieči, a gdje sam mislio, da hrvatski narod neima svoje rieči, ili gdje je nisam mogao doznati, pozajmio sam ju od srodnih slavenskih plemenah, kad mi se je učinila, da je prema našem govoru; al sam uvijek zabilježio jezik, od kojega je posudjena, da se znade, kojega je poriekla. Ovako rade i Niemci primiv sila holandezkih, skandinavskih i englezkih riečih u svoju knjigu, akoprem ima medju ovimi jezici i književnim njemačkim jezikom puno više razlike, nego što je ima medju hrvatštinom i ostalimi slavenskim jezici. Ondje, gdje u slavenskih plemenah nenadjoh pomoći, nastojah stvoriti primjereni naziv; al opet nisam sve poprieko prevodio, nego samo ono, za što sam mislio, da bi se moglo čisto hrvatski izraziti. Poradi toga ima u ovom rječniku dosta barbarizamah, ne zato, što se ovi nebi tobož nikako dali pohrvatiti, nego zato, što ja tomu poslu nisam dorastao. Vještija glava znat će i tomu doskočiti, te zamieniti one tudjinke boljimi narodnimi besjedami."<sup>136</sup> Šulekov je rad potaknuo oprečna stajališta: "Premda su Šuleka mnogi njegovi suvremenici a i filolozi mlađih generacija proglašavali pretjeranim i strogim jezičnim čistuncem, drugi, puristi mnogo veći od njega, zamjeravali su mu uporabu velikoga broja barbarizama te su uporno nastojali izbaciti mnoge njegove kovanice, poglavito lingvističke kalkove rađene po uzoru na njemački ili češki."<sup>137</sup>

Vesna Muhvić-Dimanovski iz suvremene pozicije donosi ovaj zaključak: "Ono što bi nam iz današnje perspektive trebalo biti poukom jest sljedeće: ne bismo uvijek a priori

---

<sup>135</sup> Šulek, 1874: VII.

<sup>136</sup> Šulek, 1874: IX.

<sup>137</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 19.

trebali biti neskloni prihvaćanju neke nove kovanice koja se kao zamjena predlaže za kakvu stranu riječ ili posuđenicu. One će možda u početku izgledati čudno, umjetno, nametnuto – ali i mnoge su Šulekove novotvorenice u početku izgledale neobično i nije bio mali broj kritika na taj segment njegova rada. Danas, stotinjak godina kasnije, mnoge su od tih riječi u toj mjeri integrirane u jezik da ne možemo ni zamisliti kako su ono doba *brzobjav* ili *parobrod* bili proglašavani barbarizmima! Ne bi trebalo a priori biti zapreka ili pretjeranih kritika u odnosu na novonastale riječi, dakako, samo ako su ispunjeni stanoviti uvjeti: da ne odskaču od tvorbenih načela hrvatskoga jezika te da nisu nezgrapne po svojoj strukturi. To istodobno ne znači da se i svaka posuđenica, pogotovo ako se po svojem fonološkom i morfološkom obliku dobro uklapa u domaći sustav, mora što brže ukloniti tako što će se prevesti ili će joj se naći odgovarajuća zamjena. Uostalom, i Šulek je mnoge posuđenice ostavio u svojim rječnicima jer ih je držao dobro prilagođenima hrvatskome tvorbenom sustavu, a bile su i dio međunarodnoga leksika koji je bio i ostao prisutan u većini europskih jezika."<sup>138</sup>

Vince kaže: "Osamdesetih godina sve više prodiru mlađi lingvisti koji traže Karadžićev, odnosno Daničićev tip jezika i pravopisa, a oštrina se u tome osjeća godine 1883., kada u Hrvatsku za bana dolazi Khuen Héderváry. Tada se zauzimaju za jezičnu reformu Ivan Broz, Tomo Maretić i Franjo Iveković, posebno u časopisu *Vienac*."<sup>139</sup> Tomo Maretić kritičan je prema stavovima zagrebačke filološke škole jer polazi od načela da se treba držati jezičnoga čistunstva, tj. tradicije, po uzoru na stare Grke i Rimljane. Iznosi i problem prihvaćanja novih leksema i kaže da je naš jezik manje bogat i manje gibak nego neki drugi europski jezici: "Kada naš čistunac i načini dobru riječ – ona je često ukočena jer u njoj nema pravoga života."<sup>140</sup> Također je naveo kao svoje pravilo da se u jeziku mogu upotrebljavati samo one tuđice, dijalektalizmi, provincijalizmi i arhaizmi za koje nema dobrih zamjena, tj. treba izbaciti sve što je suvišno: "Kad koji književni jezik nema za štogod zgodne reči, onda se književnici različno pomažu: grade (kuju) nove reči (to su t. zv. *neologizmi*), uzimaju reči iz drugih jezika (to su reči *tuđice*, na pr. u nas tuđice ruske, češke, nemačke, talijanske, francuske, grčke, latinske), iz drugih narečja (u nas iz kajkavskoga i čakavskoga, to su t. zv. *dijalektizmi*) ili iz drugih govora onoga narečja, kojemu pripada književni jezik (u nas dakle iz različitih štokavskih govora, na pr. iz

---

<sup>138</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 23.

<sup>139</sup> Vince, 2002: 633.

<sup>140</sup> Maretić, 1924: XII.

dubrovačkoga, iz bokeljskog, iz crnogorskog, slavonskog, šumadinskog i t. d.; tome se obično kaže: *provincijalizmi*, ali taj naziv mnogi upotrebljavaju i mesto: *dijalektizmi*), napokon uzimaju reči iz starih pisaca i rečnika dotičnoga jezika (to su t. zv. *arhaizmi*). Ja sam u svojoj 'gram. i stil.' na str. 681. postavio pravilo, da se samo one reči tuđice, samo oni dijalektizmi, provincijalizmi i arhaizmi mogu upotrebljavati u književnom jeziku, za koje nema u njemu ili nikakvih zamena ili nema dobrih, a sve ono, što se može dobro zameniti, to treba odbacivati. Ja ne mogu uvideti, što bi se tome pravilu, koje se može primeniti na sve književne jezike na svetu, moglo razumno prigovoriti. Drugim rečima može se rečeno pravilo još kraće reći: sve, što je zališno, neka se iz književnoga jezika izbacuje."<sup>141</sup>

Maretićev je stav da je pravilno ono što već postoji *u narodu*, i to u prvome redu kod štokavskih govornika. Riječi iz kajkavskoga i čakavskoga područja nisu mu prihvatljive jer razmišlja iz perspektive srpsko-hrvatskoga jezika, a u srpskome jeziku njih nema, pa bi stvorile zbrku: "Ako dopustimo, da se ove sada navedene reči upotrebljavaju u književnom jeziku, premda za njih ima posve dobrih štokavskih zamena, onda ja ne vidim razloga, zašto se ne bi u književnom jeziku upotrebljavale i mnoge druge kajkavske reči, koje se mogu posve lepo i dobro zameniti štokavskima, kao na pr. *cucak* (mesto: *pas*), *hiža* (mesto: *kuća*). ... Svatko vrlo lako uviđa, da bi takve reči književnomu jedinstvu Hrvata i Srba vrlo smetale, jer ih Srbi ne bi hteli primiti, kao što Hrvati ne bi nikad primili kojekakih provincijalizama iz južnih srpskih narečja (na pr. *od Kosova Polja* i t. d.), kad bi srpskim piscima palo na um unositi ih u književni jezik."<sup>142</sup>

Tomo Maretić neologizme dijeli na dobre i loše. Pogledajmo dva odlomka koja objašnjavaju njegov stav: "Za temelj svoga rada uzeo sam rečnik Ivekovićev (kažem samo 'Ivekovićev', jer ga je Iveković doista obradio i na svet izdao, a Broz je samo počeo sabirati materijal za taj rečnik pa umr'o). Što svatko može u tome rečniku sam lako naći, to nije nužno, da bude u ovoj mojoj knjizi; u nju je ušlo iz Ivekovićeve rečnika samo ono, kod čega treba čitateljima svratiti pozor na konstrukciju (na pr. da nije dobro: nuditi kome što, već da treba: nuditi koga čim), i ono, gde treba što popraviti i raširiti. U mojem se dakle 'savetniku' nalaze ponajviše reči, kojih nema u Ivekovića, i to ne samo reči rdave, nego se nalaze i mnoge dobre. Držao sam za potrebno, da u 'savetniku' budu i dobri neologizmi, od

---

<sup>141</sup> Maretić, 1924: XIII.

<sup>142</sup> Maretić, 1924: XXIII.

kojih su mnogi takovi, da nestručnjak ne nalazeći ih u Ivekovića ne zna, jesu li dobri ili rđavi, a mnoge, koji su dobri, drži za rđave. Evo primera radi nekoliko, dobrih neologizama, kojih Iveković nema, a u mojoj se ovoj knjizi nalaze: *dvopek, izveštačiti, naputak, odbojan, olakotan, omogućiti, otegotan, pojedinačan, računovodstvo, skorojević, skutonoša, stotinka, svačigovac, tabačar, zaplotnjak*. Valja dodati, da su poradi štednje prostora u 'savetniku' izostavljeni mnogi neologizmi i druge reči, kojih nema u Ivekovića, ali o kojima se može misliti da ne će nitko za njih zapeti, t. j. sumnjati o njihovoj dobroti; takove su reči na pr. *brodovlje, brzovjav, doživljaj, grčevit, hranivo, natražnjak, naum, ovratnik, proziran, stranka, svetovnjak, vežba, vodovod* i t. d. Jesam li u uzimanju i u izostavljanju dobrih neologizama i drugih reči pogodio pravu meru, o tom će imati drugi da sude."<sup>143</sup>

Tomo Maretić nadalje kaže: "Neologizama ima ne samo rđavih, nego ima i dobrih, kako je već u § 6. rečeno; koji su rđavi, oni se već poradi toga imaju odbacivati; ali i oni, koji su dobro načinjeni, kojima s formalne strane ne može biti prigovora, treba da se odbacuju, ako su zališni. Dobri, ali zališni neologizmi mogu biti od dve ruke. Jedno su takovi, koje su književnici bez potrebe skovali, a u narodu ima za njih dobrih i običnih reči, takovi su na pr. neki prilozni na *-ice*: *godimice, namerice, naumice, neopazice, potajice, prigodice, primerice*. Drugi sami sobom dobri, ali nepotrebni neologizmi jesu oni, koje su književnici načinili mesto reči tuđih doduše, ali svetskih, t. j. koje ostali kulturni svet upotrebljava, pa ja ne znam, ako su takve reči dobre za druge narode, veće i naprednije od nas, zašto ne bi za nas bile dobre. Šta će nam kovanice: *glazba, isusovac, merstvo, redarstvo, slovnica, stožernik, tvornica, učionica*? Što će nam one, kad ostala Evropa govori: *muzika, jezuit, geometrija, policija, gramatika, kardinal, fabrika, škola*? A mogli bismo lako biti i bez *časnika, bez povesti, bez knjižnica, bez proračuna, bez stožera, bez tvrtke*, te upotrebljavati kao i drugi narodi: *oficir, (h)istorija, biblioteka, budget, pol, firma*. Ako tko odobrava, da se i svetske reči prevode, a on neka odgovori na pitanje: zašto se prevode samo neke, a vrlo mnoge ostaju neprevedene, na pr. *akademija, fanatizam, general, kriza, magnet, ministar, moda, politika, republika, simpatija, temperamen(a)t* i t. d.? Dakle neka se prevode ili sve svetske reči ili neka se uopće ne prevode! Ovo bi drugo nama bolje dolikovalo, jer mi hoćemo da budemo Evropljani. Tuđih reči ima u svakom današnjem evropskom jeziku, u jednom više, u drugom manje, nije dakle ni za nas nikakva

---

<sup>143</sup> Maretić, 1924: IX.

sramota, što dosta imamo tuđica i u prostonarodnom i u književnom jeziku. Razuman pisac upotrebljavat će tuđice razumno, t. j. samo one, koje su potrebne, jer za njih nema dobrih zamena."<sup>144</sup>

Uočljiv je i Maretićev stav da pri primanju treba prihvatiti i strane nastavke, primjerice, iz turskoga ili latinskoga jezika, a misao temelji na tome da to već prije narod učinio: "Kako ja ne mogu biti protivan pridevima: *elementaran, materijalan, nacionalan* i t. d., tako ne mogu odbacivati ni reči: *alpinski, benediktinac, dominikanac, gimnazijalac*, koje smo uzeli iz latinskog jezika i zadržali u njima latinske nastavke. 'Po pravilu' bi, istina, bilo: *alpski, benediktovac, dominikovac, gimnazijac*, ali kad je osnova tuđa, ne smeta nam ni tuđi nastavak. Tako i narod naš, koji je uzeo mnogo reči iz turskoga jezika, zadržao je i turske nastavke, na pr. *-džija (bostandžija, mejdandžija, tobdžija, zanađžija), -lija (beratlija, haračlija, zanatlija), -luk (agaluk, begluk, jogunluk, pašaluk)*, premda je mogao uzeti svoje nastavke te govoriti na pr. *topnik, zanatnik, haračar, jogunstvo* i t. d."<sup>145</sup>

Nikola Andrić naglašava vrijednost čistoće jezika i svoj stav potkrepljuje primjerom ostalih europskih naroda: "Kod Talijana, Franceza i Nijemaca zanima se svaki pismeni čovjek za ove stvari i u tome se baš očituje superiornost njihovoga društva, koja izbija na vidjelo u svakoj rečenici."<sup>146</sup>

Vatroslav Jagić daje ponešto drukčiju viziju čistunstva. On ne polazi od leksičke razine da bi se ostvario 'dobar' jezik, nego ističe sintaktičku razinu: "Čistoća i originalnost jezika ne biva od pojedinih riječi, već ... od valjanog skladanja riječi u rečenice i fraze."<sup>147</sup>

Vatroslav Rožić o neologizmima i jezičnoj čistoći kaže: "Ja sam ovdje sabrao i azbučnim redom poredao preko 850 barbarizama (barbarizama, neologizama, provincijalizama, arhaizama itd.\*), kojima u čistome književnom jeziku nema mjesta. ... Premda se razabira iz uvoda u prvo izdanje, što mislim kad kažem 'barbarizmi', ipak hoću ovdje da kažem jednome vrlo cijenjenome kritiku, da mi 'barbarizam' znači: sve što se protivi čistomu štokavskom književnom jeziku, dakle u 'barbarizme' u ovoj knjižici

---

<sup>144</sup> Maretić, 1924: XIV.

<sup>145</sup> Maretić, 1924: XXIX.

<sup>146</sup> Andrić, 1911: 9.

<sup>147</sup> Andrić, 1911: 12.

pripadaju ne samo 'pravi barbarizmi' nego i rđavi neologizmi, provincijalizmi (ako ih ne trebamo), arhaizmi pa gramatičke (i pravopisne) pogrješke uopće."<sup>148</sup>

Kruno Krstić u članku *Čistoća i preporod jezika* o novim leksemima zauzima drukčiji stav: "Što da kažemo o svim tim novovjekim posuđenicama i kovanicama? Neki su naši jezikoslovci posljednjih desetljeća vodili čudnovatu borbu protiv novih riječi, a osobito protiv kovanica. Naši su pisci od reda pisali *glazba, glazbenik, glazbalo, glasovir, sveučilište* i *kazalište*, dok su jezikoslovci tražili *muziku, muzičara, muzički instrument, klavir, univerzitet* i *teatar* opravdavajući svoj zahtjev time što spomenute kovanice nisu zgodne, nisu skovane u duhu štokavske tvorbe riječi. Ti su ljudi u načelu dobro mislili, ali ih je jezična stvarnost pregazila."<sup>149</sup>

A. B. Klaić prihvaća nove lekseme, no istodobno je kritičan prema njima: "Današnje naše novine, pa i velik dio javnog života, upravo vrve od t. zv. *neologizama*. Ima ih vrlo dobrih i lijepih, ali ih ima i takvih, koji nikako ne odgovaraju duhu hrvatskog jezika, iako su stvoreni od riječi, koje imaju korijena u narodnom govoru."<sup>150</sup> Članak je zaključen ovim tvrdnjama: "Nove se riječi stvaraju danomice. Svaki se dan pojavi po neka, te se ili održi ili nestane, kako se i pojavila. Hoće li te nove riječi doživjeti sudbinu na pr. *babac* ili riječi *kolodvor*, to je danas teško reći. Mnogo ovisi i o samim stvaraocima novih riječi. Neupućeni ljudi misle, da se stvaranjem novotvorina bavi Hrvatski državni ured za jezik, pa se i u tom poslu obraćaju njemu. To je mišljenje krivo, jer taj ured nije osnovan sa svrhom, da stvara novi jezik, nego da čuva stari. Nove će se riječi, pa stvarao ih bilo tko, održati samo u toliko, u koliko budu imale dubokog temelja u narodnom govoru i u koliko budu pravi tumač tudjeg izraza. Koliko toga temelja imadu naprijed navedene riječi i koliko su one ispravan tumač tudjih riječi, pokazat će vrijeme. Danas ih je još prerano sasvim zabacivati ili odlučno braniti."<sup>151</sup>

Ljudevit Jonke promišlja o uporabi leksema stranoga podrijetla u hrvatskome jeziku: "Manja ili veća upotreba tuđih riječi zavisi u prvom redu o naravi teksta. Jasno je da će u naučnim tekstovima zbog obilja internacionalnih termina biti mnogo više tuđica nego u beletrističkim tekstovima ili u novinarskim i radio-televizijskim obavijestima i

---

<sup>148</sup> Rožić, 1913: 3-5.

<sup>149</sup> Krstić, 1941: 5.

<sup>150</sup> Klaić, 1941a: 8.

<sup>151</sup> Klaić, 1941b: 10.

priopćenjima. Kad analiziramo tekstove naših pripovjedača i pjesnika, zapaziti ćemo kako oni u većini pažljivo odabiru narodne riječi kloneći se tuđih. Nasuprot tome u tekstovima recenzenata i kritičara dosta često nailazimo na svu silu stranih riječi za koje imamo dobre domaće zamjene. Vidimo to kadšto i u novinarskim tekstovima i u predavanjima namijenjenim širokim narodnim slojevima. To znači da takvi pisci nisu dovoljno mislili na onoga kome se obraćaju. Ne smijemo naime nikada smetnuti s uma da obilje stranih riječi otežava čitaocu ili slušaocu razumijevanje teksta. ... Kao što lako razabiremo, jedan od razloga za pretjeranu upotrebu tuđih riječi leži svakako u komoditetu: ljudi često pišu onako kako im u prvi mah padne na pamet, a to nije dobro. Treba odabirati, potrebno je tekst naknadno pročitati još jednom, pa potražiti i pomučiti se dok ne nađemo narodni izraz premda smo možda pri pisanju bili i pod znatnim utjecajem kojega stranog jezika. Drugi je pak razlog, iako rjeđi, u razmetljivosti i snobizmu. U takvom slučaju savjeti slabo koriste. Svakako, oni kojima je stalo do što ljepšeg i pravilnijeg narodnog i književnog izražavanja nikad neće svoje tekstove pretrpavati nepotrebnim stranim riječima i izrazima."<sup>152</sup>

Ivo Pranjković o neologizmima i njihovu normiranju kaže: "Aktualnu književnojezičnu situaciju u Hrvatskoj u znatnoj mjeri obilježava ono za što je Veber rekao da mora biti rezervirano za krajnju nuždu. Mislim naime da se danas počelo previše kovati te da se to čini i izvan područja stručne terminologije, što je još manje potrebno i opravdano. Nažalost i među jezikoslovcima ima onih koji u tome čak i prednjače. Ako jezikoslovci, primjerice, kuju *limunike*, *perilice*, *odnosnike*, *srčanike*, *govoritelje* i sl., onda nije čudno da se to počinje širiti kao zaraza pa da onda i laici pišu tzv. razlikovne rječnike u kojima naveliko kuju kojekakve *samovrtjelice*, *zrakomlate*, *točnostrijelke*, *odmoridbe*, *obustavidbe*, *prikazbe* itd. To je naravno moje mišljenje s kojim se nitko ne mora složiti, ali mislim da se i o njemu može bar razgovarati. Da se ne bismo krivo razumjeli, dodao bih da ja nisam protiv jezične kreacije, pa ni protiv kovanja novih riječi. Naprotiv! Svatko ima pravo i na to, ali kad piše svoj (autorski) tekst. Nitko međutim nema pravo da plodove svoje kreativnosti i proizvode svoje vlastite 'kovačnice' propisuje ili nameće drugima. Kad to još čine jezikoslovci, u najmanju ruku sramote struku kojom se bave. Najmanje što bi se od njih moralo očekivati jest da poznaju barem osnove standardologije i standardizacijskih procedura. Sve ovo međutim ne znači da nema i obrnutih, posve suprotnih primjera.

---

<sup>152</sup> Jonke, 1965: 305-306.



Podsjetit ću vas na termin koji je svojedobno predložio profesor Laszlo, načinjen prema prilogu *zalih*, a koji su kasnije prihvatili svi hrvatski jezikoslovci."<sup>153</sup>

Stjepan Babić čistunstvo dijeli na povijesno i današnje te zaključuje da današnje čistunstvo "ne teži više da strane riječi ukloni po svaku cijenu, nego traži da se izbjegavaju nepotrebne, da se po mogućnosti nađe izraz u samom jeziku, traži da se spriječe štetna prodiranja bez obzira na to kakav im izvor bio. ... Danas su lingvisti svjesni da je teško, vrlo teško, a često i nemoguće što izbaciti iz jezika, da zapravo i ne treba ništa iz jezika izbacivati, jer sve što se u jeziku nalazi, može katkada korisno poslužiti. ... Suvremeni purizam mora voditi računa o stilskoj raslojenosti jezika jer što je jednom stilu prikladno, nije drugome, što u jednome stilu djeluje slabo, može u drugom snažno, u trećem smiješno"<sup>154</sup>. Stjepan Babić (kao i Ivo Pranjković<sup>155</sup>) uočava i problem tvorbe pri zamjeni leksema stranoga podrijetla onim domaćega podrijetla: "Nova riječ neće s uspjehom zamijeniti tuđicu ako iz neke porodice riječi zamjenjujemo samo jednu ili dvije, na primjer porodice se riječi *val* i *talas* ne podudaraju u svim izvedenicama i zato *val* ne može u potpunosti istisnuti *talas*: *talas* – *val*, *talasni* – *valni*, *talasav* – *valovit*, *talasast* – (*valovit*), *talasati se* – -, *talasanje* – -, *talasje* – *valovlje*."<sup>156</sup>

Nebojša Koharović je u članku *Komunikacijska prihvatljivost novotvorenica* opisao rezultate ankete u kojoj je ispitanicima ponudio četrdeset novih, nepoznatih leksema kojima je trebalo odrediti tvorbu i značenje. On kaže: "U posljednje vrijeme nekoliko leksikografskih napora nastojalo je, s različitim uspjehom, neologizme normativno situirati kao nosioce razlikovnosti prema tradiciji srpske norme, odnosno prema tuđicama općenito. Stoga se moglo pokušati s lingvističkim eksperimentom – provjeriti donose li ovi neologizmi određene leksikološke dvojbe. Sa studentima jedne seminarske grupe treće godine kroatistike pokušao sam pronaći neke odgovore. ... Na osnovi četrdeset leksema iz dvaju novijih hrvatski rječnika – Šamija–Lukačić: *Razlike između hrvatskog i srpskog jezika* (1991) te Mate Šimundić: *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskome jeziku* (1994) – sastavio sam upitnik u kojemu su studenti pokušali odgovarajućim sinonimima 'detektirati' značenje četrdeset novotvorenih imenica. ... Navedeni neologizmi na prvoj su stranici predloženi anketiranima dekontekstualizirani kako bi se vidjelo može li djelovati

---

<sup>153</sup> Pranjković, 1993: 251.

<sup>154</sup> Babić, 1990: 58.

<sup>155</sup> Pranjković, 1996: 425-429.

<sup>156</sup> Babić, 1990: 68.

semantička asocijacija kod ispitanika pri samome pogledu na transparentnost izrazne strane leksema (uostalom veća razumljivost izrazne strane novotvorenice tvorene od hrvatskih tvorki, a takve su sve u upitniku, jedan je od leksikoloških argumenata novotvorbama). ... Tek po ispunjenju prve stranice anketirani su dobili drugu stranicu na kojoj su riječi smještene u minimalni kontekst (leksički paradigmatSKU rečenicu)."<sup>157</sup> Nadalje zaključuje o naravi utvrdivosti tvorbe riječi i značenja leksema: "Zanimljivo je da su tvorbene pravilnosti prepoznate u znatno većoj mjeri od pravilne semantičke detekcije."<sup>158</sup> Koharević kaže: "Zanimljivije je, međutim, kako je jedan dio predloženih novotvorenica neodrediva značenja čak i u semantički reprezentativnom kontekstu premalom porabom kompetencije izvornog govornika pri određivanju komunikacijske podobnosti određene novotvorenice. Ova je kompetencija uglavnom svedena na poznavanje i poštivanje tvorbenih načina, pa se o jednom broju prikazanih novotvorenica može govoriti kao o zanimljivoj 'derivatološkoj egzibiciji' male ili nimale komunikacijske vrijednosti."<sup>159</sup> I na kraju članka autor zaključuje: "Problem je u tome, što će zgodimice, a tako je i u pet posljednjih godina, standardološka tendencija nešto radikalnijega jezičnog purizma pokušati normirati lekseme koji – kao što je, nadam se, barem djelomično upozorilo ovo istraživanje – neće ostvariti komunikacijsku vrijednost koju se očekuje od činjenica standardnoga jezika. Navedeni leksemi mogu učestalom porabom steći potpunu komunikacijsku vrijednost (razumijevanje i korištenje), no neke od navedenih leksikoloških slabosti ostat će razvidnima i opteretiti leksički sustav."<sup>160</sup>

---

<sup>157</sup> Koharević, 1996: 186.

<sup>158</sup> Koharević, 1996: 188.

<sup>159</sup> Koharević, 1996: 190.

<sup>160</sup> Koharević, 1996: 191.

## 1.6. Kategoriziranje neologizama

Guy Rondeau (1984:127) navodi ove kategorije neologizama: A. *formalni neologizmi*; B. *značenjski neologizmi*; C. *primljenice*. Alain Rey (1995:68-70) neologizme dijeli ovako: A. *formalni neologizmi*; B. *semantički neologizmi*; C. *pragmatički neologizmi*. Wim Honselaar (2002: 105) donosi svoju podjelu: A. *neostilizam* (žargonski ili razgovorni oblik koji je ušao u viši sloj); B. *neozastarjelica* (stari oblik i značenje koji su ponovno u uporabi zbog društvenopolitičkih promjena); C. *neohistorizam* (isto kao neozastarjelica, ali se odnosi na bivše realije); D. *neosemantizam* (novo značenje stare riječi); E. *neoformizam* (novi izraz s novim značenjem).

Vesna Muhvić-Dimanovski neologizme dijeli "na dva temeljna tipa: *denominativne* i *stilističke*. Jasno je da većina neologizama koji su predmetom interesa šire jezične zajednice pripada prvome tipu. Taj tip neologizama ne polazi od estetskih načela što je svojstveno ponajprije novim riječima koje za potrebe nekog književnog djela stvara sam autor, nego jednostavno iz potrebe da se u komunikaciji izrazi neko novo iskustvo. Nedvojbeno je broj denominativnih neologizama neusporedivo veći od stilističkih jer stvaranje ovih drugih diktira isključivo specifičan stil nekoga pisca. Takve se, obično jednokratne uporabe novih riječi, najčešće označuju kao *hapaks*, ili *okazionalizam*, odnosno *prigodnica* kao što ih zovu neki naši autori"<sup>161</sup>. Nadalje kaže: "Strane se riječi odnosno posuđenice također dijele na dva tipa: jedno su denotativne posuđenice, a drugo konotativne. Denotativne su one koje su potrebne da bi se imenovali novi proizvodi, novi pojmovi stvoreni u nekoj drugoj zemlji, koji onda zajedno s tim pojmom donose i novu riječ. Konotativne posuđenice pak ne ulaze u jezik iz istih pobuda: one su posljedica prestiža što ga posjeduje neka država i njezino društvo; posljedica fascinacije nekim stranim stilom života, civilizacijskim tekovinama društva koje je u stanovitim razdobljima bilo uzorom drugima."<sup>162</sup> Također navodi: "Nove se riječi mogu razvrstati u stanovite kategorije i prema raznim drugim kriterijima; tako neki autori razlikuju *primarnu neologiju* od one nastale *prevodnjem*. U prvu kategoriju spadaju nove riječi koje prate pojavu kakvoga novog pojma u konkretnom jeziku; druge samo prevode neki leksem ili stručni naziv koji već postoji u nekom drugom jeziku. Upravo je druga kategorija vrlo produktivna jer je svakodnevna praksa da se mnoštvo novih riječi iz općega jezika ili

---

<sup>161</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 6.

<sup>162</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 7.

novoga nazivlja iz najrazličitijih područja prevodi kako bi se približili govornicima jezika primatelja."<sup>163</sup>

Vesna Muhvić-Dimanovski spominje i ove kategorije neologizama:

A. *Primljenice*. Opisan je odnos prema primljenicama: "Posuđenice tvore najveći dio neološkoga leksika jer je očito nemoguće očekivati kako će svaka nova riječ koja se u nekom jeziku pojavi zajedno s 'uvezenim' pojmom odmah biti prevedena. ... Takav idealan 'scenarij', dakako, teško je izvediv, vjerojatno i nemoguć. Premda je u nekim jezicima zahvaljujući purističkome stavu udio posuđenica u cjelokupnome korpusu neologizama manji nego u onima gdje je otvorenost prema stranim utjecajima veća, pokazalo se da nigdje nije moguće odmah stvoriti domaće zamjene za kakvu stranu riječ. Zbog toga se mnoštvo (identičnih) posuđenica javlja u svim jezicima, dakako više ili manje prilagođenih konkretnome jeziku."<sup>164</sup>

B. *Pseudoprimljenice*. Objasnjene su ovako: "Riječi toga tipa zaista predstavljaju apsolutnu novinu jer ne postoje kao model u stranom jeziku, nego se posve slobodno oblikuju u nekom drugom jeziku."<sup>165</sup>

C. *Domaće nove riječi*. Ovo je kontekst nastanka novih domaćih leksema: "U svakoj jezičnoj zajednici stanovit broj neologizama nastaje kao posljedica potrebe imenovanja nekih posve lokalno ograničenih novih pojava, pojmova ili predmeta. Obično je potreba za takvom vrstom novih riječi vezana uz neka intenzivnija društveno-politička previranja, uvođenje novih administrativnih mjera karakterističnih isključivo za određeno područje i slično. Logično je da se u takvim situacijama ne posuđivanjem iz drugih jezika jer treba naći novu riječ za novi pojam svojstven samo jednoj, domaćoj, jezičnoj zajednici. Budući da tu nema sadržajnoga poticaja izvana, nema stranoga modela koji bi bio uzorom, jezik jednostavno koristi svoje 'unutarnje rezerve'."<sup>166</sup>

D. *Nove – stare riječi*. Ta je kategorija opisana ovako: "Ovdje ne mislimo na oživljenice, tj. one stare riječi koje su iz različitih razloga bile potisnute u pasivni leksik pa

---

<sup>163</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 8.

<sup>164</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 39.

<sup>165</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 47.

<sup>166</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 49.

su u stanovite razdoblju revitalizirane. Relativno su brojne, naime, riječi koje ponekad sasvim neočekivano, a ponekad i iz sasvim očitih razloga dožive masovnu uporabu, odnosno na frekvencijskoj se listi naglo uspinju na vrlo visoko mjesto. Primjera takvih riječi u svim je jezicima mnogo: neke su prostorno ograničene, dok su druge u velikoj mjeri rasprostranjene širom svijeta."<sup>167</sup>

Samardžija neologizme dijeli ovako: "Neologizmi su *novotvorenice*, *prevedenice*, *nove posuđenice* i *oživljenice*, dakle svi leksemi koji su u određenom trenutku novi ('nepoznati') jezičnoj zajednici ili njezinu većemu dijelu."<sup>168</sup>

---

<sup>167</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 51.

<sup>168</sup> Samardžija, 2002: 17.

## 1.7. Uzroci i načini stvaranja neologizama

Pogledajmo što uzrokuje nastanak neologizama te koji su načini na koje neologizmi mogu nastati.

### 1.7.1. Uzroci stvaranja neologizama

U knjizi *Neologizmi: problemi teorije i primjene* navedeni su uzroci stvaranja neologizama. Proširivanje leksičkoga inventara događa se zbog "nekoliko razloga: 1. pojava novih pojmova/predmeta/pojava kojima treba dati ime; 2. novi nazivi kao dodatak već postojećima: a) ekspresivni nazivi – derogativni, vulgarni, eufemistički, šaljivi, itd., b) stilistički – žargon, formalni/neformalni, razni registri, c) pragmatički faktori – jezična ekonomija, estetski razlozi, pomodni trendovi, trenutačna inspiracija i sl.; 3. povijesni, politički i drugi"<sup>169</sup>.

### 1.7.2. Načini stvaranja neologizama

A. *Stvaranje tvorbenim obrascima*. Tvorbene smo obrasce već opisali pa ih nema potrebe ponovno objašnjavati.

B. *Kontrakcija ili sažimanje*. "U engleskoj se lingvističkoj terminologiji riječi koje nastaju sažimanjem dijelova dvije riječi zovu *blends*. U većini se slučajeva sažimaju prvi dio jedne riječi i drugi dio druge riječi, s time da je kraj riječi obično zadnji slog druge riječi, ali ponekad i samo jedan fonem (ili grafem). U nekim se slučajevima zadnji slog, fonem ili grafem prve riječi poklapaju s prvim slogom, fonemom ili grafemom druge riječi i sažimaju se u cjelinu..."<sup>170</sup>

C. *Semantička neologija*. Ovi neologizmi (semantičke posuđenice ili neosemantizmi) nastaju tako da se već postojećemu leksemu pridoda novo značenje.

---

<sup>169</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 4.

<sup>170</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 99.

Podjela se temelji na "jednakosti (podudarnosti) po obliku (najčešće istodobno i značenju) i jednakosti (podudarnosti) po značenju"<sup>171</sup>.

D. *Stvaranje novih riječi metonimijom*. "Neologizam se kao posljedica metonimije javlja tek u određenim slučajevima u kojima se vlastito ime počne rabiti za neki opći pojam, tj. kad ono postane opća imenica pa se tada, u skladu s pravilima danoga jezika, sklanja, dobiva određeni član ili slično."<sup>172</sup>

E. *Stvaranje novih riječi metaforom*. "I kod metafore kao sredstva putem kojega se stvaraju nove riječi treba biti krajnje oprezan. Nije, naime, svaka nova metaforička uporaba odmah i neologizam. On to postaje tek dugotrajnijom uporabom stanovite metafore, njezinim širenjem u svakodnevnoj komunikaciji, te naposljetku ulaskom u rječnike. Neke metafore, naime, prolaznoga su karaktera, jer je njihova uporaba tek okazionalna, ponekad čak jednokratna. Da bi neka metafora postala kandidatom za neologizam, mora proći proces leksikalizacije."<sup>173</sup>

F. *Slobodne tvorbe*. "Za imenovanje pojedinih novih pojmova ili predmeta ponekad se pribjegava uporabi oznaka nacije iz koje pojam potječe. Na taj je način stvoren čitav niz naziva koji sadrže komponentu koja ih veže uz izvornu državu. Zapravo su to sasvim proizvoljni nazivi kojima nećemo naći uzore u nekom drugom jeziku, niti odgovarajuće oblike koji bi bar dijelom bili slični. Međutim, u jeziku u kojemu su oblikovani pružaju dovoljno asocijacija na svoje podrijetlo. Ima, međutim, i stanovit broj naziva toga tipa koji tu nacionalnu komponentu nose, a da za to u stvari ne postoji utemeljeni razlog. No, iz nepoznatih su motiva povezivani s navodnim podrijetlom u ovoj ili onoj državi. Na neki se način ovdje može govoriti o svojevrsnoj 'pučkoj etimologiji', vrlo često posve pogrešnoj."<sup>174</sup>

G. *Neologizmi nastali radi popunjavanja mjesta antonima*. "Ako se malo pobliže analiziraju neki neologizmi može se doći do zaključaka koji upućuju na to da stanovit broj

---

<sup>171</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 103.

<sup>172</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 104.

<sup>173</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 105.

<sup>174</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 106.

novih riječi nastaje samo iz razloga što već postoji njihov antonimski parnjak ili jednostavno par."<sup>175</sup>

### 1.7.2.1. Načini stvaranja naziva

U knjizi su *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* navedeni načini nastanka naziva u hrvatskome jeziku. Nazivi nastaju:

"1. prihvaćanjem stranih naziva; *softver, hardver, bit*

2. prihvaćanjem internacionalizama latinskoga i grčkoga podrijetla ili naziva tvorenih latinskim ili grčkim elementima: *interpretator*, a ne *interpreter*, *kompilator*, a ne *kompajler*

3. hrvatskom tvorbom: *interpreter – prevodnik, interface – sučelje, dekođer – raznačnik*

4. pretvaranjem riječi općeg jezika u nazive, npr. *tijelo* i *vrat* gitare, *njuška* i *vrat* tučka. Do toga pretvaranja najčešće danas dolazi pod utjecajem stranog jezika, tj. semantičkim posuđivanjem: *mouse – miš, mail – pošta, web – mreža*

5. povezivanjem riječi u sveze: *software – računalna / programska podrška, hardware – računalna / strojna oprema*."<sup>176</sup>

---

<sup>175</sup> Muhvić-Dimanovski, 2005: 107.

<sup>176</sup> Frančić; Hudeček; Mihaljević, 2005: 221.



## 1.8. Načela normiranja novih leksema

Novi jezični elementi po svojoj naravi teže gubljenju statusa novoga, te teže da budu prihvaćeni. Promotrit ćemo načela prema kojima novi leksemi zauzimaju svoje mjesto. Osnovna su pravila jezičnoga čistunstva:

"1. Tamo gdje postoji dobra domaća, ne treba upotrebljavati stranu riječ.

2. Tamo gdje postoji dobra standardnojezična riječ, ne treba upotrebljavati dijalektizam.

3. Tamo gdje postoji dobra standardnojezična riječ, ne treba upotrebljavati istoznačnu novotvorenicu ili prevedenicu; isto tako, ne treba u jezik unositi prevedene izraze i konstrukcije iz drugih jezika.

4. Treba težiti što stabilnijoj normi standardnog jezika."<sup>177</sup>

U knjizi *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* navodi se: "Normiranje u nazivlju može se promatrati kao dio normiranja u jeziku, ali i kao dio sređivanja znanja i spoznaja u pojedinoj struci. Svakomu se terminološkomu sustavu postavljaju dva osnovna zahtjeva: da bude u skladu sa suvremenom razinom i najnovijim postignućima znanosti i tehnike; da bude u skladu s hrvatskim standardnim jezikom."<sup>178</sup> Pogledajmo koje su smjernice za normiranje naziva:

"1. Domaće riječi imaju prednost pred stranim (npr. *obavijest* ili *podatak* pred *informacija*; *knjižnica* pred *biblioteka* ...). ...

2. Nazivi latinskoga i grčkoga podrijetla imaju prednost pred nazivima preuzetim iz engleskog, francuskog, njemačkog itd. (*referencija* pred *referenca*, *licencija* pred *licenca*...). ...

---

<sup>177</sup> Frančić; Hudeček; Mihaljević, 2005: 205-206.

<sup>178</sup> Frančić; Hudeček; Mihaljević, 2005: 220.

3. Prošireniji i korisnicima prihvatljiviji naziv ima prednost pred manje proširenim, npr. iako naziv *računač* prema svim jezičnim zahtjevima zadovoljava kao zamjena za *kompjuter*, u struci je prevladao naziv *računalo* koji također zadovoljava sve jezične zahtjeve pa nema razloga da se taj naziv mijenja.

4. Naziv mora biti usklađen sa (fonološkim, morfološkim, tvorbenim, sintaktičkim) sustavom hrvatskoga standardnog jezika (npr. *brojčano-slovni* bolje od *brojčano-slovčani* kao zamjena za *alfanumerički*, *elektronski* je tvoreno od *elektron*, a *elektronički* od *elektronika*...). ...

5. Kraći nazivi imaju prednost pred duljim (npr. *dvosvezačna* / *višesvezačna publikacija* kraće je nego *publikacija u dva sveska* / *više svezaka*, *istodobno* ima prednost pred *u isto doba*).

6. Naziv od kojeg se lakše tvore tvorenice ima prednost pred onim od kojeg se ne mogu tvoriti tvorenice, npr. od naziva *šminka* mogu se tvoriti nazivi *šminkati*, *šminker*, *šminkerov*, *šminkerski*, *šminkerica*, *šminkeričin*, dok se od naziva *make-up* ne mogu tvoriti drugi nazivi.

7. Treba izbjegavati da naziv unutar istoga terminološkog sustava ima više značenja, npr. za engleski *browser* predlagali su se hrvatski nazivi *preglednik* i *prebirnik*. Tvorbeno oba naziva odgovaraju. Nedostatak je naziva *preglednik* što se pojavljuje i kao istovrijednica za engleski *viewer* pa je stoga za *browser* možda bolje upotrijebiti *prebirnik*. Višeznačnost se nažalost ne može uvijek izbjeći. Hrvatski računalni naziv *sličica* pojavljuje se kao zamjena za čak devet engleskih naziva: *icon*, *pic*, *pix*, *thumbnail*, *picture*, *button*, *clip*, *figure*, *clipart*.

8. Nazivi se ne smiju bez valjana razloga mijenjati – ako jedan naziv već ima određeno značenje, ne treba istomu nazivu davati nova značenja te ako je jednome značenju pridružen jedan naziv, ne treba mu pridružiti drugi. Tako je u hrvatskoj tradiciji bila usvojena posuđenica *norma*, ali se pod utjecajem engleskog jezika sve češće u istome značenju upotrebljava i naziv *standard*. Zbog ovoga načela naziv *norma* ima prednost pred nazivom *standard* pa Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo objavljuje hrvatske norme, a ne hrvatske standarde.

9. naziv ima prednost pred drugim istoznačnim nazivima ako odgovara pojmu kojemu je pridružen i odražava svoje mjesto u pojmovnome sustavu. Tu se jasno vidi koliko je sustavnost odnosa važna za normiranje u nazivlju. Ista načela vrijede i za stvaranje novih naziva."<sup>179</sup>

---

<sup>179</sup> Frančić; Hudeček; Mihaljević, 2005: 221-223.

## 1.9. Neologizmi i normiranje u računalnoj struci

Računalno je nazivlje zaseban dio jezičnoga korpusa koji zaslužuje posebnu pažnju. S razvojem se informatike javlja i potreba za metajezikom koji bi omogućavao nedvosmisleno općenje. To je područje u kojemu su najzastupljeniji nazivi engleskoga podrijetla. U početcima se računalne tehnike nije dovoljno vodila briga o nazivlju, pa su nazivi spontano ulazili u hrvatski jezik prolazeći kroz odgovarajuću prilagodbu. Uz samo širenje informatičke tehnike i tehnologije, mediji također pripomažu širenju engleskih naziva. Dvadeset i prvo stoljeće obilježeno je erom interneta. Internet podatke čini dostupnima u svako vrijeme i gotovo na svakome mjestu. Satelitska televizija također omogućuje izravan doticaj gledatelja s jezikom na kojemu se program prikazuje. U zadnje vrijeme računala preuzimaju ulogu i onih medija koji su do dvadeset i prvoga stoljeća imali prevlast – radija i televizije. Digitalni fotoaparati rabe digitalnu tehniku pri pohranjivanju fotografija u memoriju, a fotografije se obrađuju na računalu. Spomenuvši taj mali segment svakodnevnoga života jasno je da su računala postala temelj funkcioniranja suvremenoga života, a postoje smjernice koje ukazuju i na daljnji prodor računalne tehnologije u ljudsku svakodnevnicu. Računalno nazivlje dolazi u prvi plan upravo zbog takvoga sveprožimljućeg utjecaja.

U *Hrvatskom računalnom nazivlju* spominje se i jedan od bitnih problema: "Računalna je znanost u posebnom položaju, jer se njezinim nazivljem ne služi samo ograničen broj stručnjaka specijalista, već i stručnjaci ostalih struka (lingvisti, ekonomisti, biolozi itd.) kojima je računalo oruđe u radu te velik broj laika. Stručnjaci informatičari obrazuju se na više fakulteta (ekonomski, elektrotehnički, filozofski, prirodoslovno-matematički) na kojima se koristi različito nazivlje. O računalima svakodnevno možemo čitati u novinama, slušati na radiju i televiziji, a računalne se slikovnice izdaju već i za malu djecu. Računala su prodrle u vrtiće, knjižnice, škole, urede, domove te na fakultete svih usmjerenja. Stoga računalno nazivlje utječe na opći jezik mnogo više od nazivlja ostalih struka, jer brojni računalni nazivi postaju dio aktivnog rječnika svakog govornika. Ipak, rijetko u kojem nazivlju vlada takva terminološka zbrka. To naravno nije čudno s obzirom na novost, nagli razvoj i aktualnost tog područja, te sporost i nepripremljenost naših jezičnih i računalnih stručnjaka. Često za isti pojam (označeno) supostoji niz izraza (označitelja) koji se protežu od nekoliko likova engleske riječi na različitim stupnjevima

prilagodbe hrvatskom jezičnom sustavu (npr. *interface*, *interfeis*, *interfejs*) do niza predloženih domaćih naziva koji se često supojavljaju u istom članku, kod istog autora pa čak i u istoj rečenici."<sup>180</sup>

Veliku ulogu pri stvaranju i primanju naziva imaju računalni časopisi *BUG*, *PC Chip* i dr. Već je iz naziva tih časopisa vidljiv odnos prema jeziku. I u samim je tekstovima časopisa vidljiv nedostatak norme pri opisu tehničkih pojmova i to na dva načina. U člancima različitih autora isti se pojam jednom opisuje jednim nazivom, a drugi puta drugim nazivom. Najčešći su primjeri koji stoje u opreci: novi leksem domaćega podrijetla – novi leksem stranoga podrijetla (*tipkovnica* – *tastatura*, *zaslon* – *monitor*, *računalo* – *kompjuter/kompjutor*). Nadalje, od tih se imenica izvode i pridjevi pa problem postaje još složeniji. Drugi je način na koji je iskazan nedostatak norme samostalno stvaranje naziva. Često se autori informatičkih časopisa žale na to da ne postoji normirani naziv, pa primaju anglizam i prilagođavaju ga. Ponekad i sami smišljaju novi leksem hrvatskoga podrijetla. Osim računalne struke problem je "prisutan i u modernoj glazbi, modi, telefoniji (posebno u području mobilne telefonije) itd"<sup>181</sup>.

Početak je devedesetih godina dvadesetoga stoljeća obilježen internetskom revolucijom. Otvoren je novi komunikacijski kanal spajanjem računala u jedinstvenu mrežu na svjetskoj razini. Ovaj put nositelji komunikacije nisu nužno odrasli, nego vrlo aktivno sudjeluju i starija djeca. Ona su vrlo otvorena za učenje svega što je novo, a vezano je uz računala, pa na taj način utječu i na leksik koji se rabi. Pojava koja se može primijetiti u tinejdžerskoj generaciji jest sklonost anglizmima. Engleski je jezik postao neformalnim standardnim jezikom internetske komunikacije, pa se u tim krugovima ne osjeća potreba za prevođenjem naziva na hrvatski jezik. Pri općenju elektroničkom poštom i čitajući poruke na forumu nailazi se i na mnoštvo akronima poput: **LOL** (*laughing out loud*), **LQTM** (*laughing quietly to myself*), **BBL** (*be back later*), **L8** (*late*), **IM** (*instant message*), **gr8** (*great*), **J/K** (*just kidding*), **K** (*OK*). Ti su akronimi nastali na temelju engleskih leksema. Hrvatski se akronimi najčešće javljaju kada ne postoji akronim engleskoga podrijetla. Akronimi hrvatskoga podrijetla su: **ŠBBKBB** (što bi bilo kad bi bilo), **KG** (koja glupost), **AMR** (ako me razumiješ), **RDTV** (recimo da ti vjerujem)... Računalni su akronimi za početnike naizgled nepremostiva prepreka u razumijevanju. Kriptični su i početno

---

<sup>180</sup> Mihaljević, 1993: 7-8.

<sup>181</sup> Mihaljević, 2003: 11.

otežavaju općenje, no vrlo ih je lako savladati te se obilno rabe da bi ekonomizirali prijenos poruka pisanjem. Uz akronime su vrlo bitni i simboli koji predstavljaju raspoloženja, tzv. *emotivi*. Pri govornom su općenju od velike važnosti govorne vrednote koje osim temeljne poruke prenose i dodatna značenja, a ona predstavljaju raspoloženje govornika. Emotivi su tvoreni slovima, brojkama i razgodcima. Tipični je predstavnik *smješko*, *smajlic* ili *smiley* a piše se ovako: :-). Smješko simbolizira dobru volju ili dobrohotnost, pa se rečenice *Ti si lud!* i *Ti si lud :-)*! doživljavaju na posve različite načine. Prva je napisana neutralno, pa se pretpostavlja neutralno značenje, a to je pokušaj uvrede ili utvrđivanje nečijega poremećenog stanja. Druga rečenica ima posve suprotno značenje, shvaća se da je netko simpatičan, zabavan...

Specifičnost jezika vezanoga uz računala proteže se i na skupinu koja se naziva *hakeri*. Kako se navodi u članku *Ha(c)ker, cracker i lamer – u čemu je razlika?*, haker je "vješt u programiranju i dobar poznavatelj računalnih sustava u koje 'provaljuje' da bi ukazao na sigurnosne propuste. Hakeru je to u prvom redu misaoni izazov i obrazovno iskustvo"<sup>182</sup>. Baveći se djelatnošću koja je upitno zakonita, hakeri su razvili vlastita obilježja jezika. Ne samo da rabe lekseme kojima je semantičko polje za sve ostale neprozirno, nego idu i dalje razvijajući i vlastiti grafijski sustav te vlastitu pravopisnu inačicu. Hakerski se žargon naziva *l33t (leet)*. Pravopis im se temelji na zamjeni većine grafema sličnim brojkama ili simbolima. Tako smo dobili nove grafeme, primjerice,  $E = 3$ ,  $S = 5$ ,  $T = 7$ ,  $B = 8$ . Grafem se  $f$  često zamjenjuje dvoslovom  $ph$ , a grafem se  $s$  (koji u engleskome jeziku označuje množinu) najčešće zamjenjuje grafemom  $z$ . Radi što veće kriptičnosti, a s druge strane i estetskoga dojma, osobitost je pravopisa i naizmjenično pisanje velikih i malih slova u svakome pojedinom leksemu. To je pravilo samo načelno jer nije precizno utvrđeno kojim se slijedom smjenjuju velika i mala slova. Način pisanja ovisi o autorovoj kreativnosti te eventualno pravilu koje je sam odredio označavajući time vlastiti stil, tj. prepoznatljivost. *L33t* se najčešće rabi u kontekstu engleskoga jezika, no ponekad se rabi i za pisanje na hrvatskome jeziku. Veći dio *l33t-pravopisa* obuhvaća i hrvatske glasove. Najčešće nedostaju novi grafemi koji bi označili hrvatske grafeme:  $\check{c}$ ,  $\acute{c}$ ,  $\check{z}$ ,  $\acute{z}$ ,  $\check{d}$ ,  $\acute{d}$ ,  $lj$ ,  $nj$ , no nije ustaljeno ni pisanje grafema  $j$ ,  $p$  i  $q$ . Za poneke grafeme postoji i nekoliko inačica, primjerice, grafem  $a$  označava se novim grafemima:  $@$ ,  $4$ ,  $\wedge$ ,  $/\backslash$ . Hakeri nisu jedini koji rabe ta pravopisna rješenja, "ta se pravopisna pravila odnose i na *crackere*.

---

<sup>182</sup> Halonja; Milković, 2005: 207.

**Tablica 1: I33t-abeceda**

|   |              |
|---|--------------|
| A | 4, @, ^, /-\ |
| B | 8            |
| C | (            |
| D | )            |
| E | 3            |
| F | -            |
| G | 9            |
| H | #,  -        |
| I | 1,  , !      |
| J | -            |
| K | <,  {        |
| L | _            |
| M | ^^,  v       |
| N | v, /v        |
| O | 0            |
| P | -            |
| Q | -            |
| R | 2            |
| S | 5            |
| T | 7, +         |
| U | _            |
| V | v            |
| W | v , vv       |
| X | ><           |
| Y | '/           |
| Z | -            |

**Tablica 2:** primjeri najčešće upotrebljivanih *l33t-izraza*

| <b>0r191N4l l33t</b> | <b>Engleski prijevod</b> | <b>Značenje</b>   |
|----------------------|--------------------------|---|
| <b>h4x0r</b>         | <b>hacker</b>            | Pripadnik hakerskih krugova.  |
| <b>t3kN1q</b>        | <b>technic</b>           | Vrhunska tehnika, odnosno vještina.   |
| <b>l4m3r</b>         | <b>lamer</b>             | Osoba koja podlo igra, ne poštuje 'kodeks'.   |
| <b>ll4m4</b>         | <b>lama</b>              | Lama, životinja čiji se lik automatski veže uz onoga koga nazivamo <i>lamerom</i> .   |
| <b>t00lZ</b>         | <b>tools</b>             | Programski alati.   |
| <b>n3wB1e</b>        | <b>newbie</b>            | Novak, tj. početnik, obično osoba koju je vrlo lako zadiviti <i>l33t</i> -pravopisom. |
| <b>0wNz</b>          | <b>own</b>               | Riječ koja označava dominaciju nad nekim.   |

Budući da je takav način pisanja prilično nerazumljiv za većinu korisnika, napravljeni su tzv. *l33t-translatori*, odnosno internetske stranice namijenjene prevođenju, koje omogućuju lakše snalaženje u *l33t-sadržajima*<sup>183</sup>.

Time završavamo uvodni dio. Prikaz je literature bio ograničen samo na najbitnija i najiscrpnija djela. U tome smislu treba izdvojiti dva rada: *Neologizmi: problemi teorije i primjene* i *Teorija jezika u kontaktu*. Još se dublji uvid u problematiku može postići proučavajući ostalu literaturu vezanu uz temu ovoga rada.<sup>184</sup>

<sup>183</sup> Halonja; Milković, 2005: 208-210.

<sup>184</sup> Pogledati knjigopis.



## 2. Metodologija

Metodologija istraživanja počiva u prvome redu na poimanju naziva *neologizam* kako ga shvaća autor ovoga rada. Iz same definicije proizlazi i podjela neologizama te daljnja raščlamba. Određeni su elementi koji proizlaze iz podjele međusobno suprotstavljeni da bi se mogao utvrditi njihov odnos – u kojemu se dijelu podudaraju, a u kojemu su dijelu različiti. Preispituje se dosadašnji pristup pojedinim parovima leksema od kojih je jedan normativno prihvatljiv, a drugi neprihvatljiv.

Drugi se dio istraživanja temelji na anketi koja je psiho-socio-lingvističke naravi. Anketa je provedena na četirima obrazovnim skupinama govornika hrvatskoga jezika. Utvrđuje se mogućnost prihvaćanja novoga elementa. To se temelji na nekoliko kriterija koji međusobnim kombiniranjem daju relevantne rezultate. U anketi su predstavljeni (neo)leksemi stranoga i domaćega podrijetla, no naglasak je na (neo)leksemima domaćega podrijetla. Primjeri su u anketi odabrani s obzirom na tvorbene elemente, tj. pokušalo se utvrditi prihvatljivost prema načinu tvorbe. Drugi kriterij po kojemu su leksemi odabrani jest njihova semantika, a treći je kriterij vrijeme njihova nastanka.

Korpus je neologizama prikupljen iz jezičnih savjetnika, internetskih stranica i rječnika.

## 2.1. Definicije naziva

Promišlja li se o nekome sustavu, nužno je definirati jedinice kojima se razmišlja. Prvo što nam je potrebno jesu pojmovi. Oni predstavljaju misao o biti predmeta. Polazeći korak dalje dolazimo do procesa uopćavanja. Taj je proces vrlo bitan jer se nepregledno mnoštvo svega što postoji razlikuje po mnogim svojstvima, a po nekim si osobinama slični. Ako odbacimo ono što je različito kao nebitno, a uzmemo u obzir ono što je slično, dobivamo skup zajedničkih obilježja koji procesom uopćavanja postaje pojam koji sam po sebi nije fizički stvaran, no postoji kao simbol i ima izrazito pragmatičnu svrhu. Sada se može govoriti o pojmu *naziv*. Naziv je osnovna jedinica koju rabi znanost. Određen je tako da ne smije biti dvosmislen, odnosno naziv mora sadržavati točno određeno značenje. Time se razlikuje od ostaloga dijela leksika. Ostale leksičke jedinice mogu postati i višeznačne. Gubljenje se preciznosti u označavanju denotativnoga značenja u najvećem broju slučajeva nadoknađuje rečeničnim kontekstom. Ponekad ni kontekst jednoznačno ne upućuje na značenje leksema, no, za razliku od naziva, to ne mora predstavljati osobiti obavijesni problem.

Upravo je navedena jednoznačnost povod jezikoslovnim nazivima kao što su *fonem*, *morfem*, *leksem*, *sintagmem*... Tvorbena osnova leksema predstavlja jedinicu pojedine razine proučavanja, a zajednički nastavak *-em* u tome slučaju označava uopćenje. Na primjeru *fonem*, *fon* označava jedan konkretan pojedinačni ostvaraj glasa, dok *-em* znači uopćenje. Spajajući ih dobivamo novi leksem *fonem* koji objedinjuje sve postojeće inačice određenoga glasa. To je isključivo značenje naziva *fonem*. Njegovo je semantičko polje određeno samo jednim značenjem. Ono je posve jasno i bez uporabe konteksta. Kada bi se semantičko polje *fonema* proširilo, nastao bi prostor podložan tumačenjima, a to bi opteretilo komunikaciju.

Opisivanje značenja leksičke jedinice nazivamo definiranjem. U prošlosti je bilo mnogo pokušaja formuliranja načina na koji treba definirati, no ovaj je najprihvatljiviji: pri definiranju moraju biti navedena dva člana: *najbliži rod* (*genus proximum*) i *specifična razlika* (*differencia specifica*). Najbliži rod predstavlja pojam koji je značenjski najbliži opisivanome pojmu (ono što im je isto), a specifična razlika predstavlja elemente po

kojima se razlikuju. U uvodu su navedene definicije naziva koje nalazimo u rječnicima. Ovdje će biti dan kritički osvrt.

### 2.1.1. Neologizam

Da bismo utvrdili značenje naziva kojima ćemo se služiti, krenut ćemo od osnovnoga naziva, a to je *neologizam*. U uvodu je prikazano da se definicije u literaturi većim dijelom podudaraju. Literatura koja navodi šturo značenje daje, metodološki gledano, nepreciznu definiciju. Ono što je većinom zajedničko svim definicijama jest polazna misao da je *neologizam* leksem. Promotrimo taj problem. Uzet ćemo po jedan primjer leksema domaćega i stranoga podrijetla. Kada se leksem prvi put pojavi u jeziku, on ima određeni izraz i određeno značenje. Tada za nj možemo reći da ima izravnu vezu s nazivom *neologizam*, primjerice, *udomitelj* i *laptop*. Potom se ti leksemi šire na više govornika, a na kraju (eventualno) bivaju i općeprihvaćeni te normirani. Nakon što se rabe određeno vrijeme, ti se leksemi više ne dovode u vezu s neologizmima.

Što se događa s leksemom kada prestaje biti neologizam? Bitno je istaknuti da se ne mijenja sâm leksem, nego status leksema. U definicijama se navodi i naziv *jezična novotvorina*. Pogledamo li, primjerice, u *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, kao natuknicu nećemo pronaći naziv *jezična novotvorina*. Prema tome, značenje bi trebao pretpostaviti sam čitatelj. Misli li se tu na leksem ili, šire gledano, na bilo koji novi element u jeziku? To je nejasno. Također se navode nazivi *kovanica*, *posuđenica* i *novotvorenica*. Pogledamo li ostale rječnike, vidjet ćemo da su definiciju *neologizma* preuzeli iz starijega izvora bez kritičkoga promišljanja.

U Klaićevu *Rječniku stranih riječi* možemo pronaći pokušaj objašnjenja *jezične novotvorine*. U zagradama je pojašnjeno da je to obrat govora, gramatička osobitost. Razmislimo što to znači. Obrat govora još je jedna nejasna jezična konstrukcija, pa se značenju moramo domisliti. Asocijacija na to jest obratno govoriti, odnosno naopako. Najbliže bi tome tumačenju bio šatrovački govor u kojemu se obrću slogovi: *sta-ri* > *ri-sta*. Doista je riječ o neologizmima kada se slogovi određenih leksema tek počnu obrtati, pa je to novina. Nije jasno je li autor upravo na to i mislio.

Također nije jasno zbog čega se pozornost obratila na govor, a ne i na jezik? S obzirom na to da se govor ostvaruje jezikom, jezik je pretpostavka postojanja govora. Tu ćemo stati s nagađanjem jer se do rješenja ne može doći. Gramatička osobitost također je posve neprozirna sintagma. Pogledamo li u *Priručnoj gramatici hrvatskoga književnog jezika* glagolske nastavke prvoga lica prezenta, vidjet ćemo da su to: *-em, -jem, -am* i *-im* (Barić; Lončarić; Malić; Pavešić; Peti; Zečević; Znika, 1979: 161). Ipak, dva glagola u prvome licu prezenta imaju nastavak *-u*, a to su *htjeti* i *moći*. To je svojevrsna gramatička osobitost, no ima li to veze s neologizmima? Nema. Gramatička osobitost mogla bi i dalje izazivati niz asocijacija, ali nema smisla nabrajati ih. Kako bismo onda mogli dati preciznu, promišljenu definiciju?

**Neologizam je jezična pojava koja se nalazi u neološkome statusu. Neološki status temelji se na kombiniranju svojstava *novosti* i *prihvaćenosti*, a donekle i na svojstvu *uklopljenosti* u jezični sustav.**

Jezična pojava može biti apstraktna – na razini pravila, a može biti i konkretna – na razini elementa. Češće je riječ o elementu (*udomitelj, laptop*), a rjeđe o pravilu, primjerice, pojava distribucije završnoga sloga bilo kojim drugim skupom suglasnika osim *-st, -št, -zd* i *-žd* (*-kl* < bicikl, *-kt* < subjekt). Neologizam se odnosi na status u kojemu se što nalazi sadržavajući i zadržavajući svoj ustroj. Promjenom statusa pojavnosti, odnosno postavši 'ne-neologizam', ustroj ostaje isti. Ustroj se mijenja kod leksema stranoga podrijetla koji prolaze kroz kompromisne replike, no te promjene ne utječu izravno na status leksema. Uzmimo kao primjer konkretan element – *leksem*. Prestankom bivanja neologizmom ne mijenja se sam leksem *leksem*, nego se mijenja njegov status na temelju: A. vremena ulaska u jezik, odnosno boravljenja u jeziku; B. čestotnosti (prihvaćenosti); C. uklopljenosti u jezični sustav: a. neuklopljenost: imena tipa *Dolores* i *Nives* zbog padežnih nastavaka; b. uklopljenost: završetak leksema suglasničkim skupom koji nije *-st, -št, -zd* i *-žd* (ovo je već starija pojava neprilagođenosti, pa zbog toga leksemi toga tipa ne moraju biti smatrani neologizmima (*-kt* > subjekt, *-kl* > bicikl...)).

### 2.1.2. Novotvorenica

S obzirom na to da tvorenica označava leksem koji nastaje tvorbenim procesom, izvest ćemo definiciju. Novotvorenica je leksem u neološkome statusu koji nastaje tvorbenim procesom. Neološki status temelji se na kombiniranju svojstava *novosti* i *prihvaćenosti*, a donekle i na svojstvu *uklopljenosti* u jezični sustav.

Pogledajmo kako je novotvorenica u odnosu prema toj definiciji definirana u rječnicima. Natuknicu ćemo *novotvorenica* pronaći u dvama rječnicima, u *Rječniku hrvatskoga jezika* i *Hrvatskomu enciklopedijskom rječniku*. U prvome se slučaju definira kao leksem, a u drugome slučaju kao leksem ili izraz novijega postanja. Navodi se da je to nešto što nije posve prihvaćeno. U *Rječniku hrvatskoga jezika* prihvaćanje se odnosi na govor, te nije jasno zbog čega se govor odvađa od jezika.

### 2.1.3. Kovanica (novokovanica)

Nazivi su *kovanica* i *novokovanica* nastali od glagola *kovati*. Tu pri stvaranju naziva vidimo proces metaforizacije, odnosno stvaranje je poistovjećeno s radnjom kovanja. Kovanjem se također stvara nešto novo, ali nužno tvarno. Današnje je značenje naziva *kovanica* vrlo upitno. *Rječnik hrvatskoga jezika* navodi da je to novoskovani leksem, a zatim objašnjenje dopunjuje nazivima *tvorenica* i *neologizam*. *Veliki školski leksikon* upućuje na neologizam. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva* navodi da je to umjetni leksem koji je stvoren za neku svrhu. Što je to 'umjetni leksem' i po čemu se sastoji od pretpostavljenoga 'prirodnoga leksema'? Svaki je leksem nastao zbog određene potrebe. Stvorio ga je čovjek, a ne umjetna inteligencija, pa je teško dokučiti što je to 'umjetni leksem'.

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika* i *Hrvatski enciklopedijski rječnik* donose drukčiju definiciju koja kaže da je kovanica leksem koji je dobiven sastavljanjem dvaju prepoznatljivih leksema. Ti se leksemi osjećaju kao posebni dijelovi, a on se sam osjeća kao novotvorina ili se prepoznaje kao model poznat u drugome jeziku. Navode se primjeri *nogomet* i *kolodvor*. Tu se značenje očito odnosi samo na neologizme koji su tvoreni slaganjem. Ostale vrste tvorbenih postupaka ne ulaze u taj naziv. S obzirom na to da već

postoji naziv *složenica*, moglo bi se zaključiti da je naziv *kovanica* suvišan. S druge strane, što postizemo ako novotvorenice podijelimo na kovanice i (ostale)? Dakle, naziv bismo *kovanica* mogli odbaciti. Isto vrijedi i za naziv *novokovanica*, pogotovo zbog toga što *kovanica* već označava ono što je novo, pa uočavamo pleonazam.

#### **2.1.4. Novotvorina**

Naziv *novotvorina* objašnjava *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Kaže da je to novi leksem, odnosno novostvoreni leksem. Taj naziv u navedenom značenju nema potrebe rabiti jer mu je značenje već obuhvaćeno nazivom *novotvorenica*. Navodi još jedno značenje. Kaže da je novotvorina novi oblik, odnosno inovacija. Prema tome možemo predložiti da naziv *novotvorina* obuhvaća isto denotativno značenje kao i naziv *neologizam*. Razlika je tu u podrijetlu tih dvaju naziva.

#### **2.1.5. Tvorenica**

Tvorenica je naziv koji je jednoznačan i jasno definiran u rječnicima. To je leksem koji nastaje tvorbom.

#### **2.1.6. Novotvorba**

U rječnicima nije pronađena definicija naziva *novotvorba*, pa ćemo predložiti svoju definiciju. Novotvorba je način tvorbe u neološkome statusu. Neološki status temelji se na kombiniranju svojstava *novosti* i *prihvaćenosti*, a donekle i na svojstvu *uklopljenosti* u jezični sustav.

#### **2.1.7. Novotvorbenica**

U rječnicima nije pronađena definicija naziva *novotvorbenica*, pa ćemo predložiti svoju definiciju. Novotvorbenica je novotvorbom nastao leksem u neološkome statusu.

Neološki status temelji se na kombiniranju svojstava *novosti* i *prihvaćenosti*, a donekle i na svojstvu *uklopljenosti* u jezični sustav.

### 2.1.8. Oživljenica

Naziv je oživljenica definiran istovjetno u *Rječniku hrvatskoga jezika* i *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku*. To je leksem koji je iz pasivnoga leksika prešao u aktivni leksik. U *Leksikologiji hrvatskoga jezika* navodi se da su oživljenice leksemi koji su prešli u pasivni leksik. Uslijed društvenih okolnosti ponovno su se vratile u aktivni leksik. Oživljenice se odnose na lekseme općega leksika i nazive (Samardžija 1995: 33).

Iz toga se opisa vidi da se oživljenicama smatraju leksemi koji su oba puta identični pri ulasku u aktivni leksik, i izrazom i značenjem. Oživljenica ne mora biti samo na razini leksema. Pogledamo li ustroj leksema i usporedimo li taj ustroj s elementima koji se vraćaju u aktivni leksik, vidjet ćemo da je moguće da se u jezik vrati već postojeći izraz, ali ovaj put s različitim značenjem. Primjer je izraz *domovnica*. Taj je izraz bio povezan uz značenje *domaćica*, a zatim je ponovno ušao u uporabu s novim značenjem. To je dokument kojim se dokazuje državljanstvo.

Ako oživljenicu promotrimo u kontekstu neologizma, možemo reći da postoje dva gledišta: A. gledišta jezika; B. gledište govornika. S gledišta jezika oživljenice nisu neologizmi jer iz jezika nikada nisu ni izašle. Uporaba je tu posve drugi problem. S gledišta govornika mogli bismo reći da oživljenice jesu neologizmi jer ponovno prolaze kroz situaciju karakterističnu za neologizme.

### 2.1.9. Novogovor i novohrvatski jezik

Novogovor nalazimo istovjetno definiran u dvama rječnicima, u *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* i u *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku*. Navodi se da je to način izražavanja, zatim izmišljanje leksema te davanje novih značenja leksemima. Zabilježeno je i to da taj neologizam prvi put spominje George Orwell u romanu *1984*. Novogovor se također se spominje i u knjizi Vesne Muhvić-Dimanovski *Neologizmi: problemi teorije i*

*primjene* (Muhvić-Dimanovski, 2005: 37). Uočljivo je da je u nazivu *novogovor* jedan od elemenata *govor*. Pitanje je zbog čega je tu u stvaranju naziva izbjegnut *jezik* kao pretpostavka *govora*. S obzirom na to da je tu istaknut govor koji je konkretan (za razliku od jezika), vjerojatno se htjela naglasiti funkcionalnost, pragmatičnost. Htjelo se reći da je u tome slučaju bitno samo sredstvo, a govor je puno bliži rabljenju kao sredstvo nego li sâm jezik.

Tu situaciju možemo prepoznati i u vrijeme SFRJ kada se prekomjerno uporabljaju leksemi stranoga podrijetla. Tako pri opisu uporabe jezika u SFRJ nalazimo tvrdnju da se u to doba događala 'mistifikacija jezika', pa su leksemi s jasnim značenjem bivali zamjenjivani opisnim konstrukcijama: *štrajk* > *obustava rada*, *političar* > *društveno-politički radnik*<sup>185</sup>. To je bio postupak kojim se dio govornika isključivao iz komunikacije zbog nerazumijevanja rečenoga. S druge je strane nastao naziv "*pohabane riječi*"<sup>186</sup>. To se odnosilo na učestalo ponavljanje istoga, a cilj je bio značenjsko iscrpljenje, primjerice, "*biti na liniji, skrenuti s linije*"<sup>187</sup>.

Što se tiče uvođenja novotvorenica i posljedične nerazumljivosti, donekle se slična situacija dogodila i nakon osnutka RH. S jedne su se strane pojavile oživljenice, a s druge strane novotvorenice. Zbog toga je razumijevanje ponekada bilo otežano. Bitno je napomenuti i to da su govornici hrvatski jezik počeli doživljavati bitno promijenjenim, pa su osjetili potrebu različito ga imenovati. Tako je nastao pojam *novohrvatski jezik*, ili kraće *novohrvatski*. Taj se pojam nije odnosio na jezik u cijelosti, nego samo na određene lekseme koji su bili neologizmi. S obzirom na to, preciznije bi bilo reći *novohrvatski leksik* jer je gramatika ostala ista, no takvo se razlikovanje i izražavanje od prosječnoga govornika ne može očekivati.

Kod naziva *novogovor* i *novohrvatski (jezik)* može se uočiti da je prvome temelj *govor*, a drugome *jezik*. Govor smo već prokomentirali, pa možemo reći da samim time što se kao temelj uzima *jezik*, a ne govor, jezik biva *predmetom* bavljenja, a ne *sredstvom* (iako je u nekim slučajevima služio i kao političko sredstvo). Tzv. *novohrvatski jezik* u devedesetim godinama dvadesetoga stoljeća nije služio tome da što više leksema bude

---

<sup>185</sup> Usp. Samardžija, 2002: 58.

<sup>186</sup> Samardžija, 2002: 59.

<sup>187</sup> Samardžija, 2002: 59.



nerazumljivo, tj. da bi se na taj način upravljalo, nego upravo suprotno – da ono što je bilo opisano izrazom stranoga podrijetla sada bude ostvareno izrazima domaćega podrijetla. Na taj su način leksemi trebali postati razumljiviji i pamtljiviji za prosječne govornike, a pogotovo za govornike sa skromnijom naobrazbom.

#### **2.1.10. Neologija**

Naziv je *neologija* u *Enciklopedijskome rječniku lingvističkih naziva* definiran dvama značenjima. Ta se značenja odnose na prečestu uporabu novih leksema i na proučavanje stvaranja novih leksema. Dva značenja jednoga naziva nisu poželjna jer bi naziv trebao biti jednoznačan. Tu ćemo prihvatiti značenje koje kaže da je to proučavanje stvaranja novih leksema.

#### **2.1.11. Posuđenica**

Naziv je *posuđenica* već određeno vrijeme općeprihvaćen. U rječnicima se značenje toga naziva odnosi na lekseme koji su primljeni iz stranoga jezika u domaći jezik. Iako je taj naziv ustaljen, ipak je potrebno spomenuti stav koji se iznosi u knjizi *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Autorice navode da naziv *posuđenica* nije precizan jer se ne očekuje povrat posuđenoga naziva u jezik davalac, pa je precizniji naziv *primljenica*. Proces kojim leksemi dolaze u jezik primalac naziva se *primanje*. S obzirom na navedeni argument, podržat ćemo nazive *primanje* i *primljenica*. Predložiti ćemo i novu definiciju naziva *posuđenica*. Posuđenica je leksem primljen iz stranoga jezika koji u aktivnome leksiku jezika primaoca traje kratko vrijeme, a zatim se prestaje rabiti.

#### **2.1.12. Prevedenica (kalk)**

To su nazivi oko čijih se značenja slažu *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, *Rječnik hrvatskoga jezika* i *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Prema tim definicijama možemo reći da je prevedenica leksem koji je načinjen po uzoru na strani leksem i to tako

da je strana riječ prevedena, odnosno primljeno je njezino ('strano') značenje, a strane su tvorbene jedinice zamijenjene domaćima.

Primaju li se doista značenja iz leksema drugih jezika? Možemo li i drukčije pristupiti tome problemu? Pogledajmo kao primjer leksem *tipkovnica*. Značenje je toga leksema 'naprava kojom se tekst unosi u računalo'. U engleskome jeziku taj leksem glasi *keyboard*. Kada razmišljamo o lekemu *tipkovnica*, hoćemo li reći da je značenje primljeno iz engleskoga jezika?

Tipkovnica je naprava koja postoji u izvanjezičnome svijetu, a u jezik se preslikava preko značenja. Budući da je tipkovnica kao predmet stvorena na engleskome govornom području, jasno je da je značenje prvi put preslikano u jezik upravo u engleskome jeziku. Što se *značenja* tiče, preslikavanje je izvanjezičnoga elementa u jezik univerzalno. O tome možemo misliti i da je proces koji se u svakome jeziku događa zasebno. Može li se ta tvrdnja provjeriti? Trebali bismo tipkovnice podijeliti govornicima onih jezika u kojima tipkovnica još nije poznata kao predmet. Kada bi govornici shvatili svrhu tipkovnice, u svim bi tim jezicima značenje bilo identično: to je naprava kojom se tekst unosi u računalo. Da se značenje doista prima iz jednoga jezika u druge, tada bi značenje *tipkovnice* barem u jednome jeziku (koji ga nije primio) moralo biti različito. Prema tome, možemo zaključiti da se značenja kod prevedenica ne moraju primati, nego je moguće i tumačenje da se iznova stvaraju u svakome jeziku kada se novim leksemom opisuje ono što dotada nije postojalo.

Kod prevedenice su bitni ovi elementi: A. način tvorbe; B. sinkroniziranje tvorbenih elemenata između dvaju jezika. Pogledajmo kao primjer leksem *neboder*. Tu nije preveden izraz jer izraz *neboder* nije postojao sve dok nije bio načinjen. Prevedeni su elementi koji tvore izraz te je po uzoru na stranu tvorbu primijenjena ekvivalentna domaća tvorba. Izvanjezična je pojavnost rezultirala idejom, dakle primljena je ideja. Zatim je ideja kodirana u jezik domaćim jezičnim elementima, tj. iz ideje je proizašlo značenje. Definirajmo prevedenicu s obzirom na rečeno. Prevedenica je leksem koji je tvoren domaćim tvorbenim načinom koji je ekvivalent stranome tvorbenom načinu. Pri tome su prevedeni samo elementi koji tvore izraz novoga leksema, ali ne i samo značenje novoga leksema.

### 2.1.13. Usvojenica

U *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* nalazimo da je usvojenica leksem koji je usvojen iz drugoga jezika. Da bi se ta definicija točno shvatila, pogledajmo kako je definiran glagol *usvojiti*. Opisan je glagolima "*prihvatiti, primiti i odobriti*"<sup>188</sup>. Dakle, usvojenica je leksem koji je prihvaćen, primljen, odobren. To nije odgovarajuća definicija jer je pri definiranju usvojenice bitno da se ne doživljava kao leksem stranoga podrijetla.

*Rječnik hrvatskoga jezika* navodi da je usvojenica usvojena tuđica. Tu se nameće pitanje što je to 'usvojena tuđica', a što 'neusvojena tuđica', odnosno koje je točno značenje glagola *usvojiti*. U istome je rječniku taj glagol upućen na glagol *prihvatiti*, čije je značenje "ne odbijati; usvajati"<sup>189</sup>. Uvrstimo li definiciju tuđice, usvojenica je leksem primljen iz drugoga jezika i uveden u vlastiti stalni jezični fond; posuđenica koja se u jeziku ne odbija, odnosno koja se prihvaća. Koji se to leksemi stranoga podrijetla u jeziku odbijaju, pa na taj način nisu usvojenice? Eventualno neki novi anglizmi, no to nisu usvojenice. Možemo zaključiti da to objašnjenje naziva *usvojenica* nejasno, dakle neodgovarajuće.

*Wikipedia* donosi definiciju u kojoj usvojenicu opisuje kao prihvaćeni leksem stranoga podrijetla do te mjere da se više ne osjeća kao primljenica ili tuđica. Tu je usvojenica vrlo dobro definirana, no potrebno je precizirati definiciju. Usvojenica je leksem stranoga podrijetla koji govornici hrvatskoga jezika rabe dovoljno dugo da ga doživljavaju kao leksem domaćega podrijetla.

### 2.1.14. Prilagođenica

Prilagođenica je u *Velikome rječniku hrvatskoga jezika*, *Rječniku hrvatskoga jezika* i *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* definirana jednako. Ta je definicija donekle prihvatljiva, pa ćemo je nadopuniti. Prilagođenica je leksem stranoga podrijetla posve prilagođen normi hrvatskoga standardnog jezika.

---

<sup>188</sup> Anić, 2003: 1189.

<sup>189</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 966.

### 2.1.15. Međunarodnica (internacionalizam)

Rječnici međunarodnicu (internacionalizam) većinom definiraju kao međunarodni leksem, odnosno leksem koji se rabi u mnogim jezicima. *Rječnik stranih riječi* kaže da je to leksem koji se upotrebljava u mnogim jezicima, a da se ni u jednome ne osjeća kao tuđica. Što je sporno u toj definiciji? Tu je problem kako shvatiti naziv *tuđica* jer je u prošlosti značio 'leksem stranoga podrijetla'. Tuđica se danas odnosi na lekseme stranoga podrijetla koji nisu potpuno prilagođeni hrvatskome jeziku. Dakle, značenja mogu biti: A. međunarodnice se danas ne osjećaju kao leksemi stranoga podrijetla; B. osjeća se da su to leksemi koji nisu potpuno uklopljeni u sustav hrvatskoga jezika.

Vjerojatno se pri definiranju mislilo na prvo tumačenje. Ne prepoznaju li doista govornici da su međunarodnice stranoga podrijetla? Da bismo mogli odgovoriti na to pitanje, trebali bismo prvo međunarodnice raščlaniti na dvije skupine. U prvoj su skupini oni leksemi koji su davno postali dijelom općega leksika i rabe se svakodnevno. Za njih bismo mogli reći da ih govornici doživljavaju kao domaće lekseme, primjerice: *križ* (< *lat. crux*). Druga su skupina oni leksemi koje većina govornika intuitivno prepoznaje kao lekseme stranoga podrijetla, primjerice: *biblioteka, lingvistika, konjektiv*... S obzirom na rečeno mogli bismo reći da je to manjkava definicija jer ne opisuje cjelokupnu pojavnost. *Rječnik hrvatskoga jezika* preuzima tu definiciju.

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva* međunarodnice opisuje kao lekseme latinskoga ili grčkoga podrijetla. One se rabe u većini europskih jezika, a ponekada i u svim europskim jezicima. Dakle, što je međunarodnica? Međunarodnica je leksem primljen, u prvome redu, iz latinskoga, grčkoga i engleskoga jezika (većinom) u europske jezike. U jezicima primaocima međunarodnica (u načelu) ima isto denotativno značenje kao i u jeziku davaocu, a izraz joj se, s obzirom na podrijetlo, podudara s izrazima u drugim jezicima.

Možemo li za međunarodnice reći da su nacionalni leksemi? Možemo, ali samo djelomično jer postoje dvije vrste: A. međunarodne usvojenice; B. međunarodne neusvojenice. Međunarodne usvojenice su leksemi koji se rabe međunarodno, ali su dugom uporabom postali dijelom nacionalnoga leksika. Međunarodne neusvojenice su leksemi koji se rabe međunarodno, a doživljavaju se tako da nisu dijelom nacionalnoga jezika.

### 2.1.16. Tuđica

Kao što smo spomenuli, starije se značenje naziva *tuđica* odnosilo na značenje koje danas sadržava naziv *primljenica*. Novije se značenje odnosi na lekseme stranoga podrijetla koji se barem jednim dijelom nisu prilagodili sustavu hrvatskoga jezika (*ansambl*, *bicikl*).

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika* navodi da je tuđica leksem koji je prepoznatljiv po stranome podrijetlu, a usvojen je iz živoga ili prirodnoga jezika. Pojašnjava tuđicu i nazivom *posuđenica*. *Hrvatski enciklopedijski rječnik* preuzima tu definiciju. Tu se nameće pitanje je li tuđica usvojena ili samo posuđena? Ako je usvojena, onda to nužno upućuje na usvojenicu. S obzirom na to da su se usvojenice potpuno prilagođene sustavu hrvatskoga jezika, a tuđice to nisu, možemo reći da ta definicija nije prihvatljiva. Pojašnjavanje naziva *tuđica* nazivom *posuđenica* zapravo upućuje na to da je tu riječ o starome tumačenju naziva *tuđica*.

Definicija je u *Rječniku hrvatskoga jezika* donekle preciznija jer se govori upravo o primanju leksema iz drugoga jezika i uvođenju u vlastiti jezični fond.

*Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva* kaže da je tuđica *strana riječ*, odnosno da je to primljeni leksem koji se jasno ističe kao inozeman. Tuđica u suvremenome nazivlju nije *strana riječ*.

*Veliki školski leksikon* navodi suvremeno značenje naziva *tuđica* u prihvatljivoj definiciji. Zaključno ćemo definirati naziv *tuđica* u suvremenome značenju. Tuđica je leksem podrijetlom iz stranoga jezika koji se barem jednim svojim dijelom nije prilagodio hrvatskome standardnom jeziku.

### 2.1.17. Strana riječ

U *Enciklopedijskome rječniku lingvističkih naziva* nalazimo da je *strana riječ* tuđi, inojezični, inozemni leksem, tuđica i primljenica. Iz toga opisa ne možemo precizno zaključiti što je to strana riječ. *Leksikologija hrvatskoga jezika* i *Wikipedia* navode

prihvatljive definicije. Definirat ćemo naziv *strana riječ*. Strana riječ je leksem stranoga jezika koji se rabi u hrvatskome jeziku, ali se ne teži uklopiti u hrvatski jezik. U pismu se neuklopljenost u hrvatski jezik obilježava kurzivom.

### 2.1.18. Egzotizam

Naziv je *egzotizam* u rječnicima većinom ukratko opisan. U *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* vidimo da je riječ o leksemu za koji je karakteristično to da potječe iz daleka i nepoznata živog jezika. Za taj opis možemo reći da tek djelomično obuhvaća značenje naziva *egzotizam*. *Rječnik stranih riječi* navodi da je egzotizam tuđica ili strana riječ. S obzirom na to da je to rječnik stranih riječi, u njemu ne možemo pronaći značenje naziva (domaćega podrijetla) *tuđica*. Drugo objašnjenje jest da je egzotizam isto što i strana riječ. Tu može biti riječ samo o asocijaciji, ali ta dva naziva nemaju isto značenje. U *Enciklopedijskome rječniku lingvističkih naziva* nalazimo isto tumačenje.

*Rječnik hrvatskoga jezika* daje bolji opis. Navodi da egzotizam uz standardno značenje sadržava još jedno značenje, a to je ono o posebnosti naroda kojemu leksem izvorno pripada. U opisu još spominje tuđicu i primljenicu iz egzotičnih jezika. Pod natuknicom *egzotičan* spominje se kao primjer *egzotičan jezik*, no ne navodi se na koje se jezike pri tome misli.

*Leksikologija hrvatskoga jezika* donosi nam jasnu definiciju kada kaže da je riječ o primljenicama koje su specifične za posebnosti određenih naroda.

Osim jezičnoga primanja među narodima postoji i primanje ostalih elemenata kulture. Tako elementi koji su specifični za određenu kulturu u jednome vremenu ne moraju ostati specifični zauvijek. Ti elementi mogu postati opći ako ih prihvate i druge kulture. Tada su specifični samo svojim nastankom. S obzirom na dodire između kultura možemo reći da postoje dvije vrste egzotizama prema vremenskome kriteriju: A. leksemi koji označavaju kakvu specifičnost određene kulture (*vigvam, šogun, iglu*); B. leksemi koji u početku označavaju kakvu specifičnost jedne kulture, ali zbog veza s drugim kulturama dolazi do primanja upravo te specifičnosti, a s njom i leksema koji ju opisuje (*špageti, kimono, palačinka*).

Dakle, moguć je prijelaz fenomena koji nazivamo *egzotizam* iz prve kulture u drugu kulturu. S vremenom se unutar druge kulture može prestati rabiti i na taj način ponovno postaje specifičnost prve kulture.

### 2.1.19. Eponim

*Veliki rječnik hrvatskoga jezika* daje pomalo čudnu definiciju eponima kada kaže da je eponim "onaj po kome je ili ono po čemu je nešto nazvano (npr. *Penkala* – osoba i *penkala* – tehnička olovka i nalivpero"<sup>190</sup>. Ako je eponim 'onaj', tada bi eponim trebao biti čovjek, a ne naziv. Dakle, eponim bi bio čovjek po kome je nešto nazvano ili nešto neživo po čemu je nešto nazvano. To nije prihvatljivo. Eponim je leksem kojim je upravo ono 'nešto' nazvano, a ne 'onaj' ili 'ono' po kome se naziva. Ista je definicija i u *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku*.

Mogli bismo prihvatiti definicije koje nam daju *Rječnik hrvatskoga jezika* i *Leksikologija hrvatskoga jezika*. Zaključit ćemo da su eponimi leksemi općega značenja nastali od imena ili prezimena.

### 2.1.20. Zastarjelica

Zastarjelica se u rječnicima definira kao leksem koji je zastario i poistovjećuje se s arhaizmom. *Wikipedia* razlikuje ta dva naziva. Zastarjelica je leksem koji se sve rjeđe rabi u suvremenome jeziku, pa pripada leksiku na prijelazu, a arhaizam pripada pasivnome leksiku. Prihvatit ćemo to tumačenje s obzirom na to da se uočava bitna razlikovnost kod tih dvaju naziva.

---

<sup>190</sup> Anić, 2003: 295.

### **2.1.21. Arhaizam**

Arhaizam se u rječnicima najčešće poistovjećuje sa zastarjelicom. Najčešće se definira kao leksem, oblik leksema ili veza leksema koji se osjećaju neprikladnima u suvremenoj komunikaciji. Ponovit ćemo da arhaizmi pripadaju pasivnome leksiku.

### **2.1.22. Historizam**

Historizam je u rječnicima definiran na sličan način. Možemo zaključiti da je to leksem koji označava pojavu iz prošlosti. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva* donosi dodatno značenje i kaže da se taj naziv često upotrebljava za metodu proučavanja jezika.

### **2.1.23. Semantička posuđenica**

Semantička se posuđenica tumačenjem nadovezuje na prevedenice. Tu se, primjerice, događa metaforizacija po uzoru na metaforizaciju u stranome jeziku, a zatim su u domaćemu jeziku spojeni izraz i sadržaj. Ponovit ćemo još jednom alternativno tumačenje. Da je riječ o semantičkome primanju, tada bi sve što je novo, a nisu izmislili Hrvati, bilo primljeno značenje. Naveli smo kao primjer leksem *tipkovnica*. Što se tiče izraza, on je u tome slučaju samo tvorbeni element za novi leksem.

Kada određeni izraz ne bi već postojao u hrvatskome jeziku, ne bi bila moguća ni metaforizacija po uzoru na engleski jezik. U tome bi slučaju bio primljen izraz ili bi bio stvoren novi izraz. Pod engleskom metaforizacijom misli se na ideju sličnosti između određenih elemenata koju su uočili govornici engleskoga jezika.

Pogledajmo mogućnosti:

A. ako u hrvatskome jeziku već postoji izraz adekvatan engleskome izrazu, tada je to engleska metaforizacija: *mouse* > *miš*;



B. ako u hrvatskome jeziku izraz ne postoji, tada je to hrvatska metaforizacija. Uzmimo ponovno kao pretpostavljeni primjer značenje leksema *miš* kao dio računalne periferije:

a. *\*usmjernik* (jedan od mogućih novih izraza)

b. *\*maus* (jedan od izraza koji je moguće primiti, u tome slučaju inače ne bi bilo rečeno da je primljeno značenje, nego da je primljen leksem)

c. *\*punoglavac* (hrvatska metaforizacija, jedan od mogućih postojećih izraza, u tome slučaju inače ne bi bilo rečeno da je primljeno značenje).

Dakle, zbog čega se tvrdi da se prima značenje? Samo zato što u hrvatskome jeziku postoji izraz koji je polazište za prihvaćanje metaforizacije koja se dogodila u engleskome jeziku.

## 2.2. Prepoznavanje podrijetla leksema i vrijeme uporabe leksema stranoga podrijetla

Može li se uvijek prepoznati podrijetlo leksema stranoga podrijetla te kako podijeliti lekseme stranoga podrijetla s obzirom na vrijeme boravljenja u aktivnome leksiku.

### 2.2.1. Prepoznavanje podrijetla leksema prema izrazu

Nakon što smo obradili nazive, pogledajmo što *Leksikologija hrvatskoga jezika* kaže o leksemima stranoga podrijetla: "Zajednička je značajka internacionalizama, egzotizama i eponima da im je, bez obzira na prilagodbu normama hrvatskoga standardnog jezika, u izrazu vidljivo njihovo strano podrijetlo."<sup>191</sup>

S obzirom na tu tvrdnju potrebno je razmisliti što točno znači da je u izrazu vidljivo strano podrijetlo? Pogledajmo međunarodnicu *mula*. Tu je izraz potpuno prilagođen normi hrvatskoga jezika, pa govornik mora pogledati u rječnik da bi doznao da je to leksem stranoga podrijetla. Taj nam izraz ne odaje strano podrijetlo. Drugi je slučaj međunarodnica *bicikl* u kojoj se po krajnjoj suglasničkoj skupini *-kl* vidi da je to leksem stranoga podrijetla. Leksemi hrvatskoga podrijetla mogu imati samo četiri suglasničke skupine u završnome slogu: *-st*, *-št*, *-zd* i *-žd*.

Izrazi egzotizama *šah* ili *votka* također nam ništa ne govore o stranome podrijetlu, za razliku od egzotizma *džihad* ili *feredža*. Kod njih su fonemi *f* i *dž* dokaz stranoga podrijetla jer tih fonema nema u leksemima hrvatskoga podrijetla.

I posljednja su skupina eponimi. Prvo trebamo razmisliti o tvrdnji da je u izrazu eponima vidljivo njegovo strano podrijetlo. To ne možemo prihvatiti jer eponimi ne moraju nužno proizaći iz stranoga imena ili prezimena. Eponim je *starčevićanac* nastao od prezimena *Starčević*, a to je hrvatsko prezime. Eponim je *vesta* ("Vesta, rimska božica

---

<sup>191</sup> Samardžija, 1995: 50.

ognjišta"<sup>192</sup>) stranoga podrijetla, no to se samo na temelju izraza ne može zaključiti. Primjer kod kojega se u izrazu može prepoznati strano podrijetlo je eponim *saksofon* (< "Adolphe Sax, belgijski tvorac instrumenata"<sup>193</sup>).

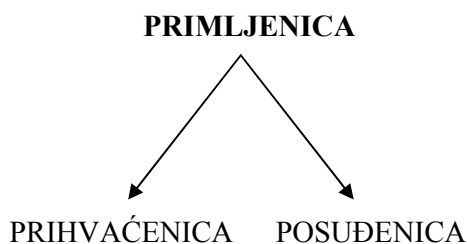
Prema tim primjerima možemo zaključiti da u izrazu leksema stranoga podrijetla može biti vidljivo njihovo podrijetlo, ali i ne mora. Jedna su skupina leksemi koji se već pri ulasku u jezik primalac potpuno prilagode sustavu jezika primaoca, pa im se ne prepoznaje podrijetlo. Druga su skupina leksemi koje se ne prilagode sustavu jezika primaoca u potpunosti, pa im je vidljivo strano podrijetlo. Može doći i do daljnjih faza prilagodbe, pa se i ti leksemi izrazom mogu potpuno uklopiti u sustav jezika primaoca.

### 2.2.2. Vrijeme uporabe leksema stranoga podrijetla

Leksemi stranoga podrijetla (primljenice) ulaze iz jezika davaoca u jezik primalac, no ne rabe se u aktivnome leksiku jednako dugo. S obzirom na to, navest ćemo podjelu na dvije načelne skupine:

A. prihvaćenica – leksem primljen iz stranoga jezika koji se u aktivnome leksiku jezika primaoca zadržava dulje ili dugo vrijeme<sup>194</sup>;

B. posuđenica – leksem primljen iz stranoga jezika koji u aktivnome leksiku jezika primaoca traje kratko, a zatim se prestaje rabiti. Najčešći je razlog pojavljivanja posuđenica pomodarstvo.



---

<sup>192</sup> <http://hr.wikipedia.org/wiki/Eponim>

<sup>193</sup> <http://hr.wikipedia.org/wiki/Eponim>

<sup>194</sup> Prihvaćenica može i ne mora biti usvojenica jer prihvaćenica nije uvijek leksem stranoga podrijetla kojemu se više ne osjeća strano podrijetlo.

## 2.3. Vrste neologizama

Pogledajmo koje su vrste neologizama na fonološkoj, morfološkoj, leksičkoj, sintaktičkoj i grafijskoj razini.

### 2.3.1. Fonološka razina

Fonološka je razina vrlo konzervativna. Osnovna je jedinica fonološke razine *fonem*. S obzirom na to da se jezični znak sastoji od plana izraza (koji predstavlja ostvaraj) i plana sadržaja (koji sadržava značenje), tim elementima možemo opisati i fonem. To je najmanja jezična jedinica koja se ostvaruje na planu izraza, ali ne i na planu sadržaja. Budući da se izrazi međusobno mogu kombinirati, nije potrebno nepregledno mnoštvo fonema koji bi udruženi u cjelinu tvorili jedinicu više razine. Teoretski su dovoljna samo dva elementa da bi se uspostavila razlika, dakle potreban je minimalan oprečni par. Kombinacijama je toga para moguće tvoriti jedinice više razine, no jezici ipak kombiniraju više fonema.

Hrvatski jezik nije oduvijek sadržavao iste foneme. Dva su, već spomenuta, fonema koji su u vrijeme ulaska u hrvatski jezik predstavljali novost: *f* i *dž*. Fonem je *f* ostvaren u hrvatskome jeziku po uzoru na grčki jezik, a fonem je *dž* ostvaren po uzoru na turski jezik. Današnje su inačice izgovora imena *Filip* – *Pilip* i *Vilip*. To je trag koji nam govori o jezičnoj prošlosti. Kada element jezika davoaca dođe u doticaj s jezikom primaocem, događa se prilagodba stranih elemenata domaćim, već postojećim, elementima. Prilagodba se ne događa u odnosu na bilo koji element, nego se ravna prema onome elementu koji je novome elementu po određenim osobinama najbližiji. Ako se na taj način promatra fonem *f*, vidi se da zamjena fonemima *p* i *v* nastaje na temelju tvorbe glasova. *F* je zubnounsni glas, baš kao i *v*, a *p* je dvousni glas koji ima blisko mjesto tvorbe. Kasnijim procesima fonem *f* postaje dio hrvatskoga fonemskog inventara. Kako se odrediti prema fonemima *f* i *dž*?

Je li ti fonemi bili neologizam u vremenu kada su uklopljeni u sustav jer predstavljaju fenomene koji dotada nisu bili ostvareni u jeziku?

### 2.3.2. Morfološka razina

Morfemi su jezične jedinice, no za razliku od fonema koji imaju samo plan izraza, morfemi imaju i plan sadržaja. Izrazu je pridruženo određeno značenje. Morfemi se dijele na leksičke i gramatičke. Leksički morfemi sadržavaju značenje koje se veže uz izvanjezičnu zbilju, dok gramatički morfemi upućuju isključivo na gramatičke odnose. Leksički morfemi podložniji su inovacijama jer povezuju jezik i izvanjezični svijet koji se neprestano razvija, pa svojim potrebama usmjerava leksik. Promotrimo li glagol *funkcionirati*, uvidjet ćemo da je tvoren i morfemom *-ir-*. Uvriježeno je mišljenje da je navedeni morfem u hrvatski jezik primljen iz njemačkoga jezika, no postoji i teorija da dolazi iz romanskih jezika (Jernej, 1959: 26). Tu nam je bitno da morfem *-ir-* nije postojao u hrvatskome jeziku, nego je preko dodira s drugim jezikom pomalo prihvaćen kao element koji je uklopljen u hrvatski jezik.

Možemo li o novome morfemu koji se integrira u jezik također razmišljati kao o neologizmu?

### 2.3.3. Leksička razina

Treća je leksička razina. Tu postoje ustaljeni načini tvorbe novih leksema i oni su legitimni. Što se dogodi kada leksem bude tvoren načinom koji nije svojstven nekomu jeziku, tj. načinom koji postoji kao potencija, ali do tada nije bio ostvaren? Spomenut ćemo primjer koji je u 19. stoljeću izazvao mnogo rasprava. Riječ je o leksemu *kolodvor*. Taj leksem nije bio poželjan, a problem je bio u rječotvorju. Pojavio se novi hrvatski leksem koji je tvoren novim obrascem – dvjema imenskim osnovama. "Riječ *Bahnhof* znači 'dvor za kola'. Izravnim prijevodom dobivena je 'hrvatska' riječ *kolodvor*. Nevolja je u tome što, za razliku od njemačkoga, hrvatski nema tvorbeni obrazac koji omogućuje supostavljanje dvajuh imenica jedne do druge. Razlog s kojega se riječ *kolodvor* ipak u Hrvatskome održala veoma je znakovit. Puk je naime tu riječ, znajući sam po sebi tvorbeni pravila hrvatskoga, ali naravno ne i njemačkoga, shvatio kao supostavu (množinske) imenice *kola* i glagola *dvoriti*, te ju prihvatio kao 'mjesto gdje se dvore kola',

gdje dvorba u Hrvatskome uistinu može značiti bilo koju vrstu usluge."<sup>195</sup> Takva je mogućnost tvorbe u potenciji postojala i prije 19. stoljeća, no kada se ostvarila nastalo je nešto novo. U hrvatskome je jeziku nastao novi obrazac tvorbe riječi.

Može li novi obrazac tvorbe riječi biti neologizam (*novotvorba*). Može li tako nastali novi leksem biti neologizam (*novotvorbenica*)?

#### 2.3.4. Sintaktička razina

Rekcija glagola *koristiti* donedavno je bila isključivo 'glagol + imenica u instrumentalu' (*koristi se olovkom*), no dogodila se promjena. Ta je promjena temeljena na dodatnome odnosu 'glagol + imenica u akuzativu'.

Može li novi sintagmem biti neologizam?

#### 2.3.5. Grafijska razina

Grafemi koji se rabe u hrvatskome jeziku odavno su standardizirani. U posljednjih se nekoliko godina radi kriptičnosti tekstova javljaju i novi grafemi koji su nastali u engleskome jeziku. S obzirom na to da je to novost, taj način primanja elemenata iz jezika davaoca u jezik primalac nećemo pronaći u relativno starijoj literaturi, primjerice, u knjizi Rudolfa Filipovića *Teorija jezika u kontaktu*. Novi se grafemi najčešće rabe kada je riječ o računalnome žargonu. U uvodu smo prikazali tablicu novih grafema. Skupom tih novih grafema stvorena je tzv. *l33t-abeceda*. Primjerice, inačice kojima se piše grafem *A* su: 4, @, Λ, /-l.

S obzirom na to da su ovi grafemi novina u hrvatskome pismu, pripadaju li i oni neologizmima?

---

<sup>195</sup> <http://zagrebhockeycamp.hr/druzba-knin/krivotvor/Krivotvorenice.html>

### 2.3.6. Novi nazivi

Vesna Muhvić-Dimanovski (1998: 495) navodi da postoje različite definicije neologizma, ovisno o načinu na koji se shvaća taj naziv. Uža se definicija odnosi samo na *nove lekseme*, a šira definicija u tu pojavu ubraja *nove lekseme*, *nova značenja* i *nove morfeme*.

Uzevši u obzir opis naziva *neologizam*, uvidjet ćemo da značenje nije precizirano, a to je osnovna značajka svakoga naziva. S druge strane, ne postoji drugi krovni naziv za sve nove elemente koji nastanu u jeziku ili bivaju primljeni iz drugoga jezika. Upravo bismo zbog toga mogli naziv *neologizam* shvatiti u najširem smislu, te mu na taj način precizirati značenje. Budući da smo predložili da naziv *neologizam* obuhvaća sve promjene, iz svake od navedenih razina proizlazi novi naziv:

**Neofonem** je fonem u neološkome statusu (najmanja *nova* jezična jedinica koja se ostvaruje na planu izraza, no ne i na planu sadržaja).

**Neomorfem** je morfem u neološkome statusu (najmanja *nova* jezična jedinica koja se ostvaruje na planu izraza i sadržaja).

**Neoleksem** je leksem u neološkome statusu (*nova* leksička jedinica, zamjena za uobičajeno značenje naziva *neologizam*).

**Neosintagmem** je sintagmem u neološkome statusu (*nova* sintaktička jedinica).

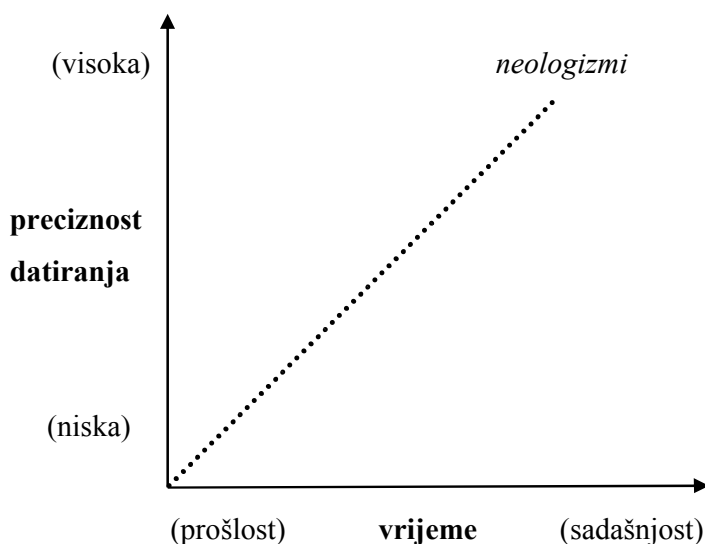
**Neografem je** grafem u neološkome statusu (*nova* grafijska jedinica).

## 2.4. Vremenska i čestotna odrednica neologizma

Može li se, i ako može kako, doznati koliko je određeni leksem star, odnosno koliko se precizno može utvrditi vrijeme njegova nastanka u hrvatskome jeziku? Je li nam taj podatak uopće bitan i ako jest, zbog čega je tako? Utječe li ustaljenost, odnosno čestoća uporabe na normiranje?

### 2.4.1. Nastanak neoleksema – vremenska odrednica

Na prvo pitanje ne možemo dati jednoznačan odgovor koji bi obuhvatio sve lekseme hrvatskoga leksika. Što je leksem noviji, moguće je preciznije odrediti vrijeme njegova postanka. Što je leksem stariji, preciznost se datiranja gubi, odnosno pretpostavlja se razdoblje u kojemu je neki leksem nastao. Pogledajmo grafički prikaz:



Dvije su metode kojima se utvrđuje nastanak neoleksema. Prva je utvrđivanje prvoga zapisa određenoga neoleksema, a druga je pronalaženje samoga podatka o nastanku neoleksema (ako nam je taj podatak dostupan). Prva je metoda prilično neprecizna. Njome zapravo precizno utvrđujemo kada je neoleksem prvi put zapisan (u okviru povijesne građe



koja nam je danas dostupna), no to ne znači da je zapisan tek što je nastao. Upravo suprotno, od nastanka neoleksema do njegova zapisa prošlo je određeno vrijeme.

Druga je metoda vrlo precizna, no odnosi se na relativno mali broj neoleksema (ako se neoleksemi utvrđeni na temelju te metode usporede s ostalim dijelom leksika). Ti neoleksemi svojim podrijetlom upućuju na određenoga autora. Ako pogledamo imena proizvoda ili imena tvrtki, često ćemo uočiti poklapanje između vremena kada je stvoreno samo ime i ono što sadržajem označava (proizvod ili tvrtku). Uzmemo li kao primjer proizvod tvrtke *Podravka – Vegeta*, vidjet ćemo da je *Vegeta* plasirana na tržište 1959. g. (<http://www.vegeta.com.hr>). S obzirom na to da leksem *Vegeta* u hrvatskome jeziku nije postojao do godine kada je taj proizvod proizveden, može se zaključiti da je tadašnji neoleksem *Vegeta* stvoren 1959. godine ili nešto ranije. Primjer istodobnoga nastanka tvrtke i njezina imena je *Getro*. Tvrtka je osnovana 8.11.1989., što znači da je i naziv nastao nešto ranije od toga nadnevka ([http://www.getro.hr/firm\\_profile/2-povijest-tvrtke](http://www.getro.hr/firm_profile/2-povijest-tvrtke)).

Drukčiji je slučaj s preimenovanjem tvrtke. Tu se ne poklapaju osnivanje tvrtke i nastajanje današnjega imena. Uzet ćemo kao primjer tvrtku *Podravka*. Braća su Marijan i Matija Wolf 1934. godine osnovala radionicu za preradu voća, preteču današnje *Podravke*. Ime se te tvrtke nigdje ne navodi. Slijedom je društvenopolitičkih okolnosti 1947. radionica nacionalizirana i tada je dobila današnje ime *Podravka* (<http://hr.wikipedia.org/wiki/Podravka>).

Osim tvrtki i proizvoda, moguće je odrediti okvirno vrijeme nastanka, tj. ulaska u jezik i nekih neoleksema koji su vezani uz određeno razdoblje, odnosno uz promjene u društvenim odnosima. Poslije Drugoga svjetskog rata u hrvatski jezik dolazi niz leksema koji su ruskoga podrijetla, a vezani su uz tadašnju rusku ideologiju. Ta se ideologija nazivima preslikavala na SFRJ, odnosno, uže gledano, u hrvatski jezik. Tako možemo nabrojiti tadašnje neolekseme *lenjinijana*, *petoljetka*, *kolhoz*, *spartakijada*... (Samardžija, 2002: 50).

Neoleksemi čiji je autor poznat mogu biti vezani i uz rječnike. Budući da je takvih neoleksema malo, to može biti tek pomoćna metoda. Reprezentativan su primjer te metode rječnici koje je napisao Bogoslav Šulek. S obzirom na to da on izrijekom kaže da je bio prisiljen smišljati nove lekseme u slučajevima kada nije imao druge mogućnosti, možemo

biti sigurni da to doista jesu bili neoleksemi. Nadalje, često je korištena sintagma 'Šulekovi neologizmi' sama po sebi vremenski okvir. Ako pronađemo podatak da je neki leksem 'Šulekov neologizam', možemo ga datirati u vrijeme prije tiska njegovih rječnika, no takvih primjera u povijesti nije bilo mnogo. Slična se situacija pojavila krajem dvadesetoga stoljeća. Spomenimo neke od jezikoslovaca uz koje se vezuju autorski neoleksemi: Stjepan Babić, Bulcsú László, Tomislav Sabljak...

Moramo naglasiti da općenito u rječnicima ne možemo pronaći podatak o vremenu nastanka leksema. Ono što se eventualno može pronaći jest kratica (koja je oznaka za neologizam) uz određeni leksem. To znači da autor rječnika određeni leksem doživljava novim ili još neustaljenim, no ne drži da je potrebno preciznije odrediti kada se neoleksem pojavio. Kada se promatraju primjeri, ponekad je teško reći što je neoleksem, a što nije. Zapravo je to pitanje prosudbe jer postoji veliki vremenski raspon između leksema koji su u leksik hrvatskoga jezika ušli tek prije nekoliko dana pa sve do onih koji su u leksiku godinama.

Taj bi se vremenski kriterij eventualno mogao proširiti kada se promatra povijest hrvatskoga jezika od 1100. godine do danas. Sam taj dugi period postaje kriterij za procjenu novoga, te pomiče granice doživljaja. Time, po gruboj procjeni, leksem koji se pojavio do sredine dvadesetoga stoljeća više ne bi bio neoleksem, no leksem koji se pojavio prije dvadesetak godina bio bi relativno nov.

Što se tiče drugoga pitanja, odnosno važnosti datiranja, odgovor je potvrđan. Bitan nam je podatak o nastanku neoleksema jer tada par leksema uspostavlja vremenski odnos. Primjerice, to znači da možemo uspoređivati funkcioniranje dviju ili više bliskoznačnica. Ne postoje dva leksema koji imaju isti sadržaj, no u tome ćemo kontekstu namjerno promatrati samo denotativno značenje. To je dio značenja koji može biti isti. Usporedimo li vrijeme nastanka uspoređivanih leksema, vidjet ćemo da postoji slijed. Taj slijed postaje zanimljiv kada se postavi u društveni kontekst jer na taj način izvanjezični utjecaj na jezik postaje očitim.

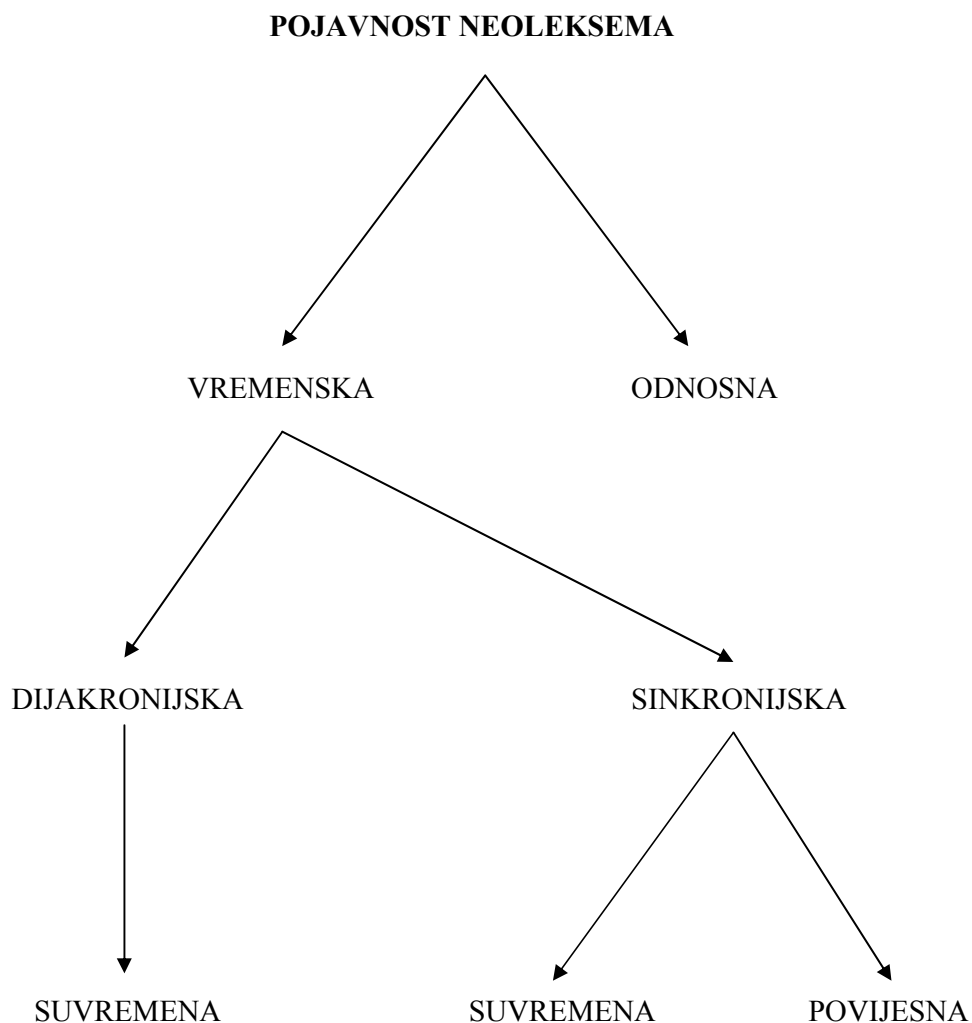
#### 2.4.1.1. Apsolutni i relativni neoleksemi

Kao što smo vidjeli u definicijama neologizma (tj. neoleksema), neoleksemom se smatra leksem koji je u jeziku nov, a svojstvo se novosti uvijek odnosi na sadašnjost. To je dijakronijski pogled. Uspostavlja se odnos između povijesti i sadašnjosti. Iz rečenoga nam se nužno nameće zaključak da neoleksem koji proizlazi iz toga pogleda može biti samo suvremen. To je onaj leksem koji danas ima status neoleksema.

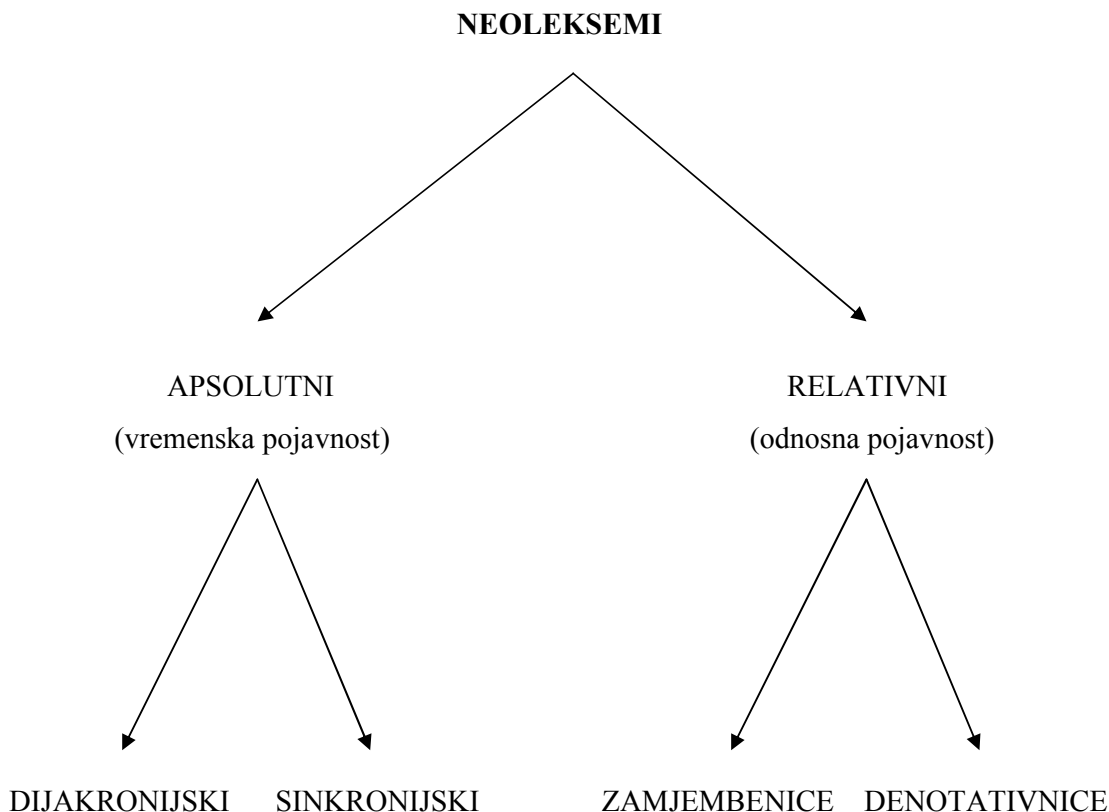
S druge strane, dijakroniju prati i sinkronija. Leksem se može promatrati i u vremenu u kojemu je nastao, odnosno može ga se smjestiti u kontekst kada je djelovao kao neoleksem. Sinkronija i dijakronija temelje se na vremenu kao kriteriju. Leksem se smješta na određenu točku, odnosno u određeno razdoblje na vremenskome pravcu i ta je činjenica nepromjenjiva, apsolutna je (osim ako se ne napravi greška koja se kasnije ispravlja). Budući da se u sinkronijskome pristupu vrijeme promatra kao niz zasebnih razina, svaka od tih razina postaje predmetom proučavanja. Iz toga proizlazi zaključak da su s gledišta sadašnjosti sinkronijski neologizmi *suvremeni* (kao i dijakronijski), no mogu biti i *povijesni* ako se istražuju povijesne razine, dakle obuhvaćeni su leksemi koji su bili novi u vrijeme svoga nastanka.

Moguće je uspoređivati i odnose između leksema. Taj pristup kao polazište ne uzima precizirano vrijeme, dakle točku na vremenskome pravcu. Tu se vrijeme relativizira. Temelj uspoređivanih leksema jest vrijeme, no poveznica nastaje tak kada se vrijeme uopći. Iz toga proizlazi odnos *prije* – *poslije*, odnosno uočava se slijed smjenjivanja leksema.

Pojavnost neoleksema mogli bismo podijeliti na dvije skupine: A. vremenska pojava neoleksema – neoleksem se pojavio u određeno vrijeme, tu je ključno vrijeme pojavnosti; B. odnosna pojava neoleksema – neoleksemi se proučavaju u vremenu, a povezuje ih izraz ili denotativno značenje.



Na temelju prikazanih gledišta napraviti ćemo detaljniju podjelu neoleksema. Neoleksema mogu biti *apsolutni* i *relativni*. Pogledajmo grafički prikaz:



Kao što smo vidjeli, pojavnost neoleksema može biti vremenska ili odnosna. Iz vremenske pojavnosti proizlaze apsolutni neoleksemi. Apsolutni su zbog toga jer se njihov status neoleksema ne može relativizirati. Oni su neoleksemi u ovome trenutku, odnosno oni su dijakronijski neoleksemi. Sinkronijski neoleksemi su leksemi koji se promatraju u kontekstu vremena svoga nastanka.

Relativnim neoleksemima temelj je odnos dvaju ili više leksema koji imaju zajedničku značajku. Iz toga slijede denotativnice, odnosno slijed leksema u odnosu. Ti leksemi imaju isti *izraz*, a različito *denotativno značenje*. Novo denotativno značenje leksem dovodi do statusa *neoleksema*. Zamjembenicama se *denotativno značenje* preklapa djelomično ili potpuno, a *izrazi* su im različiti. Novi izraz leksem dovodi do statusa *neoleksema*. Leksemi koji su u relativnome odnosu bivanju smjenjivani. Smjenjivanje leksema treba shvatiti na dva načina. Prvi je svakodnevna uporaba pri kojoj se jedan leksem gubi, a drugi zauzima njegovo mjesto. Drugi je način normiranje, tj. voljno nastojanje pri kojemu se govornike upućuje na uporabu poželjnijega leksema.

Slijed zamjembenica može biti dvojake naravi:

A. slijed *inačica izraza* zamjembenica:

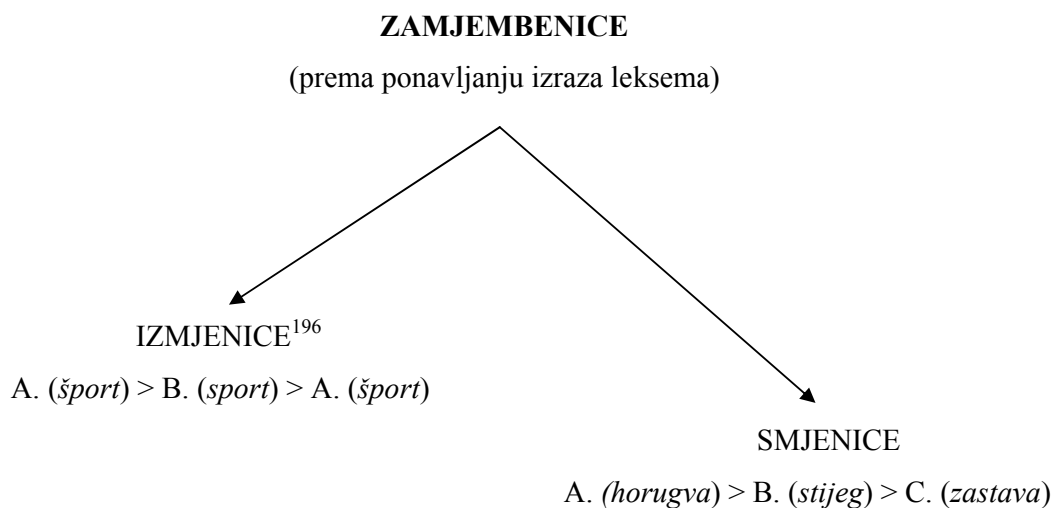
a. *šport* > b. *sport* > c. *šport*.

Leksem je *šport* iz njemačkoga jezika ušao u hrvatski jezik, pa je prihvaćen izrazom *šport*. Pod sve jačim utjecajem engleskoga jezika izraz *sport* potiskuje izraz *šport*. Nadalje, u devedesetim godinama dvadesetoga stoljeća nastoje se vratiti izvorni izrazi, pa u tome slučaju *šport* zamjenjuje *sport*. Dakle, imamo odnos u kojemu je *b* neoleksem prema *a*, a *c* je neoleksem prema *b*.

B. slijed *različitih izraza* zamjembenica:

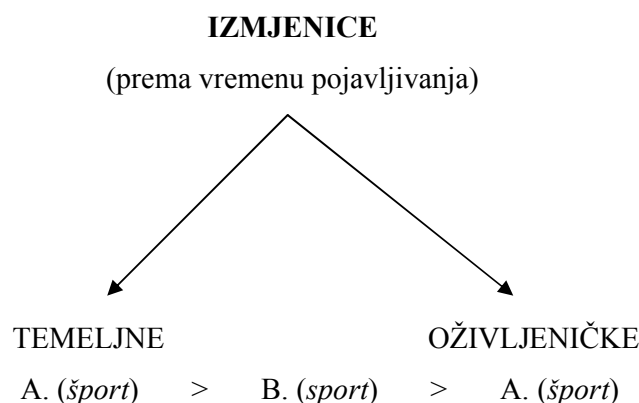
a. *horugva* > b. *stijeg* > c. *zastava*.

U tome je primjeru *b* neoleksem prema *a*, a *c* je neoleksem prema *b*. Pri usporedbi ovih primjera uočavamo da je u prvome primjeru zapravo riječ o oživljenici, a u drugome su primjeru posve novi leksemi. Dva leksema koji se uzajamno izmjenjuju nazvat ćemo *izmjenice*. Lekseme koji smjenjuju jedan drugi nazvat ćemo *smjenice*.

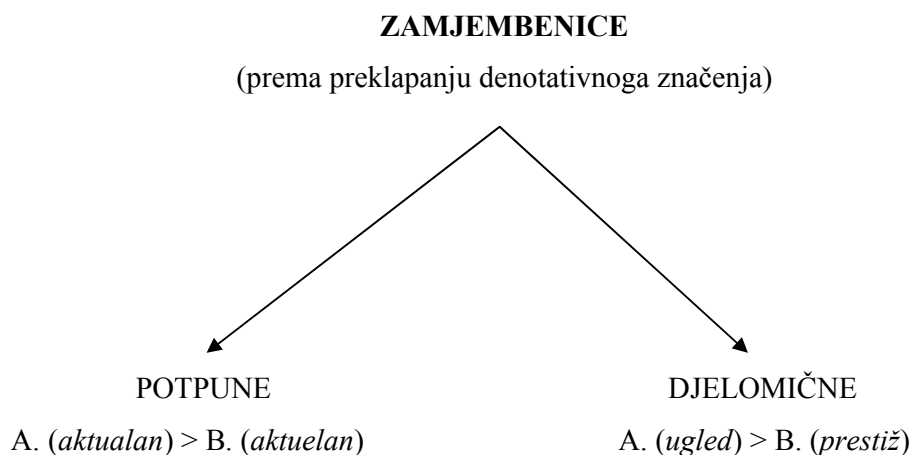


<sup>196</sup> Kod izmjénica samo pár leksema u nizu čini zamjembenice (A. > B.; B > A.) jer temeljne i oživljeničke izmjénice ne uspostavljaju zamjembenički odnos same prema sebi (A. > A.).

S obzirom na to da su dva ista izraza leksema *šport*, tu nedostaje naziv koji ćemo rabiti pri opisu takve situacije. Zato ćemo govoriti o *temeljnoj izmjenici* kada mislimo na prvi ulazak novoga leksema u jezik. Kada se isti izraz ponovno pojavi, nazvat ćemo ga *oživljenička izmjenica*.



Pâr se leksema povezan značenjem može naći u situaciji kada jedan od njih zauzima normativan status (primjerice, u jezičnim savjetnicima). Tada uočavamo dvije vrste *zamjebenica*. Kod prve se vrste uočava isto *denotativno značenje*, a *inačice izraza*. Zbog toga ćemo ih nazvati potpune zamjebenice. Kod druge se vrste zamjebenica zamjenjuju leksemi kojima se samo djelomično preklapa *denotativno značenje*, a *izrazi* su im posve različiti. Zbog toga ćemo ih nazvati djelomične zamjebenice. Kasnije ćemo ih podrobnije analizirati.



Da bismo opisali odnos zamjebenica, bit će nam potrebne formule, a značenja elemenata su:

0 – nepostojanje određenoga leksema

LDP – leksem domaćega podrijetla

LSP – leksem stranoga podrijetla

NDP – neoleksem domaćega podrijetla

NSP – neoleksem stranoga podrijetla

Obilježavanje slijeda pojavljivanja leksema:

x – ishodišnica (ishodišni leksem)

y – prva zamjebenica

z – druga zamjebenica

Određeno se značenje pojavljuje prvi put i to kao dio neoleksema. Tada nastaje ishodišnica. Pogledajmo formule:

A. Prva pojava određenoga značenja leksema:

a.  $0 > NDP(x)$

Nastanak neoleksema domaćega podrijetla:  $0 > udomitelj$ .

b.  $0 > NSP(x)$

Nastanak neoleksema stranoga podrijetla:  $0 > netokracija$ .

S obzirom na svojstvo usporedivosti leksema prema vremenu nastanka, ovdje će biti predstavljen teorijski okvir unutar kojega se događaju promjene. Prema toj teoriji moglo bi se provesti istraživanje da se utvrdi omjer učestalosti navedenih procesa, tj. eventualno pretpostave smjernice u kojemu će se pravcu promjene kretati u budućnosti.



B. zamjena dvaju leksema:

a. LSP (x) > NDP (y)

Neoleksem (prva zamjembenica) domaćega podrijetla potiskuje ustaljeni leksem (ishodišnicu) stranoga podrijetla: *front* > *bojišnica*.

b. LDP (x) > NSP (y)

Neoleksem (prva zamjembenica) stranoga podrijetla potiskuje ustaljeni leksem (ishodišnicu) domaćega podrijetla: *upravitelj* > *menadžer*.

c. LDP (x) > NDP (y)

Neoleksem (prva zamjembenica) domaćega podrijetla potiskuje ustaljeni leksem (ishodišnicu) domaćega podrijetla (najčešće je u tome slučaju  $x$  skupina leksema koja se zamjenjuje jednim neoleksemom (y)): *stroj za pranje rublja* > *perilica*.

d. LSP (x) > NSP (y)

Neoleksem (prva zamjembenica) stranoga podrijetla potiskuje ustaljeni leksem (ishodišnicu) stranoga podrijetla: *marka* > *brend*.

C. zamjena triju leksema:

Ovu skupinu nećemo potanko objašnjavati jer je iz prethodne skupine jasno o čemu je riječ, no ukratko formulacija izgleda ovako:

a) LSP (x) > NDP = LDP (y) > NSP (z)

b) LSP (x) > NSP = LSP (y) > NDP (z)

c) LSP (x) > NSP = LSP (y) > NSP (z)

d) LDP (x) > NDP = LDP (y) > NSP (z)

e) LDP (x) > NSP = LSP (y) > NDP (z)

f) LDP (x) > NDP = LDP (y) > NDP (z)

Prva zamjembenica (y) opisana je dvjema kraticama, primjerice, *NDP* i *LDP*. Y je neoleksem u odnosu prema x. U odnosu prema z više nije neoleksem jer je neoleksem z.

Daljnje mogućnosti nećemo nabrajati, no iz prikazanoga se slijeda mogu zaključiti i ostale kombinacije.

#### 2.4.1.2. Gledište jezika i govornika

Kada razmišljamo o problemu neoleksema, nailazimo na dva gledišta. Jedno je gledište jezika, a drugo je gledište govornika. Gledište je jezika apsolutno, ono pretpostavlja da je leksem nov samo u onome slučaju kada prvi put uđe u jezik. Neki leksemi iziđu iz uporabe, pa time postaju dio pasivnoga leksika. To ne znači da više nisu dijelom hrvatskoga jezika, nego znači da se trenutačno ne rabe. Ako leksem prijeđe u pasivni leksik pa se ponovno pojavi kao oživljenica, on više nije nov nego je samo ponovno u uporabi.

S druge je strane gledište govornika koji ne mora znati da je određeni leksem već postojao u uporabi, izišao iz uporabe, a u današnje se vrijeme ponovno rabi. Što se tiče govornika, leksem je nov kada govornik prvi put čuje njegov izraz i dozna značenje. U tu se skupinu ne ubrajaju govornici koji su isključeni iz javnoga života, pa na taj način mogu biti neupućeni u širi leksik hrvatskoga jezika. Stav govornika također ovisi i o dobi. Već smo spomenuli izmjenice *šport* i *sport*. S obzirom na to da je izraz *sport* ušao u jezik šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća, prosječan govornik (rođen u to doba) znao je samo za taj izraz. Kada se izraz *šport* pojavio u devedesetim godinama dvadesetoga stoljeća, za toga je govornika bio neologizam, odnosno neoleksem koji u hrvatskome jeziku čuje prvi put. Naravno da je mogao čuti i izraz *šport* u njemačkome jeziku, no to nije hrvatski jezik.

Ako se u obzir uzmu govornici rođeni devedesetih godina dvadesetoga stoljeća, ponovno nastaje specifičan pogled na problematiku. Tako će prosječnome govorniku spomenute dobi leksem nastao u doba njegova rođenja danas već biti prihvaćen jer postoji koliko i govornikov dotadašnji životni vijek. Starijim generacijama dvadesetak godina u tome kontekstu neće značiti tako puno.

Odnos se govornika i njihovih pogleda na jezik može poklapati na sinkronijskoj i dijakronijskoj razini. Sinkronija obuhvaća stanje u vremenu, a dijakronija slijed promjena

u vremenu. Sinkronija je, kao i mlađi govornici, usmjerena na stanje – postoji li što ili ne postoji, ne zalazi u to što je bilo nekad. Dijakronija pak počiva na načelu slijeda i može se ponekad poistovjetiti s gledištem starijih govornika ili gledištem jezika, tj. leksičkim mijenama u vremenu.

Usporedimo apsolutno gledište (jezika) i relativno gledište (govornika) i pogledajmo koje su mogućnosti kombiniranja izraza i denotativnoga značenja u odnosu na utvrđivanje statusa neoleksema: a. = prethodno; b. = naknadno.

## 2.4.1.2.1. Apsolutno gledište (jezik)

A. novotvorenica – apsolutni (dijakronijski/sinkronijski) neoleksem.

|        |  |   |                                      |
|--------|--|---|--------------------------------------|
|        | 0. izraz   | + | 0. sadržaj                           |
| a.     | –  | + | –                                    |
| b.     | <b>udomitelj</b>                                     | + | <b>osoba koja koga<br/>udomljuje</b> |
| status | <b>neoleksem (novotvorenica) izrazom i sadržajem</b> |   |                                      |

B. oživljenica – apsolutni (dijakronijski/sinkronijski) neoleksem.

|        |                       |   |               |
|--------|-----------------------|---|---------------|
|        | 1 izraz               | + | 1 značenje    |
| a.     | časnik                | + | vrsta vojnika |
| b.     | časnik                | + | vrsta vojnika |
| status | <b>nije neoleksem</b> |   |               |

C. zamjebenica – relativni (odnosni) neoleksem.

|        |                               |   |               |
|--------|-------------------------------|---|---------------|
|        | 2. izraz                      | + | 1 značenje    |
| a.     | <b>horugva</b>                | + | simbol države |
| b.     | <b>zastava</b>                | + | simbol države |
| status | <b>neoleksem samo izrazom</b> |   |               |

D. denotativnica – relativni (odnosni) neoleksem.

|        |  |   |                 |
|--------|--|---|-----------------|
|        | 1 izraz                                      | + | 2. značenje     |
| a.     | domovnica                                    | + | <b>domaćica</b> |
| b.     | domovnica                                    | + | <b>dokument</b> |
| status | <b>neoleksem samo denotativnim značenjem</b> |   |                 |

## 2.4.1.2.2. Relativno gledište (govornik)

A. novotvorenicica – apsolutni (dijakronijski/sinkronijski) neoleksem.

|        |  |   |                                  |
|--------|--|---|----------------------------------|
|        | 0. izraz   | + | 0. sadržaj                       |
| a.     | –  | + | –                                |
| b.     | <b>udomitelj</b>                                       | + | <b>osoba koja koga udomljuje</b> |
| status | <b>neoleksem (novotvorenicica) izrazom i sadržajem</b> |   |                                  |

B. oživljenica – apsolutni (dijakronijski/sinkronijski) neoleksem.

|        |   |   |               |
|--------|---|---|---------------|
|        | 1 izraz   | + | 1 značenje    |
| a.     | časnik  | + | vrsta vojnika |
| b.     | časnik  | + | vrsta vojnika |
| status | <b>može biti neoleksem (oživljenica), ali ne mora</b> |   |               |

C. zamjembencica – relativni (odnosni) neoleksem.

|        |   |   |               |
|--------|---|---|---------------|
|        | 2. izraz  | + | 1 značenje    |
| a.     | <b>horugva</b>  | + | simbol države |
| b.     | <b>zastava</b>  | + | simbol države |
| status | <b>može biti neoleksem (zamjembencica), ali ne mora</b> |   |               |

D. denotativnicica – relativni (odnosni) neoleksem.

|        |   |   |                 |
|--------|---|---|-----------------|
|        | 1 izraz   | + | 2. značenje     |
| a.     | domovnicica   | + | <b>domaćica</b> |
| b.     | domovnicica   | + | <b>dokument</b> |
| status | <b>može biti neoleksem (denotativnicica), ali ne mora</b> |   |                 |

#### 2.4.1.2.3. Tumačenje usporedbe apsolutnoga i relativnoga gledišta

Dobili smo rezultate na temelju analize. Pogledajmo ih. Prva je kategorija **novotvorenica**. S obzirom na to da do sada u jeziku nisu postojali određeni *izraz* ni pridružen mu *sadržaj*, to su elementi koji su nastali prvi put i status je jasan. Iz oba gledišta proizlazi da je u tome slučaju riječ o neoleksemu.

Druga je kategorija **oživljenica**. Tu je stav bitno drukčiji. Oživljenice *izrazom* i *denotativnim značenjem* već postoje u jeziku. One su dio pasivnoga leksika, pa ne mogu ponovno nastati. Gledište je govornika relativno. Ako oživljenicu čuje prvi put, doživjet će je kao neoleksem, a ako je svjestan da postoji u pasivnome leksiku, tada oživljenica neće biti neoleksem.

Ostale se dvije kategorije ne bave kategorijom leksema u cijelosti, nego oživljavanjem sastavnih dijelova. Treća je kategorija karakteristična po tome što se pojavljuje isto *denotativno značenje* koje je već postojalo, no ovaj je put upareno s različitim *izrazom*. S gledišta jezika ponavljanje denotativnoga značenja ne može biti ništa novo, no vezivanje novoga izraza to jest. S obzirom na to da je *izraz* nov, on pripada neoleksemu, a *denotativno značenje* mu ne pripada. Već smo spomenuli da se neoleksemi te vrste nazivaju **zamjebenice**<sup>197</sup>. Gledište je govornika relativno kao i u drugoj kategoriji. Zbog toga zamjebenica može biti neoleksem, ali i ne mora.

Četvrta se kategorija temelji na ponavljanju *izraza*, a uvođenju novoga *denotativnoga značenja*. S gledišta jezika izraz već postoji, pa za razliku od denotativnoga značenja nije nov. Iz toga slijedi da će se neoleksem u tome slučaju odnositi na denotativno značenje. Zbog toga je ta vrsta neoleksema i nazvana po denotativnome značenju – **denotativnica**. Govornikovo je gledište relativno kao i u prethodne dvije kategorije.

---

<sup>197</sup> Bilo bi asocijativnije nazvati ih *izraznice*, no s obzirom na to da naziv *zamjebenica* već postoji, ovdje je i preuzet, no sa širim značenjem – odnosi se na oba promatrana leksema.

## 2.4.2. Ustaljenost leksema – čestotna odrednica

I odgovorimo na posljednje pitanje iz uvodnoga dijela. Ustaljenost je kriterij koji je mjerljiv, nije toliko uopćen kao doživljaj vremena. Najprikladniji kriterij za utvrđivanje ustaljenosti nekoga neoleksema jest učestalost. Tu postoje dvije mogućnosti. Ako u korpusu utvrdimo da određeni neoleksem ima mnogo pojava, to je siguran dokaz da se ustalio, tj. da su ga govornici prihvatili. Ako nije riječ o mnogo pojava, tada nastaje problem. To može značiti da korpus nije uravnotežen, odnosno da se ne sastoji od dovoljno raznovrsnih tekstova koji bi obuhvatili sva područja u kojima se pisani jezik pojavljuje. Također može značiti i to da neoleksem doista nije frekventan.

O uravnoteženosti bi korpusa trebalo voditi računa već pri samome planiranju građe. Ako nije odabrana odgovarajuća građa, mali nam broj pojava, što se tiče ustaljenosti određenoga leksema, neće značiti ništa. Ako je riječ o uravnoteženom korpusu, tada se može zaključiti da leksem nije ustaljen u uporabi. Korpus bi trebalo često nadograđivati novim tekstovima da bismo uvijek imali nove podatke.

## 2.4.3. Odnos vremena i učestalosti

Nakon što smo opisali vremensku i čestotnu odrednicu, pogledajmo odnos vremena i uporabe: A. 'novo i rijetko'; B. 'novo i često'; C. 'relativno novo (nekoliko godina) i rijetko'; D. 'relativno novo (nekoliko godina) i često'. Pogledajmo što se događa u pojedinome slučaju.

### 2.4.3.1. Odnos 'novo i rijetko'

U ovu se mogućnost svrstava najveći broj neoleksema koji se pojave u nekome jeziku jer učestalost proizlazi izravno iz samoga vremena nastanka. Ono što se nedavno pojavilo nije dovoljno rasprostranjeno da bi odmah postalo široko rabljeno. Kao primjer možemo uzeti naziv *ishodišnica*. Taj se naziv može rabiti samo unutar struke jer nije za njime nikada neće biti iskazan širok interes. Takvi neoleksemi izgube svojstvo novosti, a učestalost se ne proširi izvan struke.

### 2.4.3.2. Odnos 'novo i često'

Neoleksem može biti prilično nov, a da ga govornici vrlo brzo prihvate te ga svakodnevno rabe. Oprimjerit ćemo takav slučaj neoleksemom *notebook*. Taj je neoleksem toliko nov da se još ni grafijski nije prilagodio. On označava vrstu prijenosnoga računala koje je malih dimenzija i male mase. Budući da su se takva računala počela proizvoditi relativno nedavno, utvrdit ćemo da i naziv (koji je vezan uz taj proizvod) postoji jednako dugo (s obzirom na to da u engleskome jeziku ne postoji drugi naziv koji bi označavao isto).

Što je s uporabom? To je naziv koji označava vrstu računala, pa je razumno pretpostaviti da će uporaba biti česta. Najčešća je uporaba u računalnim časopisima i internetskim tekstovima u kojima korisnici razmjenjuju iskustva. Ako se naziv *notebook* potraži na Googleovoj tražilici (uključivši mogućnost pretraživanja samo na stranicama s hrvatskim jezikom), dobit ćemo 86 stranica, odnosno 862 pojavnice ([http://www.google.com/search?hl=hr&q=notebook&btnG=Tra%C5%BEi&lr=lang\\_hr](http://www.google.com/search?hl=hr&q=notebook&btnG=Tra%C5%BEi&lr=lang_hr)). Možemo utvrditi da je uporaba toga naziva prilično česta.

Ako potražimo naziv *probacija*, dobit ćemo rezultat od 100 stranica ([http://www.google.com/search?hl=hr&q=probacija&btnG=Tra%C5%BEi&lr=lang\\_hr](http://www.google.com/search?hl=hr&q=probacija&btnG=Tra%C5%BEi&lr=lang_hr)). Taj naziv također brzo ulazi u javnu komunikaciju jer se osim policijske i sudske struke tiče i društva u cjelini.

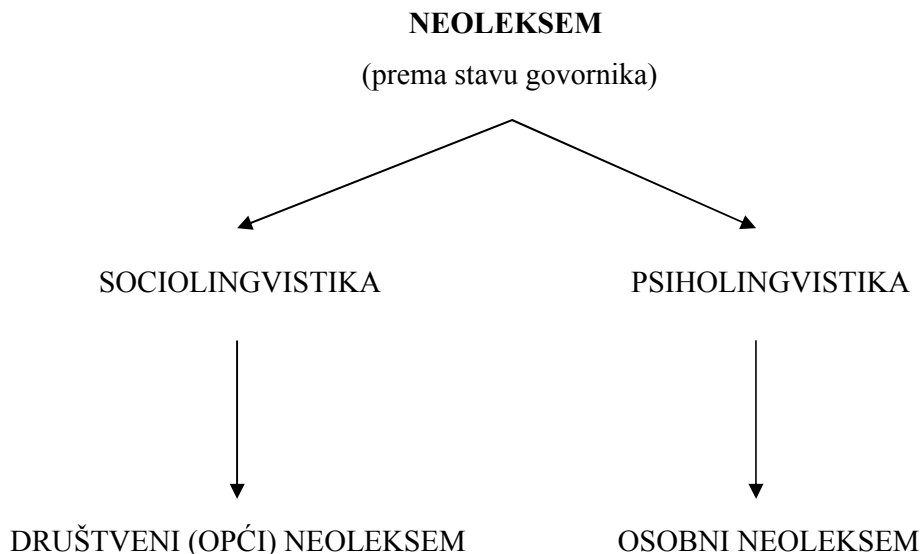
### 2.4.3.3. Odnos 'relativno novo i rijetko'

Moramo se osvrnuti na sintagmu 'relativno novo'. Zbog čega relativno? Neoleksemi su novi po tome što se pojavljuju u određenome trenutku. Koliko će dugo biti u uporabi, to nije moguće doznati. Zbog toga se neoleksemi mogu podijeliti u dvije skupine. Prva su skupina neoleksemi koji su se pojavili nedavno, pa je posve sigurno da ih većina govornika prihvaća kao novost. Druga je skupina problematična. U nju spadaju neoleksemi koji postoje određeno vrijeme. Tu je i problem informiranosti govornika. Ako je leksem dio leksika desetak godina, a govornik ga je prvi put čuo prije tri mjeseca, njemu će taj leksem



biti posve nov. Takav je scenarij najčešći u žargonu jer je jedno od temeljnih svojstava žargona zatvorenost leksema u određene skupine govornika.

Tu možemo uočiti dvije mogućnosti gledanja na neoleksem: sociolingvistički i psiholingvistički pogled. S obzirom na to proizaći će i podjela:



*Društveni neoleksem* je leksem koji je poznat širemu krugu govornika, primjerice, onaj koji se može čuti ili pročitati u medijima. Takvi su neoleksema obično vezani uz teme koje su od općega interesa.

*Osobni neoleksem* postavlja govornika pojedinca u žarište interesa. Tu je presudno jezično iskustvo samoga govornika da bi se utvrdio neološki status nekoga leksema. Što je govornik izloženiji širemu krugu ljudi i što više podataka prima preko medija, to će se više poklapati njegov i društveni doživljaj statusa nekoga leksema. Suprotno tomu, što je govornik odvojeniji od društvenoga jezičnog utjecaja, imat će više osobnih neoleksema. Osobni neoleksem treba razlikovati od prigodnice. Prigodnica je autorski neoleksem koji je stvorio govornik zbog određene potrebe. Osobni neoleksem ne podrazumijeva autorstvo, nego se odnosi na doživljaj bilo kojega govornika koji za određeni leksem drži da je neoleksem.

#### **2.4.3.4. Odnos 'relativno novo i često'**

Ova je mogućnost najproblematičnija pri utvrđivanju statusa neoleksema i suprotna je mogućnosti 'novo i rijetko'. Neoleksem se već određeno vrijeme nalazi u jeziku, dakle moglo ga je čuti i rabiti mnoštvo govornika. Element vremena tu pruža mogućnost da leksem izgubi status neoleksema. Ako taj leksem zadovoljava i kriterij prihvaćenosti, pa doista pomalo postane prihvaćen, precizna je granica između neoleksema i 'ne-neoleksema' neodrediva. Doduše, mogu se napraviti ankete, pa izračunati postotci. Kojim bi postotkom leksem trebao rezultirati da bi izišao iz statusa neoleksema? Definiranje samoga kriterija ne može biti precizno. Hoće li kriterij biti 95%, 90%, 85%, 80%...? Koji se god postotak prihvati kao kriterij, bit će temeljen na subjektivnome pristupu, tj. na procjeni istraživača, a takav pristup ne može dati objektivan rezultat. Kada se istražuju društveni neoleksemi, također možemo dobiti neodgovarajući rezultat. Zbog toga bi trebalo odabrati reprezentativnu skupinu ispitanika, a to su oni koji su izloženi novinama u jeziku.

## 2.5. Normiranje

Pogledamo li cjelokupnost procesa u leksiku, i to iz uopćene perspektive, vidjet ćemo da postoje dva temeljna stava, odnosno načela, prema kojima se promatra budućnost leksika hrvatskoga jezika.

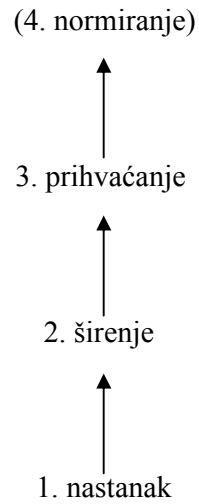
Prvi se stav temelji na zamisli da leksik treba održavati što 'čišćim', odnosno da leksik treba biti što više tvoren domaćim tvorbenim elementima. Taj se stav temelji na argumentu leksičke jasnoće, odnosno lakoće razumijevanja, učenja i izgovaranja leksema.

Drugi se stav temelji na otvorenosti leksičkoga fonda. Govornici koji zastupaju taj stav prihvaćaju da je svaki jezik sposoban vlastitim elementima opisati sve ono što proizlazi iz izvanjezične zbilje, no drže da je prirodno da su jezici u kontaktu izloženi međusobnomu utjecaju, pa je zapravo neprirodno zadiranje u takav odnos. Bitan je i utjecaj medija. Mediji su promijenili, odnosno definirali, način djelovanja suvremenoga svijeta na mnogo područja pa i u jeziku. U tome ćemo kontekstu proučiti leksik. Za razliku od situacije u kojoj (najčešće) dva jezika imaju mogućnost razmjenjivati lekseme, pri djelovanju je medija utjecaj jednostran. Najčešće je riječ o odnosu razvijenosti, odnosno utjecajnosti kultura. Tako će kultura koja je razvijenija na nekim poljima, kao što su, primjerice, tehnologija i umjetnost, utjecati na manje razvijenu kulturu koja će primati lekseme stranoga podrijetla, te ih određenim pravilima prilagođavati vlastitomu jezičnom sustavu.

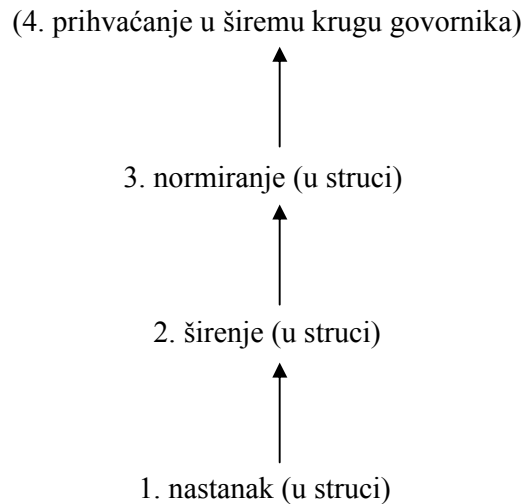
### 2.5.1. Proces uklapanja naziva i općih riječi u leksik (s gledišta jezika)

Neoleksemi po svojoj naravi, odnosno funkcionalnosti, teže uklapanju u postojeći leksik jer označuju ono što je novo, a potrebno je za općenje. Pri tumačenju uklapanja neoleksema u leksik na umu treba imati dvije funkcionalne skupine. Prva su skupina *opće riječi*, a druga su skupina *nazivi*. Treba naglasiti da se u najviše slučajeva razlikuje njihov put do učvršćenja u leksiku hrvatskoga jezika. Grafički ćemo prikazati proces uklapanja općih riječi i naziva u leksik.

### OPĆE RIJEČI:



### NAZIVI:



Prva je faza nastanak neoleksema i ona je ista za obje skupine. Tu je bitno spomenuti da se podrijetlo neoleksema, odnosno autorstvo, lakše može utvrditi kod naziva nego kod općih riječi jer su nazivi vezani uz struku i uz institucije, a opće riječi mogu nastati u najširemu krugu govornika.

Druga je faza širenje neoleksema na govornike hrvatskoga jezika. U načelu je i ta faza ista. Opću riječ treba čuti što više govornika da bi mogla biti prihvaćena. Isti je postupak i s nazivima.

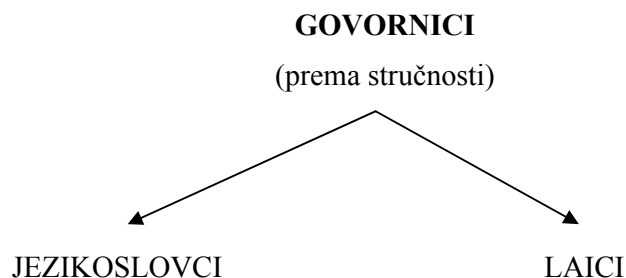
Treća je faza ključna što se tiče razlike između ove dvije skupine. Opću riječ treba prihvatiti mnogo govornika da bi ona postigla status prihvaćenosti i služila kao uobičajeni element općenja. Nazivi su takve naravi da odmah nakon nastanka teže postati normativnima. Budući da to nije moguće, nazivi ipak moraju proći fazu širenja, odnosno biti predmetom kritičkoga mišljenja stručnjaka. Tek kada zadovolje njihove kriterije, nazivi mogu postati normativni.

Četvrta faza za opće riječi znači normiranje. Dakle, nakon što je neoleksem prihvaćen kod mnoštva govornika, on ima mogućnost postići normativni status. Naziv je normiran u prethodnoj fazi. S obzirom na to da je normativan, on može eventualno biti prihvaćen i izvan struke, čak i u najširem krugu govornika. Bitno je naglasiti da su prikazani procesi načelni jer obuhvaćaju većinu leksema, no ne sve.

### **2.5.2. Leksička kreativnost (s gledišta govornika)**

Daljnjom raščlambom dolazimo do dvije teme: podjela govornika prema stručnosti i podjela motivacije govornika prema pristupu jeziku.

#### **2.5.2.1. Podjela govornika prema stručnosti**



Kao što smo već spomenuli, u jezične je procese na razini leksika uključeno mnoštvo govornika. Ovdje se, s obzirom na argumentiranost stavova, mogu uočiti dvije skupine. Prva su skupina jezikoslovci. Njihovi stavovi počivaju na objektivnosti (znanje, osviještenost o jezičnome ustroju). Druga su skupina laici. Njihov se pristup temelji na subjektivnosti (dojmovi, neosviještenost o jezičnome ustroju). To je samo načelna podjela jer se u praksi događa i to da poneki jezikoslovci, koji bi stavove trebali temeljiti na objektivnosti, ipak ponekad popuste subjektivnosti. Primjerice, pokušavaju normativno nametnuti jednu od inačica jer im je bliža s obzirom na dijalektalno podrijetlo.

U skupini laika ponekad mogu biti i nadareni pojedinci kojima nije potrebno cjelokupno formalno obrazovanje da bi shvatili određene odnose u jeziku. Iz svega se opisanoga nadaje pitanje jezične kompetencije. Što zapravo znači donositi određene sudove, što znači normirati? Podrazumijeva se da istraživač mora znati teorijsku podlogu problema, mora obuhvatiti dovoljan dio jezične građe, mora poznavati nazive kao osnovno oruđe za rad, mora primijeniti odgovarajuću metodu (ili skup metoda) i mora rabiti logičko mišljenje da bi mogao primijeniti analizu i sintezu. To su uvjeti za donošenje stručnih zaključaka.

S druge strane, laici često jezičnu kompetentnost poistovjećuju s mogućnošću služenja jezikom. Oni su kompetentni služiti se jezikom u smislu oruđa, odnosno funkcioniraju kao izvorni govornici, no kao jezikoslovni nestručnjaci nisu kompetentni govoriti o naravi jezika. Često ne iznose utemeljene tvrdnje, već predlažu pravilnosti koje proizlaze iz vlastitih dojmova ili jezičnih navika svoga kraja. Služiti se čime i znati ustroj čega nije isto, dapače – posve je različito. To se jasno može vidjeti na primjeru drugih struka. Primjerice, korisnik se računala može služiti operativnim sustavom i odgovarajućim specijaliziranim programima, no ako pouzdano ne zna sve dijelove samoga računala, kao i njihov način rada te sklapanja tih elemenata, neće mu pasti na pamet da određuje koji bi dio računala bio pogodniji umjesto kojega drugog dijela za djelotvorniji rad.

### **2.5.2.2. Motivacija govornika za stvaranje neoleksema**

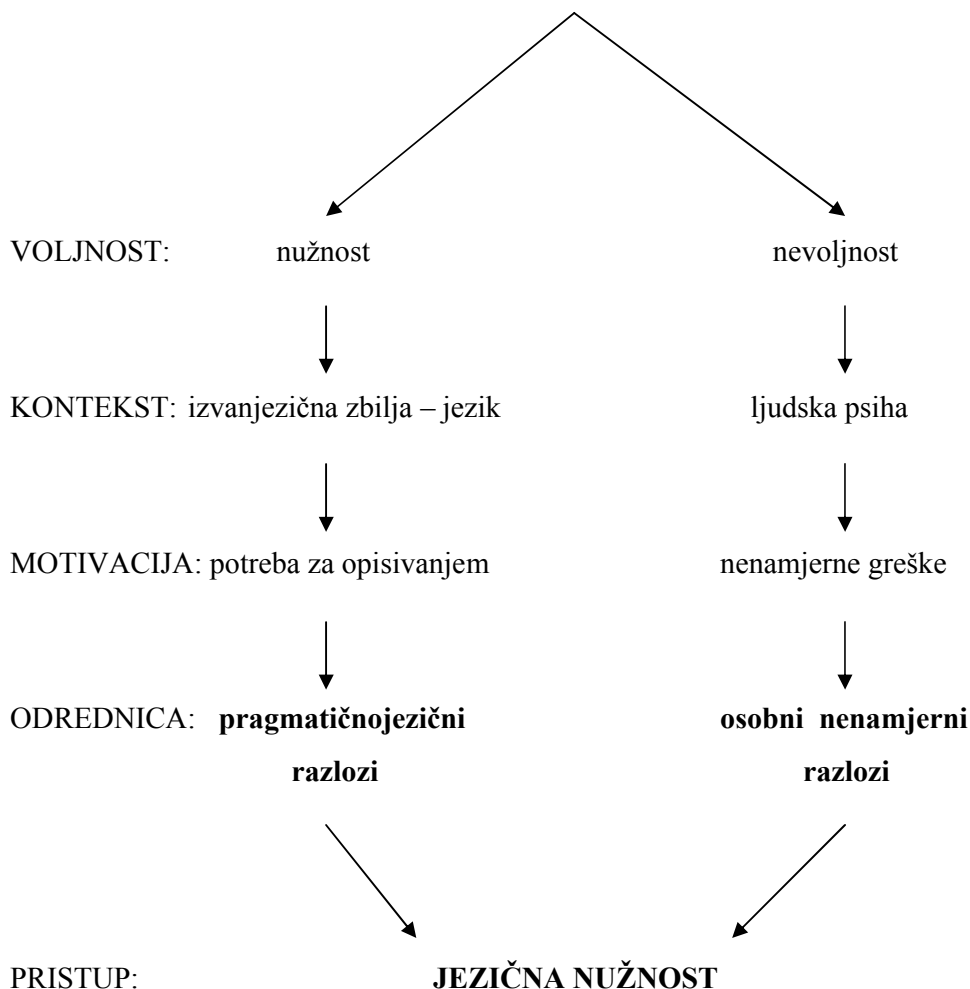
Govornici mogu biti potaknuti na stvaranje neoleksema dvama razlozima. Pogledajmo grafički prikaz:



#### **2.5.2.2.1. Jezični razlozi nastanka neoleksema**

Jezični su razlozi nastanka neoleksema oni kod kojih je jezik u središtu interesa. Podijeljeni su u dvije skupine. Uzrokovani su nužnošću imenovanja izvanjezičnih pojava i nužnošću griješenja u općenju. Pogledajmo grafički prikaz:

## JEZIČNI RAZLOZI NASTANKA NEOLEKSEMA



### 2.5.2.2.1.1. Pragmatičnojezični razlozi

Leksičko stvaralaštvo počiva na odnosu između jezika i izvanjezične zbilje. Izvanjezična je zbilja podložna mijenama. S jedne se strane događaju mijene izvan čovjekova područja djelovanja, a s druge strane čovječanstvo razvija civilizaciju u tehnološkome i društvenome smislu. Neka se područja razvijaju brže od ostalih uzrokujući potrebu da se leksičkim ekvivalentima označuju novine. Nestanak određenih neoleksema počiva na sličnome modelu, različit je samo predznak. Kako se izvanjezična zbilja mijenja, tako donosi zaborav onim elementima koji postaju suvišni. Zbog toga i leksički ekvivalenti postaju suvišni u aktivnome leksiku.



#### 2.5.2.2.1.2. Osobni nenamjerni razlozi

*Osobni nenamjerni razlozi* razlozi nastali su nenamjernim grijšenjem pojedinca, a greška može biti i društveno prihvaćena. Potrebno je uočiti postojanje staroga i novoga elementa. Stari je element onaj koji se mijenja, a novi je element rezultat promjene. Taj se proces događa unutar norme i uporabe. Odnos je norme i uporabe nužno takav da se većim dijelom podudaraju, ali manjim se dijelom ne podudaraju. To je prostor u kojemu se događaju mijene. Uporaba promjene prihvaća brže nego norma. Tu nastaje raskorak s obzirom na to da norma nastoji zadržati postojeće stanje, a uporaba ga mijenja.

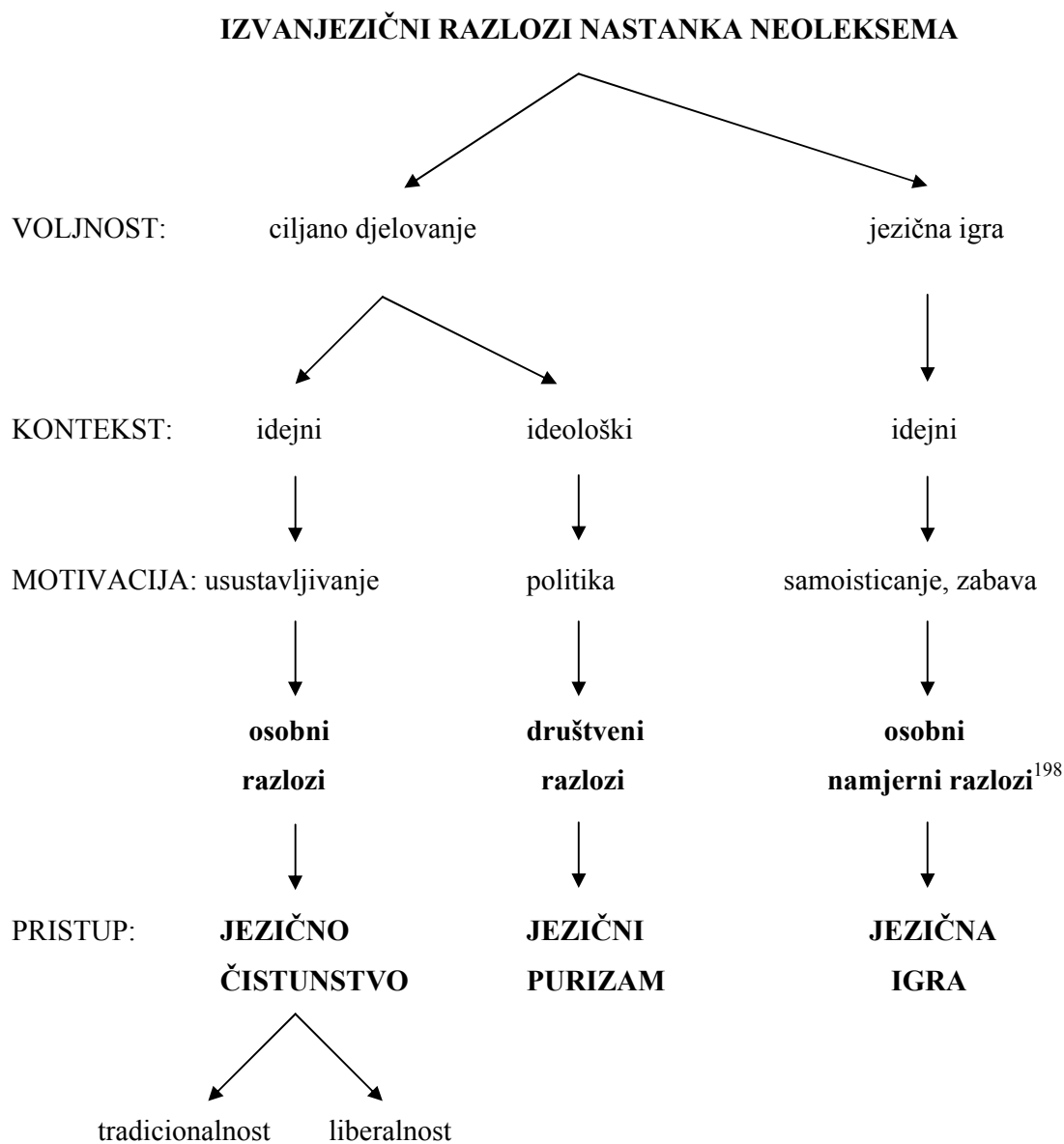
Daljnijim širenjem greška postaje sve češćom i dolazi do trenutka kada se u uporabi ono što je pravilno i što je pogrešno podjednako rabe, supostoje. Kada greška uporabom postaje sve češća, tada dolazi do prevelikoga raskoraka između norme i uporabe. To je vrijeme kada ono što je bila greška postaje pravilnost, a ono što je bilo pravilnost postaje greška. S obzirom na to da je riječ o duljem procesu, različita su i gledišta o tome kada se norma treba približiti uporabi. Uzimajući u obzir postojanost norme, mogli bismo reći da je to ono vrijeme kada kriva uporaba nadvlada pravilnu uporabu, dakle kada nastane preveliki raskorak.

Za vrijeme bi supostojanja obje inačice bilo preuranjeno normirati ono što je do tada bila greška. Supostojanje ne predviđa prevlast ni jedne inačice. Tek kada greška nadvlada, možemo je uzeti u obzir kao nešto što je moguće da postane normativno.

Pogledajmo suvremeni primjer – gubljenje kategorije povratnosti nekih glagola. Za glagol *seliti se* mogli bismo reći da je predstavnik skupine glagola kod kojih se gubi povratnost. Kod toga glagola obje inačice (povratna *seliti se* i neprijelazna *seliti*) supostoje. To se ne događa samo u govoru, nego i u pismu. Primjerice, kada se neki ured preseli s jednoga mjesta na drugo, uobičajen je natpis na starome mjestu: '*Odselio u...*' ili '*Odselio na...*' Dakle, tu je riječ o jezičnim greškama koje pojedinac počne praviti nenamjerno, a kasnije te greške prihvati i zajednica, odnosno one prestaju biti greške.

### 2.5.2.2. Izvanjezični razlozi nastanka neoleksema

Izvanjezični su oni razlozi utjecaja na leksik kod kojih središte interesa prelazi s jezika na govornika. Ti se razlozi dijele se na dvije osnovne skupine. Prva je *ciljano djelovanje*, a druga je *jezična igra*. Razlozi se ciljanoga djelovanja temelje na *osobnim i društvenim razlozima*, a iz *jezične igre* proizlaze *osobni namjerni razlozi*. Pogledajmo grafički prikaz:



<sup>198</sup> *Osobni namjerni razlozi* nadovezuju se na *osobne nenamjerne razloge* (koji proizlaze iz *jezičnih razloga nastanka neoleksema*).

#### 2.5.2.2.1. Ciljano djelovanje

*Osobni razlozi* temelje se na određenoj ideji o jeziku samome. Takav način razmišljanja podrazumijeva utjecaj na leksik radi samoga, što logičnijega i jasnijega, ustroja leksika. U podjeli je navedeno da iz *osobnih razloga* djelovanja na jezik proizlaze dva stava, a to su *tradicionalnost* i *liberalnost*. Pojasnit ćemo ih. Ovi pristupi mogu funkcionirati prema jednome od navedenih potkriterija, prema kombinaciji dvaju potkriterija ili prema trima potkriterijima.

##### A. tradicionalnost:

###### a. komunikacijski kriterij (racionalnost):

1. funkcionalnost – postojanost leksika da bi općenje bilo jasno.

###### b. duševni kriterij (emotivnost):

1. sklonost prema starini
2. nelagoda zbog promjene.

##### B. liberalnost:

###### a. komunikacijski kriterij (racionalnost):

1. funkcionalnost – elastičnost leksika s obzirom na širenje da bi se obuhvatile nove potrebe.

###### b. duševni kriterij (emotivnost):

1. indiferentnost prema starini
2. želja za promjenom.

*Društveni razlozi* ne počivaju na ideji o jezičnome ustroju, nego na ideologiji. Tu nalazimo veliku razliku u motivaciji. Ne događa se utjecaj na jezik radi jezika samoga, nego zbog određenih društvenih ciljeva. Tu jezik prestaje biti (uvjetno rečeno) subjektom koji u sebe preslikava stvarnost. On je podređen poziciji govornika i postaje pukim sredstvom radi ostvarenja drugih, nejezičnih ciljeva. I u toj se situaciji opisuje izvanjezična zbilja, no s ovim posljedicama: A. zadire se u već ustaljen leksički ustroj te ga se nastoji

prilagoditi svojim potrebama; B. proces imenovanja novoga iz izvanjezične zbilje postaje krajnje nadziran, te na taj način utječe na sadašnjost i budućnost leksika. Vremenskim rasponom između dviju točaka stvara se nova jezična tradicija. Samim time što je tradicija – tradicija, tj. ono što je ustaljeno, gube se značajke svjesnoga utjecaja na funkcioniranje leksika te taj pristup postaje legalnom metodom zajednice govornika dotičnoga jezika.

#### **2.5.2.2.1.1. Jezično čišćenje i jezični purizam**

U grafičkome prikazu možemo vidjeti i dva elementa koja proizlaze iz ciljanoga djelovanja na jezik, a to su jezično čišćenje i jezični purizam. Ti su nazivi preuzeti, dakle oni već postoje. Načelno to nije preporučljivo jer se postojanost znanstvenoga aparata temelji na stalnosti značenja naziva. Problem je u denotativnome značenju koje je kod njih najčešće isto, a kod naziva to nije preporučljivo. Zbog toga su im tu dodijeljena različita značenja.

Jezično čišćenje odnosi se na zahvate u jeziku kojima je jezik krajnji cilj, nastoji se usustaviti leksik s obzirom na podrijetlo. Treba napomenuti da među jezikoslovcima postoji i suprotno tumačenje koje smatra da postupak usustavljanja leksika s obzirom na podrijetlo ne uvažava jezik kao cilj, nego ga rabi kao sredstvo.

Jezični purizam odnosi se na one zahvate u jeziku koji u prvome redu uzimaju u obzir društvene odnose. Jezik je u tome slučaju prestao biti cilj i postao je sredstvo. Dvije su vrste purizma: A. tipična situacija u kojoj se prednost daje neoleksemima domaćega podrijetla (X); B. atipična situacija u kojoj se prednost daje neoleksemima stranoga podrijetla (Y).

Možemo zaključiti da se djelovanje na jezik temelji na odabiru cilja i na djelovanje s obzirom na namjeru. Pogledajmo tablični prikaz motivacije za stvaranje neoleksema.

|                        | jezik kao cilj | djelovanje s namjerom | davanje prednosti neoleksemima domaćega podrijetla | davanje prednosti neoleksemima stranoga podrijetla |
|------------------------|----------------|-----------------------|--|--|
| jezična nužnost:       | +              | –                     |  |  |
| jezično čistunstvo:    | +              | +                     | +  | –  |
| jezični purizam (X/Y): | –              | +                     | X+   | Y+   |
| jezična igra:          | –              | +                     |  |  |

Vidimo da su jezična nužnost i jezično čistunstvo bliski po tome što oba pristupa uzimaju jezik kao cilj. Različiti su u odnosu prema namjernosti djelovanja. Jezični purizam podudara se s jezičnim čistunstvom u odnosu prema djelovanju, a u postavljanju cilja ima jedinstven odnos. Pristup jezične nužnosti uvažava sve neolekseme, bez obzira na podrijetlo. Jezično čistunstvo prednost daje neoleksemima domaćega podrijetla. Jezični purizam vrste X orijentiran je na neolekseme domaćega podrijetla, dok je jezični purizam vrste Y orijentiran na neolekseme stranoga podrijetla. Jezična igra ne pristupa jeziku kao cilju, a djeluje s namjerom. Podrijetlo je neoleksema u toj kategoriji nebitno. Na kraju definirajmo jezičnu nužnost, jezično čistunstvo i jezični purizam.

Jezična nužnost pristup je jeziku koji se u prvome redu temelji na funkcionalnosti komunikacije i izvan je idejnih ili ideoloških okvira. Tu se pretpostavlja prihvaćanje neoleksema i domaćega i stranoga podrijetla.

Jezično čistunstvo pristup je jeziku koji se temelji na ideji o usustavljanju leksika. Pretpostavlja stvaranje neoleksema domaćega podrijetla, te usustavljanje leksika na taj način.

Jezični purizam pristup je jeziku koji jezik rabi kao sredstvo da bi se ostvarili određeni društveni ciljevi. Pretpostavlja se krajnost u prihvaćanju neoleksema ili domaćega ili stranoga podrijetla.

### 2.5.2.2.1.1.1. Jezična nužnost, jezično čišćenje i jezični purizam kod Hrvata

Jezični jezik ne postoji neovisno o kontekstu, on je duboko uronjen u ljudsko društvo. Njime se služimo pri prijenosu obavijesti. Ono čime se služimo uobličeno je tako da odgovara potrebama ljudskoga društva u određenome vremenu. Kako ljudski rod napreduje, tako prilagođava i pomagala koja mu olakšavaju život. I jezik ima takvu sudbinu. Budući da je tijesno vezan uz ljudsko društvo, mijene u društvenome životu preobličavaju i sam jezik. To se ne događa podjednako intenzivno na svim razinama. Promotrimo sintaktičku razinu. Glagolske su rekcije strukture, tj. u njima se očituju odnosi. Što se govornika tiče, nove je rekcije relativno lako prihvatiti jer prosječni govornik nema izrazito jak stav (za razliku od leksičke problematike) jer nije siguran u svoje znanje. Ta je razina apstraktnija nego što je razina na kojoj se proučavaju leksemi. Pogledajmo primjer *misliti Hrvatsku*. Glagol *misliti* je u prošlosti trebao imeničku dopunu u akuzativu, no ona mu više nije potrebna. Danas su njegove imeničke dopune prijedložni izrazi: *o + lokativ i na + akuzativ*. Relativno se nedavno ta imenička akuzativna rekcija (ponovno) počela rabiti u medijima, primjerice, naziv televizijske emisije *Kako misliti Hrvatsku*. Kada je uvedena, ta je rekcija bila neobična, no oko te teme nije bilo rasprava u širem krugu govornika zbog nedostatnoga znanja.

Promotrimo leksičku razinu. Tu je riječ o onome što je za prosječnoga govornika konkretan element. Postoji svijest da se leksemima izražavaju misli i emocije, te da zbog toga postoji i jezična kompetentnost (iako većina govornika nema dovoljno znanja o tvorbi riječi u hrvatskome jeziku). Zbog toga će uvijek više govornika biti zainteresirano za lekseme, nego li za glagolsku rekciju. Leksička je razina najsklonija promjenama. Za razliku od, primjerice, fonema i morfema, život je leksema dinamičan. Neki se leksemi rabe određeno vrijeme pa izlaze iz uporabe. Uzrok tomu može biti nestanak potrebe imenovanja onoga što se više ne rabi. Moguće je da neka oživljenica ponovno uđe u jezik i time potisne leksem koji se dotada rabio. Također, neoleksem može ući u uporabu i potisnuti dotada rabljeni leksem s istim denotativnim značenjem. To su procesi vezani uz jedan jezik, no taj se jezik nalazi u kontekstu u kojemu su i drugi jezici. Time su mogućnosti mijena još i veće. Jezični jezik može primati i neolekseme drugoga jezika.

Leksem se stranoga podrijetla u domaćemu jeziku osjeća stranim jer kod većine govornika ne izaziva odgovarajuće asocijacije. Izraz stranoga podrijetla često nije

asocijativno vezan uz ostale izraze u domaćem jeziku. Zbog toga se osjeća kao nešto što se ne uklapa, kao nešto što je strano. Procesi se primanja leksika mogu zbivati spontano (primjerice, utjecajem medija, međudjelovanjem govornika različitih jezika, učenjem stranoga jezika i sl.), ali mogu biti i rezultat djelovanja nejezičnih silnica na jezik. Pri tome se misli na društvene odnose.

Budući da ljudi upravljaju normiranim jezikom, a politika upravlja ljudima, neizbježno je da se dogode situacije kada politika upravlja jezikom. Tada jezik postaje sredstvom, ali ne komunikacijskim, nego sredstvom očitovanja moći i želje za nametanjem određenoga vida kulture. To je jasno vidljivo upravo u povijesti hrvatskoga jezika. Jezik je također predstavljao i samu naciju i na taj je način posljedično postao sredstvom obrane nacionalnoga identiteta.

Vidjeli smo kakav odnos prema stvaranju neoleksema imaju jezična nužnost, jezično čistunstvo i jezični purizam. Prije svega treba istaknuti da teorija počiva na idealnim uvjetima pri kojima se vrste pristupa jeziku mogu jasno razlučiti, no kada se promatra praksa, zaključci ne moraju biti jednoznačni.

Pogledamo li koji su najčešći stavovi jezikoslovaca do devetnaestoga stoljeća, opazit ćemo da se protive utjecaju mnoštva leksema stranoga podrijetla koji su ušli u hrvatski jezik. Tako u sedamnaestome stoljeću Vitezović spominje svoju težnju za 'čistim' jezikom, osim u području kulture.<sup>199</sup> Drugim riječima, on ne želi da neoleksimi stranoga podrijetla ulaze u hrvatski jezik jer je postojeći leksički fond dovoljan za svakodnevno općenje. Ipak, uvažava cjelinu potreba govornika hrvatskoga jezika, pa uviđa da leksemi domaćega podrijetla ne obuhvaćaju sve potrebe. U tome slučaju dopušta uporabu i leksema stranoga podrijetla. Kojim se pristupom povodi Vitezović? On uvažava pristup jezične nužnosti na taj način što nije isključiv prema leksemima stranoga podrijetla, a s druge strane ima vlastiti stav kako bi leksik trebao izgledati. Na osnovi toga možemo reći da je tu riječ o kombinaciji pristupa jezične nužnosti i jezičnoga čistunstva.

Osamnaesto je stoljeće obilježio Antun Matija Reljković zamjenjujući određene lekseme stranoga podrijetla neoleksimima hrvatskoga podrijetla. U prvome redu, njegov

---

<sup>199</sup> Usp. Muhvić-Dimanovski, 1995: 17.

su problem turcizmi. Iz toga se vidi da na Reljkovića utječu izvanjezični razlozi nastanka neoleksema. On uviđa da su određeni leksemi stranoga podrijetla široko prihvaćeni u narodu. Reljkoviću je na umu sustavnost kao motivacija, pa se može reći da je tu riječ o jezičnome čistunstvu.

U devetnaestome stoljeću možemo spomenuti Frana Kurelca i A. V. Tkalčevića. Fran Kurelac zanimljiv je po tome što zalazi u krajnost nastojeći očuvati starinu, što zapravo znači da se njegov stav o leksiku temelji na pristupu jezičnoga čistunstva. A. V. Tkalčević govori o primanju leksema iz dijalekata i iz ostalih slavenskih jezika. Ako nema prikladnoga leksema, može ga se napraviti. Tu bismo mogli zaključiti da se u priličnoj mjeri zastupa pristup jezične nužnosti, no ne potpuno. S obzirom na to da navodi da se mogu primati leksemi iz drugih slavenskih jezika, logično je zaključiti da ne preporučuje da se napravi isto što se tiče leksema iz drugih, neslavenskih jezika. Iz toga proizlazi da donekle uvažava i pristup jezičnoga čistunstva.

Bogoslav Šulek zanimljiv nam je kao autor rječnika *Njemačko-hrvatski rječnik* i *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja*. Treba imati na umu da u njegovo vrijeme znanstveno nazivlje još nije bilo razvijeno. Njegov se pristup može opisati prema načelima po kojima je pisao rječnike. Ta smo načela već naveli u uvodu (str. 40). S obzirom na to da mu je bila zadaća stvoriti hrvatsko znanstveno nazivlje, bio je u poziciji koja odgovara jezičnoj nužnosti. Uvriježene je lekseme stranoga podrijetla, kao i one kojima nije mogao pronaći ili smisliti ekvivalent domaćega podrijetla, zadržao u rječniku. Na temelju toga možemo zaključiti da je najvećim dijelom doista i djelovao na temelju jezične nužnosti.

1941. godina je prijelomna, kako u društvu, tako i u jeziku. Od toga vremena možemo pratiti posve jasan odnos društva i jezika, odnosno način na koji jezik (u prvome redu) od subjekta postaje objekt. Spomenuli smo već da se jezični purizam, odnosno političko djelovanje, uvijek javlja kao reakcija na neku drugu politiku koja je u trenutku svoga dolaska na vlast promijenila stanje u leksiku. U devedesetim godinama devetnaestoga stoljeća nastaje hrvatsko-srpska tradicija, a jezik biva pod utjecajem strane političke vlasti. Uspostavlja se tradicija koja traje sve do uspostave Nezavisne Države Hrvatske. U razdoblju se NDH želi anulirati utjecaj prve polovice dvadesetoga stoljeća, odnosno javlja se politička reakcija kojom jezik postaje sredstvom potvrde nacionalnoga



identiteta. Tu se jasno može utvrditi pozicija jezičnoga purizma jer se smjenjuje utvrđena jezična tradicija. Tomu je tako jer je 19. stoljeće vrijeme borbe različitih gledišta na jezik. Tek što je zagrebačka filološka škola počela stvarati tradiciju, taj je proces bio prekinut. NDH se nadovezuje na tu tradiciju. Razdoblje se NDH posve sigurno može opisati kao utjecaj jezičnoga purizma uz djelovanje jezičnoga čistunstva.

Nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske, 1945. godine dolazi do stvaranja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. S obzirom na to da se promijenila politička nomenklatura i ideološki okvir, ponovno se javlja politička reakcija na leksik koja prihvaća prethodnu tradiciju, dakle onu iz prve polovice dvadesetoga stoljeća. Sada možemo ponovno govoriti o jezičnome purizmu, ali s različitim predznakom. Događa se zanimljiv fenomen. Ta vrsta jezičnoga purizma lako prihvaća neolekseme stranoga podrijetla, a prema neoleksema domaćega podrijetla često nastupa rigorozno.

Uzmemo li u obzir povijesno-političke okolnosti, taj se paradoks čini puno manje paradoksalnim. S obzirom na to da politika u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji na jezik gleda kao na sredstvo ostvarenja političkih ciljeva, nije čudno da se određeni dio leksika etiketira i na taj način potiskuje iz uporabe. Drugim riječima, nazivlje kojim se služilo u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj proglašava se ustaškim. Stvaranje neoleksema temeljenih na elementima hrvatskoga jezika također postaje nepoželjno jer se drži da je to način na koji su neolekssemi nastajali u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Naravno da takav postupak ne može imati utemeljenosti u samome jeziku jer Nezavisna Država Hrvatska većinu leksema nasljeđuje iz 19. st., u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nastaje vrlo malo neoleksema.<sup>200</sup>

U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (neo)leksemi su bivali etiketirani. Povezivani su određeni leksemi i sam način stvaranja neoleksema elementima hrvatskoga jezika s politikom Nezavisne Države Hrvatske. S druge je strane primanje neoleksema stranoga podrijetla postalo poželjno. Dva su razloga: A. povezivanje sa socijalističkim internacionalizmom<sup>201</sup>; B. odmicanje od postupaka iz Nezavisne Države Hrvatske. I to bismo razdoblje, baš kao i prethodno, posve sigurno mogli opisati kao utjecaj jezičnoga purizma. Dakle, u oba je slučaja riječ o jezičnome purizmu, no uočavamo

---

<sup>200</sup> Usp. Samardžija, 2002: 34-35.

<sup>201</sup> Usp. Samardžija, 2002: 70-71.

suprotan predznak s obzirom na podrijetlo preferiranih neoleksema. Naravno da u oba razdoblja postoje jezikoslovci koji ne zauzimaju puristički stav, no u totalitarnim režimima takvi pojedinci ne mogu imati jak utjecaj na društvo.

Sljedeće jezično-političko razdoblje počinje u zadnjem desetljeću dvadesetoga stoljeća krajem Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i stvaranjem Republike Hrvatske. Kao i u prethodnim slučajevima, promjenom političkoga svjetonazora ponovno se događa reakcija u odnosu prema jeziku. I tada dolazi do vraćanja na prethodnu tradiciju i taj se utjecaj najjače osjeća početkom devedesetih godina dvadesetoga stoljeća, a kasnije pomalo splašnjava. Kraj je dvadesetoga stoljeća obilježen jezičnim purizmom uz istodobno djelovanje jezičnoga čistunstva. Ulaskom u novo tisućljeće, situacija se mijenja i odnosi postaju složeni. Mogli bismo reći da je na djelu jezično čistunstvo uz poneke elemente jezičnoga purizma (izbjegavanje srbizama), kao i jezična nužnost.

Da bismo objasnili postojanje današnjega jezičnoga purizma, potrebno se vratiti u 19. stoljeće i promotriti utjecaj srpskoga jezika na hrvatski jezik. Hrvatski jezik zalazi u probleme početnom idejom o općem slavenskom jeziku i ujedinjenju Slavena. Budući da ideja o općeslavenskoj zajednici ne uspijeva, zaključuje se da bi se ujedinjenje Slavena moglo eventualno postići na razini Južnih Slavena. Tu dolazi do intenzivnijih dodira sa srpskim jezikom te počinje prodor srbizama u hrvatski jezik. Takvo stanje traje sve do 1940. godine. Od 1941. do 1945. godine srbizmi postaju nepoželjni u hrvatskome jeziku, a ponovno se učvršćuju od 1945. do 1990. godine. Prodor srbizama u hrvatski jezik prati i političko zbližavanje Hrvata i Srba, te jezici u toj situaciji postaju nositelji nacionalnih identiteta. Upravo se zbog te podjele nastoji postići mješavina ovih dvaju jezika, barem što se tiče naziva hrvatsko-srpski ili srpsko-hrvatski jezik. U praksi se nastavlja tradicija prodora srbizama u hrvatski jezik, dok je obratna situacija vrlo rijetka. 1990. godine srbizmi ponovno postaju nepoželjni u hrvatskome jeziku i takva situacija traje i do danas.

Upravo iz takvoga okvira proizlazi i današnji stav jezičnoga purizma. I dalje se srbizmi u hrvatskome jeziku doživljavaju kao nedavna prijetnja nacionalnome identitetu, pa se iz te perspektive zamjenjuju leksemima nesrpskoga podrijetla.

Kako razmišljati o odnosu hrvatskoga i srpskoga jezika leksika u današnje vrijeme? Jedan je od načina nastanka neoleksema uporaba tvorbenih elemenata

hrvatskoga podrijetla. Problem koji se tu nameće jest interpretacija (neo)leksema primljenoga iz slavenskoga jezika koji ima iste tvorbene elemente koji postoje i u hrvatskome jeziku. Općenito se takvi leksemi smatraju leksemima stranoga podrijetla. To je prihvatljivo gledajući sa stajališta dijakronije. Što se tiče sinkronije, takvi leksemi gube svoju povijesnu kontekstualnost i figuriraju kao hrvatski leksemi. Primjerice, slov. *čokoladnica* – hrv. *čokoladnica*.

Je li tu dijakronijski stav doista prihvatljiv? On nam oduzima mogućnost da hrvatskim tvorbenim elementima, tvorbenim načinima i pridavanjem određenoga značenja stvorimo neoleksem koji već postoji u drugome jeziku. Tu se gube lingvistički, a uvode sociolingvistički kriteriji jer se jedan jezik, doduše malim dijelom, koči u razvoju zbog toga što isti takav element već postoji u drugome jeziku.

Uz jezični purizam danas supostoji i jezično čistunstvo. Nastoji se smisliti odgovarajuća zamjebenica za neolekseme stranoga podrijetla. Prema intenzitetu nadiranja neoleksema stranoga podrijetla u hrvatski jezik, mogli bismo reći da se utjecaj jednoga jezika zamijenio utjecajem drugoga jezika. Ono što su u 20. stoljeću predstavljali srbizmi (koji su većini bili nametani ideološki i silom), danas su to anglizmi (koji se predstavljaju svojom ekskluzivnošću, pomodnošću i dopadljivošću). Te se osobine govornicima predstavljaju preko medija. S obzirom na to da su te osobine poželjne, govornici ih preslikavaju na sebe. To je situacija u kojoj je anglizmima omogućen prodor u hrvatski leksik, te posljedično nastaje nekritičko prihvaćanje anglizama. S druge strane, takva situacija rezultira i pozitivnim činom, a to je poticanje interesa za učenje stranoga jezika. Kod mlađih se govornika primjećuje da se zbližavaju engleski i hrvatski jezik, pa se u hrvatski tekst uklapaju engleski elementi – od pojedinačnih leksema, sintagmi i fraza pa sve do rečenice.

Usporedimo li 20. i 21. stoljeće u okviru te teme kroz prizmu stilova, vidjet ćemo da su elementi srpskoga jezika u hrvatski jezik najčešće ulazili kroz administrativni stil, a preko njega se širili i na sve ostale stilove. Danas anglizmi svoj put do hrvatskoga jezika pronalaze kroz ekonomske institucije, odnosno ponovno je riječ o administrativnome stilu. Zastupljeni su i ostali stilovi. Primjerice, područja su velikoga utjecaja informatika i kultura (film, glazba, moda).

Kao primjer krajnjega prihvaćanja, ne samo elemenata engleskoga jezika nego i samoga engleskog jezika, možemo navesti način imenovanja filmskoga festivala koji se održava u Zagrebu. Očekivali bismo da će, s obzirom na hrvatski jezik, ime glasiti 'Zagrebački filmski festival', no on glasi "Zagreb Film Festival"<sup>202</sup>. Tu su situaciju voditelji festivala pokušali obrazložiti time da je riječ o međunarodnim festivalima, a engleski je postao standardom za sporazumijevanje u njihovoj struci. Takav je način imenovanja blizak i prihvatljiv stranim govornicima ([http://www.zagrebfilmfestival.com/index\\_en.php?page=b0&p=1](http://www.zagrebfilmfestival.com/index_en.php?page=b0&p=1)). Mogao bi se prihvatiti i takav argument, no internetske su stranice toga festivala napisane na oba jezika, a znakovito je to da se isto ime, osim u engleskoj inačici, nalazi i u hrvatskoj inačici teksta. Ime je tvoreno engleskom tvorbom u hrvatskome jeziku ili je ime nepotrebno smišljeno na engleskome jeziku.

Uzmemo li u obzir još jedan primjer festivala koji se održava na neengleskome govornom području – 'Kanski filmski festival', vidjet ćemo da je situacija bitno drukčija. Festival nosi ime "Festival de Cannes"<sup>203</sup>, a ne kako bismo prema rečenome očekivali 'Cannes Film Festival'. Ime je stvoreno na francuskome jeziku, a funkcionalno je i za one strane govornike koji ne znaju francuski jezik.

Je li u slučaju imena 'Zagrebački filmski festival' za strane govornike ključan problem izgovora? Je li problem to što hrvatski jezik nije svjetski jezik ili je pak problem mentaliteta domaćih govornika jer oni hrvatski jezik ne smatraju ravnopravnim ostalim jezicima? To ćemo pitanje ostaviti otvoreno jer odgovor na nj svatko treba dati sam za sebe. U svakome slučaju, ako stranim govornicima ne ponudimo ime festivala na hrvatskome jeziku, oni ga neće moći ni doživjeti kao hrvatsko ime. S obzirom na to da hrvatski jezik nema velik utjecaj u svijetu, odnosno čak ga se najčešće i ne prepoznaje, to je prilika da se svijetu predstave nastavci *-čki* (grafijski *-cki*) i *-ski* i tako napravi barem mali doprinos širenju vlastite jezične kulture.

Spomenuli smo i administrativni stil, pa možemo navesti primjere koji se odnose na nazive osoba u nekim hrvatskim tvrtkama: *manager*, *brand manager*, *assistent*. U tim je slučajevima zanimljiva pojava da se ponekad neoleksemi stranoga podrijetla uopće ne

---

<sup>202</sup> <http://www.zagrebfilmfestival.com/index.php?page=b0&p=1>

<sup>203</sup> <http://www.festival-cannes.com/en/about.html>

nastoje prilagoditi pravilima hrvatskoga jezika. Izrazi koje su neolekseme imali kada su primljeni ostaju nepromijenjeni. To nije puko početno stanje, dakle prvi stupanj pri kojemu neolekseme jezika davoaca ulaze u jezik primalac. To je početni stupanj, a ujedno i završni stupanj. Ti nazivi ostaju strane riječi u hrvatskome jeziku. Uzroci su takvom stanju dvojac. Prvi je uzrok općenje između hrvatskih djelatnika i stranih središnjica koje im daju naputke za rad. Taj argument olakšava općenje samo onim govornicima koji se ne žele potruditi naučiti nazivlje obaju jezika. Drugi je argument već spomenut pri prihvaćanju anglizama, tj. odnosi se na ekskluzivnost i pomodnost. Mogli bismo dodati i kriptičnost. Što je kriptičniji naziv radnoga mjesta, time se čini da je i njegova važnost veća.

Dakle, za razliku od srbizama, kod anglizama nije uključena politika jer se američka kultura širi svijetom ne (isključivo) silom, nego u većini slučajeva tehnologijom i medijima. Drugim riječima, ta kultura mijenja sliku svijeta i uz tu promjenu odmah donosi i neolekseme koji će popratiti nove izvanjezične pojavnosti.

Spomenimo na kraju i najbitnije načelo glede prihvaćanja i normiranja neoleksema domaćega podrijetla koji zamjenjuju neolekseme stranoga podrijetla, poglavito anglizama. To je načelo pravodobnosti. Anglističke bi neolekseme trebalo zamjenjivati pravodobno. Bilo bi idealno napraviti naziv hrvatskoga podrijetla odmah, čim se ono što se preslikava u jezik pojavi u izvanjezičnome svijetu. Druga je mogućnost uvesti naziv hrvatskoga podrijetla u onome vremenu dok se anglizam u hrvatskome jeziku još uvijek smatra neoleksemom. Što se dulje anglizam rabi u hrvatskome jeziku, to su veći izgledi da će se on učvrstiti u uporabi.

Unatoč naputku o stvaranju neoleksema domaćega podrijetla treba napomenuti da je isti rezultat što se tiče unosa mnoštva neoleksema i domaćega i stranoga podrijetla. Tekstovi su relativno nerazumljivi, odnosno razumljivi su puno manjemu broju govornika jer je potrebno određeno vrijeme da neolekseme zažive u zajednici, odnosno da im se dozna značenje. Suočavanje s mnoštvom neoleksema kojima se ne zna značenje stvara poteškoću pri prijenosu obavijesti. Možemo zaključiti da revolucija u leksiku rezultira poteškoćama. Ono što je poželjno jest evolucija, odnosno sporije promjene.

#### 2.5.2.2.2. Jezična igra

*Osobni namjerni razlozi* nastaju kada pojedinac počne praviti jezične greške s namjerom, da bi se isticao u društvu ili radi zabave. Ipak, ne mora uvijek biti riječ o greškama. Isti motivi mogu poslužiti i za stvaranje neoleksema skupinom leksema koja opisuje ono što je predmet imenovanja da bi se postigla šaljivost (*kravata > okovratni dopupak, bicikl > međunožno guralo*) ili kakav drugi učinak.

#### 2.5.3. Kategorije padeža, broja i roda

Pri stvaranju ili primanju imenica bitno je definirati kategorije u koje će se neoleksem uklopiti. To su padež, broj i rod. Što se tiče padeža, situacija je jasna. Svaka imenica mora moći imati nominativ i upravo se u tome padežu neoleksem i zapisuje.

Uzmimo primjer koji se temelji na primanju leksema stranoga podrijetla. Ovdje uočavamo problem padežne neprilagođenosti osobnih imena *Nives* i *Ines*. Problem je u tome što su to imenice ženskoga roda, a u nominativu završavaju nultim morfemom. Štoviše, nulti morfem izrazom ostaje isti kroz cijelu padežnu paradigmu. U hrvatskome je jeziku prihvatljiva situacija u kojoj dva nastavka imaju isti izraz, a različito značenje padeža, primjerice, *kost* (nominativ) i *kost* (akuzativ). Ipak, nastavci su najjasniji kada imaju različite izraze, pa ne zahtijevaju kontekst. Zbog toga se uvode različita rješenja, primjerice, imenice se *Ines* i *Nives* često rabe kao odmilice *Inesica* i *Nivesica*.

Kod te je vrste imenica bitan status. Vidjeli smo da se te imenice nisu posve uklopile u padežni sustav hrvatskoga jezika. Zbog toga bismo mogli reći da se ne smatraju domaćim leksemima. S obzirom na to da te imenice postoje u hrvatskome jeziku već dulje vrijeme i da su prilično česte (jer su osobna imena), one su vrlo česte i u uporabi. Tu dolazi do sukoba između neuklopljenosti u sustav, što djelomično upućuje na neoleksem, i česte uporabe koja pretendira na to da određeni leksem izgubi status neoleksema.

Kod zamjembenica se mogu usporediti kategorije broja i roda. Pogledajmo primjere.

M. R. – muški rod

Ž. R. – ženski rod

S. R. – srednji rod

M. R. *e-mail* – Ž. R. *e-pošta*

M. R. *šoping* – Ž. R. *kupovina*

M. R. *šoping-centar* – M. R. *trgovački centar*

Ž. R. *fotokopija* – Ž. R. *preslika*

M. R. *freezer* (*frizer*) – Ž. R. *ledenica*

M. R. *browser* – M. R. *pretraživač*

Ž. R. *vešmašina* – Ž. R. *perilica*

M. R. *front* – Ž. R. *bojišnica*

S. R. *finale* – Ž. R. *završnica*

M. R. *brand* – Ž. R. *prepoznajnica*

M. R. *palm* – M. R. *dlanovnik*

M. R. *stent* – Ž. R. *proširnica*

M. R. *wellness* – Ž. R. *opuštaonica*

Ž. R. *sida* – Ž. R. *kopnica*

M. R. *jackpot* – M. R. *velezgoditak*

M. R. *fast food* – M. R. *brzogriz*

Ž. R. *friteza* – S. R. *pržilo*

M. R. *poligraf* – M. R. *istinomjer*

M. R. *auspuh* – M. R. *ispušnik*

M. R. *karburator* – M. R. *rasplinjač*

Ž. R. *šoferšajba* – S. R. *vjetrobarsko staklo*

Ž. R. *getriba* – M. R. *mjenjač*

M. R. *karter* – S. R. *ležište*

M. R. *kuplung* – Ž. R. *spojka*

Ž. R. *bobina* – Ž. R. *indukcijska zavojnica*

M. R. *kiler* – M. R. *hladnjak*

Ž. R. *transmisija* – M. R. *prijenos*

M. R. *kompjuter* – S. R. *računalo*

M. R. *laptop* – M. R. *prijenosnik*

Ž. R. *komisija* – S. R. *povjerenstvo*

Kod trideset (nasumice odabranih) parova leksema možemo vidjeti da se broj poklapa u potpunosti. Ako je jednina u ishodišnici, jednina je i u prvoj zamjebenici. Što se tiče kategorije roda, uočava se odstupanje. U pedeset se posto primjera rod poklapa, a u ostalih se pedeset posto rod razlikuje.

#### 2.5.4. Što su nazivi?

Pri zamjeni leksema stranoga podrijetla leksemom hrvatskoga podrijetla postoje dva načela: A. načelo ograničenoga prevođenja koje usmjerava da treba prevoditi samo nazive; B. načelo neograničenoga prevođenja koje usmjerava da treba prevoditi i nazive i opće riječi.<sup>204</sup>

Promotrimo načelo koje kaže da treba prevoditi samo nazive. Ta je situacija posve jasna kada je riječ o nazivima koje rabi samo određena struka. Što se događa kada su nazivi ujedno i dio općega, svakodnevnog leksika? Pogledajmo leksem *printer*. Razmišljamo li s gledišta računalnoga stručnjaka, taj će leksem biti naziv jer se odnosi na element koji je dio struke.

S druge strane, automehaničar može svakodnevno rabiti imenicu *printer* u svome poslu, no to nije osnovno sredstvo njegova rada, pa ne može biti ni naziv koji proizlazi iz njegove struke. Tome je obrtniku printer samo pomoćno sredstvo kojim ispisuje račune. Dakle, u jednoj situaciji *printer* jest naziv, a u drugoj nije. Bitan je kontekst iz kojega se razmišlja o leksemu. Što znači *naziv* u tvrdnji da treba prevoditi samo nazive? Lekseme s obzirom na uporabu u struci ili izvan struke možemo podijeliti ovako: A. isključivo naziv; B. naziv i opća riječ; C. isključivo opća riječ.

A. Ovi se leksemi rabe samo u određenoj struci ili strukama te ih je prema prvome i drugome načelu moguće zamjenjivati hrvatskim ekvivalentima. Primjer je engleski naziv *bus*, odnosno hrvatski naziv *sabirnica*.

---

<sup>204</sup> To se načelo često primjenjuje u jezičnim savjetnicima napisanim poslije devedesetih godina dvadesetoga stoljeća.

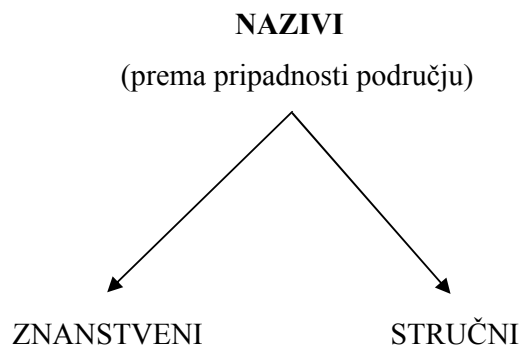


B. U ovome je slučaju situacija prilično komplicirana. Jedan leksem ujedno može biti i naziv i opća riječ. Moguća su tri rješenja. Prvo je rješenje prevesti naziv, a opću riječ ostaviti neprevedenu (primjerice, rabiti naziv *pisač* u računalnoj struci, a *printer* kao opću riječ. Drugo je rješenje prevesti naziv, ali samim time i opću riječ, pa će se u oba slučaja rabiti *pisač*. I treća je, najmanje vjerojatna, mogućnost ne prevoditi leksem stranoga podrijetla jer je riječ o općoj riječi, pa je samim time ne prevoditi ni kao naziv. Dakle, rabit će se leksem *printer* i u struci i izvan nje.

C. Opće su riječi, baš kao i nazivi, lako rješivi u ovome kontekstu. Ne može ih se shvatiti kao naziv, pa se prema načelu ograničenoga prevođenja ne prevode. Prema načelu neograničenoga prevođenja i opće su riječi podložne prevođenju.

Svijet u kojemu počiva ljudska percepcija vrlo je složen, stvoren je od mnoštva elemenata. Da bi se mogao shvatiti odnos tih elemenata i stvoriti sintetička slika, bilo je potrebno osmisliti znanost koja će obuhvatiti željeno područje. Povrh toga, sam čovjek čini svijet još složenijim svojim izumima i proizvodima. U takvome je svijetu potrebno precizno opisati ono što se promatra, a to se postiže upravo nazivima. Nazivi su jednoznačni leksemi kojima je jasno utvrđeno denotativno značenje. Iz toga proizlazi da se sve što postoji želi znanstveno opisati, odnosno da opisivani objekt biva preslikan u naziv struke koja se njime bavi.

Uzmimo kao primjer leksem *oko*. Dio znanosti koji će opisati sve što je potrebno u vezi s okom je biologija. Pri tome *oko* postaje jedan od znanstvenih naziva. S druge strane, imamo predmete koji su nastali kao rezultat ljudskoga djelovanja. Uzmimo kao primjer leksem *stol*. Stručnjaku će, koji se bavi dizajniranjem i proizvodnjom stolova, biti potreban leksem *stol* kao naziv. Iz opisanoga vidimo da iz naše zbilje proizlaze dvije vrste elemenata koji se u jeziku obilježavaju nazivima. Prvi je element koji je nastao djelovanjem prirode i njime se bavi znanost. Znanost rabi nazive i oni su znanstveni nazivi, a drugim se elementom, koji je nastao djelovanjem čovjeka, bavi određena struka. Struka rabi nazive koji su stručni nazivi.



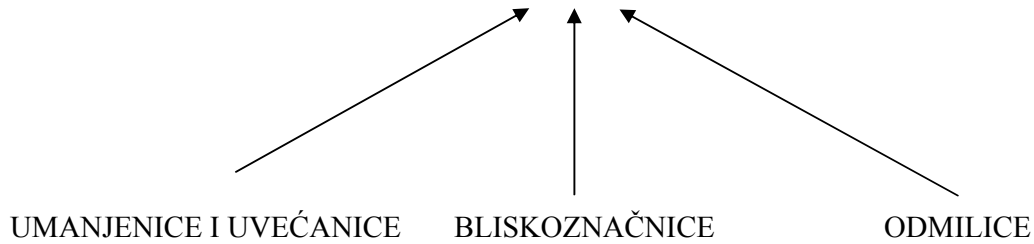
Koji leksemi uopće mogu biti 'ne-nazivi'? Morat ćemo, s obzirom na pretežitost naziva u leksiku, krenuti od opisa onih leksema koji nisu nazivi. Navest ćemo kao primjer tri skupine.

Prva su skupina leksemi koji ne moraju (ali mogu) biti nazivi. To su leksemi kojima se opisuje veličina čega, odnosno umanjene i uvećane. Uzmimo kao primjer leksem *ruka*. Taj je naziv dio biologije. Kada želimo reći da, za razliku od čovjeka, dijete ima malu ruku, reći ćemo da ima *ručicu*. *Ručica* je tu opća riječ i trenutačno nije naziv, no ne znači da u slučaju potrebe to ne može i postati. Što se tiče uvećane, uzmimo primjer iz struke, naziv *stol*. Napravimo li uvećanicu, dobit ćemo opću riječ *stolina* koja nije naziv, ali prema potrebi to može postati.

Druga su skupina leksema bliskoznačnice. S obzirom na to da treba izreći značenje koje je sadržano u više leksema, bit će potrebno jedan leksem uzeti kao naziv, a ostali će leksemi i dalje biti opće riječi. Ponovno ćemo uzeti primjere iz biologije: *majka*, *mater*, *mati*. Tu je leksem *majka* naziv, a ostala dva leksema to nisu.

Treća su skupina odmilice koje su motivirane osjećajima. Uzet ćemo već navedeni primjer, ali ovdje niz glasi: *mama*, *mamica*, *maja*, *majčica*. Ti su leksemi nastali na temelju osjećaja i njima se osjećaji i izražavaju. To nisu nazivi.

### ŠTO NISU (ILI NE MORAJU BITI) NAZIVI

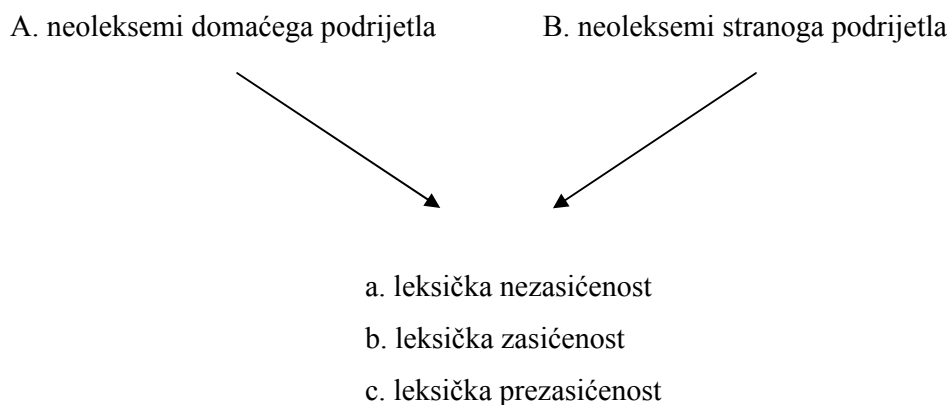


Što se tiče prevođenja, prema načelu neograničenoga prevođenja može se prevesti sve i taj je pristup jasan. Prema načelu ograničenoga prevođenja prevode se samo nazivi. To zapravo znači da se ta dva načela prevođenja ne razlikuju toliko kao što se to na prvi pogled čini. Možda problem može predstavljati nedovoljna jasnoća stava pri kojemu je prevođenje ograničeno na nazive. Ako je riječ upravo o tome, taj bi stav trebalo detaljnije razraditi, odnosno šire opisati.

I naposljetku, razmislimo zbog čega je uopće prihvatljivo prevoditi anglizme, odnosno zbog čega treba prevoditi samo nazive? Ne postoji nedvojbeno jezična motivacija za prevođenjem anglizama neoleksemima hrvatskoga podrijetla. Anglizmi su posve funkcionalni u hrvatskome jeziku. Navest ćemo neke od motiva: A. usustavljanje leksika s obzirom na podrijetlo; B. lakše razumijevanje; C. lakše pamćenje...

## 2.6. Leksička zasićenost neoleksemima

Kada razmišljamo o neoleksemima, bitne su nam odrednice vrijeme i uporaba, a donekle i uklopljenost u jezični sustav. Da bismo bolje opisali cjelokupnu problematiku, moramo objasniti i kriterij *učestalosti*. Taj se kriterij odnosi na potrebu za opisom izvanjezične zbilje. Da bismo opisali moguće situacije, rabit ćemo naziv *leksička zasićenost*. Taj naziv označava učestalost nadiranja neoleksema. Pogledajmo u kojim se situacijama neoleksema domaćega i stranoga podrijetla mogu naći s obzirom na leksičku zasićenost.



Aa. leksička nezasićenost neoleksemima domaćega podrijetla; Ab. leksička zasićenost neoleksemima domaćega podrijetla; Ac. leksička prezasićenost neoleksemima domaćega podrijetla. Ba. leksička nezasićenost neoleksemima stranoga podrijetla; Bb. leksička zasićenost neoleksemima stranoga podrijetla; Bc. leksička prezasićenost neoleksemima stranoga podrijetla.

Što se tiče neoleksema hrvatskoga podrijetla, možemo zaključiti da mnoštvo neoleksema, makar bili i potrebni u nekom razdoblju, stvara otpor kod govornika. Taj se otpor temelji na dojmu da govornik više ne poznaje vlastiti leksik i da ga mora učiti ispočetka. Drugi je razlog otpora nespremnost za učenje, a treći razlog proizlazi iz potrebe za jezičnom postojanošću. Možemo zaključiti da mnoštvo novih elemenata izaziva otpor prema promjenama. Put je k usvajanju neologizama doziranje u malim količinama.

## 2.7. Učinak zamjebenica

Spomenuli smo načela ograničenoga i neograničenoga prevođenja koja se bave zamjenom leksema stranoga podrijetla neoleksemima hrvatskoga podrijetla. Zaključili smo i to da pretpostavljeni nazivi nisu uvijek nazivi, to često ovisi o kontekstu uporabe.

Kada čitaju tekst, govornicima je svjesno ili podsvjesno bitan omjer leksema prema njihovu podrijetlu. Razlikuju ono što doživljavaju domaćim (domaće, i strano posve udomaćeno) i ono što osjećaju da je stranoga podrijetla. Pogledajmo primjer prevođenja iz devedesetih godina dvadesetoga stoljeća. Ovo su neki od primjera kojima se pokušalo prevesti leksem *helikopter*: *vrtolet*, *krugolet*, *zrakomlat*...

Često se može čuti da je leksem *vrtolet* nastao prema ruskome predlošku. Tu se ponovno vraćamo na pitanje je li leksem *vrtolet* nastao prema ruskome leksemu ili je nastao kao čin kreativnost u hrvatskome jeziku, odnosno je li riječ samo o istoj ideji kako napraviti izraz neoleksema, tj. je li samo upotrijebljen isti tvorbeni obrazac? U tome bi se slučaju moglo pretpostaviti da je riječ o samostalnome nastanku neoleksema s obzirom na to da se u devedesetim godinama dvadesetoga stoljeća izbjegavalo rusizme (koji su velikim dijelom u hrvatski jezik ušli preko srpskoga jezika). Ako to uzmemo u obzir, nije vjerojatno da se jedni rusizmi izbjegavaju, a drugi se primaju.

Leksem je *zrakomlat* stilski najobilježeniiji od ovih triju primjera, on danas u hrvatskome jeziku ima pejorativan status. S obzirom na konstrukciju u kojoj stroj 'mlati' zrak te ostala konotativna značenja, danas *zrakomlat* zvuči šaljivo. Zbog toga je taj stilogeni leksem primjenjiv za stilove u kojima može biti potreban humor: *novinarski*, *književnoumjetnički* i *razgovorni stil*. Zamijenimo li u tome kontekstu *zrakomlat* leksemom *helikopter*, učinak će biti razočaravajući.

Pogledajmo kao primjer (neo)leksem *predmetak* koji danas ima normativan status. Usporedimo li *predmetak* i *prefiks*, vidjet ćemo da imaju isto denotativno značenje, ono je neutralno i odgovara svojoj svrsi. Konotativno će značenje prefiksa otprilike biti to da je međunarodni naziv i da je latinskoga podrijetla. Međutim, konotativno će značenje *predmetka* biti drukčije. To je (neo)leksem domaćega podrijetla, asocira na devedesete godine dvadesetoga stoljeća i na ondašnje prijepore jezikoslovaca vezane uz neologizme.

Dakle, što se dobiva uvođenjem neoleksema s istim denotativnim značenjem koje već postoji u leksemu stranoga podrijetla? Dobiva se razlikovnost u stilskome izražaju. Da bi se postigao takav učinak, moguće je napraviti zamjembenicu za bilo koji leksem, pa čak ponuditi i neoleksem domaćega podrijetla umjesto postojećega leksema domaćega podrijetla. Redukcionizam tu može dovesti samo do gubitka stilske izražajnosti.

Možemo spomenuti i zamjenu leksema stranoga podrijetla neoleksemom stranoga podrijetla. Pogledajmo primjer koji navodi *Wikipedia*: "Brand (marka) predstavlja metafizičku sumu, odnosno, sinergiju svih podataka o proizvodu koji omogućuju identifikaciju i razlikovanje proizvoda od proizvoda konkurencije. Marka mora stvarati snažni i trajni identitet proizvoda/usluge, sažimati osobnost poduzeća i poticati osjećaje povjerenja, korisnosti, dobrobiti i sigurnosti. Osnovna prednost marke proizlazi upravo iz njezine nazočnosti u podsvijesti potrošača/korisnika, odnosno mogućnosti za njezino prisjećanje i prepoznavanje tzv. *brand awareness*."<sup>205</sup>

Tu nazivi (*robna*) *marka* i *brand* imaju isto značenje, što znači da nije bilo jezične potrebe za uvođenjem neoleksema. U tome primjeru možemo vidjeti kako je nevjerojatnom brzinom i lakoćom naziv *brand* zauzeo mjesto naziva *marka*. S obzirom na isto denotativno značenje, uzrok mora biti u konotativnome značenju. Naziv je *marka* pomodnim govornicima već pomalo zastario, pa je s oduševljenjem prihvaćeno ono što je novo i popularno u kulturi Zapada. Ipak, čini se da se većom uporabom *branda* njegovo semantičko polje počinje širiti, pa se značenja više ne poklapaju u potpunosti.

### 2.7.1. Zamjembenice u umjetničkome tekstu

Neki se leksemi stranoga podrijetla (posebice engleskoga i srpskoga podrijetla) u hrvatskome jeziku zamjenjuju zamjembenicama domaćega podrijetla. Što napraviti kada su ti leksemi postali dijelom cjeline, primjerice, dijelom književne vrste ili fraze?

Pogledajmo primjer pjesme kod koje se narušava integritet izvornoga umjetničkog teksta: Zvonko Špišić: *Ja sam milioner / Ja sam milijunaš*. Izvorni je naziv pjesme bio *Ja*

---

<sup>205</sup> <http://hr.wikipedia.org/wiki/Brand>

*sam milioner*. Uporaba leksema *milioner* u tome tekstu nije nimalo posebna s obzirom na to da je pjesma nastala za vrijeme SFRJ i jakoga utjecaja srpskoga jezika. Oslobođenjem se od toga utjecaja mijenja i naziv pjesme u *Ja sam milijunaš*. Na taj način pjesma prestaje biti artefakt koji postankom pripada određenom razdoblju, te joj je jednim dijelom promijenjen doživljajni kontekst.

Za razliku od drugih vrsta umjetnosti, primjerice, slikarstva, u umjetničkim se djelima temeljenim na verbalnome jeziku događaju takve vrste promjena. Ako se u nekoj (tematski) društveno neutralnoj slici, primjerice, pejzažu, rabi pretežito jedna boja koja ima političke konotacije, nju umjetnik neće mijenjati u neku drugu boju samo zato što se promijenila društvenopolitička klima. Djelo građeno na verbalnome jeziku ima jače i očitije konotacije, pa je zbog toga i podložno primjenama.

Pogledajmo kako zamjena leksema djeluje u drugoj vrsti teksta, u vicu. Ovo je vic koji je također nastalo za vrijeme SFRJ:

Vozač je zaustavljen u prometu.

- *Dobra večer, gospodine.*

- *Dobra večer, gospon cajac.*

- *Kako ti meni cajac, valjda milicajac?*

- *Eh, neću ti reći mili makar umro!*

Ako u tome vicu zamijenimo element *mili* elementom *poli*, izgubit će se smislenost vica. Značenje se vica temelji na pučkoj etimologiji ili se barem navedenom igrom riječi upućuje na takvo shvaćanje. Leksemom je *milicajac* taj vic posve kontekstualiziran, on je funkcionirao u određenome vremenu. Specifičnost je toga vica u tome da danas može funkcionirati samo ako sadržava leksem *milicajac* koji i jest bit cijeloga vica, ali u vicu je sadržana i referentnost na određeno vrijeme.

Što se tiče denotativnoga odnosa, *milicija* i *policija* imaju isto denotativno značenje. U razlikovanju ključnu ulogu imaju emocije, one su vezane uz konotativno značenje. To znači da je uporabom leksema *milicija* (u značenju policija iz SFRJ) izrazito naglašeno konotativno značenje i ono je postalo činjenicom komunikacije u hrvatskome jeziku. Kada se danas govori o događajima u SFRJ, češće se može čuti rečenica *Odvela ga*

*je milicija, nego Odvela ga je policija.* Tek bi nakon uočenih navedenih odnosa trebalo razmišljati o zamjenjivosti tih dvaju leksema u hrvatskome jeziku. Ako se ne uvaži navedeni komunikacijski aspekt, s jedne bi se strane ignorirala uporaba, no još je bitnije to da bi se ignorirala specifična razlika između ovih leksema, a ta je razlika očita. Iz čega proizlazi ta očitost? Riječ je o naravi teme. Što više neki problem utječe na kakvoću života govornika, govornik će zauzeti emotivniji stav. Zbog toga primjeri koji proizlaze iz politike bivaju toliko izraženi, za razliku od onih koji su vezani uz druga područja.



## 2.8. Problem stvaranja neoleksema i antropocentrična pozicija imenovatelja

Kada neoleksemom želimo označiti neku izvanjezičnu pojavnost, prvo moramo uočiti svojstva te pojavnosti. Zadatak koji se postavlja pred osobu koja će neoleksemom obilježiti izvanjezičnu pojavnost je odrediti koji je sem ili skup semova prevladavajući u tome semantičkom polju. S obzirom na to da govorimo o ljudskome jeziku, kriteriji pri kojima se odabire jedan ili više semova proizlazi iz ljudske perspektive. Što to konkretno znači?

Uzmimo kao primjer biljku *buniku*. Ovo su njezina svojstva: izaziva halucinacije, raste kao korov (na zapuštenim mjestima, na neobrađenim poljima, uz putove i ograde, na tlu s obiljem nitrata), može narasti do metra visine, može imati jednostavnu ili razgranatu stabljiku, listovi su duboko nazubljeni, ima žućkaste cvjetove s mrežastim ljubičastim žilama na laticama, plod je tobolac s mnogo sjemenki, površina je cijele biljke vunasta i ljepljiva, neugodna mirisa ([http://www.cybermed.hr/index.php/pbl/portal\\_za\\_pacijente/popularni\\_clanci/biljka\\_bunika\\_ili\\_crna\\_bunika](http://www.cybermed.hr/index.php/pbl/portal_za_pacijente/popularni_clanci/biljka_bunika_ili_crna_bunika)). Bilo koje od ovih svojstava može poslužiti kao polazište na temelju kojega ćemo imenovati biljku. Kriterij nam imenovanja nameće gledište čovjeka i gledište onoga što imenujemo, u ovome slučaju biljke. Prvo se gledište temelji na odnosu čovjeka prema biljci, a u drugom slučaju odnos biljke prema sebi samoj. U primjeru je *bunika* odabrano svojstvo halucinativnosti jer ono intenzivno i negativno djeluje na čovjeka. Ostala svojstva nisu toliko bitna u usporedbi s tim svojstvom.

Pogledajmo perspektivu biljke. Svojstvo halucinativnosti joj eventualno može služiti kao obrana, no ostala su svojstva barem jednako toliko bitna, ako ne i bitnija. Biljka može imati i izvanrednu sposobnost preživljavanja ili razmnožavanja, a da čovjek to ne uvažava kao značajnu osobinu jer ni na koji način ne djeluje na njega.

Ni definicije nisu apsolutne. Zamislimo li obratnu situaciju, koja se ovaj put temelji na definiranju čovjeka, vidjet ćemo da čovjek sebe definira kao "najrazvijenije živo biće na Zemlji"<sup>206</sup>. Bitna su svojstva *živost* i *razvijenost*. Kada bi biljka imala priliku definirati

---

<sup>206</sup> Anić, 2003: 172.

čovjeka, vjerojatno bi definicija bila drukčija. Primjerice: čovjek je biće koje se kreće i ima sposobnost sađenja, zalijeivanja, gaženja, rezanja i trganja.

Pri imenovanju uređaja može doći i do pomaka u perspektivi. Ono što nam je kod uređaja bitno jesu dvije osobine. Prva je njegov učinak, odnosno rezultat djelovanja koji čovjek može iskoristiti, a druga je osobina njegova bit, tj. način na koji sam uređaj funkcionira. Primjer je prve osobine *dizalo*. To je "uređaj, ob. u višim zgradama, za prijevoz u smjeru gore-dolje, za dizanje i spuštanje ljudi i tereta; lift"<sup>207</sup>. Vidljivo je da se čak ni u samoj definiciji ne spominje način funkcioniranja dizala koje rabi čeličnu užad i elektromotore. Bitan je samo smjer voženje toga uređaja.

Primjer gdje je uređaj imenovan prema svojoj biti, odnosno načinu funkcioniranja, je *računalo*. Definicija u rječniku glasi ovako: "sprava ili uređaj koji služi za računanje i obrađivanje brojučano iskazanih podataka."<sup>208</sup> Dakle, bitno svojstvo računala jest računanje. Pri tome se ne misli na onaj vid računanja gdje bi računalo moglo poslužiti kao kalkulator, nego na sam način djelovanja, odnosno pretvaranje ulaznih podataka u binarni kôd te obrada podataka. Računalo je moglo biti imenovano i prema svojstvima kojima utječe na čovjeka. Ta su svojstva: sviranje glazbe, prikazivanje slika i filmova, obrada teksta, crtanje, prikazivanje internetskih stranica i dr. Tu bismo mogli reći da se pri imenovanju dogodio odmak od antropocentrične perspektive.

To su bili primjeri kod kojih je pri imenovanju prevladavalo najbitnije svojstvo. S druge strane, postoje leksemi kod kojih temelj nije najbitnije, nego najuočljivije svojstvo. Uzmimo kao primjer leksem *neboder*. Pogledajmo definiciju: "zgrada, u pravilu viša od osam katova."<sup>209</sup> Vidimo da nije obraćena pozornost na to da je riječ o vrsti zgrade koja može primiti mnoštvo stanara, što je tu najbitnije svojstvo, nego je leksem nastao na temelju dojma o izuzetnoj visini.

Čemu služe navedeni opisi? Tom se usporedbom htjelo istaknuti relativnost važnosti svojstava po kojima se što imenuje. Ljudskim se jezikom funkcionalno služi samo čovjek, pa tako imena i nazivi nastaju na temelju antropocentrične pozicije imenovatelja.

---

<sup>207</sup> Anić, 2003: 226.

<sup>208</sup> Anić, 2003: 1273.

<sup>209</sup> Anić, 2003: 839.

Ponekad, kada se imenuje uređaj koji je stvorio čovjek, može doći i do odmaka od antropocentrične pozicije imenovatelja.

Osim imenovanja onoga što nije čovjek, čovjek imenuje i drugoga čovjeka. Tu kriterij može biti asocijativan (netko se, ili štogod na kome, opisuje nadimcima) i sadržajan (imenom se izražavaju želje, primjerice, ime *Stana* simbolizira želju da imenovano dijete bude posljednje žensko dijete u obitelji. Nadimci pak opisuju čovjeka prema njegovim osobinama, primjerice, *Brzi, Debeli, Masni, Puška, Buba...*).

Imena su također neoleksemi koji postoje kao ustaljena imena i nova imena. Većinom se imenuje ustaljenim imenima, dakle to su ona imena kojima je isti izraz, no zbog toga što se svaki puta imenuje druga osoba, različit je sadržaj. Nova su imena rjeđa. Ona su nova sadržajem, ali i izrazom. Ta su imena izrazom nova samo tada kada se prvi put pojave u nekome jeziku, bilo da su primljena iz druge kulture ili su ih stvorili sami govornici.

## 2.9. Problem istoznačnica (pravih sinonima)

Jezični se znak sastoji od izraza i sadržaja, a sadržaj je sastavljen od denotativnoga i konotativnoga značenja (Samardžija, 2003: 14). U literaturi se sinonimi dijele na istoznačnice i bliskoznačnice (Samardžija, 2003: 18), odnosno na prave i neprave sinonime (Anić, 2003: 1402). Postoje li doista istoznačnice? Ako postoje, prema kojemu kriteriju? Ako se u obzir uzme samo jedno značenje (*denotativno*), time nije zahvaćena cjelina sadržaja (*denotativno i konotativno značenje*). Iz pristupa koji ne uvažava samu narav sadržaja, izvode se zaključci koji ne mogu biti nego polovični jer zahvaćaju samo polovicu problema.

Slična bi se situacija dogodila s morfemom (koji ima dvije sastavnice: *izraz i sadržaj*) kada bismo ga promatrali parcijalno. Uzevši u obzir samo jednu njegovu sastavnicu – *izraz*, a zanemariivši sadržaj, mogli bismo zaključiti da su morfem i fonem zapravo slična pojava, odnosno da je morfem samo niz fonema. Opisujući jezik uvijek treba imati u vidu cjelokupan kontekst problema koji se opisuje. Doduše, opravdan je i postupak promatranja samo jednoga dijela, no treba imati u vidu da će se rezultat, odnosno zaključak, odnositi isključivo na taj dio. Ako prihvatimo da dio može predstavljati cjelinu, tada se zapravo bavimo metodologijom temeljenom na metonimiji.

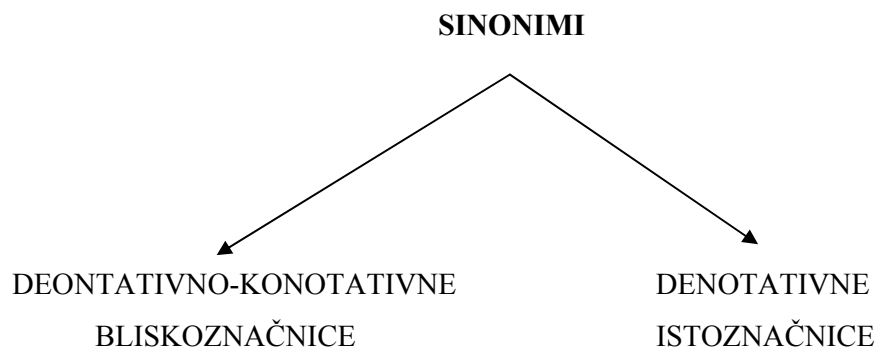
Radi potpunoga opisa problema treba istaknuti da je izvan jezika ipak moguće načelo u kojemu dio predstavlja (odnosno sadrži) cjelinu. To je načelo holografije. Ono opisuje stanje elemenata u hologramu. Tu i najmanji dio cjeline u sebe preslikava sve podatke cjeline. To znači da se hologram može razdijeliti na sitne dijelove, sitni dijelovi na još sitnije, a svaki će djelić biti sazdan od svih podataka o cjelini.

Na temelju se rečenoga može zaključiti da istoznačnice ne mogu postojati kao cjelina. Isto kao cjelina ne može postojati dva puta, ono što može postojati dva i više puta može biti samo slično. Prema tome, definiranje istoznačnica na taj način da su "međusobno zamjenjive u svim kontekstima"<sup>210</sup> može se odnositi samo na zamjenjivost denotativnoga značenja.

---

<sup>210</sup> Samardžija, 1995: 18.

Iz toga proizlazi podjela sinonima.



## **2.10. Izrada ankete**

Normiranje je neoleksema povezano s prihvaćanjem neoleksema kod širega kruga govornika. Zbog toga je potrebno provesti anketu.

### **2.10.1. Anketa Nebojše Koharevića**

U uvodu smo citirali Koharovićeve razmišljanja o anketi te zaključak koji je iz nje proizašao. Možemo li se složiti sa svime što je rečeno? Koharević navodi da je veća razumljivost izraza novotvorenice tvorene od hrvatskih tvorbenih elemenata jedan od leksikoloških argumenata novotvorbama (Koharević, 1996: 186). Kako se uopće može razumjeti neoleksem kojemu se ne zna značenje? Najčešće ga se ne može razumjeti, može mu se tek naslućivati značenje na temelju asocijacija, a asocijacije mogu biti uže ili šire. Ako govornik izgovori neki leksem, sugovornik može razumjeti izraz toga leksema, odnosno može biti siguran da je izgovoren upravo leksem za koji misli da je izgovoren. Značenje se može razumjeti tako da se dozna i shvati. Naslućivanje značenja najčešće nije i razumijevanje, iako se asocijativnim putem može naslutiti točno značenje neoleksema.

Nadalje se zaključuje da su tvorbene pravilnosti prepoznate u znatno većoj mjeri od pravilne semantičke detekcije (Koharević, 1996: 188). Mogli bismo dodati da je taj rezultat i očekivan. Tvorba je riječi utvrdiva preoblikom, a značenje je proizvoljno pridruženo izrazu leksema. Nagadanje se značenja temelji samo na asocijativnosti. O toj će se temi raspravljati u rezultatu ankete koja je dio ovoga rada.

Navodi se i to da je jedan dio novotvorenica predstavljenih u anketi neodrediva značenja, čak i u semantički reprezentativnom kontekstu (Koharević, 1996: 190). Mogli bismo reći da ti neoleksemi imaju šire (ili vrlo široko) asocijativno polje i zbog toga se ne mogu kontekstualno precizirati. To ne znači da nisu funkcionalni, no posljedica širega asocijativnog polja može biti neprihvatanje takvih neoleksema.

Spominje se i premala 'poraba kompetencije' izvornoga govornika pri određivanju 'komunikacijske podobnosti' određene novotvorenice (Koharević, 1996: 190). Tu ćemo

rečenicu morati pojasniti. Što bi zapravo značilo 'premala poraba kompetencije'? To se može shvatiti tako da govornici ne žele uporabiti svoju cjelokupnu kompetenciju. Problem je u tome što je kompetencija izvornoga govornika psiholingvistička kategorija koja se ostvaruje spontano. Govornik ne može s namjerom biti manje ili više kompetentan. On uvijek jest kompetentan u potpunosti. Komunikacijska se podobnost novotvorenice objašnjava kao razumijevanje i rabljenje novotvorenice. Svaka se novotvorenica može razumjeti i rabiti. Prema tome, ne bismo mogli reći da je tu riječ o podobnosti. Pogledajmo ponovno bitni dio rečenice s obzirom na rečeno: ...premala 'poraba kompetencije' izvornoga govornika pri određivanju 'komunikacijske podobnosti' određene novotvorenice.

Ne preostaje nam drugo do li zaključiti da to tumačenje nema smisla. Ako se htjelo reći da govornik ne može naslutiti značenje određenoga neoleksema zbog njegova preširokoga asocijativnog polja, bilo bi dobro da je to jasnije rečeno. Sada navedeni dio rečenice možemo parafrazirati ovako: vjerojatna je mala prihvatljivost određene novotvorenice koja ima široko asocijativno polje, a da joj se pri tome ne zna značenje.

Navodi se i to da je kompetencija izvornoga govornika uglavnom svedena na poznavanje i poštivanje tvorbenih načina. Koharević kaže da se o jednomu broju prikazanih novotvorenica može govoriti kao o zanimljivoj 'derivatološkoj egzibiciji' male ili nimala komunikacijske vrijednosti (Koharević, 1996: 190). Drugim riječima, riječ je o igri (tvorbom riječi) koja ne može rezultirati neoleksemima koji mogu ući u uporabu. S tim se zaključkom ne možemo složiti jer su svi navedeni neoleksmi praktički proglašeni neuporabljivima. Preciznije bi bilo reći da onaj dio leksema koji ima uže asocijativno polje ima više izgleda ući u komunikaciju, za razliku od dijela neoleksema sa širim asocijativnim poljem.

Zaključuje se da anketni neoleksmi mogu učestalom uporabom steći potpunu komunikacijsku vrijednost (razumijevanje i rabljenje), no zbog svojih će leksikoloških slabosti opteretiti leksički sustav (Koharević, 1996: 191). Ni s tim se zaključkom ne možemo složiti. Ako ti neoleksmi uđu u uporabu i steknu komunikacijsku vrijednost (razumijevanje i rabljenje), bit će posve funkcionalni dio leksika. Ako ti neoleksmi ne steknu komunikacijsku vrijednost – neće se ni rabiti.

### 2.10.2. Uvod u anketu

Ispitanici su podijeljeni u četiri skupine: osnovnoškolci, srednjoškolci, studenti i ispitanici s visokom stručnom spremom. Broj je ispitanika svake skupine trebao biti isti, no iz praktičnih razloga to nije bilo moguće ostvariti. Zbog toga su u anketi sudjelovala 22 osnovnoškolca, 30 srednjoškolaca, 25 studenata i 27 ispitanika s visokom stručnom spremom. Ukupno su sudjelovala 104 ispitanika.

U analizi je ankete svaki primjer statistički obrađen, a potom uvršten u odgovarajuću skupinu čija je vrijednost uspoređena s ostalim skupinama. Na temelju rezultata izrađeni su grafički prikazi koji su i pojašnjeni. Izvori za primjere su: A. <http://www.hnk.ffzg.hr/jthj/Laszlo.htm>; B. *Rječnik novih riječi*; C. *Rječnik stranih riječi*; D. tražilica Google.

Određeni su primjeri kontekstualizirani rečenicama. Te su rečenice preuzete s raznih internetskih stranica. Primjeri koji su u anketi strane riječi nisu obilježeni kurzivom da bi se izbjeglo sugeriranje glede (ne)prihvatanja. U predlošku ankete primjeri su navedeni onako kako su zapisani u izvoru.

### 2.10.3. Ciljevi ankete

Normiranje je neologizama, tj. neoleksema (osim naziva) u tijesnoj vezi sa širom prihvaćenošću kod govornika hrvatskoga jezika. Da bi se neoleksemi ustalili u uporabi te normirali, potrebno je uočiti koja su njihova poželjna svojstva. Zbog toga je provedena anketa. Ovo su ciljevi ankete:

1. Zaključiti koji je **okvirni rok** unutar kojega se neki leksem još uvijek smatra neoleksemom na temelju **stava** (izravnoga pitanja).

2. Zaključiti koji je **okvirni rok** unutar kojega se neki leksem još uvijek smatra neoleksemom na temelju **primjera**.



3. Zaključiti podudaraju li se rezultati točke 1. i 2., odnosno hoće li se **rezultati** na temelju **stava** (izravnoga pitanja) **uklopiti** u određenu skupinu izvedenu na temelju **primjera**.

4. Zaključiti koliki je postotak **neoleksema domaćega podrijetla** prihvatljiv s obzirom na vrstu tvorbe i (ne)poznavanje značenja na temelju **primjera**.

5. Zaključiti koliki je postotak **neoleksema stranoga podrijetla** prihvatljiv s obzirom na (ne)poznavanje značenja na temelju **primjera**.

6. Usporediti rezultate točke 4. i 5., odnosno zaključiti **prihvaćaju li se više neoleksmi domaćega ili stranoga podrijetla** na temelju **primjera**.

7. Zaključiti hoće li **u teoriji** ispitanici prednost dati postojećemu **leksemu domaćega** ili **stranoga podrijetla** te imaju li uopće stav o tome problemu.

8. Zaključiti hoće li **u teoriji** ispitanici prednost dati **neoleksemu domaćega** ili **stranoga podrijetla** te imaju li uopće stav o tome problemu.

9. Usporediti rezultate točke 7. i 8., odnosno uvidjeti koji je odnos između **prihvaćanja uvriježenih leksema i neoleksema** na temelju **podrijetla**.

10. Usporediti rezultate točke 6. i 8., odnosno uvidjeti koji je odnos između **prihvaćanja neoleksema u teoriji i na primjerima**.

11. Utvrditi prevladavajući stav: treba li **neoleksom domaćega podrijetla** biti **sam po sebi razumljiv** kada ga ispitanik čuje prvi put?

12. Utvrditi prevladavajući stav: treba li **neoleksom stranoga podrijetla** biti **sam po sebi razumljiv** kada ga ispitanik čuje prvi put?

13. Usporediti rezultate točke 11. i 12., odnosno uvidjeti postoji li razlika u očekivanju razumljivosti neoleksema **domaćega i stranoga podrijetla** kada ih ispitanik čuje prvi put.

Priprema za ispitivanje stavova govornika sastoji se od dvaju elemenata. Prvi je predložak po kojemu su primjeri svrstani u pripadajući teorijski kontekst, a drugi je sama anketa koja se sastoji od izmiješanih primjera te izravnih pitanja o stavovima govornika. Anketa je (zbog opsega) orijentirana samo na imenice. Ostali će neologizmi biti obrađeni u drugim radovima.

#### **2.10.4. Teorija predložka ankete**

##### **A. Utvrđivanje vremenske odrednice neoleksema**

1. Potrebno je procijeniti koji je krajnji rok do kojega se leksem može smatrati neoleksemom. Ponuđen je raspon od nekoliko dana do pedeset godina.

2. Leksemi su okvirno podijeljeni u tri stupca, prema desetljeću nastanka: prvo desetljeće 21. stoljeća, devedesete godine 20. stoljeća i osamdesete godine 20. stoljeća. Ispitanici trebaju odabrati lekseme koje danas smatraju neoleksemima.

##### **B. Prihvaćanje neoleksema na temelju primjera**

3. i 4. Neoleksemi su domaćega podrijetla podijeljeni u tri stupca. U prvome se stupcu nalaze neoleksemi koji su već poznati i prihvaćeni u javnosti. U drugome su stupcu neoleksemi koji su većini govornika nepoznati, no jače upućuju na svoje značenje, uže im je asocijativno polje. Treći se stupac sastoji od neoleksema o čijemu se značenju asocijativno ne može lako donijeti zaključak, odnosno imaju šire asocijativno polje. Svi su ovi neoleksemi podijeljeni i po vrsti tvorbe: prefiksalna tvorba, sufiksalna tvorba, prefiksarno-sufiksalna tvorba, složeno-sufiksalna tvorba i slaganje (složenice i polusloženice). Polusloženice su izdvojene od složenica jer se pretpostavlja da bi mogla nastati razlika u prihvaćanju. Sraslica i preoblika nisu uvrštene u anketu.

5. Neoleksemi su stranoga podrijetla podijeljeni u dva stupca. U prvome su stupcu neoleksemi poznati širemu krugu govornika, a u drugome su stupcu (neo)leksemi nepoznati širemu krugu govornika.

### C. Prihvaćanje neoleksema na temelju teorije

6. Potrebno je utvrditi hoće li ispitanici prednost dati uvriježenomu leksemu domaćega ili stranoga podrijetla.

7. Potrebno je utvrditi hoće li ispitanici prednost dati neoleksemu domaćega ili stranoga podrijetla.

D. Utvrđivanje stava glede arbitrarnosti izraza i sadržaja (tj. značenja) jezičnoga znaka<sup>211</sup>

8. Potrebno je utvrditi misle li ispitanici da neoleksom domaćega podrijetla treba biti jasan sam po sebi, odnosno da točno značenje treba biti naslutljivo.

9. Potrebno je utvrditi misle li ispitanici da neoleksom stranoga podrijetla treba biti jasan sam po sebi, odnosno da točno značenje treba biti naslutljivo.

### 2.10.5. Predložak ankete

#### A. Utvrđivanje vremenske odrednice neoleksema

1. Koji je krajnji rok do kojega leksem može biti smatran neoleksmom? Nekoliko dana, mjesec dana, tri mjeseca, šest mjeseci, godinu dana, 2 godine, 3 godine, 4 godine, 5 godina, 10 godina, 15 godina, 20 godina, 30 godina, 40 godina ili 50 godina?

---

<sup>211</sup> Usp. Saussure, 2000: 124.

2. Ispitanik treba odabrati one lekseme koje smatra neoleksemima.

| <b>21 st.</b>          | <b>90/20. st.</b>  | <b>80/20. st.</b>  |
|------------------------|--------------------|--------------------|
| brend                  | suđerica           | darker             |
| prepoznajnica          | <i>browser</i>     | <i>fast food</i>   |
| proširnica             | perilica           | fliper             |
| palm                   | bojišnica          | miks               |
| dlanovnik              | daskanje           | trica (u košarci)  |
| benefit                | glasnogovornik     | <i>walkman</i>     |
| <i>flash</i> -memorija | pržilica           | butik              |
| sponzoruša             | završnica (finale) | <i>dee jay</i>     |
| eventuša               | fotokopija         | mini-serija        |
| posvuduša              | božićnica          | <i>CD player</i>   |
| flertuša               | promidžba          | producent          |
| pjena-party            | rafting            | sintasajzer        |
| <i>mp3 player</i>      | šoping-centar      | <i>skate board</i> |
| pretjecajnik           | prosvjed           | bildanje           |
| <i>outlet</i>          | kulturocid         |                    |
| <i>lounge-bar</i>      |                    |                    |

#### B. Prihvatanje neoleksema na temelju primjera

3. i 4. Cilj je utvrditi bi li ispitanici prihvatili primjere iz tablice. Primjeri su u anketi podijeljeni u skupine. Kod jedne je skupine navedeno značenje, a kod druge skupine značenje nije navedeno.

| <b><u>POZNATI</u></b><br><b><u>NEOLEKSEMI</u></b>   | <b><u>NEPOZNATI</u></b><br><b><u>NEOLEKSEMI</u></b><br>(uže asocijativni)   | <b><u>NEPOZNATI</u></b><br><b><u>NEOLEKSEMI</u></b><br>(šire asocijativni)   |
|---|---|--|
| <b>Prefiksalna tvorba</b>   |   |  |
| <b>dopredsjednik</b><br>(onaj koji je po rangu do predsjednika)<br><b>velezgoditak</b><br>( <i>jackpot</i> )  | <b>naddobit</b><br>(posebna dobit)<br><b>nadgrobnica</b><br>(natpis na nadgrobnom spomeniku)  | <b>podcrtica</b><br>(bilješka obilježena zvjezdicom)<br><b>poddnevnik</b><br>(pomoćni dnevnik)<br><b>supreslika</b><br>( <i>one-to-one mapping</i> ) |
| <b>Sufiksalna tvorba</b>  |   |  |
| <b>udomitelj</b><br>(osoba koja je primila u svoj dom dijete ili životinju i preuzela brigu o njima)<br><b>pretraživač</b><br>( <i>browser</i> , internetski preglednik)<br><b>perilica</b><br>(stroj za pranje rublja) | <b>smećnjak</b><br>(kontejner za smeće)<br><b>čokoladnica</b><br>(trgovina čokoladom)<br><b>čokoladarnica</b><br>(trgovina čokoladom) | <b>dlanovnik</b><br>( <i>palm computer</i> )<br><b>uspornik</b><br>(ležeći policajac)<br><b>osjetnik</b><br>(senzor)                                 |
| <b>Prefiksarno-sufiksalna tvorba</b>  |   |  |
| <b>suosnik</b><br>(koaksijalni/suosni kabel)  | <b>nesavjesnik</b><br>(onaj koji nije savjestan)<br><b>nadslovak</b><br>(znak nad slovom)<br><b>neslavnik</b><br>(neslavan čovjek)    | <b>raskružje</b><br>(kružni tok)<br><b>uznaka</b><br>( <i>code word</i> )<br><b>razkupnik</b><br>( <i>decompiler</i> )                               |

| <b>Složeno-sufiksalna tvorba</b>   |   |   |
|--|---|---|
| <p><b>vjerodajnica</b><br/>(akreditiv, potvrda koju dobiva veleposlanik neke države)</p> <p><b>dalekovidnica</b><br/>(televizija)</p>                  | <p><b>pršutoreznica</b><br/>(obrt/prostorija namijenjena za rezanje pršuta)</p> <p><b>blizinomjer</b><br/>(<i>proximity detector</i>)</p> <p><b>robotoslovlje</b><br/>(<i>robotics</i>)</p> | <p><b>niskopodac</b><br/>(niskopodni tramvaj)</p> <p><b>vladboslovlje</b><br/>(<i>behaviorial science</i>)</p> <p><b>tiskopisnik</b><br/>(<i>page layout program</i>)</p> |
| <b>Slaganje (složenice)</b>  |   |   |
| <p><b>paljbored</b><br/>(rafal)</p> <p><b>glasnogovornik</b><br/>(osoba koja javno daje izjave u ime tvrtke ili pojedinca)</p>                         | <p><b>svjetlovod</b><br/>(optički kabel)</p> <p><b>sitnoval</b><br/>(<i>microwave</i>)</p>  | <p><b>samonaputba</b><br/>(<i>automatic programming</i>)</p> <p><b>kritorazgloba</b><br/>(<i>cryptanalysis</i>)</p> <p><b>likoglas</b><br/>(<i>morphophoneme</i>)</p>     |
| <b>Slaganje (polusloženice)</b>  |   |   |
| <p><b>e-pošta</b><br/>(elektronička pošta)</p> <p><b>e-novac</b><br/>(elektronički novac)</p> <p><b>e-bankarstvo</b><br/>(elektroničko bankarstvo)</p> | <p><b>ulaz-izlaz</b><br/>(<i>input-output</i>)</p> <p><b>izvorište-odredište</b><br/>(<i>source-object</i>)</p>   | <p><b>upisnik-iščitnik</b><br/>(<i>read-write</i>)</p> <p><b>označnik-označenik</b><br/>(<i>signifiant-signifie</i>)</p>  |

5. Potrebno je označiti (neo)leksem koji ispitanik prihvaća ili ga već rabi. Cilj je utvrditi koliko se prihvaćaju neoleksemi stranoga podrijetla, bez obzira na to iz kojega jezika dolaze. Nije smisleno prihvaćanje leksema kojima se ne zna značenje, no ovdje su uvršteni i takvi leksemi da bi se uspostavio odnos prema leksemima nepoznata značenja domaćega podrijetla, odnosno, da bi se utvrdilo jesu li načelno prihvatljiviji leksemi domaćega ili stranoga podrijetla. Leksemi su prema poznatosti značenja podijeljeni na temelju procjene. Neki su leksemi starijega podrijetla, no s obzirom na nepoznatost značenja u širemu krugu govornika djeluju kao osobni neoleksemi.

Poznato širemu krugu govornika:

dokapitalizacija  
*celebrity*  
 celebosi  
 telebanking  
 telekonferencija  
 teletekst  
 depopulacija  
 brend  
*outlet*  
 palm  
*gadget*  
 bokserice  
 agroturizam  
 euroskeptik  
 euroskepticizam  
 mini-serija  
 bankomat  
*lounge bar*  
*flash-memorija*  
*press kliping*  
*cyber freak*  
*e-cash*

Nepoznato širemu krugu govornika:

abioza  
 deetatizacija  
 degazacija  
*legginsy*  
*copywriter*  
 netokracija  
 korigencija  
 monopteri  
 piknometar  
*pin-up-girl*  
 psitacizam  
 regredijent  
 glisada  
 hrizopeja  
 karner  
 legumin  
 libacija  
 magot  
 merkantilizam  
 mitela  
 palpitacija  
 panaceja

|                     |          |
|---------------------|----------|
| foto-finiš          | panahija |
| pilot-anketa        | ralantir |
| pilot-projekt       | singlton |
| <i>pyjama-party</i> | spinaker |

### C. Prihvatanje neoleksema na temelju teorije

6. Ako se neki sadržaj u razgovoru može izreći na više načina, hoće li ispitanici prednost dati već postojećemu leksemu domaćega podrijetla, već postojećemu leksemu stranoga podrijetla ili nemaju stav o tome.

7. Ako se neki sadržaj u razgovoru može izreći na više načina, hoće li ispitanici prednost dati neoleksemu domaćega podrijetla, neoleksemu stranoga podrijetla ili nemaju stav o tome.

### D. Utvrđivanje stava glede arbitrarnosti izraza i sadržaja jezičnoga znaka<sup>212</sup>

8. Ispitanici će se izjasniti glede problema doznavanja/spoznavanja značenja neoleksema domaćega podrijetla. Bi li značenje trebalo biti naslutljivo ili ga ipak treba doznati?

9. Ispitanici će se izjasniti glede problema doznavanja/spoznavanja značenja neoleksema stranoga podrijetla. Bi li značenje trebalo biti naslutljivo ili ga ipak treba doznati?

---

<sup>212</sup> Usp. Saussure, 2000: 124.



### **2.10.6. Anketa**

## **ANKETA**

### **1. Koja je riječ nova u jeziku (neologizam), ona koja se pojavila prije:**

- A. nekoliko dana
- B. mjesec dana
- C. tri mjeseca
- D. šest mjeseci
- E. godinu dana
- F. 2 godine
- G. 3 godine
- H. 4 godine
- I. 5 godina
- J. 10 godina
- K. 15 godina
- L. 20 godina
- M. 30 godina
- N. 40 godina
- O. 50 godina

**2. Zaokružite slovo N ispred riječi koju smatrate neologizmom (nova, neustaljena riječ):**

|                      |                 |
|----------------------|-----------------|
| N brend              | N pjena-party   |
| N mini-serija        | N browser       |
| N promidžba          | N benefit       |
| N bojišnica          | N outlet        |
| N fast food          | N bildanje      |
| N posvuduša          | N dlanovnik     |
| N sintesajzer        | N flertuša      |
| N kulturocid         | N daskanje      |
| N fotokopija         | N producent     |
| N završnica (finale) | N perilica      |
| N walkman/vokmen     | N božićnica     |
| N fliper             | N lounge bar    |
| N flash-memorija     | N proširnica    |
| N pržilica           | N mp3 player    |
| N dee jay            | N butik         |
| N palm               | N suđerica      |
| N CD player          | N rafting       |
| N prosvjed           | N darker        |
| N glasnogovornik     | N prepoznajnica |
| N eventuša           | N skate board   |
| N trica (u košarci)  | N šoping-centar |
| N miks               | N pretjecajnik  |

**3. Biste li podcrtanu riječ Vi osobno prihvatili tako da se njome služite – da je izgovarate u razgovoru i pišete u tekstu? Ispod svake rečenice u zagradi je značenje podcrtane riječi. Zaokružite DA ili NE.**

**DA–NE** Predrag Blečić će biti dopredsjednik Odbora za promet.  
(onaj koji je po rangu do predsjednika)

**DA–NE** Karel Kühnl je predao vjerodajnice predsjedniku Republike Hrvatske.  
(akreditiv, potvrda koju dobiva veleposlanik neke države)

**DA–NE** Potrebno je definirati ulaz-izlaz.  
(*input-output*) – računalni naziv

**DA–NE** Dlanovnici su maleni, praktični, lagani, prepoznaju vaš rukopis...  
(*palm computer*, ručno računalo koje se drži na dlanu) – računalni naziv

**DA–NE** Najbolja čokoladnica u ovom dijelu svijeta...  
(trgovina čokoladom)

**DA–NE** Sam automatski paljbored daje glasan zvuk popraćen laganim trzanjem...  
(rafal)

**DA–NE** U tome je slučaju bolje suosnik zamijeniti sa suosni kabel.  
(suosni/koaksijalni kabel)

**DA–NE** Nadslovak može zbuniti čitatelja...  
(znak nad slovom)

**DA–NE** U promet pušten novi niskopodac.  
(niskopodni tramvaj)

**DA–NE** *Parametar thread* je uznaka niti na čiji se kraj čeka....  
(*code word*) – računalni naziv

**DA–NE** E-novac je isti kao klasična gotovina.  
(elektronički novac)

- DA–NE** *Perilica* se izgledom uklapa u dizajn kupaonice.  
(stroj za pranje rublja)
- DA–NE** Gotovo svaki drugi pas lualica pronađe novoga *udomitelja*.  
(osoba koja prima u svoj dom dijete ili životinju i skrbi se o njima)
- DA–NE** *Blizinomjer* je odjednom prestao funkcionirati.  
(mjerač blizine) – računalni naziv
- DA–NE** Dogovoreno je da se visina postavljenog *uspornika* ublaži kako bi se izbjegla oštećenja.  
(ležeći policajac)
- DA–NE** *Samonaputba* je informatičarima olakšala posao.  
(automatsko programiranje) – računalni naziv
- DA–NE** Upravo smo i očekivali *naddobit*.  
(posebna dobit)
- DA–NE** *Poddnevnik* je u gužvi negdje bio zametnut.  
(pomoćni dnevnik)
- DA–NE** *Kritorazgloba* je omiljeni hobi hakera.  
(kriptoanaliza) – računalni naziv
- DA–NE** To je *upisnik-iščitnik*.  
(*read-write*) – računalni naziv
- DA–NE** Jedan od prvih znakova da na javnu nacionalnu *dalekovidnicu* stiže ljeto obično je...  
(televizija)
- DA–NE** *Velezgoditak* ostade neosvojen još nekoliko tjedana...  
(*jackpot*)

- DA–NE** Nesavjesnik prijeđe na obradu stolarskih dijelova...  
(onaj tko nije savjestan)
- DA–NE** E-bankarstvo koristi jedan posto Hrvata.  
(elektroničko bankarstvo)
- DA–NE** Vrlo ga zanima vladboslovlje.  
(*behaviorial science*, znanost o vladanju)
- DA–NE** Gmail napravljen je oko ideje da e-pošta može biti intuitivna.  
(elektronička pošta) – računalni naziv
- DA–NE** Potraži gdje je pršutoreznica u gradu.  
(obrt/prostorija namijenjena za rezanje pršuta)
- DA–NE** Ova je Vlada to riješila tako što je izradila Strategiju ulaska u EU u kojoj je odabrana samo jedna podcrtica.  
(bilješka obilježena zvjezdicom)
- DA–NE** Google je lansirao web-stranicu za personalizaciju svog novog navigatora Chrome, koji je nedavno proglašen za najbrži pretraživač.  
(*browser*, internetski preglednik) – računalni naziv
- DA–NE** Svjetlovođe razlikujemo prema vrsti materijala od kojih je izrađena jezgra i omotač.  
(optički kabel)
- DA–NE** Smećnjak je bio napunjen do vrha.  
(kontejner za smeće)
- DA–NE** Nakon nekoliko kilometara (skoro pri vrhu) naići ćete na serpentinu i raskružje.  
(kružni tok)
- DA–NE** Koja je uloga glasnogovornika u odnosima institucije i javnosti?  
(osoba koja javno daje izjave u ime tvrtke ili pojedinca)

**4. Biste li podcrtanu riječ Vi osobno prihvatili tako da se njome služite – da je izgovarate u razgovoru i pišete u tekstu. U ovim primjerima nije navedeno značenje podcrtane riječi. Zaokružite DA ili NE.**

DA–NE Daljinski temperaturni osjetnik čini ugađanje temperature mogućim čak i kada je radiator/konvektor sakriven.

DA–NE Sitnoval se prostorom širio vrlo brzo.

DA–NE Otvorena prva čokoladarnica u Splitu.

DA–NE Nadgrobnica je odolijevala zubu vremena.

DA–NE Potrebno je koristiti označnik-označenik.  
(računalni naziv)

DA–NE Programer je koristio raskupnik da bi...  
(računalni naziv)

DA–NE Za takav način rada moguće je koristiti tiskopisnik.  
(računalni naziv)

DA–NE Bilo je potrebno napraviti supresliku.  
(računalni naziv)

DA–NE U toj je riječi trebalo prepoznati likoglas.

DA–NE Potrebno je pronaći izvorište-odredište.  
(računalni naziv)

DA–NE Robotoslovlje postaje sve popularnije.

DA–NE Neslavnik je taj dan potpuno propao...

5. Biste li ovu riječ Vi osobno prihvatili tako da se njome služite – da je izgovarate u razgovoru i pišete u tekstu (bez obzira na to što nekima od njih ne znate značenje)? Zaokružite DA ili NE.

|                        |                        |
|------------------------|------------------------|
| DA–NE abioza           | DA–NE brend            |
| DA–NE deetatzacija     | DA–NE copywriter       |
| DA–NE palm             | DA–NE mitela           |
| DA–NE gadget           | DA–NE panaceja         |
| DA–NE netokracija      | DA–NE cyber freak      |
| DA–NE telekonferencija | DA–NE karner           |
| DA–NE euroskeptik      | DA–NE pilot-projekt    |
| DA–NE pin-up-girl      | DA–NE e-cash           |
| DA–NE merkantilizam    | DA–NE bokserice        |
| DA–NE telebanking      | DA–NE korigencija      |
| DA–NE celebosi         | DA–NE hrizopeja        |
| DA–NE magot            | DA–NE libacija         |
| DA–NE panahija         | DA–NE flash-memorija   |
| DA–NE depopulacija     | DA–NE psitacizam       |
| DA–NE monopteri        | DA–NE glisada          |
| DA–NE agroturizam      | DA–NE bankomat         |
| DA–NE euroskepticizam  | DA–NE spinaker         |
| DA–NE celebrity        | DA–NE degazacija       |
| DA–NE teletekst        | DA–NE pilot-anketa     |
| DA–NE foto-finiš       | DA–NE regredijent      |
| DA–NE lounge bar       | DA–NE singleton        |
| DA–NE legumin          | DA–NE pyjama party     |
| DA–NE ralantr          | DA–NE piknometar       |
| DA–NE press-kliping    | DA–NE legginsy         |
| DA–NE mini-serija      | DA–NE dokapitalizacija |
| DA–NE outlet           | DA–NE palpitacija      |

**6. Ako se nešto može u razgovoru izreći na više načina, hoćete li prednost dati:**

- A. već postojećoj riječi domaćega podrijetla
- B. već postojećoj riječi stranoga podrijetla
- C. nemam stav o tome, svejedno mi je

**7. Ako se pojavi nešto novo što treba izreći u razgovoru, hoćete li prednost dati:**

- A. novoj riječi hrvatskoga podrijetla
- B. novoj riječi stranoga podrijetla
- C. nemam stav o tome, svejedno mi je

**8. Bi li nova riječ hrvatskoga podrijetla trebala biti razumljiva kada je čujete prvi put, a da vam nitko ne kaže njezino značenje?**

- A. DA
- B. NE

**9. Bi li nova riječ stranoga podrijetla trebala biti razumljiva kada je čujete prvi put, a da vam nitko ne kaže njezino značenje?**

- A. DA
- B. NE



### 3. Analiza zamjebenica

Zamjebenice smo podijelili na potpune i djelomične. Potpune su zamjebenice mnogo rjeđe nego djelomične zamjebenice. Tu je riječ o paru koji povezuje isto denotativno značenje, a izrazi su različiti. Djelomične zamjebenice imaju različite izraze, a u denotativnome značenju podudaraju se samo djelomično. Analizirat ćemo primjere zamjebenica iz *Maloga jezičnog priručnika* Gordane Linke.

#### 3.1. Potpune zamjebenice

Kod potpunih je zamjebenica denotativno značenje identično, pa ga nema potrebe analizirati. Tu ćemo skupinu neoleksema predstaviti jednim primjerom.

##### 3.1.1. "aktualan – aktuelan"<sup>213</sup>

Pogledajmo značenje:

"**aktualan** *prid.* [klas. evr.] ...koji je u sadašnjem trenutku, koji je sada, koji se tiče današnjice, današnjeg svijeta, suvremeni, sadašnji, aktuelan; za koji (kojega) se danas svi zanimaju; koji je realiziran, opr. virtualan, potencijalan."<sup>214</sup>

"**aktuelan** *prid.* [klas. evr. fr.] ... v. aktualan."<sup>215</sup>

Pogledajmo nastanak ovih izraza: "Lat. *prid.* *actualis* prešao je u sve naše jezike...  
... Njemački i srpski preuzeli su frc. *prid.* nastavak *-el*, dok su ostali zadržali izvorno

---

<sup>213</sup> Linke, 1992: 102.

<sup>214</sup> Anić, 2003: 10.

<sup>215</sup> Anić, 2003: 10.

latinsko *a*. Između dva rata 'aktuelan' je bio prodro i u Hrvatsku..."<sup>216</sup> Izraz se pridjeva *aktuelan* upućuje na izraz *aktualan*. Izraz je *aktualan* normativan u hrvatskome standardnom jeziku, odnosno u njegovim stilovima. Denotativno je značenje tih dvaju leksema isto. Međutim, izraz je *aktuelan* podrijetlom iz francuskoga jezika, a izraz *aktualan* iz latinskoga jezika. Izraz je *aktuelan* u hrvatski jezik ušao je preko srpskoga jezika kao jezika posrednika. Danas se kao normativni izraz preporuča onaj koji potječe iz latinskoga jezika. Riječ je o načelu normiranja koje se temelji na tradiciji primanja leksema iz latinskoga jezika. Međutim, bitno je spomenuti da jezik posrednik u toj situaciji nije neutralan. S obzirom na dugogodišnje nametanje izraza koji su normativni u srpskome jeziku, kod hrvatskih se govornika javlja otpor upravo prema tim izrazima koji dolaze preko srpskoga jezika, a ne moraju potjecati od njega samoga.

Sada nam je bitna teorija standarda, odnosno načela normiranja. Još se uvijek uvažava teorija funkcionalnih jezičnih stilova prema kojoj njihova ukupnost čini standard. Kada promotrimo konkretan primjer, vidjet ćemo da ono što je normativno u jednome stilu ne mora biti normativno i u drugome stilu, primjerice, znanstveni stil rabi naziv *grafem*, dok izraz u publicističkome stilu glasi *slovo*. Ta je podjela logična jer javnost koja se informira publicističkim stilom ne mora poznavati nazive znanstvenoga stila. Slijedeći tu ideju dolazimo do zaključka da ne postoji konkretna, jedinstvena jezična norma. Postoji samo apstraktna jedinstvena jezična norma koja mora uvažiti normiranost elemenata u svakome od funkcionalnih stilova. Jezična norma u apstraktnomu smislu, kao ukupnost funkcionalnih stilova, nužno poštuje načelo demokratičnosti, odnosno načelo 'i – i' (za razliku od načela 'ili – ili'). Na taj način opća norma gubi svoju isključivo propisnu ulogu i postaje opisno-propisna, odnosno temelji se na normiranosti elemenata prema funkcionalnim stilovima.

Vratimo se na razliku između pridjeva *aktualan* i *aktuelan*. Što zaključiti o njihovoj normiranosti u književnoumjetničkome stilu? Ima li doista koji od izraza prednost? Mogli bismo reći da ima, ali ne apsolutnu prednost. Dakle, u čemu se očituje relativnost? Riječ je o kontekstu. Opisuje li umjetnik mlađega čovjeka koji živi u današnje vrijeme, pretpostavlja se da će rabiti izraz *aktualan*. S druge strane, opisuje li lik starijega čovjeka koji ima davno stečeno jezično iskustvo, nije nužno pretpostaviti da će rabiti izraz

---

<sup>216</sup> Spalatin, 1990: 260.

*aktualan*. Kao što se može vidjeti iz iskustva, jezične se navike govornika teško mijenjaju. Tako većina govornika starije dobi, koji su u određenoj situaciji usvojili izraz *aktuelan*, vjerojatno i danas rabi isti izraz. Druga situacija koju možemo zamisliti je opis lika koji živi u SFRJ i bavi se administrativnim poslom. S obzirom na jak jezično-politički utjecaj srpskoga jezika na administrativni stil hrvatskoga jezika, lako je pretpostaviti da se rabi izraz *aktuelan*. Ako suvremeni pisac koji opisuje to doba izraz *aktuelan* promijeni u *aktualan*, tada zapravo ne poštuje povijesne činjenice, pa mlađe generacije govornika mogu odrastati s netočnim zaključkom da se leksik iz doba SFRJ u određenoj mjeri ne razlikuje od današnjega leksika. Taj primjer dvojakosti u samo jednome stilu upućuje nas na to da ne treba 'naslijepo' normirati, nego da svaka jedinica koja se normira treba biti promatrana u mogućim kontekstima te tako i opisana. Možemo se zapitati i do koje je granice uopće moguće normirati književnoumjetnički stil?

### 3.2. Djelomične zamjebenice

Pogledajmo kakav je odnos parova leksema koji su djelomične zamjebenice.

#### 3.2.1. "besplatno – badava"<sup>217</sup>

"**besplatno** *pril.* bez plaće, bez plaćanja, bez nadoknade u novcu; badava."<sup>218</sup>

"**badava** *pril. razg.* 1. a. bez nagrade ili naplate; besplatno... b. vrlo jeftino, za neznatan novac... 2. bez učinka, uzalud... 3. za pojačavanje u zn. mora se priznati, nema što, nema druge, tako je to  $\diamond$  *tur.* ← *perz.*"<sup>219</sup>

Prilog je *badava* perzijskoga podrijetla, a preko jezika posrednika ušao je i u hrvatski jezik. Može li se poistovjetiti značenje ovih dvaju leksema? Već iz navedenih rječničkih definicija vidimo da to nije moguće. U drugome je značenju priloga *badava* riječ

---

<sup>217</sup> Linke, 1992: 9.

<sup>218</sup> Anić, 2003: 70.

<sup>219</sup> Anić, 2003: 50.

o djelovanju koje nema očekivane odgovarajuće posljedice. Pogledajmo primjere u kojima prilozi *besplatno* i *badava* nisu zamjenjivi.

A. "Opazila je ona doduše i sama, da je zagazila, ali *badava*, budući plamom zavisti zapaljena ne mogaše se brzo uzdržati..."<sup>220</sup>

\*Opazila je ona doduše i sama, da je zagazila, ali *besplatno*, budući plamom zavisti zapaljena ne mogaše se brzo uzdržati...

U drugome nam primjeru značenje prve rečenice posve izmiče.

B. "I ja sam o tom mozgao, ali *badava*..."<sup>221</sup>

\*I ja sam o tom mozgao, ali *besplatno*.

Značenje je rečenice potpuno izmijenjeno. Prilog koji bi značenjski odgovarao prilogu *besplatno* je *uzalud*, dakle: *I ja sam o tom mozgao, ali uzalud*. Ako je tko o čemu mozgao *besplatno*, to znači da za tu djelatnost nije bio plaćen.

C. "...ali njega tražite *badava*..."<sup>222</sup>

\*...ali njega tražite *besplatno*.

Također je odgovarajući prilog *uzalud*, a ne *besplatno*.

D. "U njegovoj kući nije se kruh *badava* lomio..."<sup>223</sup>

\*U njegovoj kući nije se kruh *besplatno* lomio.

<sup>220</sup> <http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/contextualize.pl?p.2165.Riznica.0.6.1.0>

<sup>221</sup> <http://riznica.ihjj.hr/cgi->

[bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=pe%C4%8De&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=pe%C4%8De&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&)

<sup>222</sup> <http://riznica.ihjj.hr/cgi->

[bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=ali+njega+tra%C5%BEite+badava&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsubdivtag=&dgsubdivtype=](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=ali+njega+tra%C5%BEite+badava&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsubdivtag=&dgsubdivtype=)

<sup>223</sup> <http://riznica.ihjj.hr/cgi->

[bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=U+njegovoj+ku%C4%87i+nije+se+kruh+badava+lomio&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsubdivtag=&dgsubdivtype=](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=U+njegovoj+ku%C4%87i+nije+se+kruh+badava+lomio&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsubdivtag=&dgsubdivtype=)

Umjesto izricanja postojanja cilja lomljenja kruha, navodi se da onaj tko lomi kruh čini to za plaću.

E. "...*badava* mu govoriš."<sup>224</sup>

\*...*besplatno* mu govoriš.

Ako prilog *badava* zamijenimo prilogom *besplatno*, također ćemo promijeniti značenje, pa će se misliti da za govorenje netko nekomu plaća. Pravo značenje u tome kontekstu dobivamo uporabom priloga *uzalud*, dakle nekome ne vrijedi ništa objašnjavati ni savjetovati jer ne želi poslušati.

F. "*Dajem je ispod cijene, badava!*"<sup>225</sup>

\**Dajem je ispod cijene, besplatno!*

Tu nailazimo na paradoks. Ili se što prodaje, ili se dijeli. U jednoj su rečenici dvije oprečne tvrdnje. Vidimo da prilog *badava* ima specifično svojstvo koje je pogodno za hiperbolično izražavanje. Isto svojstvo ima i prilog *džaba*. To što se roba prodaje jeftinije od prosječne cijene potencira se spomenutim svojstvom hiperboličnosti, odnosno stvara se doživljaj da je cijena toliko niska kao da i ne postoji. Prilog *besplatno* ne može stajati u tome kontekstu, on uvijek znači pribavljanje čega bez plaćanja. Da rečenica glasi *Dajem sve besplatno*, to bi uistinu i značilo da se roba dijeli besplatno.

Ta dva priloga također nisu posve zamjenjiva ni što se tiče tvorbenoga aspekta. Pogledamo li pridjev koji odgovara prilogu *besplatno*, vidjet ćemo da je to pridjev *besplatan*. Što je s odgovarajućim pridjevom priloga *badava*? Pridjev *\*badavan* ne postoji, dakle *besplatan koncert* ne možemo preobličiti u *\*badavan koncert*. Eventualno u razgovornome stilu možemo čuti *koncert (za) badava*.

---

<sup>224</sup> <http://www.index.hr/forum/default.aspx?q=t&idf=50&idt=260262&sp=32170969>

<sup>225</sup> <http://riznica.ihj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=dajem&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title>

### 3.2.2. "brodovlje – flota"<sup>226</sup>

"**brodovlje** ... 1 *Zb im od brod; 2 pom a*) skupina brodova koja tvori organizacijsku cjelinu; flota ... b) sveukupnost brodova neke države..."<sup>227</sup>

"**flota** ... 1. svi ratni, trgovački ili putnički morski ili riječni brodovi... 2. svi brodovi države... 3. ...velika vojna formacija... 4. ukupnost zrakoplova..."<sup>228</sup>

U definiciji *flote* vidimo elemente po kojima zaključujemo da je riječ o cjelini. Prva dva značenja imaju zamjenu *svi* koja podrazumijeva cjelinu. Treće značenje kaže da je to formacija, dakle ono što je oformljeno, što je u određenome sustavu, pa je po tome cjelina. I četvrto je značenje obilježeno imenicom *ukupnost* koja također govori o tome da je riječ o cjelini. Pogledajmo primjere:

A. "...indijsko ratno zrakoplovstvo zabrinuto je da bi dugoročno moglo doći do iscrpljivanja snaga zbog sve veće starosti zračne flote i tehnološkog zaostajanja."<sup>229</sup>

\*...indijsko ratno zrakoplovstvo zabrinuto je da bi dugoročno moglo doći do iscrpljivanja snaga zbog sve veće starosti zračnoga brodovlja i tehnološkog zaostajanja.

Možemo li, s obzirom na imenicu *brodovlje*, govoriti o 'zračnome brodovlju'? Zrakom plove zrakoplovi, a svemirski su brodovi posve nešto drugo jer su namijenjeni za svemir. Prema tome, kada bi *brodovlje* (odnosno skup brodova) moglo predstavljati skupinu zrakoplova, tu bismo govorili o metafori, odnosno sličnost bi bila u tome što se opisuje skupina prometala. Pogledajmo i ovaj primjer:

B. "Iduće godine kreće prva flota vozila."<sup>230</sup>

\*Iduće godine kreće prvo brodovlje vozila.

Promatramo li skupinu automobila koji čine određenu flotu, ni tu ne možemo govoriti o brodovlju. Kontekstualno bi najbližije prometalo brodu bila podmornica:

---

<sup>226</sup> Linke, 1992: 10.

<sup>227</sup> Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 103.

<sup>228</sup> Anić, 2003: 322.

<sup>229</sup> <http://www.hrvatski-vojniki.hr/hrvatski-vojniki/1522007/indijaii.asp>

<sup>230</sup> <http://www.vidiauto.com/01novosti/index.php?id=1868>

C. "*Prepolovljena je i flota podmornica.*"<sup>231</sup>

\**Prepolovljeno je i brodovlje podmornica.*

I tu vidimo da *brodovlje* ne može biti upotrijebljeno kao zamjena za *flotu* podmornica. Pogledajmo na što se još imenica *flota* može odnositi, osim na prometala:

D. "*Flota satelita SES ASTRA trenutno emitira visokokvalitetni signal u više od 109 milijuna domova.*"<sup>232</sup>

\**Brodovlje satelita SES ASTRA trenutno emitira visokokvalitetni signal u više od 109 milijuna domova.*

S obzirom na to da je riječ o satelitima, gubi se spomenuta metaforizacijska sličnost, to nisu prometala. Flota je satelita skupina tehničkih uređaja koja nije poveziva s brodovima i brodovljem. Sličnost bi mogla biti samo u tome što je riječ o organiziranoj skupini pokretnih objekata. Postoji li još kakva razlika u značenju imenice *flota* i imenice *brodovlje*? Imenica *flota* podrazumijeva donekle organiziranu cjelinu. Ona je u svome značenju apstraktnija od imenice *brodovlje*, pa upravo zbog toga zahtijeva dopunu kojom se kaže od čega se sastoji ta organizirana cjelina: *flota automobila*, *flota podmornica*, *flota brodova*, *flota zrakoplova*, *flota satelita*. Pokušamo li *flotu* zamijeniti *brodovljem*, dobivamo besmislene sintagme: *brodovlje automobila*, *brodovlje podmornica*, *brodovlje brodova*, *brodovlje zrakoplova*, *brodovlje satelita*. U sintagmi se *brodovlje brodova* najbolje vidi da imenica *brodovlje* ne zahtijeva dopunu jer je zbirna imenica, ona nije apstraktna u toj mjeri koliko je imenica *flota*. Zbirne se imenice odnose na izricanje mnoštva. One predstavljaju cjelinu, ali u toj cjelini ne postoji organiziranost. Zbog toga mnoštvo brodova čini *brodovlje*, a mnoštvo čega logički ne može predstavljati mnoštvo jedinki druge vrste. To može samo imenica koja je dovoljno apstraktna da sama po sebi ne upućuje ni na kakve jedinice, ona traži dopunu jedinkama.

---

<sup>231</sup> <http://www.hrvatski-vojniki.hr/hrvatski-vojniki/1522294/flota.asp>

<sup>232</sup> [http://www.onastra.com/hr/help-and-support/Brochure1/ASTRA\\_bilten3\\_HR\\_07.pdf](http://www.onastra.com/hr/help-and-support/Brochure1/ASTRA_bilten3_HR_07.pdf)

Što se tiče tvorbenoga aspekta, primjeri su:

E. "Zbog velikog interesa poslovne javnosti za Honda vozilima te konstantnog rasta u segmentu flotne prodaje, Honda je odlučila tvrtkama ponuditi posebne uvjete pri nabavci Honda vozila."<sup>233</sup>

\*Zbog velikog interesa poslovne javnosti za Honda vozilima te konstantnog rasta u segmentu (?) prodaje, Honda je odlučila tvrtkama ponuditi posebne uvjete pri nabavci Honda vozila.

F. "Kao naš flotni kupac koristite se mnogobrojnim prednostima."<sup>234</sup>

\*Kao naš (?) kupac koristite se mnogobrojnim prednostima.

G. "Nova cijena. Sa flotnim popustom."<sup>235</sup>

\*Nova cijena. S (?) popustom.

H. "Američki flotni nosači aviona su uglavnom služili još dugo..."<sup>236</sup>

\*Američki (?) nosači aviona su uglavnom služili još dugo...

Vidimo da od imenice *brodovlje* ne možemo izvesti odgovarajuću zamjenu za pridjev *flotni*. Što se tiče umanjnice i uvećanice, one od imenice *flota* glase *flotica* i *flotina*. Od imenice *ih brodovlje* ne možemo načiniti jer je to zbirna imenica, ona označava skup brodova (ima zbirni nastavak *-je*). Zbog toga se ne može napraviti umanjnica ili uvećanica. Ono što se ne doživljava kao cjelina, ne može se prikazati umanjeno, to je jednostavno skup sličnih entiteta. *Flota* je organizirani skup entiteta koji čine upravljivu cjelinu, pa se zbog toga mogu napraviti umanjnica *flotica* i uvećanica *flotina*.

---

<sup>233</sup> [http://www.cro-rss.com/archive/2009-02/search\\_honda+pantheon\\_\\_2.htm](http://www.cro-rss.com/archive/2009-02/search_honda+pantheon__2.htm)

<sup>234</sup> [http://www.mercedes-benz.hr/content/croatia/mpc/mpc\\_croatia\\_website/hrng/home\\_mpc/passengercars/home/key\\_customer/fleet\\_decision\\_maker.html](http://www.mercedes-benz.hr/content/croatia/mpc/mpc_croatia_website/hrng/home_mpc/passengercars/home/key_customer/fleet_decision_maker.html)

<sup>235</sup> [http://www.kivela.hr/alfa\\_romeo/Cjenici\\_pdf/AR-prodajne-akcije.pdf](http://www.kivela.hr/alfa_romeo/Cjenici_pdf/AR-prodajne-akcije.pdf)

<sup>236</sup> <http://www.forum.hr/showthread.php?t=309386>



### 3.2.3. "isprava – dokument"<sup>237</sup>

"**isprava** ... ovjereni pismeni dokument o nekom pravnom činu kojim se predočuju neki podaci..."<sup>238</sup>

"**dokument** ... 1. a. *pov.* isprava, povelja (ob. se čuva u arhivu), b. službeni papir koji se može koristiti kao dokaz ili informacija 2. *inform.* spis pohranjen na kompjuterskom hard-disku u obliku jednog fajla..."<sup>239</sup>

Pogledajmo primjere:

A. *"Telargu je izuzetno važna sigurnost vaših podataka na Internetu. Ovaj dokument pokazuje kako se Telargo odnosi prema Vašim osobnim podacima."*<sup>240</sup>

*\*Telargu je izuzetno važna sigurnost vaših podataka na Internetu. Ova isprava pokazuje kako se Telargo odnosi prema Vašim osobnim podacima.*

*Dokument* se u tome kontekstu odnosi na tekst jedne internetske stranice. Taj je tekst informacija o sigurnosti podataka na internetu i ne može biti *isprava*. Drugo je značenje također nevezano uz značenje *isprave*:

B. *"Nemogućnost kopiranja pdf dokumenta?"*<sup>241</sup>

*\*Nemogućnost kopiranja pdf isprave?*

Tu je imenica *dokument* rabljena u značenju *datoteka*. Također vidimo da to nije značenjski vezano uz imenicu *isprava*.

C. *"Ovo bi bilo isto tako malo cijenjenje umjetnosti, kao što i zadovoljavanje s time, da nam umjetnost pruža puke dokumente socijalnoga života."*<sup>242</sup>

*\*Ovo bi bilo isto tako malo cijenjenje umjetnosti, kao što i zadovoljavanje s time, da nam umjetnost pruža puke isprave socijalnoga života.*

---

<sup>237</sup> Linke, 1992: 26.

<sup>238</sup> Anić, 2003: 469.

<sup>239</sup> Anić, 2003: 238.

<sup>240</sup> [http://www.telargo.com/hr/dokument\\_oprivatnosti.aspx](http://www.telargo.com/hr/dokument_oprivatnosti.aspx)

<sup>241</sup> <http://www.mycity.rs/Windows/Nemogucnost-kopiranja-pdf-dokumenta.html>

<sup>242</sup> <http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/getobject.pl?c4.2235.Complete.0.6.1.0>

I u tome primjeru *dokument* ne znači *isprava*, nego svojevrsno svjedočanstvo o socijalnome životu. Također postoji problem što se tiče tvorbe riječi:

D. "*Objektivni opisni sloj teksta još i danas privlači pozornost jer daje vrijedna izvješća s katkada dokumentarnim pojedinostima o požeškom kraju...*"<sup>243</sup>

\**Objektivni opisni sloj teksta još i danas privlači pozornost jer daje vrijedna izvješća s katkada (?) pojedinostima o požeškom kraju...*

E. "*Dokumentarni program ne nalazi se u glavnoj zgradi HRT-a, nego u obližnjoj baraci.*"<sup>244</sup>

\**(?) program ne nalazi se u glavnoj zgradi HRT-a, nego u obližnjoj baraci.*

F. "*Taj je dokumentarac portret filmske industrije kroz četiri priče o glumcima.*"<sup>245</sup>

\**Taj je (?) portret filmske industrije kroz četiri priče o glumcima.*

G. "*U tu svrhu revizor treba razraditi i dokumentirati: opći plan revizije...*"<sup>246</sup>

\**U tu svrhu revizor treba razraditi i (?) : opći plan revizije...*

Ni u jednome se od ovih primjera ne može tvoriti odgovarajući leksem vezan uz leksem *isprava*.

### 3.2.4. "kućanica – domaćica"<sup>247</sup>

"**kućanica** ... 1. ona kojoj je posao da vodi kućanstvo svoje obitelji, koja nije u radnom odnosu izvan kuće; **domaćica**, **kućedomaćica** 2. ona koja kući, koja dobro vodi kućanstvo."<sup>248</sup>

---

<sup>243</sup> <http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=sloj&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title>

<sup>244</sup> <http://www.filmski.net/vijesti/dokumentarni-film/1625>

<sup>245</sup> <http://www.corner.hr/film/film.asp?id=4954>

<sup>246</sup> <http://www.revizorska-komora.hr/prezentacije/Primjena-okvira-za-financijsko-izvjescivanje-MRS-MSFI-MRevS-Kodeks-prof-etike-revizora.doc>

<sup>247</sup> Linke, 1992: 34.

<sup>248</sup> Anić, 2003: 649.

"**domaćica** ... 1. a. žena domaćina, ona koja je supruga domaćinova b. ona koja nije zaposlena izvan kuće, koja vodi kućanstvo, kućanica 2. a. ona koja upravlja posluživanjem, brine za domaći ugođaj b. ona koja se brine za putnike; stjuardesa."<sup>249</sup>

Promotrimo li odnos imenica *domaćin* (m. r.) i *domaćica* (ž. r.), kako uspostaviti odnos: (?) (m. r.) i *kućanica* (ž. r.)? Imenica *\*kućan* ne postoji. *Domaćica* predstavlja osobu koja čini ugodno domaće ozračje, ozračje doma. *Domaćin* to također čini. *Kućanica* je osoba koja se brine oko kućanskih poslova, to joj je zanimanje. Zbog toga ne postoji *\*kućar* ili koji sličan leksem koji bi označavao mušku osobu. Ipak, može se ženski rod te imenice shvatiti tako da se odnosi na osobe i ženskoga i muškoga spola, kao što je to *kukavica*, *ubojica*, *poturica* i dr. Praksa pokazuje da sociolingvistički utjecaj prevladava kada za to postoji potreba, pa tako uz *predsjednika* postoji i *predsjednica*, uz *pedagog* postoji i *pedagogica* itd. Primjer u kojemu se značenje ne poklapa je ovaj:

A. "Domaćice i domaćini čine kabinsko osoblje zrakoplova."<sup>250</sup>

\*Kućanice i (?) čine kabinsko osoblje zrakoplova.

Imenica se *domaćin(i)* tu uopće ne može zamijeniti, a ako se *kućanice* bave isključivo kućnim poslovima, tada ne pripadaju osoblju zrakoplova.

### 3.2.5. "nedostatan – manjkav"<sup>251</sup>

"**nedostatan** ... koji ne dostaje; nedovoljan."<sup>252</sup>

"**manjkav** ... koji je nedostatan."<sup>253</sup>

A. "*Taj je hladnjak nedostatan*."<sup>254</sup>

\**Taj je hladnjak manjkav*.

---

<sup>249</sup> Anić, 2003: 240.

<sup>250</sup> <http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node3304.htm>

<sup>251</sup> Linke, 1992: 45.

<sup>252</sup> Anić, 2003: 842.

<sup>253</sup> Anić, 2003: 727.

<sup>254</sup> <http://www.zdravomrsavljenje.com.hr/index.php/clanak/hladnjak>

U prvoj je rečenici riječ o hladnjaku koji je dovršena cjelina takav kakav jest, no ne odgovara nečijoj potrebi, primjerice, ne može primiti veću količinu hrane. U drugoj je rečenici riječ o hladnjaku koji nije dovršena cjelina jer je *manjkav*, primjerice, nedostaju mu neki dijelovi.

B. "*Inventurni manjak utvrđen iznad iznosa koji je dopušten pravilnicima.*"<sup>255</sup>

\**Inventurni nedostatak utvrđen iznad iznosa koji je dopušten pravilnicima.*

I tu se značenje razlikuje, inventurni se *manjak* odnosi na količinu robe koja bi trebala biti u trgovini, a nema je. Inventurni se *nedostatak* odnosi na sam način provođenja inventure koju treba drukčije organizirati.

C. "*Ako se ustanovi manjak na prodajnom mjestu...*"<sup>256</sup>

\**Ako se ustanovi nedostatak na prodajnom mjestu...*

Ako postoji manjak na prodajnome mjestu, to se odnosi na novac kojega nema, a trebao bi biti u trgovini. *Nedostatci* na prodajnome mjestu mogu biti nezadovoljavajući radni uvjeti i dr. U tome kontekstu *manjak* u uvjetima rada ne može funkcionirati.

### 3.2.6. "ozljeda – povreda"<sup>257</sup>

"**ozljeda** ... povreda tijela izazvana djelovanjem vanjske sile...; rana, lezija, trauma, povreda."<sup>258</sup>

"**povreda** ... 1. ozljeda 2. *admin.* čin kojim se prekoračuju dopuštene granice, kojim se ogrešuje o propise..."<sup>259</sup>

Primjeri su ovi:

---

<sup>255</sup> <http://www.liderpress.hr/Default.aspx?sid=10930>

<sup>256</sup> [http://www.moj-posao.net/jseeker\\_lawyer\\_detailedview.php?entityId=Q100](http://www.moj-posao.net/jseeker_lawyer_detailedview.php?entityId=Q100)

<sup>257</sup> Linke, 1992: 54.

<sup>258</sup> Anić, 2003: 980.

<sup>259</sup> Anić, 2003: 1133.

A. "Grčka uputila prosvjed Turskoj zbog povrede granice."<sup>260</sup>

\*Grčka uputila prosvjed Turskoj zbog ozljede granice.

B. "Zabrana burke je povreda ljudskih prava."<sup>261</sup>

\*Zabrana burke je ozljeda ljudskih prava.

U oba primjera vidimo da imenica *ozljeda* ne funkcionira jer predstavlja rezultat nasrtaja na tijelo. *Povreda* ljudskih prava i *povreda* granice znači nepoštivanje određenih zakona. I u preostalim se primjerima uočava ista razlika:

C. "Michael Owen opet ozlijeđen."<sup>262</sup>

\*Michael Owen opet povrijeđen.

D. "Branimir Glavaš: Povrijeđena taština Ive Sanadera."<sup>263</sup>

\*Branimir Glavaš: Ozlijeđena taština Ive Sanadera.

E. "...treba imati više živaca nego vrijedi ... povrijeđen ponos."<sup>264</sup>

\*"...treba imati više živaca nego vrijedi ... ozlijeđen ponos.

F. "Policajca udario autom i ozlijedio mu ruku."<sup>265</sup>

\*Policajca udario autom i povrijedio mu ruku.

G. "Pukanić povrijedio Kodeks časti hrvatskih novinara."<sup>266</sup>

\* Pukanić ozlijedio Kodeks časti hrvatskih novinara.

---

<sup>260</sup> <http://www.index.hr/vijesti/clanak/grcka-uputila-prosvjed-turskoj-zbog-povrede-granice/230550.aspx>

<sup>261</sup> <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/26303/Zabrana-burke-je-povreda-ljudskih-prava.html>

<sup>262</sup> <http://www.reci.hr/forums/thread/30831.aspx>

<sup>263</sup> <http://www.astigospe.com/2007/12/18/branimir-glavas-povrijedena-tastina-ive-sanadera>

<sup>264</sup> <http://www.forum.hr/archive/index.php/t-104210.html>

<sup>265</sup> <http://www.24sata.hr/news/u-splitu-policajca-udario-autom-i-ozlijedio-mu-ruku-/140417>

<sup>266</sup> [http://www.javno.com/hr-hrvatska/pukanic-povrijedio-kodeks-casti-hrvatskih-novinara\\_160615](http://www.javno.com/hr-hrvatska/pukanic-povrijedio-kodeks-casti-hrvatskih-novinara_160615)

### 3.2.7. "ugled – prestiž"<sup>267</sup>

"**ugled** ... 1. a. dobar glas, čast, poštovanje, priznanje, uvažavanje... b. položaj, dostojanstvo 2. *arh.* primjer, uzor..."<sup>268</sup>

"**prestiž** ... a. široko prihvaćeni društveni stav o čijoj vrijednosti, značaju i moći b. stanje važnosti i nadmoći koji ima tko zbog svoga visokog ugleda i utjecaja."<sup>269</sup>

Poklapaju li se značenjski te dvije imenice u primjerima?

A. "*Jubilarni 25. festival nezavisnog filma ... je postao prestiž.*"<sup>270</sup>

\**Jubilarni 25. festival nezavisnog filma ... je postao ugled.*

Tu vidimo da imenica *prestiž* može sadržavati pridjevsko značenje (*prestižan*), a da pri tome ipak ostane imenica. Zamijenimo li imenicu *prestiž* imenicom *ugled*, nećemo dobiti isti rezultat. Imenica *ugled* ne sadrži pridjevsko značenje na isti način, pa rečenica više nema smisla. Rečenica dobiva smisao tek kada kažemo da je festival postao ugledan, no i u tome nam se slučaju značenje ne podudara u cijelosti.

B. "*Zeleni kutak za relaksaciju ili prestiž u susjedstvu?*"<sup>271</sup>

\**Zeleni kutak za relaksaciju ili ugled u susjedstvu?*

Zamjenska je rečenica ovjerena, no značenje ponovno nije isto. *Prestiž* tu označava nadmetanje između susjeda u tome tko će imati ljepše uređenu zelenu površinu. Lijepo uređena zelena površina nije nužno povezana s ugledom vlasnika. Slični su i ovi primjeri:

C. "*Večeras ćemo dati maksimum u utakmici za prestiž.*"<sup>272</sup>

\**Večeras ćemo dati maksimum u utakmici za ugled.*

---

<sup>267</sup> Linke, 1992: 87.

<sup>268</sup> Anić, 2003: 1651.

<sup>269</sup> Anić, 2003: 1173.

<sup>270</sup> <http://metro-portal.hr/vijesti/kultura/film/sundance-je-prestiz>

<sup>271</sup> <http://www.stanovanje.hr/2009/07/01/zeleni-kutak-za-relaksaciju-ili-prestiz-u-susjedstvu.html>

<sup>272</sup> <http://www.ezadar.hr/clanak/gecevski-veceras-emo-dati-maksimum-u-utakmici-za-prestiz>

D. "Granično pitanje s Hrvatskom stvar borbe za prestiž Pahora i Janše."<sup>273</sup>

\*Granično pitanje s Hrvatskom stvar borbe za ugled Pahora i Janše.

Tu je još jače naglašeno natjecanje između dviju strana. U primjeru označenom D. uporaba imenice *ugled* daje posve drugo značenje. Nije više riječ o tome tko će biti bolji u određenome poslu, nego o tome da oba političara nastoje steći ugled. To svaki od njih može neovisno o drugome.

E. "Kupnja umjetnine umanjuje porez, a donosi prestiž i ugled."<sup>274</sup>

\*Kupnja umjetnine umanjuje porez, a donosi ugled i prestiž.

Vidimo da se imenice *prestiž* i *ugled* značenjski ne podudaraju jer su upotrijebljene obje, jedna do druge, ali ne kao pleonazam. Ugled je tu ostvaren na taj način što se kupac zanima za umjetnost i spreman je platiti za određenu umjetninu, a prestiž se postiže svojevrsnim nadvladavanjem drugih. I zadnji nam primjer jasno govori o razlici između prestiža kao natjecanja i ugleda kao jedne pasivnije kategorije.

F. "Trebalo je između 48 vrlo kvalitetnih djela odabrati iz svakog znanstvenog područja prestižno djelo za nagradu."<sup>275</sup>

\*Trebalo je između 48 vrlo kvalitetnih djela odabrati iz svakog znanstvenog područja ugledno djelo za nagradu.

Promotrimo odnos pridjeva *prestižan* i *ugledan*. Na temelju primjera (dobivenih tražilicom Google<sup>276</sup>) *prestižan program*, *prestižan položaj*, *prestižna nagrada*, *prestižan ugovor* i *prestižno događanje* vidimo da se *prestiž* odnosi samo na kategoriju neživosti. Ne postoji *prestižan čovjek* zbog toga što se *prestiž* odnosi samo na kategoriju statusa koji što može postići. Pridjev se *ugledan* pak može odnositi na obje kategorije: živost (*ugledan profesor*, *ugledan trgovac*, *ugledan bankar*) i neživost koja podrazumijeva živost (*ugledna ustanova*, *ugledno mjesto*, *ugledan časopis*). Na kraju možemo utvrditi razliku i na taj način da kažemo da ono što je desetljećima ugledno i u današnje vrijeme može biti ugledno, ali ne mora biti i prestižno.

---

<sup>273</sup> <http://www.monitor.hr/vijesti/granicno-pitanje-s-hrvatskom-stvar-borbe-za-prestiz-pahora-i-janse/122643/>

<sup>274</sup> <http://www.liderpress.hr/Default.aspx?sid=45231>

<sup>275</sup> [http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DIS)

[bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DIS](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DIS)  
[TANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortor](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DIS)  
[der=author%2C+title&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DIS)

<sup>276</sup> <http://www.google.com/search?hl=hr&lr=&q=presti%C5%BEan+manager&start=20&sa=N>

## 4. Analiza ankete

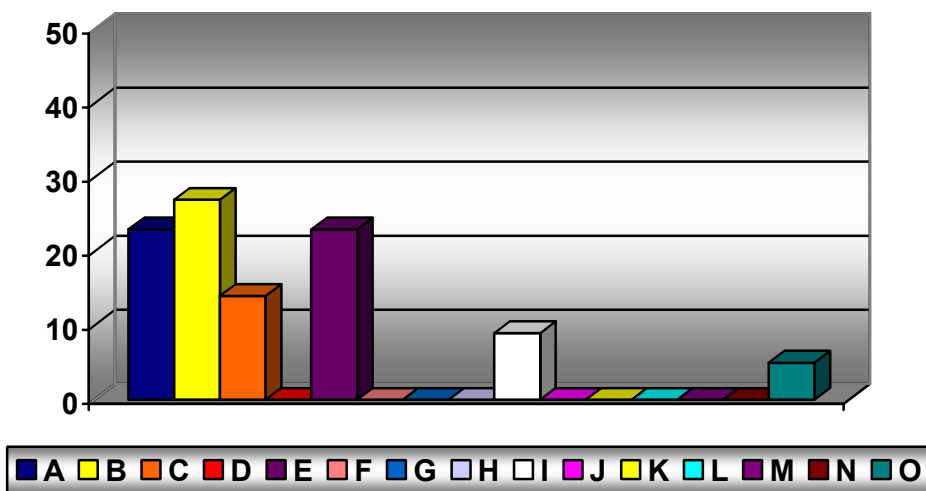
Pogledajmo rezultate i zaključke.

### 4.1. Procjena vremenske odrednice neologizma (neoleksema)

U prvome je zadatku bilo potrebno procijeniti vremensku odrednicu neologizma, odnosno utvrditi koliko dugo ispitanici smatraju da se leksem doživljava neologizmom, tj. neoleksemom. Da bismo mogli analizirati podatke, ponovimo što koji simbol znači:

|                  |              |              |
|------------------|--------------|--------------|
| A. nekoliko dana | F. 2 godine  | K. 15 godina |
| B. mjesec dana   | G. 3 godine  | L. 20 godina |
| C. tri mjeseca   | H. 4 godine  | M. 30 godina |
| D. šest mjeseci  | I. 5 godina  | N. 40 godina |
| E. godinu dana   | J. 10 godina | O. 50 godina |

Rezultat osnovnoškolaca:

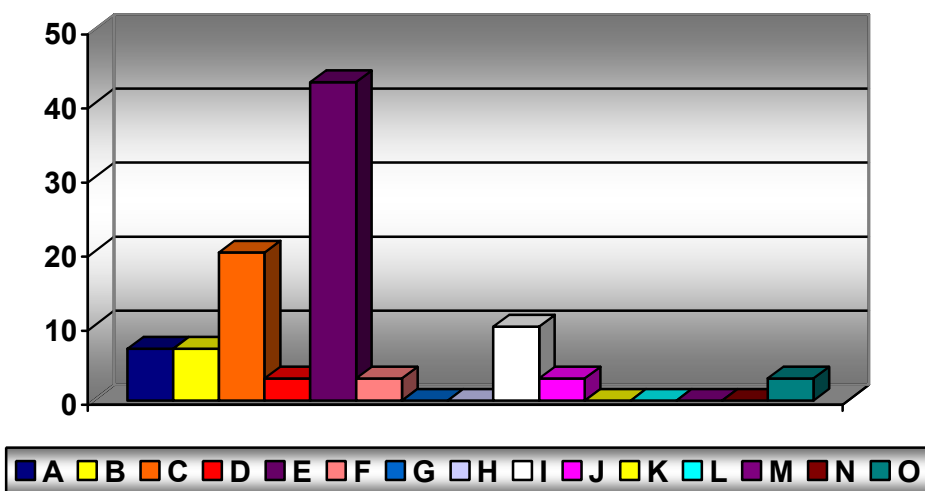




|        |       |       |
|--------|-------|-------|
| A: 23% | F: 0% | K: 0% |
| B: 27% | G: 0% | L: 0% |
| C: 14% | H: 0% | M: 0% |
| D: 0%  | I: 9% | N: 0% |
| E: 23% | J: 0% | O: 5% |

Na temelju podataka vidimo da se najviše ispitanika odlučilo za one lekseme koji su u komunikaciji do mjesec dana. Jednak postotak ispitanika se odlučio za lekseme od nekoliko dana i one koji su stari do godinu dana. Slijede leksemi starosti do tri mjeseca, do pet godina i do pedeset godina. Ostale mogućnosti nisu odabrane.

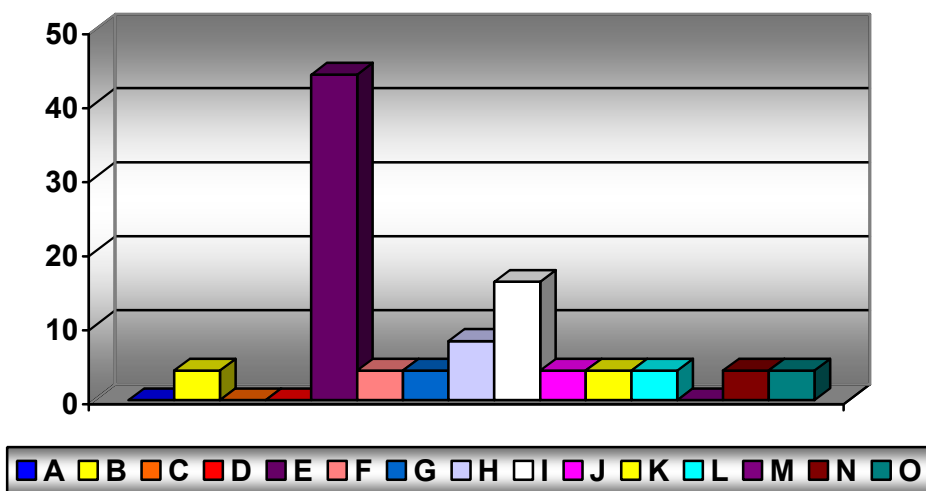
Rezultat srednjoškolaca:



|        |        |       |
|--------|--------|-------|
| A: 7%  | F: 3%  | K: 0% |
| B: 7%  | G: 0%  | L: 0% |
| C: 20% | H: 0%  | M: 0% |
| D: 3%  | I: 10% | N: 0% |
| E: 43% | J: 3%  | O: 3% |

Velikom su većinom (43%) odabrani leksemi starosti do godinu dana. Slijede oni starosti do tri mjeseca i do pet godina. Po sedam je posto ispitanika odabralo lekseme stare nekoliko dana i one do mjesec dana. Tri je posto ispitanika odabralo lekseme stare do šest mjeseci, do dvije godine, do deset godina i do pedeset godina. Ostale mogućnosti nisu odabrane.

Rezultat studenata:



A: 0%

B: 4%

C: 0%

D: 0%

E: 44%

F: 4%

G: 4%

H: 8%

I: 16%

J: 4%

K: 4%

L: 4%

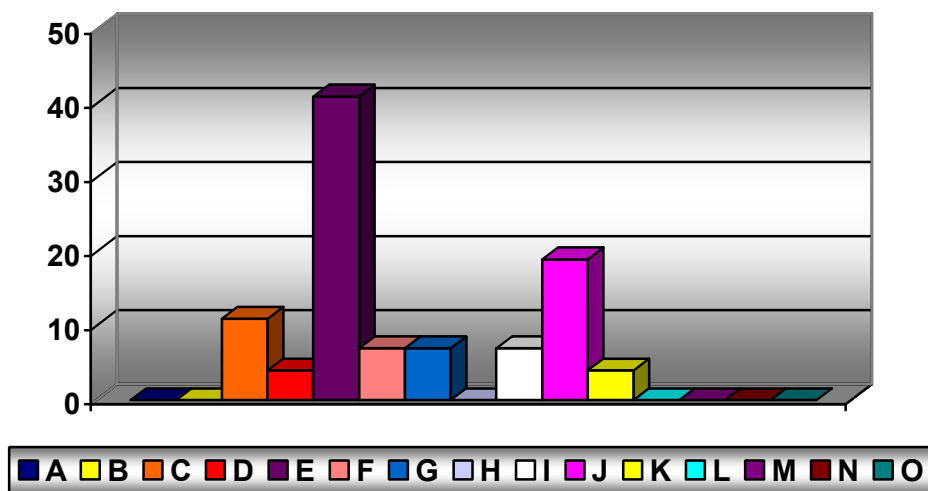
M: 0%

N: 4%

O: 4%

I u toj su skupini velikom većinom (44%) odabrani leksemi starosti do godinu dana. Slijede leksemi do pet godina i do četiri godine. Po četiri je posto ispitanika odabralo lekseme starosti do mjesec dana, dvije godine, tri godine, deset godina, petnaest godina, dvadeset godina, četrdeset godina i pedeset godina. Ostale mogućnosti nisu odabrane.

Rezultat ispitanika s visokom stručnom spremom:



A: 0%

B: 0%

C: 11%

D: 4%

E: 41%

F: 7%

G: 7%

H: 0%

I: 7%

J: 19%

K: 4%

L: 0%

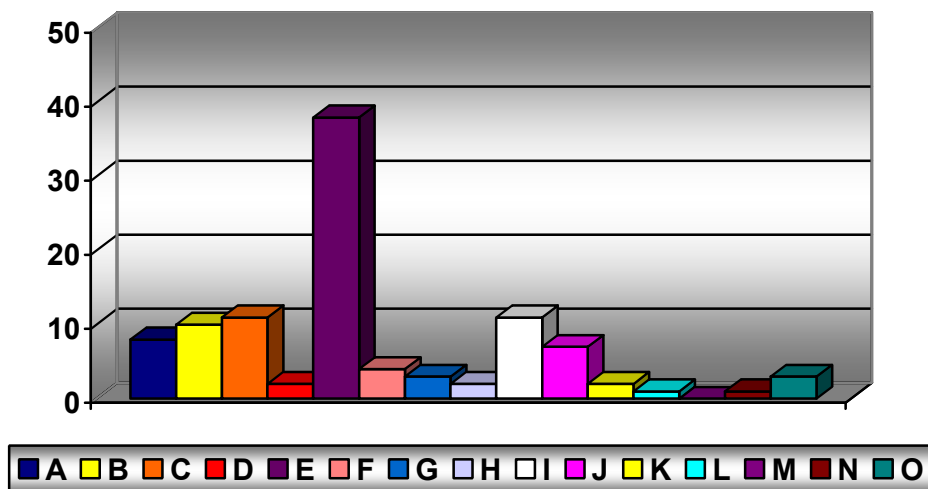
M: 0%

N: 0%

O: 0%

U toj su skupini najčešće odabirani leksemi starosti do godinu dana. S nešto većim postotkom ispitanika slijede oni do deset godina i oni do tri mjeseca. Po sedam posto ispitanika je odabralo lekseme do dvije godine, tri godine i pet godina starosti. Četiri posto ispitanika je odabralo lekseme do šest mjeseci i do petnaest godina starosti. Ostale mogućnosti nisu odabrane.

Utvdili smo rezultate svih četiriju skupina ispitanika. Pogledajmo koje su prosječne vrijednosti koje čine opći stav:



A: 8%

F: 4%

K: 2%

B: 10%

G: 3%

L: 1%

C: 11%

H: 2%

M: 0%

D: 2%

I: 11%

N: 1%

E: 38%

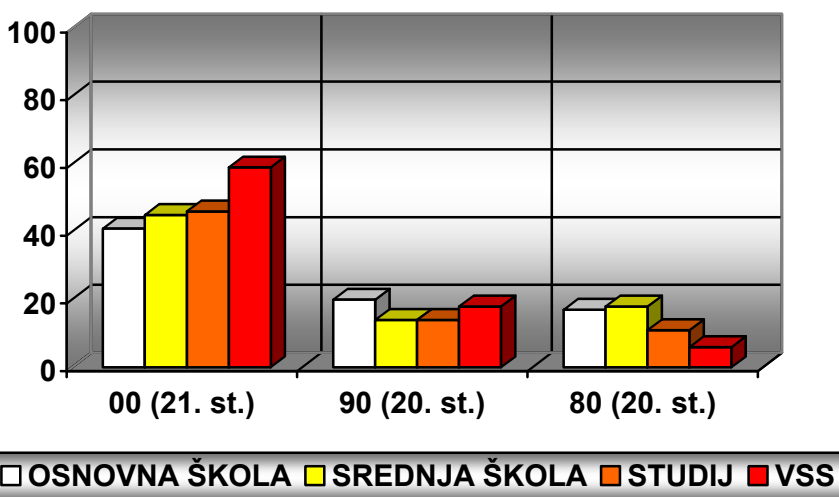
J: 7%

O: 3%

Prevladavajuće je mišljenje (38%) da su neologizmi (neoleksemi) leksemi koji su dijelom komunikacije do godinu dana. 11% ispitanika drži da su to leksemi starosti do tri mjeseca i do pet godina, s 10% slijede leksemi starosti do mjesec dana, s 8% nekoliko dana, sa 7% deset godina, s 4% dvije godine, s 3% tri godine i pedeset godina, s 2% šest mjeseci, četiri godine i petnaest godina, s 1% dvadeset godina i četrdeset godina. Opciju od 30 godina nitko nije odabrao.

## 4.2. Vremenska odrednica neologizma (neoleksema) na temelju primjera

Drugi je zadatak bio označiti leksem koji se doživljava neoleksemom. Bili su ponuđeni leksemi nastali u zadnjih trideset godina. Pri obradi su razvrstani tako da je svaki leksem smješten u desetljeće svoga nastanka: prvo desetljeće 21. stoljeća, devedesete i osamdesete godine 20. stoljeća. Ovdje su prikazani rezultati s obzirom na tu podjelu.



|              |         |         |         |          |
|--------------|---------|---------|---------|----------|
| 00 (21. st.) | OŠ: 41% | SŠ: 45% | ST: 46% | VSS: 59% |
| 90 (20. st.) | OŠ: 20% | SŠ: 14% | ST: 14% | VSS: 18% |
| 80 (20. st.) | OŠ: 17% | SŠ: 18% | ST: 11% | VSS: 6%  |

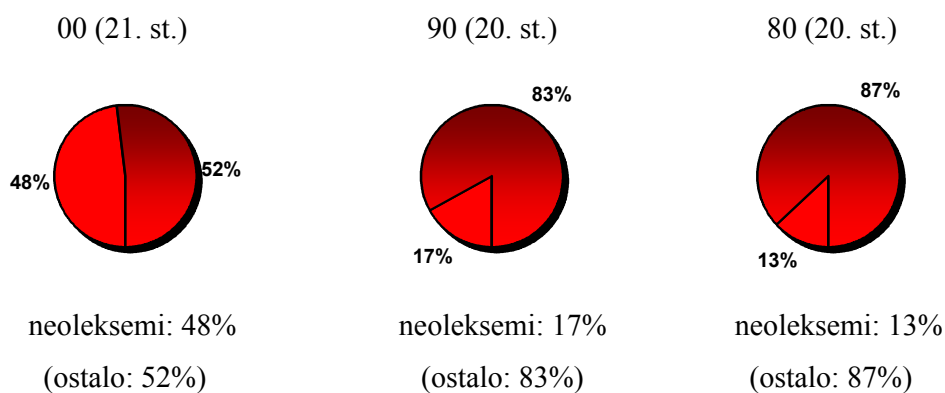
Prvo je desetljeće 21. stoljeća (u kojemu još uvijek živimo) vrijeme u kojemu je nastalo najviše leksema koji se još uvijek smatraju neoleksemima. U toj vremenskoj skupini najviše leksema smatraju neoleksemima ispitanici s visokom stručnom spremom. Potom slijede studenti i srednjoškolci, a osnovnoškolci najmanje leksema nastalih u tome desetljeću smatraju neoleksemima.

Danas se dvostruko manje leksema iz devedesetih godina 20. st. smatra neoleksemima u odnosu na prethodno opisano razdoblje. Omjer je skupina također drukčiji. Najviše leksema nastalih u tome razdoblju neoleksemima smatraju osnovnoškolci.

Potom slijedi skupina ispitanika s visokom stručnom spremom, a malo nižim postotkom rezultirali su srednjoškolci i studenti.

Osamdesete su godine 20. st. suprotne prvomu opisanom desetljeću i to s obzirom na skupine ispitanika. Najviše leksema neoleksemima smatraju srednjoškolci, a s jedan ih posto manje slijede osnovnoškolci. Studenti su neoleksemima proglasili gotovo upola manje leksema, a ispitanici s visokom stručnom spremom tek jednu trećinu u odnosu na srednjoškolce.

Pogledajmo koji je prosjek svakoga desetljeća, odnosno koliko se ponuđenih leksema smatra neoleksemima:

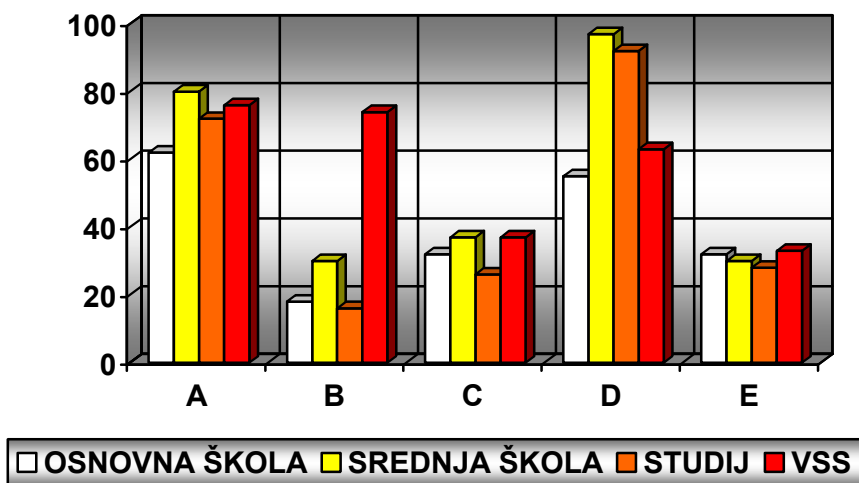


Leksemi nastali u prvome desetljeću 21. st. doživljavaju se neoleksemima gotovo u polovici primjera. U skupini leksema iz devedesetih godina 20. st. tek se manji broj smatra neoleksemima. Leksemi iz osamdesetih godina 20. st. još se manjim dijelom smatraju neoleksemima.

### 4.3. Prihvatljivost neoleksema domaćega podrijetla s obzirom na vrstu tvorbe i asocijativnost sadržaja

Treći su i četvrti zadatak bili odrediti prihvatljivost neoleksema domaćega podrijetla s obzirom na vrstu tvorbe i asocijativnost sadržaja. U trećemu je zadatku bilo naznačeno značenje neoleksema, a u četvrtome je zadatku značenje trebalo naslutiti iz konteksta.

#### 4.3.1. Prefiksalna tvorba



A = PN (poznati neoleksemi):

OŠ: 62%    SŠ: 80%    ST: 72%    VSS: 76%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 18%    SŠ: 30%    ST: 16%    VSS: 74%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 32%    SŠ: 37%    ST: 26%    VSS: 37%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

OŠ: 55%    SŠ: 97%    ST: 92%    VSS: 63%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

OŠ: 32%    SŠ: 30%    ST: 28%    VSS: 33%

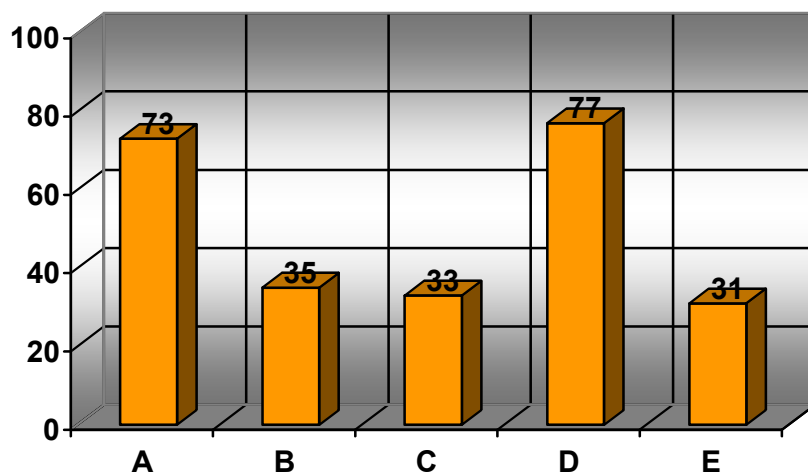
PN: poznate su neolekseme malo manje prihvatili osnovnoškolci nego ostale tri skupine koje su ujednačene.

NUAON: veliki dio nepoznatih uže asocijativnih objašnjenih neoleksema prihvaća skupina ispitanika s visokom stručnom spremom, a ostale ih tri skupine manje prihvaćaju.

NŠAON: nepoznate su šire asocijativne objašnjene neolekseme podjednako prihvatile sve četiri skupine ispitanika.

NUAN: nepoznate su uže asocijativne neolekseme izrazito prihvatili srednjoškolci i studenti, a u ostalim je dvjema skupinama ispitanika prihvaćenost malo manja.

NŠAN: sve su četiri skupine ispitanika podjednako prihvatile nepoznate šire asocijativne neolekseme.



A = PN (poznati neolekseme): 73%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neolekseme): 35%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neolekseme): 33%

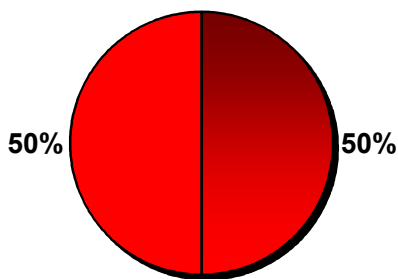
D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neolekseme): 77%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neolekseme): 31%

Nepoznati su uže asocijativni neolekseme prosječno vrlo dobro prihvaćeni, baš kao i poznati neolekseme. Ostale tri skupine imaju podjednaku prihvaćenost koja je upola manja.



Prihvaćenost prefiksalne tvorbe:

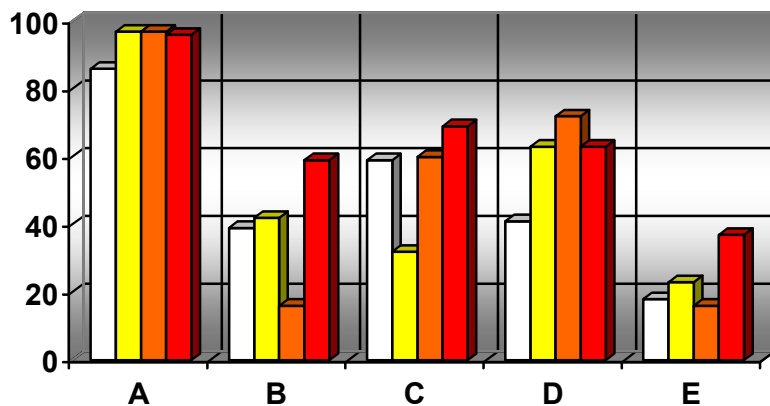


prihvaćanje: 50%

neprihvaćanje: 50%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili svaki drugi neoleksem tvoren prefiksalmom tvorbom.

4.3.2. Sufiksalna tvorba



□ OSNOVNA ŠKOLA    ■ SREDNJA ŠKOLA    ■ STUDIJ    ■ VSS

A = PN (poznati neoleksemi):

OŠ: 86%    SŠ: 97%    ST: 97%    VSS: 96%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 39%    SŠ: 42%    ST: 16%    VSS: 59%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 59%    SŠ: 32%    ST: 60%    VSS: 69%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

OŠ: 41%    SŠ: 63%    ST: 72%    VSS: 63%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

OŠ: 18%    SŠ: 23%    ST: 16%    VSS: 37%

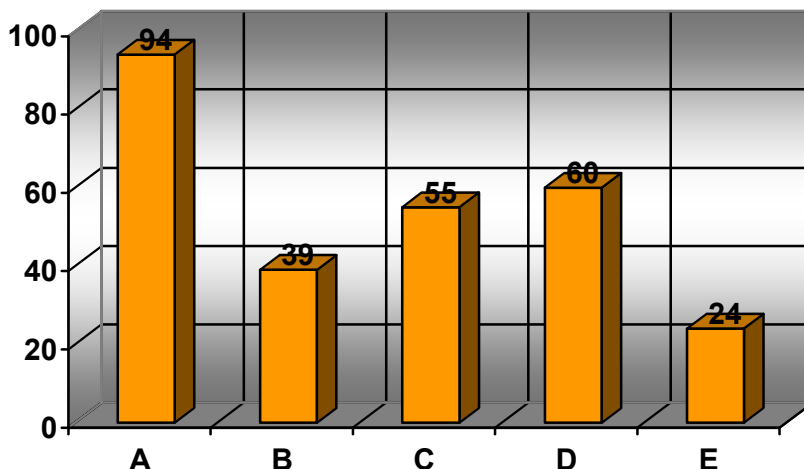
PN: poznate su neolekseme malo manje prihvatili osnovnoškolci nego ostale tri skupine ispitanika koje su ujednačene u visokom postotku prihvaćanja.

NUAON: nepoznate je uže asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatila skupina ispitanika s visokom stručnom spremom, malo su ih manje prihvatili osnovnoškolci i srednjoškolci, a najmanje studenti.

NŠAON: nepoznate je šire asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatila skupina ispitanika s visokom stručnom spremom. Osnovnoškolci i studenti prihvatili su ih malo manje, a srednjoškolci najmanje.

NUAN: nepoznate su uže asocijativne neolekseme najviše prihvatili studenti, malo manje srednjoškolci i ispitanici s visokom stručnom spremom, a najmanje osnovnoškolci.

NŠAN: nepoznate su šire asocijativne neolekseme najviše prihvatili ispitanici s visokom stručnom spremom, a manje ostale tri skupine ispitanika.



A = PN (poznati neoleksemi): 94%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi): 39%

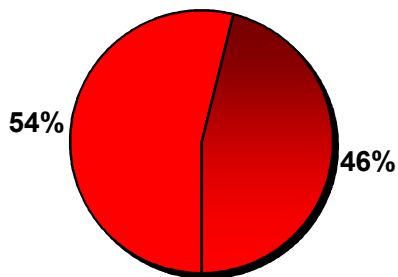
C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi): 55%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi): 60%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi): 24%

Poznati su neoleksemi prosječno izvrsno prihvaćeni, a slijede sa sve manjim postotkom nepoznati uže asocijativni neoleksemi, nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi, nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi i nepoznati šire asocijativni neoleksemi.

Prihvaćenost sufiksne tvorbe:

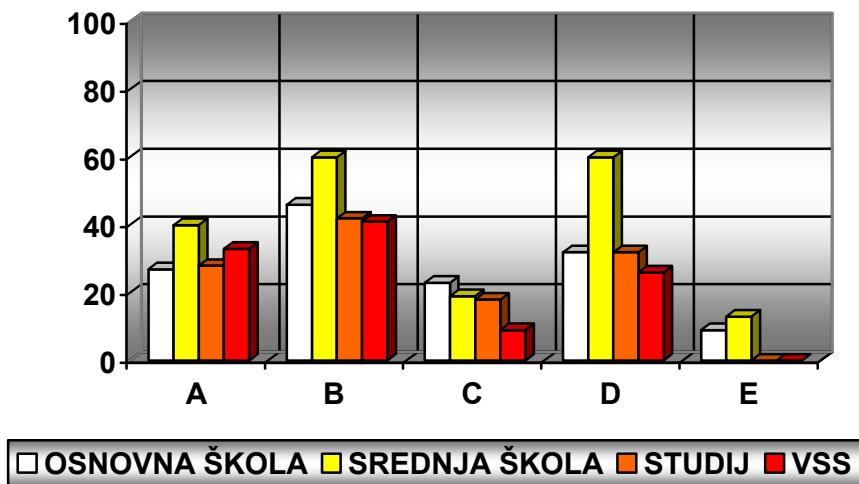


prihvaćanje: 54%

neprihvaćanje: 46%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili 54% neoleksema tvorenih sufiksalsnom tvorbom.

#### 4.3.3. Prefiksno-sufiksna tvorba



A = PN (poznati neoleksemi):

OŠ: 27%    SŠ: 40%    ST: 28%    VSS: 33%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 46%    SŠ: 60%    ST: 42%    VSS: 41%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 23%    SŠ: 19%    ST: 18%    VSS: 9%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

OŠ: 32%    SŠ: 60%    ST: 32%    VSS: 26%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

OŠ: 9%    SŠ: 13%    ST: 0%    VSS: 0%

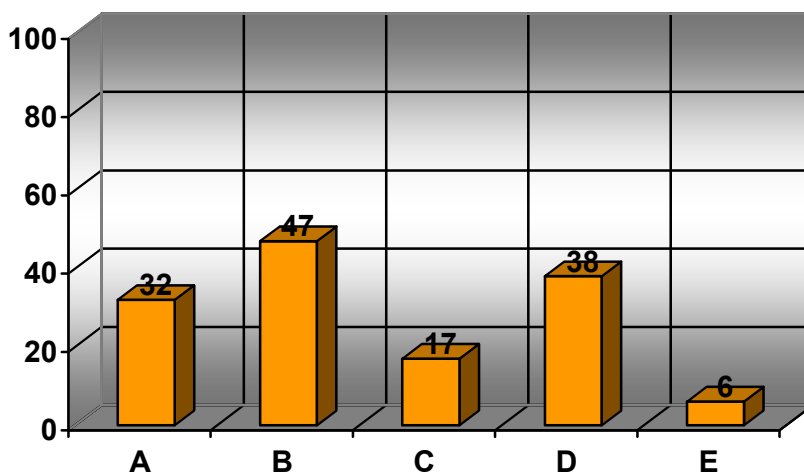
PN: poznate su neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci, nešto manje ispitanici s visokom stručnom spremom, a još malo manje ostale dvije skupine.

NUAON: nepoznate su uže asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci, a malo manje ostale tri skupine.

NŠAON: nepoznate su šire asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili osnovnoškolci, malo manje srednjoškolci i studenti, a najmanje ispitanici s visokom stručnom spremom.

NUAN: nepoznate su uže asocijativne neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci, manje osnovnoškolci i studenti, a još malo manje ispitanici s visokom stručnom spremom.

NŠAN: nepoznate su šire asocijativne neolekseme najviše prihvatili ispitanici s visokom stručnom spremom, a manje ispitanici u ostale tri skupine.



A = PN (poznati neoleksemi): 32%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi): 47%

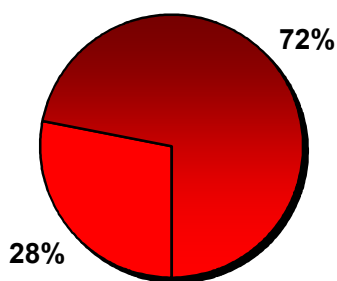
C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi): 17%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi): 38%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi): 6%

Najprihvaćeniji su nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi, a slijede sa sve manjim postotkom prihvaćenosti nepoznati uže asocijativni neoleksemi, poznati neoleksemi, nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi i nepoznati šire asocijativni neoleksemi.

Prihvaćenost prefiksarno-sufiksarne tvorbe:

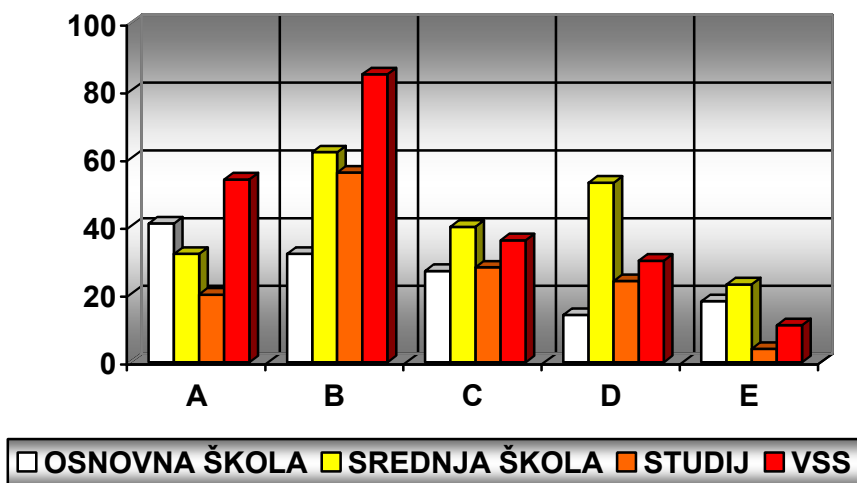


prihvaćanje: 28%

neprihvaćanje: 72%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili 28% neoleksema tvorenih prefiksarno-sufiksarnom tvorbom.

## 4.3.4. Složeno-sufiksalna tvorba



A = PN (poznati neoleksemi):

OŠ: 41%    SŠ: 32%    ST: 20%    VSS: 54%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 32%    SŠ: 62%    ST: 56%    VSS: 85%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 27%    SŠ: 40%    ST: 28%    VSS: 36%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

OŠ: 14%    SŠ: 53%    ST: 24%    VSS: 30%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

OŠ: 18%    SŠ: 23%    ST: 4%    VSS: 11%

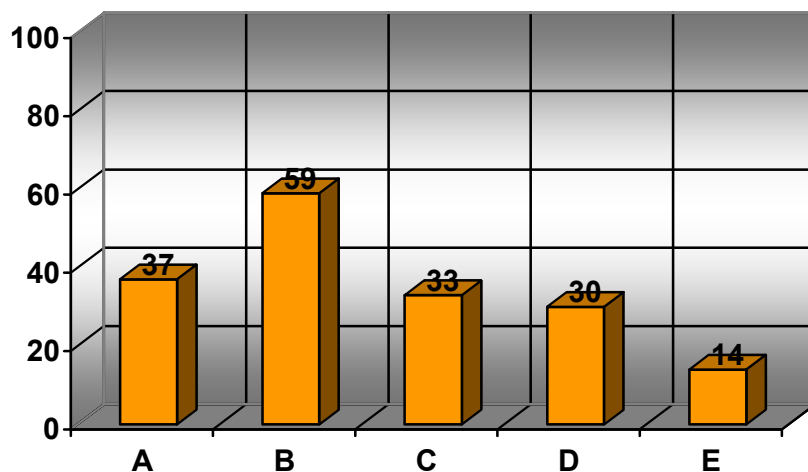
PN: poznate su neolekseme najviše prihvatili ispitanici s visokom stručnom spremom, a padajućim nizom osnovnoškolci, srednjoškolci pa studenti.

NUAON: nepoznate su uže asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili ispitanici s visokom stručnom spremom, malo manje srednjoškolci i studenti, a najmanje osnovnoškolci.

NŠAON: nepoznate su šire asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci i ispitanici s visokom stručnom spremom, a malo manje studenti i osnovnoškolci.

NUAN: nepoznate su uže asocijativne neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci, upola manje ispitanici s visokom stručnom spremom i studenti, a najmanje osnovnoškolci.

NŠAN: nepoznate su šire asocijativne neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci i osnovnoškolci, upola manje ispitanici s visokom stručnom spremom, a najmanje studenti.



A = PN (poznati neolekseme): 37%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neolekseme): 59%

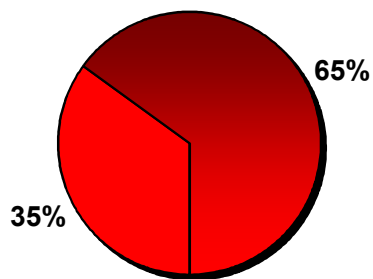
C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neolekseme): 33%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neolekseme): 30%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neolekseme): 14%

Najprihvaćeniji su nepoznati uže asocijativni objašnjeni neolekseme, a slijede sa sve manjim postotkom prihvaćenosti nepoznati poznati neolekseme, nepoznati šire asocijativni objašnjeni neolekseme, nepoznati uže asocijativni neolekseme i nepoznati šire asocijativni neolekseme.

Prihvaćenost složeno-sufiksalne tvorbe:

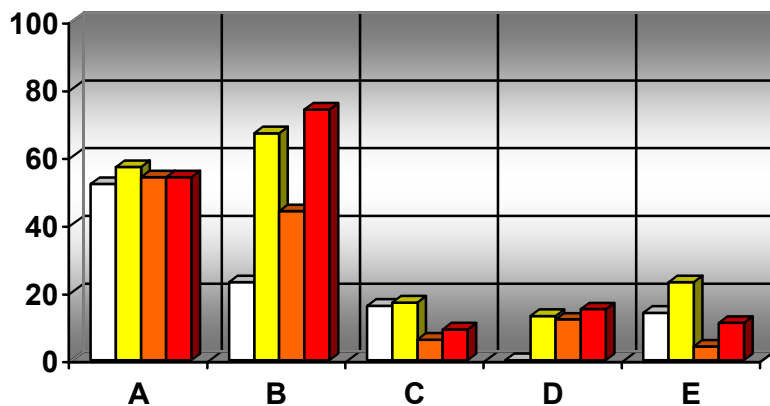


prihvaćanje: 35%

neprihvaćanje: 65%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili 35% neoleksema tvorenih prefiksalam-sufiksalam tvorboom.

4.3.5. Slaganje (složenice)



□ OSNOVNA ŠKOLA    ■ SREDNJA ŠKOLA    ■ STUDIJ    ■ VSS

A = PN (poznati neoleksemi):

OŠ: 52%    SŠ: 57%    ST: 54%    VSS: 54%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 23%    SŠ: 67%    ST: 44%    VSS: 74%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 16%    SŠ: 17%    ST: 6%    VSS: 9%



D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

OŠ: 0%      SŠ: 13%      ST: 12%      VSS: 15%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

OŠ: 14%      SŠ: 23%      ST: 4%      VSS: 11%

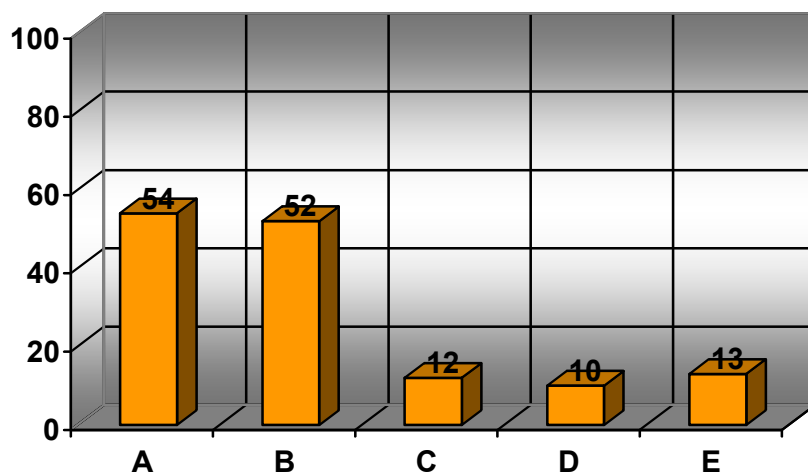
PN: poznate su neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci, no i ostale tri skupine ispitanika imaju vrlo sličan rezultat.

NUAON: nepoznate su uže asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili ispitanici s visokom stručnom spremom, malo manje srednjoškolci, zatim studenti, a najmanje osnovnoškolci.

NŠAON: nepoznate su šire asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili osnovnoškolci i srednjoškolci, a upola manje ispitanici s visokom stručnom spremom i studenti.

NUAN: nepoznate su uže asocijativne neolekseme podjednako prihvatili ispitanici s visokom stručnom spremom, srednjoškolci i studenti, a osnovnoškolci ih uopće nisu prihvatili.

NŠAN: nepoznate su šire asocijativne neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci, dvostruko manje osnovnoškolci i ispitanici s visokom stručnom spremom, a najmanje studenti.



A = PN (poznati neoleksemi): 54%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjene neoleksemi): 52%

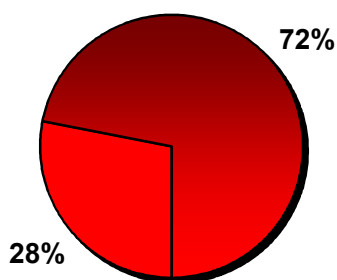
C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi): 12%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi): 10%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi): 13%

Gotovo su jednako prihvaćeni poznati neoleksemi i nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi, a četiri do pet puta manje nepoznati šire asocijativni neoleksemi, nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi i nepoznati uže asocijativni neoleksemi.

Prihvaćenost tvorbe slaganjem (složenice):

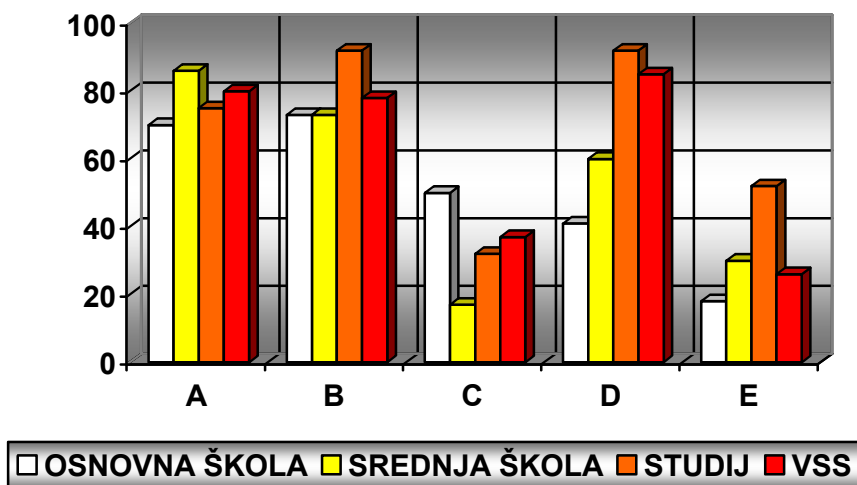


prihvatanje: 28%

neprihvatanje: 72%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili 28% neoleksema tvorenih slaganjem, odnosno složenica.

## 4.3.6. Slaganje (polusloženice)



A = PN (poznati neoleksemi):

OŠ: 70%    SŠ: 86%    ST: 75%    VSS: 80%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 73%    SŠ: 73%    ST: 92%    VSS: 78%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

OŠ: 50%    SŠ: 17%    ST: 32%    VSS: 37%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

OŠ: 41%    SŠ: 60%    ST: 92%    VSS: 85%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

OŠ: 18%    SŠ: 30%    ST: 52%    VSS: 26%

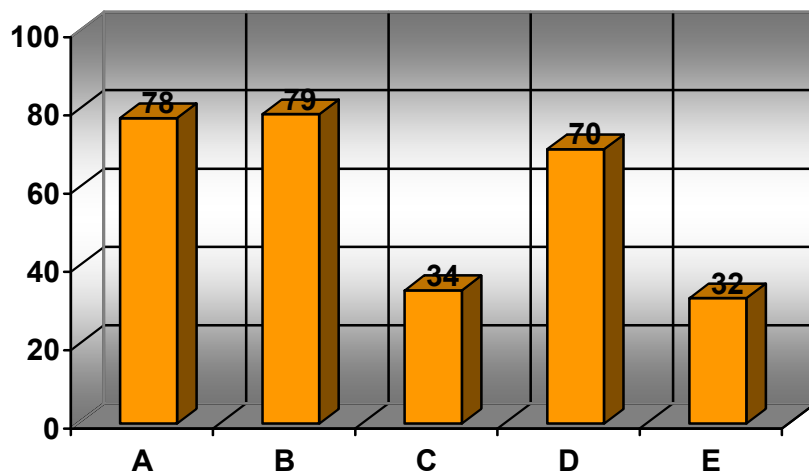
PN: poznate su neolekseme najviše prihvatili srednjoškolci, a malo manje ispitanici s visokom stručnom spremom, studenti i osnovnoškolci.

NUAON: nepoznate su uže asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili studenti, a malo manje ispitanici s visokom stručnom spremom, osnovnoškolci i srednjoškolci.

NŠAON: nepoznate su šire asocijativne objašnjene neolekseme najviše prihvatili osnovnoškolci, malo manje ispitanici s visokom stručnom spremom i studenti, a najmanje srednjoškolci.

NUAN: nepoznate su uže asocijativne neolekseme najviše prihvatili studenti, malo manje ispitanici s visokom stručnom spremom, zatim srednjoškolci, a upola manje od studenata osnovnoškolci.

NŠAN: nepoznate su šire asocijativne neolekseme najviše prihvatili studenti, malo manje srednjoškolci i ispitanici s visokom stručnom spremom, a najmanje osnovnoškolci.



A = PN (poznati neoleksemi): 78%

B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi): 79%

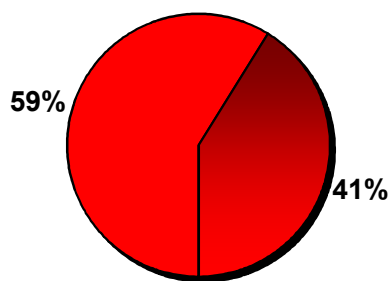
C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi): 34%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi): 70%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi): 32%

Gotovo su jednako prihvaćeni nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi i poznati neoleksemi, malo manje nepoznati uže asocijativni neoleksemi, a najmanje nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi i nepoznati šire asocijativni neoleksemi.

Prihvaćenost tvorbe slaganjem (polusloženice):



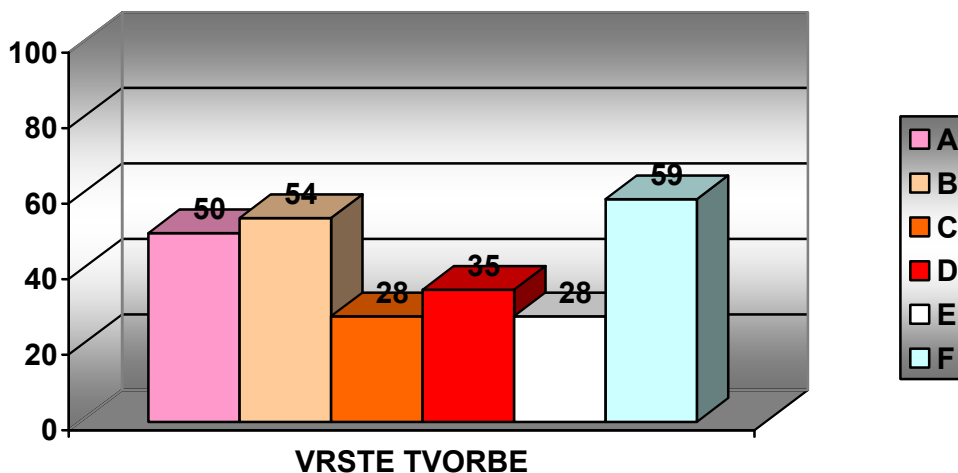
prihvaćanje: 59%

neprihvaćanje: 41%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili 59% neoleksema polusloženica, za razliku od 28% prihvaćenih složenica.

#### 4.3.7. Opća prihvaćenost vrsta tvorbe neoleksema

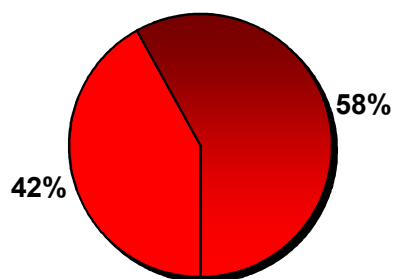
Usporedimo rezultate prihvaćanja pojedinačne vrste tvorbe:



|                                      |         |         |
|--------------------------------------|---------|---------|
| A = prefiksalska tvorba:             | DA: 50% | NE: 50% |
| B = sufiksalska tvorba:              | DA: 54% | NE: 46% |
| C = prefiksalsko-sufiksalska tvorba: | DA: 28% | NE: 72% |
| D = složeno-sufiksalska tvorba:      | DA: 35% | NE: 65% |
| E = slaganje (složenice):            | DA: 28% | NE: 72% |
| F = slaganje (polusloženice):        | DA: 59% | NE: 41% |

Iz prikazanoga rezultata slijedi da su najprihvaćenije polusloženice. S malo manjim postotkom prihvaćanja slijede sufiksalska tvorba i prefiksalska tvorba. Drugu skupinu s nižim postotkom prihvaćanja čine složeno-sufiksalska tvorba, prefiksalsko-sufiksalska tvorba i slaganje, tj. složenice.

Imamo dovoljno podataka pa možemo izračunati srednju vrijednost postotka prihvaćanja neoleksema domaćega podrijetla.

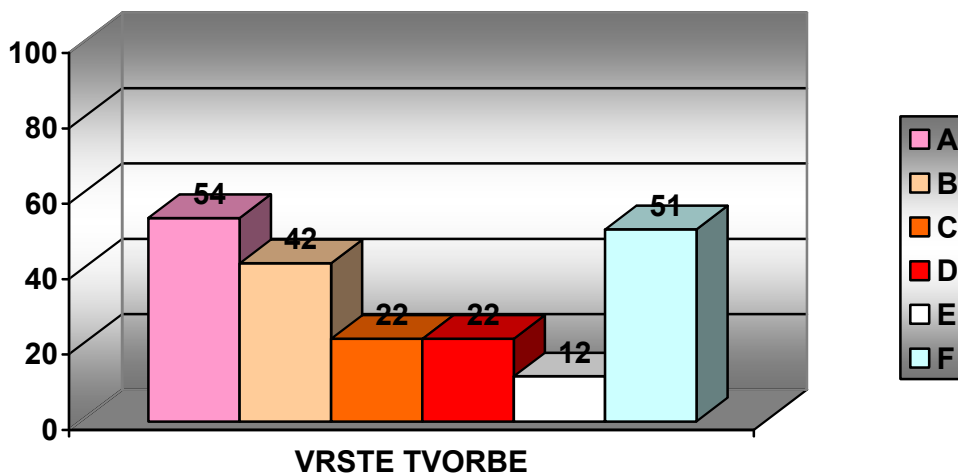


prihvatanje: 42%

neprihvatanje: 58%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili 42% neoleksema domaćega podrijetla.

## 4.3.8. Prihvaćenost vrsta tvorbe pri nepoznatome značenju neoleksema



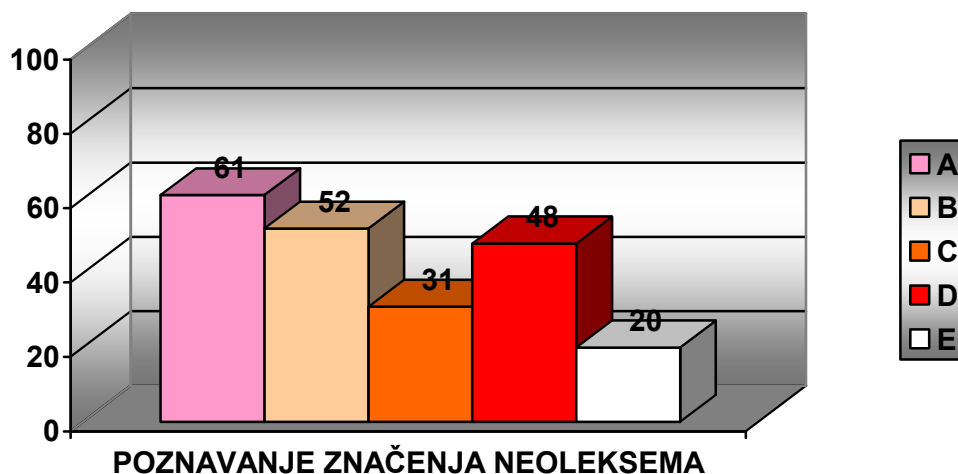
|                                      |         |         |
|--------------------------------------|---------|---------|
| A = prefiksalska tvorba:             | DA: 54% | NE: 46% |
| B = sufiksalska tvorba:              | DA: 42% | NE: 58% |
| C = prefiksalsko-sufiksalska tvorba: | DA: 22% | NE: 78% |
| D = složeno-sufiksalska tvorba:      | DA: 22% | NE: 78% |
| E = slaganje (složenice):            | DA: 12% | NE: 88% |
| F = slaganje (polusloženice):        | DA: 51% | NE: 49% |

Najprihvaćenija je prefiksalska tvorba, a slijedi je slaganje (polusloženice). Desetak posto manje je prihvaćena sufiksalska tvorba. Isti manji postotak imaju prefiksalsko-sufiksalska tvorba i složeno-sufiksalska tvorba, a najmanje je prihvaćena tvorba slaganjem (složenice).



#### 4.3.9. Prihvaćenost neoleksema prema poznavanju značenja

Neoleksemi su svrstani i prema poznatome i nepoznatome značenju, pa možemo uočiti odnose između skupina:



A = PN (poznati neoleksemi): 61%

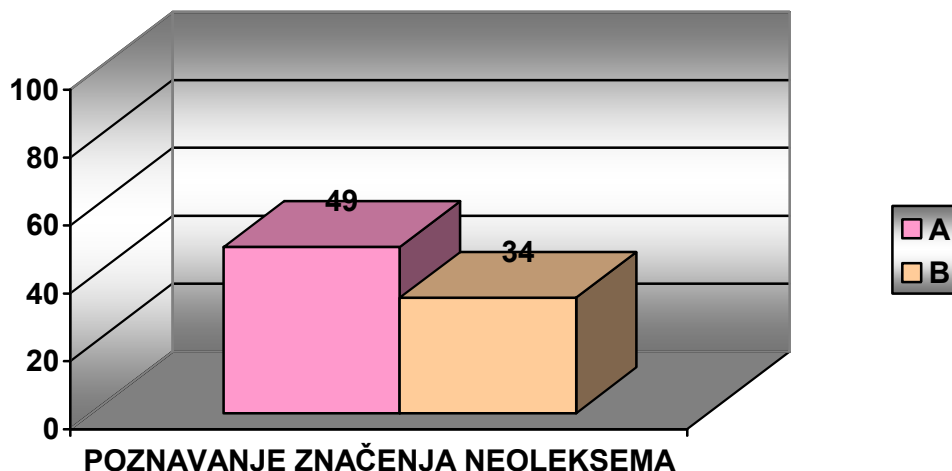
B = NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi): 52%

C = NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi): 31%

D = NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi): 48%

E = NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi): 20%

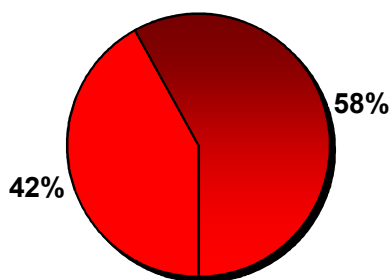
S obzirom na dobiveni rezultat možemo utvrditi da su najprihvaćeniji poznati neoleksemi. Zatim slijede nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi i nepoznati uže asocijativni neoleksemi. Dvostruko manji postotak od maksimalnoga rezultata imaju nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi, a trostruko manji postotak nepoznati šire asocijativni neoleksemi. Dobivene rezultate možemo podijeliti na način na koji su kategorije podijeljene u anketnim pitanjima, tj. na neolekseme kojima ispitanici znaju značenje ili su ga doznali u anketi (3. zadatak) i na neolekseme kojima ispitanici ne znaju značenje (4. zadatak).



A = poznato značenje: prihvaćanje: 49% neprihvatanje: 51%

B = nepoznato značenje: prihvaćanje: 34% neprihvatanje: 66%

Prosjeak je prihvaćanja neoleksema domaćega podrijetla s poznatim značenjem 49%, a prosjeak je prihvaćanja neoleksema domaćega podrijetla s nepoznatim značenjem 34%. Pogledajmo prosjeak:



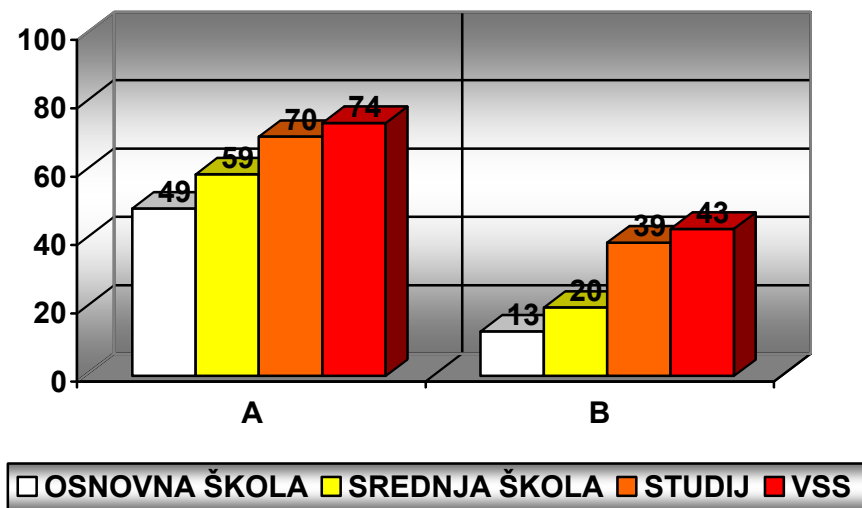
prihvaćanje: 42%

neprihvaćanje: 58%

Ispitanici su u odnosu na znaćenje u prosjeaku prihvatili 42% neoleksema domaćega podrijetla.

#### 4.4. Prihvaćanje neoleksema stranoga podrijetla na temelju primjera

Peti je zadak imao cilj utvrditi koliko ispitanici prihvaćaju neolekseme stranoga podrijetla.



A = PNSP (poznati neoleksemi stranoga podrijetla):

OŠ: 49%    SŠ: 59%    ST: 70%    VSS: 74%

B = NNSP (nepoznati neoleksemi stranoga podrijetla):

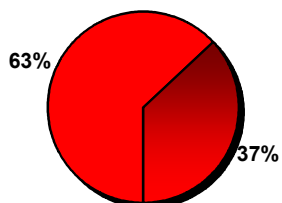
OŠ: 13%    SŠ: 20%    ST: 39%    VSS: 43%

Poznate neolekseme stranoga podrijetla najviše prihvaćaju ispitanici s visokom stručnom spremom. Zatim u padajućemu nizu slijede studenti, srednjoškolci i osnovnoškolci.

Nepoznate neolekseme stranoga podrijetla također najviše prihvaćaju ispitanici s visokom stručnom spremom. Slijede studenti, srednjoškolci i osnovnoškolci.

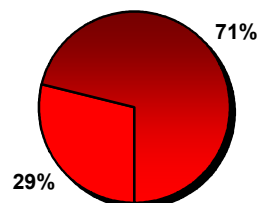
Pogledajmo koji je prosjek prihvaćanja u obje skupine:

poznati neoleksemi  
stranoga podrijetla:



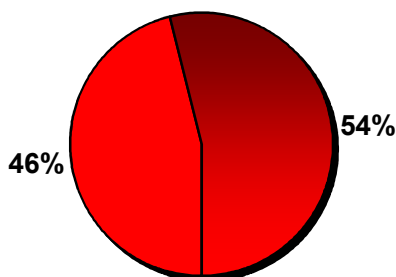
prihvaćanje: 63%  
neprihvaćanje: 37%

nepoznati neoleksemi  
stranoga podrijetla:



prihvaćanje: 29%  
neprihvaćanje: 71%

Poznati su neoleksemi stranoga podrijetla prihvaćeni 63%, a nepoznati neoleksemi stranoga podrijetla 29%. Sada možemo izračunati prosjek prihvaćanja neoleksema stranoga podrijetla:

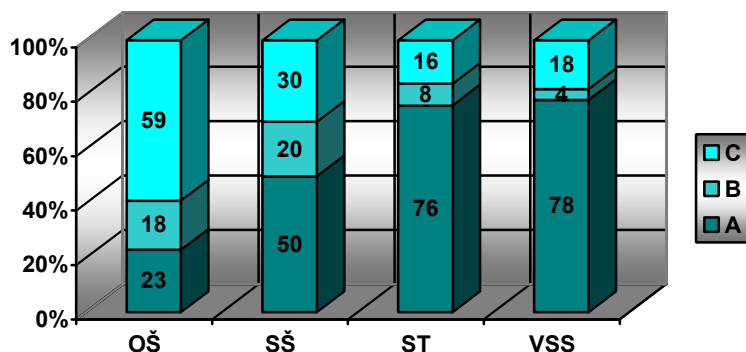


prihvaćanje: 46%      neprihvaćanje: 54%

Ispitanici su u prosjeku prihvatili 46% neoleksema stranoga podrijetla.

#### 4.5. Stavovi glede preferiranja uvriježenih leksema s obzirom na podrijetlo

Šesti je zadatak odgovorio na pitanje hoće li ispitanici dati prednost postojećemu leksemu domaćega ili stranoga podrijetla te imaju li uopće stav o tome problemu.



C = izostanak stava

B = uvriježeni leksemi stranoga podrijetla

A = uvriježeni leksemi domaćega podrijetla

OŠ = osnovnoškolci

SŠ = srednjoškolci

ST = studenti

VSS = ispitanici s visokom stručnom spremom

OŠ:            A: 23%                      B: 18%                      C: 59%

SŠ:            A: 50%                      B: 20%                      C: 30%

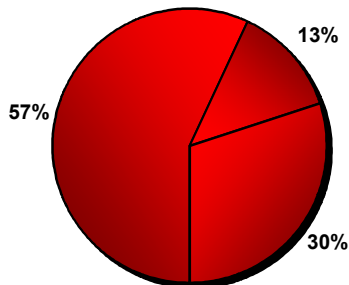
ST:            A: 76%                      B: 8%                        C: 16%

VSS:           A: 78%                      B: 4%                        C: 18%

Većina osnovnoškolaca nema stav o tome problemu, a leksemi domaćega podrijetla imaju blagu prednost nad leksemima stranoga podrijetla. Polovica srednjoškolaca prednost daje leksemima domaćega podrijetla. Većina druge polovice ispitanika nema stav, a manjina daje prednost leksemima stranoga podrijetla. Velika većina studenata prednost daje leksemima domaćega podrijetla. Od preostalih ispitanika većina ih nema stav, a

manjina daje prednost leksemima stranoga podrijetla. Velika većina ispitanika s visokom stručnom spremom prednost također daje leksemima domaćega podrijetla. Od preostalih ispitanika većina ih nema stav, a manjina daje prednost leksemima stranoga podrijetla.

Pogledajmo prosječne vrijednosti:



A: 57%

B: 13%

C: 30%

A = uvriježeni leksem domaćega podrijetla

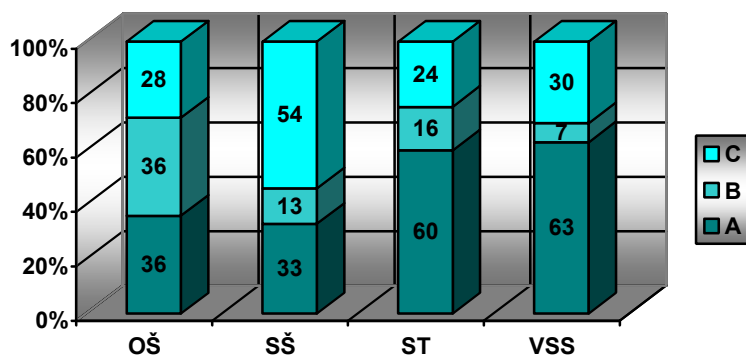
B = uvriježeni leksem stranoga podrijetla

C = izostanak stava

Za uvriježeni se leksem domaćega podrijetla odlučila natpolovična većina ispitanika. Trećina ih nema stav, a manji dio ispitanika prednost daje uvriježenim leksemima stranoga podrijetla.

#### 4.6. Stavovi glede preferiranja neoleksema s obzirom na podrijetlo

Sedmi se zadatak nadovezuje na prethodni zadatak tako što umjesto uvriježenoga leksema domaćega ili stranoga podrijetla treba izabrati neoleksem domaćega ili stranoga podrijetla. Ovo je rezultat:



C = izostanak stava

B = neoleksema stranoga podrijetla

A = neoleksema domaćega podrijetla

OŠ = osnovnoškolci

SŠ = srednjoškolci

ST = studenti

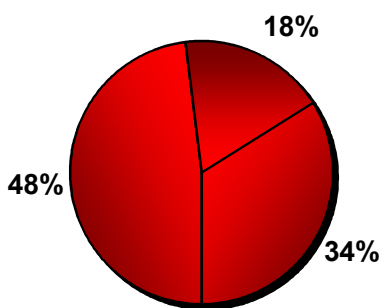
VSS = ispitanici s visokom stručnom spremom

|      |        |        |        |
|------|--------|--------|--------|
| OŠ:  | A: 36% | B: 36% | C: 28% |
| SŠ:  | A: 33% | B: 13% | C: 54% |
| ST:  | A: 60% | B: 16% | C: 24% |
| VSS: | A: 63% | B: 7%  | C: 30% |

Veliki dio osnovnoškolaca ima ravnomjerno podijeljen stav prema prihvaćanju neoleksema domaćega i stranoga podrijetla. Manji dio ispitanika nema stav o tome problemu. Polovica srednjoškolaca nema stav o tome problemu. Trećina prednost daje neoleksemima domaćega podrijetla, a manji dio ispitanika prednost daje neoleksemima

stranoga podrijetla. Gotovo trećina studenata prednost daje neoleksemima domaćega podrijetla. Manji dio ispitanika nema stav, a najmanji dio ispitanika prednost daje neoleksemima stranoga podrijetla. Također, gotovo trećina ispitanika s visokom stručnom spremom prednost daje neoleksemima domaćega podrijetla. Manji dio ispitanika nema stav, a najmanji dio ispitanika prednost daje neoleksemima stranoga podrijetla.

Pogledajmo prosječne vrijednosti:



A: 48%

B: 18%

C: 34%

A = postojeći leksemi domaćega podrijetla

B = postojeći leksemi stranoga podrijetla

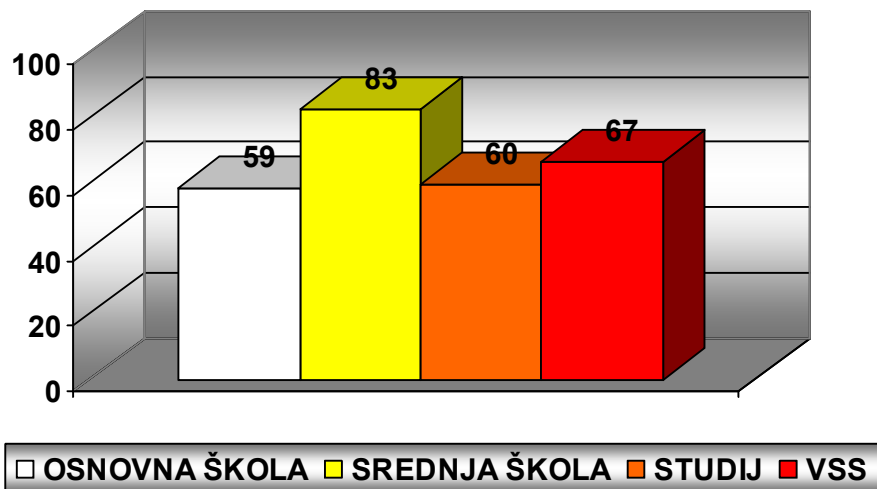
C = izostanak stava

Za neolekseme se domaćega podrijetla odlučila gotovo polovica ispitanika. Trećina ih nema stav, a manji dio ispitanika prednost daje neoleksemima stranoga podrijetla.



#### 4.7. Stavovi glede razumljivosti neoleksema domaćega podrijetla

Osmim se zadatkom utvrđuje stav o tome treba li neoleksem domaćega podrijetla biti razumljiv sam po sebi kada ga se čuje prvi put.<sup>277</sup>

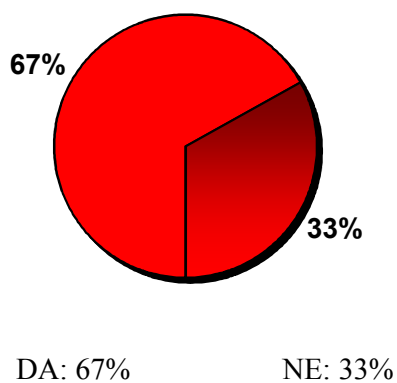


|      |         |         |
|------|---------|---------|
| OŠ:  | DA: 59% | NE: 41% |
| SŠ:  | DA: 83% | NE: 17% |
| ST:  | DA: 60% | NE: 40% |
| VSS: | DA: 67% | NE: 33% |

Samorazumljivost neoleksema domaćega podrijetla najviše očekuju srednjoškolci. Potom slijede ispitanici s visokom stručnom spremom, a podjednak niži postotak imaju studenti i osnovnoškolci.

<sup>277</sup> Usp. Saussure, 2000: 124.

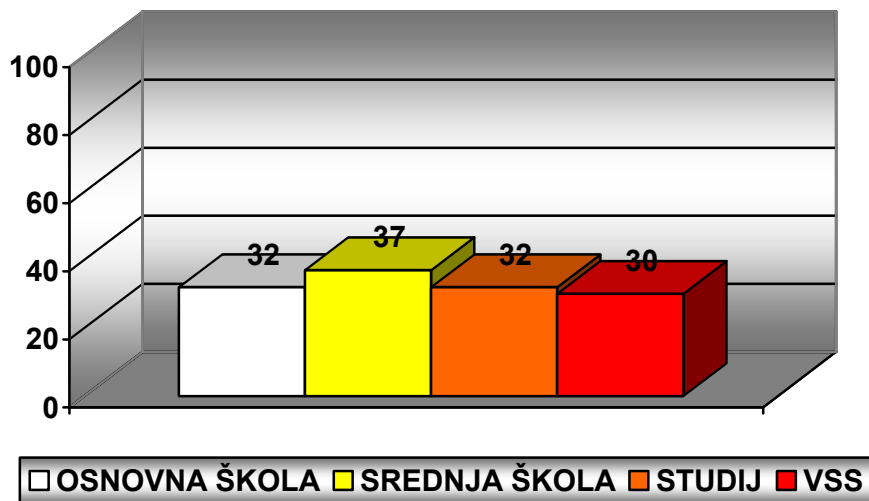
Pogledajmo prosječne vrijednosti:



Dvije trećine ispitanika smatraju da bi neoleksem domaćega podrijetla trebao biti samorazumljiv ili kontekstualno razumljiv, a preostala trećina misli da bi značenje ipak trebalo doznati.

#### 4.8. Stavovi glede razumljivosti neoleksema stranoga podrijetla

Deveti se zadatak nadovezuje na prethodni zadatak, no ovaj je put riječ o neoleksemima stranoga podrijetla.<sup>278</sup>

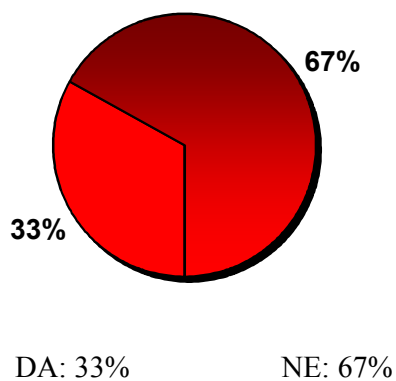


|      |         |         |
|------|---------|---------|
| OŠ:  | DA: 32% | NE: 68% |
| SŠ:  | DA: 37% | NE: 63% |
| ST:  | DA: 32% | NE: 68% |
| VSS: | DA: 30% | NE: 70% |

Samorazumljivost neoleksema stranoga podrijetla najviše očekuju srednjoškolci. S malo nižim postotkom slijede osnovnoškolci, studenti i ispitanici s visokom stručnom spremom.

<sup>278</sup> Usp. Saussure, 2000: 124.

Pogledajmo prosječne vrijednosti:



Trećina ispitanika smatra da bi neoleksem stranoga podrijetla trebao biti samorazumljiv ili kontekstualno razumljiv, a dvije trećine misli da bi značenje ipak trebalo doznati.

## **4.9. Zaključak o rezultatima ankete**

Ciljeve smo ankete već naveli. Pogledajmo zaključke koji proizlaze iz analize ankete.

### **4.9.1. Utvrđivanje vremenske odrednice neoleksema**

Prvi je zadatak bio procijeniti okvirni rok u kojemu se neki leksem još uvijek smatra neoleksemom i to na temelju izravnoga pitanja. Uočljivo je odstupanje rezultata osnovnoškolaca od rezultata ostalih skupina. Oni su se podjednako odlučili za tri vrijednosti: nekoliko dana, mjesec dana i godinu dana. Kod ostalih skupina prevladava vrijednost godinu dana. Vjerojatno je riječ o jezičnome iskustvu koje se produbljuje s godinama. Rok od nekoliko dana pa do mjesec dana potrebn je minimum da se govornici uopće susretnu s neoleksemom. Većina ispitanika (38%) misli da je neoleksem leksem starosti do godinu dana. Taj je stav već razumniji, no nije apsolutan jer je drugi rok do kojega je leksem neoleksem pet godina. To je pet puta dulje nego prevladavajuće mišljenje. Isti je postotak dobila i suprotna vrijednost – tri mjeseca. Time je potvrđeno kolebanje glede definiranja vremenske odrednice do koje leksem ostaje neoleksem. Treba imati u vidu da je vremenska odrednica samo jedan element koji čini neoleksem, pa iz toga također može proizaći kolebanje glede određivanja vremenske granice.

Drugi je zadatak bio odrediti što je neoleksem na temelju primjera. S obzirom na to da je teško datirati točnu godinu nastanka svakoga leksema, primjeri su razvrstani u tri skupine po deset godina. Ukupno je obuhvaćeno zadnjih trideset godina. Načelno su postignuti očekivani rezultati. Najviše se neoleksemima doživljavaju leksemi koji su nastali u zadnjih desetak godina, gotovo svaki drugi. Donekle su iznenađujući rezultati koji se odnose na dvadeseto stoljeće. Iz devedesetih je godina danas 17% neoleksema, a iz osamdesetih je godina 13% neoleksema. Bilo je očekivano da će vrijednost koja se odnosi na devedesete godine biti prosječna vrijednost ostale dvije skupine, dakle oko 30%. Prema tome možemo zaključiti da mnoštvo leksema ne prestaje biti neoleksemima postupno, nego ih većina promijeni svoj status bržim tempom.

Ako promotrimo rezultate skupine ispitanika po desetljećima, vidjet ćemo da postoji gotovo zrcalna slika. Prvo je desetljeće 21. stoljeća obilježeno porastom količine neoleksema od najmlađe pa do najstarije skupine. Mogli bismo reći da mlađi ispitanici brže prihvaćaju neolekseme, pa zbog toga leksemi brže izlaze iz statusa neoleksema. Najstarija je skupina često i najtradicionalnija, pa iz toga stava proizlazi otpor prema brzome prihvaćanju neoleksema. U taj se stupnjeviti slijed uklapaju i srednjoškolci i studenti. Devedesete godine daju vršnu vrijednost kod najmlađe i najstarije populacije. Osnovnoškolci za neke lekseme iz devedesetih godina vjerojatno misle da su nastali nedavno, a najstariji ispitanici još uvijek neke lekseme doživljavaju neoleksemima zbog konteksta vremena, tj. stvaranja mnoštva neoleksema u relativno kratkome vremenu. Središnje dvije skupine imaju nešto nižu vrijednost, a vjerojatno i najobjektivniji stav jer imaju više iskustva od osnovnoškolaca, a manje su opterećeni dojmom nego najstariji ispitanici. Osamdesete su godine dvadesetoga stoljeća opreka 21. stoljeću. Prosječna količina neoleksema je upola manja, a broj neoleksema načelno pada s jezičnim iskustvom. Srednjoškolci misle da ima jedan posto više neoleksema iz osamdesetih godina nego osnovnoškolci, no to je zanemariva razlika. Bitan je trend opadanja prema skupini studenata i ispitanika s visokom stručnom spremom. Na kraju možemo zaključiti da se istraživanje na temelju teorije i na temelju primjera uglavnom poklapa, tri su vršne vrijednosti (godina dana, pet godina i tri mjeseca) dio prvoga desetljeća 21. stoljeća.

#### **4.9.2. Prihvaćanje neoleksema na temelju primjera**

Treći su i četvrti zadatak bili odrediti prihvatljivost neoleksema domaćega podrijetla s obzirom na vrstu tvorbe, (ne)poznavanje značenja i asocijativnost neoleksema. Krajnji je zaključak da se prihvaća 42% neoleksema domaćega podrijetla. Taj je rezultat donekle viši od očekivanoga, odnosno možemo reći da su neoleksemi domaćega podrijetla relativno dobro prihvaćeni. Kada smo taj rezultat podijelili prema poznavanju značenja neoleksema, prihvaćenost je neoleksema s poznatim značenjem bila 49%, a prihvaćenost neoleksema s nepoznatim značenjem 34%. Taj se omjer čini posve realan jer je puno teže prihvatiti neoleksem kojemu poznajemo samo izraz. Nadalje, najprihvaćeniji su PN (neoleksemi kojima je već otprije poznato značenje). Zatim slijede NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi) i NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi).

Manji postotak imaju NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksema) i NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksema).

Kao što je bilo moguće pretpostaviti, kada se dozna značenje neoleksema – lakše ga je prihvatiti. Nepoznatih je uže asocijativnih neoleksema (NUAN) prihvaćeno 48%, a nepoznatih šire asocijativnih objašnjenih neoleksema (NŠAON) 31%, dakle u tome su slučaju prihvaćeniji oni neoleksema kojima se ne zna značenje. Na temelju toga možemo zaključiti da asocijativnost ima bitnu ulogu u prihvaćanju neoleksema. Što je asocijativnost uža, odnosno što se preciznije može naslutiti značenje ako se i ne poznaje, to je neoleksem lakše prihvatiti. To je bila tema osmoga zadatka. 67% ispitanika drži da neoleksem treba biti samorazumljiv, odnosno vrlo usko asocijativan.

Što se tiče vrste tvorbe, najprihvaćenije su polysloženice (proizašle iz tvorbe slaganjem). Poslije njih je prihvaćena sufiksalna tvorba. To je bilo i očekivano jer je sufiksalna tvorba najplodnija vrsta tvorbe. Četiri je posto manje prihvaćena prefiksalna tvorba. Manje prihvaćene vrste tvorbe su: složeno-sufiksalna tvorba, prefiksavno-sufiksalna tvorba i slaganje (odnosno složenice). Što se tiče složenica, dvije tvorbene osnove mogu djelovati uže asocijativno, pa bi prema tomu takav način tvorbe trebao biti prihvaćen, no čini se da je problem u spoju semantike dviju osnova. Moguće je da je semantika toliko očita da pomalo djeluje banalno i smiješno. Kada se spominju 'smiješne nove riječi', upravo se redom navode neoleksema koji imaju dvije osnove. Ekstremnija su inačica 'smiješnih novih riječi' konstrukcije koje su toliko opisne da doista jesu banalne i smiješne, primjerice, 'međunožno guralo' ili 'okovratni dopupak'.

Peti je zadatak trebao utvrditi koliko ispitanici prihvaćaju neoleksema stranoga podrijetla. U prosjeku su ispitanici prihvatili 46% ponuđenih neoleksema stranoga podrijetla. S obzirom na očekivanje, to je značajno niži postotak prihvaćenosti. Neoleksema su stranoga podrijetla podijeljeni na one kojima bi ispitanici trebali znati značenje i na one kojima ispitanici ne bi trebali znati značenje. Ta se podjela očituje i u rezultatu. Poznati su neoleksema stranoga podrijetla prihvaćeni 63%, a nepoznati neoleksema stranoga podrijetla 29%, dakle poznatih je neoleksema prihvaćeno dvostruko više od nepoznatih.

Promotrimo li te dvije skupine neoleksema u odnosu na skupine ispitanika, na grafičkome ćemo prikazu vidjeti da se prihvaćanje stupnjevito penje od najmlađih

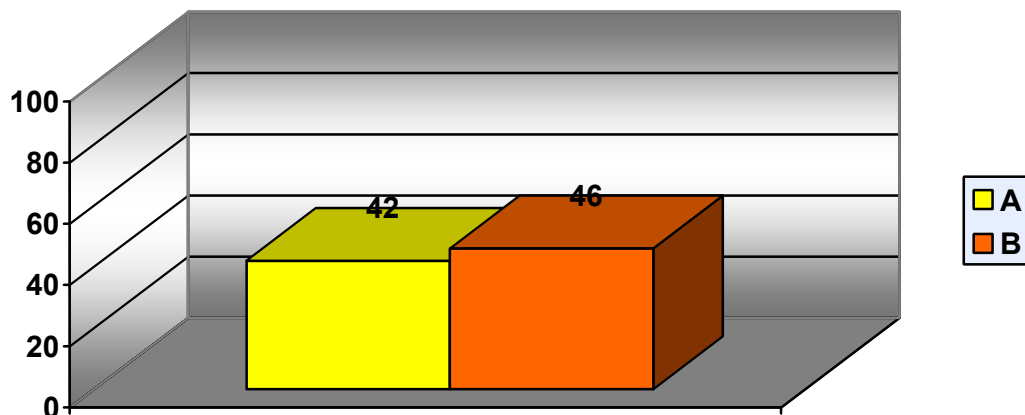
ispitanika prema najstarijim ispitanicima. Razlika je između ispitanika kod poznatih neoleksema stranoga podrijetla gotovo pravilna: 49%, 59%, 70% i 74%. Razlika je između ispitanika što se tiče nepoznatih neoleksema stranoga podrijetla znakovita. Ispitanici su grupirani. Prva su skupina osnovnoškolci (13%) i srednjoškolci (20%), a druga su skupina studenti (39%) i ispitanici s visokom stručnom spremom (43%). Razlika je u prihvaćanju dvostruka. Moglo bi se pretpostaviti da će stariji ispitanici uspjeti povezati izraz neoleksema stranoga podrijetla s drugim odgovarajućim leksemom, te tako naslutiti značenje. Samim time će i prihvaćenost biti veća. Moguće je i to da se stariji ispitanici svakodnevno susreću s leksemima stranoga podrijetla kojima ne znaju značenje, a svjesni su da su ti leksemi opće prihvaćeni, pa svoj stav prilagođuju društvenoj jezičnoj situaciji. Mlađi govornici nemaju dovoljno znanja da povežu neolekseme stranoga podrijetla kojima ne znaju značenje s odgovarajućim leksemima stranoga podrijetla, pa samim time neoleksemima ne može biti naslućeno značenje. Zbog toga je veća vjerojatnost da neće biti prihvaćeni. Engleski je jezik izdvojen iz toga konteksta jer je to problem odnosa utjecajne kulture i kultura koje su podložne jakome utjecaju. Mnogi (neo)leksemi iz engleskoga jezika (koje rabe mlađi govornici) uopće nemaju odgovarajući (neo)leksem u hrvatskome jeziku. Najčešće je riječ o nazivima vezanim uz računala. Ako ti nazivi i dobiju ekvivalent u neoleksemu domaćega podrijetla, prihvaćenost nije velika. Primjerice: *uznaka* (*code word*) 17%, *samonaputba* (*automatic programming*) 14%, *kritorazgloba* (*cryptanalysis*) 10%. Moguće je i tumačenje da ti neoleksemi hrvatskoga podrijetla nisu tvoreni tako da većini budu prihvatljivi, no drugih (eventualno boljih) neoleksema domaćega podrijetla nemamo.

Na kraju možemo uspostaviti odnos između prihvaćenosti neoleksema domaćega i stranoga podrijetla. Prihvaćeno je 42% ponuđenih neoleksema domaćega podrijetla i 46% neoleksema stranoga podrijetla (grafički prikaz 1). Iz te usporedbe proizlazi da je ispitanicima ipak lakše prihvatiti neoleksem stranoga podrijetla. Pogledajmo kakav je odnos između te dvije skupine u slučaju kada su ispitanici poznavali značenje neoleksema. Prihvaćeno je 49% neoleksema domaćega podrijetla i 63% neoleksema stranoga podrijetla (grafički prikaz 2). To praktički znači da će, ako ispitanik ima mogućnost biranja, malom većinom biti odabrani neoleksemi stranoga podrijetla. U slučaju da značenje neoleksema nije poznato, prihvaćeno je 34% neoleksema domaćega podrijetla i 29% neoleksema stranoga podrijetla (grafički prikaz 3). Tu razliku od pet posto u korist neoleksema



domaćega podrijetla vjerojatno čini već spomenuta nemogućnost naslućivanja značenja neoleksema stranoga podrijetla.

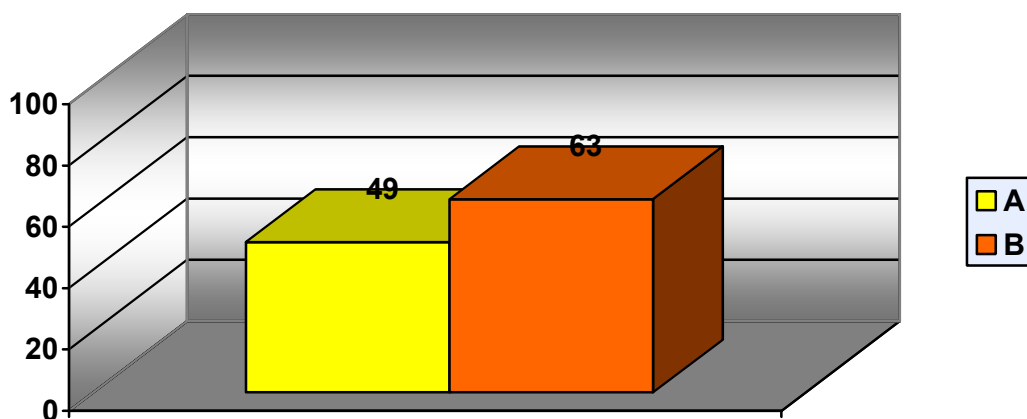
Grafički prikaz 1: opća prihvaćenost neoleksema prema podrijetlu



A = neoleksema domaćega podrijetla: 42%

B = neoleksema stranoga podrijetla: 46%

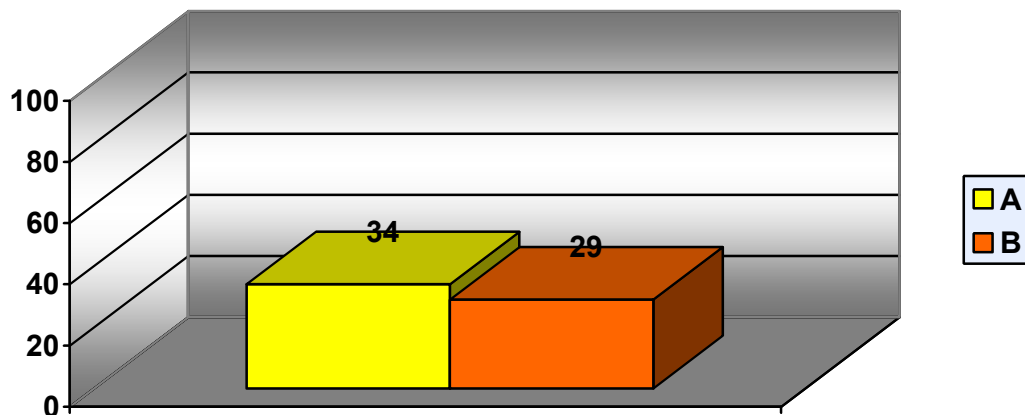
Grafički prikaz 2: prihvaćenost neoleksema prema podrijetlu s poznatim značenjem



A = neoleksema domaćega podrijetla s poznatim značenjem: 49%

B = neoleksema stranoga podrijetla s poznatim značenjem: 63%

Grafički prikaz 3: prihvaćenost neoleksema prema podrijetlu s nepoznatim značenjem



A = neoleksema domaćega podrijetla s nepoznatim značenjem: 34%

B = neoleksema stranoga podrijetla s nepoznatim značenjem: 29%

#### 4.9.3. Prihvaćanje uvriježenih leksema i neoleksema na temelju stava

Šesti je zadatak odgovorio na pitanje hoće li u teoriji ispitanici prednost dati uvriježenim leksemima domaćega ili stranoga podrijetla te imaju li uopće stav o tome problemu. 57% ispitanika prednost daje uvriježenim leksemima domaćega podrijetla, 13% ispitanika uvriježenim leksemima stranoga podrijetla, a 30% ispitanika nema stav o tome pitanju. Tu vidimo da se u teoriji potvrđuje hrvatska tradicija jezičnoga čistunstva. Prednost je leksema domaćega podrijetla sve veća, počevši od najmlađe skupine ispitanika pa do najstarije. Broj ispitanika (po skupinama) koji prednost daju leksemima stranoga podrijetla ne oscilira značajno. Na grafičkome je prikazu uočljivo smanjenje broja ispitanika koji nemaju stav. Što su ispitanici zreliji, sve ih više zauzima stav da prednost treba dati leksemima domaćega podrijetla.

Sedmi je zadatak odgovorio na pitanje hoće li u teoriji ispitanici dati prednost neoleksemima domaćega ili stranoga podrijetla i imaju li uopće stav o tome problemu. 48% ispitanika prednost daje neoleksemima domaćega podrijetla, 18% ispitanika

neoleksemima stranoga podrijetla, a 34% ispitanika nema stav o tome pitanju. Pogledajmo stavove po dobnim skupinama. Osnovnoškolcima nije bitno podrijetlo neoleksema. Srednjoškolci su se većinom odlučili za neolekseme domaćega podrijetla, no više od polovice nema stav o tome problemu. Kod studenata se i ispitanika s visokom stručnom spremom uočava da velika većina ispitanika prednost daje neoleksemima domaćega podrijetla. Dio ispitanika nema stav, a manji dio ispitanika prednost daje neoleksemima stranoga podrijetla.

Pogledajmo koji je odnos između prihvaćanja uvriježenih leksema i neoleksema u odnosu na podrijetlo.

|                     | A   | B   | C   |
|---------------------|-----|-----|-----|
| uvriježeni leksemi: | 57% | 13% | 30% |
| neoleksemi:         | 48% | 18% | 34% |

A = ispitanici koji prednost daju (neo)leksemima domaćega podrijetla

B = ispitanici koji prednost daju (neo)leksemima stranoga podrijetla

C = ispitanici koji nemaju stav

Ispitanici koji prednost daju uvriježenim leksemima domaćega podrijetla ipak su suzdržaniji kada je riječ o neoleksemima domaćega podrijetla. Jezična je navika tu očiti razlog.

Ispitanici koji prednost daju leksemima stranoga podrijetla otvoreniji su kada je riječ o neoleksemima stranoga podrijetla, nego o uvriježenim leksemima stranoga podrijetla. Ta bi razlika mogla potjecati od neprihvaćanja neoleksema domaćega podrijetla. Ako se ne prihvaćaju neoleksemi domaćega podrijetla, moraju se prihvatiti neoleksemi stranoga podrijetla jer ne postoji treća mogućnost.

Broj se ispitanika bez stava povećao za četiri posto u slučaju neoleksema. To bi se moglo objasniti kao praktičnost, odnosno veća briga za one lekseme koji su već uvriježeni u svakodnevnoj komunikaciji.

#### 4.9.4. Utvrđivanje stava glede arbitrarnosti izraza i sadržaja (tj. značenja) jezičnoga znaka

Osmim se zadatkom utvrđuje stav glede prepoznatljivosti značenja neoleksema domaćega podrijetla pri prvome susretu. 67% ispitanika misli da bi spontano, vjerojatno asocijativno, trebalo zaključiti o kojemu je značenju neoleksema riječ kada se čuje njegov izraz. Srednjoškolci prednjače u tome stavu, a ostale skupine imaju sličan, ali manji postotak.

Deveti je zadatak sličan prethodnome zadatku. Razlika je u tome što je u ovome slučaju riječ o neoleksemima stranoga podrijetla. Rezultat je suprotan onome iz prethodnoga zadatka. 33% ispitanika smatra da bi trebalo zaključiti o kojemu je značenju riječ kada čuju izraz, a 67% ispitanika smatra da bi značenje trebalo doznati.

Usporedimo rezultate osmoga i devetoga zadatka:

|                                 | A   | B   |
|---------------------------------|-----|-----|
| neoleksemi domaćega podrijetla: | 67% | 33% |
| neoleksemi stranoga podrijetla: | 33% | 67% |

A = ispitanici koji misle da bi točno značenje trebalo naslutiti

B = ispitanici koji misle da bi točno značenje trebalo doznati

Iz prikazanoga vidimo da je riječ o zrcalnoj slici očekivanja. Neoleksemi bi domaćega podrijetla za većinu ispitanika trebali imati značenje do kojega se dolazi spontano, vjerojatno zato što se podrazumijeva da se poznaje značenje leksema domaćega podrijetla. Također se računa i s asocijativnošću. Očekivanja su kod neoleksema stranoga podrijetla mnogo manja jer su govornici vjerojatno svjesni svojih ograničenja glede znanja stranih jezika, pa se ne mogu osloniti na intuitivnost. Možemo zaključiti da dvije trećine ispitanika ne priznaje teoriju o arbitrarnosti jezičnoga znaka kada je riječ o neoleksemima domaćega podrijetla. Trećina ispitanika ne priznaje teoriju o arbitrarnosti jezičnoga znaka kada je riječ o neoleksemima stranoga podrijetla.<sup>279</sup>

---

<sup>279</sup> Usp. Saussure, 2000: 124.

## 5. Statistička obrada ankete

Odgovore smo zbrojili te ih statistički obradili. Rezultati su izraženi u postotcima.

### 5.1. Prvi zadatak

Koja je riječ nova u jeziku (neologizam), ona koja se pojavila prije:

#### A. nekoliko dana

|       |      |      |      |
|-------|------|------|------|
| 5/22  | 2/30 | 0/25 | 0/27 |
| (23%) | (7%) | (0%) | (0%) |

prosječna vrijednost: 8%

#### B. mjesec dana

|       |      |      |      |
|-------|------|------|------|
| 6/22  | 2/30 | 1/25 | 0/27 |
| (27%) | (7%) | (4%) | (0%) |

prosječna vrijednost: 10%

#### C. tri mjeseca

|       |       |      |       |
|-------|-------|------|-------|
| 3/22  | 6/30  | 0/25 | 3/27  |
| (14%) | (20%) | (0%) | (11%) |

prosječna vrijednost: 11%

#### D. šest mjeseci

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 1/30 | 0/25 | 1/27 |
| (0%) | (3%) | (0%) | (4%) |

prosječna vrijednost: 2%

E. godinu dana

|       |       |       |       |
|-------|-------|-------|-------|
| 5/22  | 13/30 | 11/25 | 11/27 |
| (23%) | (43%) | (44%) | (41%) |

prosječna vrijednost: 38%

F. 2 godine

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 1/30 | 1/25 | 2/27 |
| (0%) | (3%) | (4%) | (7%) |

prosječna vrijednost: 4%

G. 3 godine

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 0/30 | 1/25 | 2/27 |
| (0%) | (0%) | (4%) | (7%) |

prosječna vrijednost: 3%

H. 4 godine

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 0/30 | 2/25 | 0/27 |
| (0%) | (0%) | (8%) | (0%) |

prosječna vrijednost: 2%

I. 5 godina

|      |       |       |      |
|------|-------|-------|------|
| 2/22 | 3/30  | 4/25  | 2/27 |
| (9%) | (10%) | (16%) | (7%) |

prosječna vrijednost: 11%

J. 10 godina

|      |      |      |       |
|------|------|------|-------|
| 0/22 | 1/30 | 1/25 | 5/27  |
| (0%) | (3%) | (4%) | (19%) |

prosječna vrijednost: 7%

K. 15 godina

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 0/30 | 1/25 | 1/27 |
| (0%) | (0%) | (4%) | (4%) |

prosječna vrijednost: 2%

L. 20 godina

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 0/30 | 1/25 | 0/27 |
| (0%) | (0%) | (4%) | (0%) |

prosječna vrijednost: 1%

M. 30 godina

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 0/30 | 0/25 | 0/27 |
| (0%) | (0%) | (0%) | (0%) |

prosječna vrijednost: 0%

N. 40 godina

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 0/22 | 0/30 | 1/25 | 0/27 |
| (0%) | (0%) | (4%) | (0%) |

prosječna vrijednost: 1%

O. 50 godina

|      |      |      |      |
|------|------|------|------|
| 1/22 | 1/30 | 1/25 | 0/27 |
| (5%) | (3%) | (4%) | (0%) |

prosječna vrijednost: 3%

## 5.2. Drugi zadatak

Zaokružite slovo N ispred riječi koju smatrate neologizmom (nova, neustaljena riječ):

### 5.2.1. Dvadeset i prvo stoljeće

#### **brend**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 5+17/22                                  | 10+20/30  | 9+16/25   | 11+16/27  |
| (23%:77%)                                | (33%:67%) | (36%:64%) | (41%:59%) |
| prosječna vrijednost: DA: 33%    NE: 67% |           |           |           |

#### **prepoznajnica**

|  |           |           |          |
|--|-----------|-----------|----------|
| 8+14/22                                  | 15+15/30  | 17+8/25   | 25+2/27  |
| (36%:64%)                                | (50%:50%) | (68%:32%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 62%    NE: 38% |           |           |          |

#### **proširnica**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 11+11/22                                 | 11+19/30  | 13+12/25  | 24+3/27   |
| (50%:50%)                                | (37%:63%) | (52%:48%) | (89%:11%) |
| prosječna vrijednost: DA: 57%    NE: 43% |           |           |           |

#### **palm**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 15+7/22                                  | 23+7/30   | 15+10/25  | 12+15/27  |
| (68%:32%)                                | (77%:23%) | (60%:40%) | (44%:56%) |
| prosječna vrijednost: DA: 62%    NE: 38% |           |           |           |

#### **dlanovnik**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                                  | 9+21/30   | 10+15/25  | 12+15/27  |
| (32%:68%)                                | (30%:70%) | (40%:60%) | (44%:56%) |
| prosječna vrijednost: DA: 37%    NE: 63% |           |           |           |



**benefit**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 15+7/22                               | 8+22/30   | 7+18/25   | 10+17/27  |
| (68%:32%)                             | (27%:73%) | (28%:72%) | (37%:63%) |
| prosječna vrijednost: DA: 40% NE: 60% |           |           |           |

**flash-memorija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 6+16/22                               | 13+17/30  | 9+16/25   | 10+17/27  |
| (27%:73%)                             | (43%:57%) | (36%:64%) | (37%:63%) |
| prosječna vrijednost: DA: 36% NE: 64% |           |           |           |

**eventuša**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 15+7/22                               | 20+10/30  | 20+5/25   | 25+2/27  |
| (68%:32%)                             | (67%:33%) | (80%:20%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 77% NE: 23% |           |           |          |

**posvuduša**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 9+13/22                               | 18+12/30  | 16+9/25   | 22+5/27   |
| (41%:59%)                             | (60%:40%) | (64%:36%) | (81%:19%) |
| prosječna vrijednost: DA: 62% NE: 38% |           |           |           |

**flertuša**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 4+18/22                               | 16+14/30  | 13+12/25  | 17+10/27  |
| (18%:82%)                             | (53%:47%) | (52%:48%) | (63%:37%) |
| prosječna vrijednost: DA: 47% NE: 53% |           |           |           |

**pjena-party**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 9+13/22                               | 9+21/30   | 4+21/25   | 8+19/27   |
| (41%:59%)                             | (30%:70%) | (16%:84%) | (30%:70%) |
| prosječna vrijednost: DA: 29% NE: 71% |           |           |           |

**mp3 player**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 4+18/22                               | 9+21/30   | 4+21/25   | 5+22/27   |
| (18%:82%)                             | (30%:70%) | (16%:84%) | (19%:81%) |
| prosječna vrijednost: DA: 21% NE: 79% |           |           |           |

**pretjecajnik**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 8+14/22                               | 16+14/30  | 17+8/25   | 26+1/27  |
| (36%:64%)                             | (53%:47%) | (68%:32%) | (96%:4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 63% NE: 37% |           |           |          |

**outlet**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 13+9/22                               | 12+18/30  | 8+17/25   | 15+12/27  |
| (59%:41%)                             | (40%:60%) | (32%:68%) | (56%:44%) |
| prosječna vrijednost: DA: 47% NE: 53% |           |           |           |

**lounge bar**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 8+14/22                               | 15+15/30  | 10+15/25  | 16+11/27  |
| (36%:64%)                             | (50%:50%) | (40%:60%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 46% NE: 54% |           |           |           |

**5.2.2. Devedesete godine dvadesetoga stoljeća****suđerica**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                               | 11+19/30  | 8+17/25   | 14+13/27  |
| (32%:68%)                             | (37%:63%) | (32%:68%) | (52%:48%) |
| prosječna vrijednost: DA: 38% NE: 62% |           |           |           |

**browser**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                               | 16+14/30  | 9+16/25   | 12+15/27  |
| (32%:68%)                             | (53%:47%) | (36%:64%) | (44%:56%) |
| prosječna vrijednost: DA: 41% NE: 59% |           |           |           |

**perilica**

|                                       |           |          |           |
|---------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 3+19/22                               | 0+30/30   | 2+23/25  | 5+22/27   |
| (14%:86%)                             | (0%:100%) | (8%:92%) | (19%:81%) |
| prosječna vrijednost: DA: 10% NE: 90% |           |          |           |

**bojišnica**

|                                       |          |          |           |
|---------------------------------------|----------|----------|-----------|
| 7+15/22                               | 1+29/30  | 1+24/25  | 3+24/27   |
| (32%:68%)                             | (3%:97%) | (4%:96%) | (11%:89%) |
| prosječna vrijednost: DA: 13% NE: 87% |          |          |           |

**daskanje**

|                                      |          |          |          |
|--------------------------------------|----------|----------|----------|
| 3+19/22                              | 2+28/30  | 1+24/25  | 2+25/27  |
| (14%:86%)                            | (7%:93%) | (4%:96%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 8% NE: 92% |          |          |          |

**glasnogovornik**

|                                      |           |          |           |
|--------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 2+20/22                              | 0+30/30   | 1+24/25  | 3+24/27   |
| (9%:91%)                             | (0%:100%) | (4%:96%) | (11%:89%) |
| prosječna vrijednost: DA: 6% NE: 94% |           |          |           |

**pržilica**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 1+21/22                               | 5+25/30   | 8+17/25   | 6+21/27   |
| (5%:95%)                              | (17%:83%) | (32%:68%) | (22%:78%) |
| prosječna vrijednost: DA: 19% NE: 81% |           |           |           |

**završnica (finale)**

|                                      |          |          |          |
|--------------------------------------|----------|----------|----------|
| 4+18/22                              | 2+28/30  | 1+24/25  | 2+25/27  |
| (18%:82%)                            | (7%:93%) | (4%:96%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 9% NE: 91% |          |          |          |

**fotokopija**

|                                      |          |           |           |
|--------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                              | 1+29/30  | 0+25/25   | 0+27/27   |
| (0%:100%)                            | (3%:97%) | (0%:100%) | (0%:100%) |
| prosječna vrijednost: DA: 1% NE: 99% |          |           |           |

**božićnica**

|                                      |           |          |          |
|--------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 1+21/22                              | 0+30/30   | 1+24/25  | 2+25/27  |
| (5%:95%)                             | (0%:100%) | (4%:96%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 4% NE: 96% |           |          |          |

**promidžba**

|                                       |          |          |           |
|---------------------------------------|----------|----------|-----------|
| 4+18/22                               | 1+29/30  | 2+23/25  | 4+23/27   |
| (18%:82%)                             | (3%:97%) | (8%:92%) | (15%:85%) |
| prosječna vrijednost: DA: 11% NE: 89% |          |          |           |

**rafting**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 7+15/22                               | 3+27/30   | 3+22/25   | 2+25/27  |
| (32%:68%)                             | (10%:90%) | (12%:88%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 15% NE: 85% |           |           |          |

**šoping-centar**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 3+19/22                               | 5+25/30   | 6+19/25   | 5+22/27   |
| (14%:86%)                             | (17%:83%) | (24%:76%) | (19%:81%) |
| prosječna vrijednost: DA: 19% NE: 81% |           |           |           |

**prosvjed**

|                                      |          |           |          |
|--------------------------------------|----------|-----------|----------|
| 3+19/22                              | 2+28/30  | 0+25/25   | 1+26/27  |
| (14%:86%)                            | (7%:93%) | (0%:100%) | (4%:96%) |
| prosječna vrijednost: DA: 6% NE: 94% |          |           |          |

**kulturocid**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 15+7/22                               | 13+17/30  | 11+14/25  | 12+15/27  |
| (68%:32%)                             | (43%:57%) | (44%:56%) | (44%:56%) |
| prosječna vrijednost: DA: 50% NE: 50% |           |           |           |

**5.2.3. Osamdesete godine dvadesetoga stoljeća****darker**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 4+18/22                               | 6+24/30   | 6+19/25   | 2+25/27  |
| (18%:82%)                             | (20%:80%) | (24%:76%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 17% NE: 83% |           |           |          |

***fast food***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 3+19/22                               | 8+22/30   | 5+20/25   | 4+23/27   |
| (14%:86%)                             | (27%:73%) | (20%:80%) | (15%:85%) |
| prosječna vrijednost: DA: 19% NE: 81% |           |           |           |

***flipper***

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 6+16/22                               | 3+27/30   | 1+24/25  | 1+26/27  |
| (27%:73%)                             | (10%:90%) | (4%:96%) | (4%:96%) |
| prosječna vrijednost: DA: 11% NE: 89% |           |          |          |

***miks***

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 2+20/22                               | 8+22/30   | 3+22/25   | 1+26/27  |
| (9%:91%)                              | (27%:73%) | (12%:88%) | (4%:96%) |
| prosječna vrijednost: DA: 13% NE: 87% |           |           |          |

***trica (u košarci)***

|                                      |           |           |           |
|--------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                              | 3+27/30   | 0+25/25   | 0+27/27   |
| (9%:91%)                             | (10%:90%) | (0%:100%) | (0%:100%) |
| prosječna vrijednost: DA: 5% NE: 95% |           |           |           |

***walkman***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 3+19/22                               | 4+26/30   | 4+21/25   | 0+27/27   |
| (14%:86%)                             | (13%:87%) | (16%:84%) | (0%:100%) |
| prosječna vrijednost: DA: 11% NE: 89% |           |           |           |

***butik***

|                                      |          |          |           |
|--------------------------------------|----------|----------|-----------|
| 4+18/22                              | 1+29/30  | 1+24/25  | 0+27/27   |
| (18%:82%)                            | (3%:97%) | (4%:96%) | (0%:100%) |
| prosječna vrijednost: DA: 6% NE: 94% |          |          |           |

***dee jay***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 9+13/22                               | 16+14/30  | 6+19/25   | 5+22/27   |
| (41%:59%)                             | (53%:47%) | (24%:76%) | (19%:81%) |
| prosječna vrijednost: DA: 34% NE: 66% |           |           |           |

**mini-serija**

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 4+18/22                               | 7+23/30   | 2+23/25  | 2+25/27  |
| (18%:82%)                             | (23%:77%) | (8%:92%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 14% NE: 86% |           |          |          |

**CD player**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 3+19/22                               | 7+23/30   | 3+22/25   | 2+25/27  |
| (14%:86%)                             | (23%:77%) | (12%:88%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 14% NE: 86% |           |           |          |

**producent**

|                                      |          |          |           |
|--------------------------------------|----------|----------|-----------|
| 3+19/22                              | 1+29/30  | 1+24/25  | 0+27/27   |
| (14%:86%)                            | (3%:97%) | (4%:96%) | (0%:100%) |
| prosječna vrijednost: DA: 5% NE: 95% |          |          |           |

**sintesajzer**

|                                      |           |           |          |
|--------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 1+21/22                              | 4+26/30   | 3+22/25   | 1+26/27  |
| (5%:95%)                             | (13%:87%) | (12%:88%) | (4%:96%) |
| prosječna vrijednost: DA: 9% NE: 91% |           |           |          |

**skate board**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 5+17/22                               | 6+24/30   | 3+22/25   | 2+25/27  |
| (23%:77%)                             | (20%:80%) | (12%:88%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 16% NE: 84% |           |           |          |

**bildanje**

|                                      |           |          |          |
|--------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 2+20/22                              | 3+27/30   | 2+23/25  | 1+26/27  |
| (9%:91%)                             | (10%:90%) | (8%:92%) | (4%:96%) |
| prosječna vrijednost: DA: 8% NE: 92% |           |          |          |

### 5.3. Treći zadatak

Biste li podcrtanu riječ Vi osobno prihvatili tako da se njome služite: da je izgovarate u razgovoru i pišete u tekstu? Ispod svake rečenice u zagradi stoji značenje podcrtane riječi.

#### 5.3.1. Prefiksalna tvorba

A. **PN** (poznati neoleksemi):

**dopredsjednik** (onaj koji je po rangu do predsjednika)

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 14+8/22                               | 27+3/30   | 23+2/25  | 25+2/27  |
| (64%:36%)                             | (90%:10%) | (92%:8%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 85% NE: 15% |           |          |          |

**velezgoditak** (*jackpot*)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 13+9/22                               | 21+9/30   | 13+12/25  | 16+11/27  |
| (59%:41%)                             | (70%:30%) | (52%:48%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 60% NE: 40% |           |           |           |

B. **NUAON** (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**naddobit** (posebna dobit)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 4+18/22                               | 9+21/30   | 4+21/25   | 7+20/27   |
| (18%:82%)                             | (30%:70%) | (16%:84%) | (74%:26%) |
| prosječna vrijednost: DA: 35% NE: 65% |           |           |           |

C. **NŠAON** (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**podcrtica** (bilješka obilježena zvjezdicom)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                               | 14+16/30  | 12+13/25  | 14+13/27  |
| (32%:68%)                             | (47%:53%) | (48%:52%) | (52%:48%) |
| prosječna vrijednost: DA: 45% NE: 55% |           |           |           |

**poddnevnik** (pomoćni dnevnik)

|                                       |           |          |           |
|---------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 7+15/22                               | 8+22/30   | 1+24/25  | 6+21/27   |
| (32%:68%)                             | (27%:73%) | (4%:96%) | (22%:78%) |
| prosječna vrijednost: DA: 21% NE: 79% |           |          |           |

**5.3.2. Sufiksna tvorba**

**A. PN** (poznati neoleksemi):

**udomitelj** (osoba koja je primila u svoj dom dijete ili životinju i preuzela brigu o njima)

|                                      |           |           |           |
|--------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 19+3/22                              | 30+0/30   | 25+0/25   | 27+0/27   |
| (86%:14%)                            | (100%:0%) | (100%:0%) | (100%:0%) |
| prosječna vrijednost: DA: 97% NE: 3% |           |           |           |

**pretraživač** (*browser*, internetski preglednik)

|                                      |          |           |          |
|--------------------------------------|----------|-----------|----------|
| 21+1/22                              | 28+2/30  | 25+0/25   | 26+1/27  |
| (95%:5%)                             | (93%:7%) | (100%:0%) | (96%:4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 96% NE: 4% |          |           |          |

**perilica** (stroj za pranje rublja)

|                                       |          |          |          |
|---------------------------------------|----------|----------|----------|
| 17+5/22                               | 29+1/30  | 23+0/25  | 25+2/27  |
| (77%:23%)                             | (97%:3%) | (92%:8%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 90% NE: 10% |          |          |          |

**B. NUAON** (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**smećnjak** (kontejner za smeće)

|                                       |           |          |           |
|---------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 3+19/22                               | 10+20/30  | 1+24/25  | 19+8/27   |
| (14%:86%)                             | (33%:67%) | (4%:96%) | (70%:30%) |
| prosječna vrijednost: DA: 30% NE: 70% |           |          |           |



**čokoladnica** (trgovina čokoladom)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 14+8/22                               | 15+15/30  | 7+18/25   | 13+14/27  |
| (64%:36%)                             | (50%:50%) | (28%:72%) | (48%:52%) |
| prosječna vrijednost: DA: 48% NE: 52% |           |           |           |

C. **NŠAON** (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**dlanovnik** (*palm computer*)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 17+5/22                               | 12+18/30  | 16+9/25   | 20+7/27   |
| (77%:23%)                             | (40%:60%) | (64%:36%) | (74%:26%) |
| prosječna vrijednost: DA: 64% NE: 36% |           |           |           |

**uspornik** (ležeći policajac)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 9+13/22                               | 7+23/30   | 14+11/25  | 17+10/27  |
| (41%:59%)                             | (23%:77%) | (56%:44%) | (63%:37%) |
| prosječna vrijednost: DA: 46% NE: 54% |           |           |           |

**5.3.3. Prefiksarno-sufiksna tvorba**

A. **PN** (poznati neoleksemi):

**suosnik** (koaksijalni/suosni kabel)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 6+16/22                               | 12+18/30  | 7+18/25   | 9+18/27   |
| (27%:73%)                             | (40%:60%) | (28%:72%) | (33%:67%) |
| prosječna vrijednost: DA: 32% NE: 68% |           |           |           |

B. **NUAON** (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**nesavjesnik** (onaj koji nije savjestan)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 12+10/22                              | 20+10/30  | 14+11/25  | 14+13/27  |
| (55%:45%)                             | (67%:33%) | (56%:44%) | (52%:48%) |
| prosječna vrijednost: DA: 58% NE: 42% |           |           |           |

**nadslovak** (znak nad slovom)

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 8+14/22                                  | 16+14/30  | 7+18/25   | 8+19/27   |
| (36%:64%)                                | (53%:47%) | (28%:72%) | (30%:70%) |
| prosječna vrijednost: DA: 37%    NE: 63% |           |           |           |

C. **NŠAON** (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):**raskružje** (kružni tok)

|  |           |          |           |
|--|-----------|----------|-----------|
| 7+15/22                                  | 6+24/30   | 2+23/25  | 3+24/27   |
| (32%:68%)                                | (20%:80%) | (8%:92%) | (11%:89%) |
| prosječna vrijednost: DA: 18%    NE: 82% |           |          |           |

**uznaka** (*code word*)

|  |           |           |          |
|--|-----------|-----------|----------|
| 3+19/22                                  | 5+25/30   | 7+18/25   | 2+25/27  |
| (14%:86%)                                | (17%:83%) | (28%:72%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 17%    NE: 83% |           |           |          |

**5.3.4. Složeno-sufiksna tvorba**A. **PN** (poznati neoleksemi):**vjerodajnica** (akreditiv, potvrda koju dobiva veleposlanik neke države)

|  |           |           |          |
|--|-----------|-----------|----------|
| 8+14/22                                  | 11+19/30  | 9+16/25   | 25+2/27  |
| (36%:64%)                                | (37%:63%) | (36%:64%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 51%    NE: 49% |           |           |          |

**dalekovidnica** (televizija)

|  |           |          |           |
|--|-----------|----------|-----------|
| 10+12/22                                 | 8+22/30   | 1+24/25  | 4+23/27   |
| (45%:55%)                                | (27%:73%) | (4%:96%) | (15%:85%) |
| prosječna vrijednost: DA: 23%    NE: 77% |           |          |           |

**B. NUAON (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):**

**pršutoreznica** (obrt/prostorija namijenjena za rezanje pršuta)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                               | 17+13/30  | 13+12/25  | 23+4/27   |
| (32%:68%)                             | (57%:43%) | (52%:48%) | (85%:15%) |
| prosječna vrijednost: DA: 57% NE: 43% |           |           |           |

**blizinomjer** (*proximity detector*)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                               | 20+10/30  | 15+10/25  | 23+4/27   |
| (32%:68%)                             | (67%:33%) | (60%:40%) | (85%:15%) |
| prosječna vrijednost: DA: 61% NE: 39% |           |           |           |

**C. NŠAON (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):**

**niskopodac** (niskopodni tramvaj)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 10+12/22                              | 20+10/30  | 11+14/25  | 15+12/27  |
| (45%:55%)                             | (67%:33%) | (44%:56%) | (56%:44%) |
| prosječna vrijednost: DA: 53% NE: 47% |           |           |           |

**vladboslovlje** (*behaviorial science*)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 4+26/30   | 3+22/25   | 4+23/27   |
| (9%:91%)                              | (13%:87%) | (12%:88%) | (15%:85%) |
| prosječna vrijednost: DA: 15% NE: 85% |           |           |           |

**5.3.5. Slaganje (složenice)**

**A. PN (poznati neoleksemi):**

**paljbored** (rafal)

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 4+18/22                               | 5+25/30   | 2+23/25  | 2+25/27  |
| (18%:82%)                             | (17%:83%) | (8%:92%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 13% NE: 87% |           |          |          |

**glasnogovornik** (osoba koja javno daje izjave u ime tvrtke ili pojedinca)

|                                      |          |           |           |
|--------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 19+3/22                              | 29+1/30  | 25+0/25   | 27+0/27   |
| (86%:14%)                            | (97%:3%) | (100%:0%) | (100%:0%) |
| prosječna vrijednost: DA: 96% NE: 4% |          |           |           |

**B. NUAON** (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**svjetlovod** (optički kabel)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 5+17/22                               | 20+10/30  | 11+14/25  | 20+7/27   |
| (23%:77%)                             | (67%:33%) | (44%:56%) | (74%:26%) |
| prosječna vrijednost: DA: 52% NE: 48% |           |           |           |

**C. NŠAON** (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**samonaputba** (*automatic programming*)

|                                       |           |          |           |
|---------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 6+16/22                               | 4+26/30   | 1+24/25  | 3+24/27   |
| (27%:73%)                             | (13%:87%) | (4%:96%) | (11%:89%) |
| prosječna vrijednost: DA: 14% NE: 86% |           |          |           |

**kritorazgloba** (*cryptanalysis*)

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 1+21/22                               | 6+24/30   | 2+23/25  | 2+25/27  |
| (5%:95%)                              | (20%:80%) | (8%:92%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 10% NE: 90% |           |          |          |

**5.3.6. Slaganje (polusloženice)**

**A. PN** (poznati neoleksemi):

**e-pošta** (elektronička pošta)

|                                       |          |           |           |
|---------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 16+6/22                               | 29+1/30  | 21+4/25   | 21+6/27   |
| (73%:27%)                             | (97%:3%) | (84%:16%) | (78%:22%) |
| prosječna vrijednost: DA: 83% NE: 17% |          |           |           |

**e-novac** (elektronički novac)

|           |           |           |           |
|-----------|-----------|-----------|-----------|
| 15+7/22   | 22+8/30   | 15+10/25  | 21+6/27   |
| (68%:32%) | (73%:27%) | (60%:40%) | (78%:22%) |

prosječna vrijednost: DA: 70%    NE: 30%

**e-bankarstvo** (elektroničko bankarstvo)

|           |           |           |           |
|-----------|-----------|-----------|-----------|
| 15+7/22   | 26+4/30   | 20+5/25   | 23+4/27   |
| (68%:32%) | (87%:13%) | (80%:20%) | (85%:15%) |

prosječna vrijednost: DA: 80%    NE: 20%

B. **NUAON** (nepoznati uže asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**ulaz-izlaz** (*input-output*)

|           |           |          |           |
|-----------|-----------|----------|-----------|
| 16+6/22   | 22+8/30   | 23+2/25  | 21+6/27   |
| (73%:27%) | (73%:27%) | (92%:8%) | (78%:22%) |

prosječna vrijednost: DA: 79%    NE: 21%

C. **NŠAON** (nepoznati šire asocijativni objašnjeni neoleksemi):

**upisnik-iščitnik** (*read-write*)

|           |           |           |           |
|-----------|-----------|-----------|-----------|
| 11+11/22  | 5+25/30   | 8+17/25   | 10+17/27  |
| (50%:50%) | (17%:83%) | (32%:68%) | (37%:63%) |

prosječna vrijednost: DA: 34%    NE: 66%

## 5.4. Četvrti zadatak

Biste li podcrtanu riječ Vi osobno prihvatili tako da se njome služite: da je izgovarate u razgovoru i pišete u tekstu. U sljedećim primjerima nije navedeno značenje podcrtane riječi.

### 5.4.1. Prefiksalna tvorba

D. NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

#### nadgrobnica

|  |          |          |           |
|--|----------|----------|-----------|
| 12+10/22                                 | 29+1/30  | 23+2/25  | 17+10/27  |
| (55%:45%)                                | (97%:3%) | (92%:8%) | (63%:37%) |
| prosječna vrijednost: DA: 77%    NE: 23% |          |          |           |

E. NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

#### supreslika (*one-to-one mapping*)

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                                  | 9+21/30   | 7+18/25   | 9+18/27   |
| (32%:68%)                                | (30%:70%) | (28%:72%) | (33%:67%) |
| prosječna vrijednost: DA: 31%    NE: 69% |           |           |           |

### 5.4.2. Sufiksalna tvorba

D. NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

#### čokoladarnica (trgovina čokoladom)

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 9/22                                     | 19/30     | 18+7/25   | 17+10/27  |
| (41%:59%)                                | (63%:37%) | (72%:28%) | (63%:37%) |
| prosječna vrijednost: DA: 60%    NE: 40% |           |           |           |

## E. NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

**osjetnik** (senzor)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 4+18/22                               | 7+23/30   | 4+21/25   | 10+17/27  |
| (18%:82%)                             | (23%:77%) | (16%:84%) | (37%:63%) |
| prosječna vrijednost: DA: 24% NE: 76% |           |           |           |

## 5.4.3. Prefiksarno-sufiksna tvorba

## D. NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

**neslavnik** (neslavan čovjek)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 7+15/22                               | 18+12/30  | 8+17/25   | 7+20/27   |
| (32%:68%)                             | (60%:40%) | (32%:68%) | (26%:74%) |
| prosječna vrijednost: DA: 38% NE: 62% |           |           |           |

## E. NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

**razkupnik** (*decompiler*)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 4+26/30   | 0+25/25   | 0+27/27   |
| (9%:91%)                              | (13%:87%) | (0%:100%) | (0%:100%) |
| prosječna vrijednost: DA: 31% NE: 69% |           |           |           |

## 5.4.4. Složeno-sufiksna tvorba

## D. NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

**robotoslovlje** (*robotics*)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 3+19/22                               | 16+14/30  | 6+19/25   | 8+19/27   |
| (14%:86%)                             | (53%:47%) | (24%:76%) | (30%:70%) |
| prosječna vrijednost: DA: 30% NE: 70% |           |           |           |

E. NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

**tiskopisnik** (*page layout program*)

|                                       |           |          |           |
|---------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 4+18/22                               | 7+23/30   | 1+24/25  | 3+24/27   |
| (18%:82%)                             | (23%:77%) | (4%:96%) | (11%:89%) |
| prosječna vrijednost: DA: 14% NE: 86% |           |          |           |

**5.4.5. Slaganje (složenice)**

D. NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

**sitnoval** (*microwave*)

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                               | 4+26/30   | 3+22/25   | 4+23/27   |
| (0%:100%)                             | (13%:87%) | (12%:88%) | (15%:85%) |
| prosječna vrijednost: DA: 10% NE: 90% |           |           |           |

E. NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

**likoglas** (*morphophoneme*)

|                                       |           |          |           |
|---------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 3+19/22                               | 7+23/30   | 1+24/25  | 3+24/27   |
| (14%:86%)                             | (23%:77%) | (4%:96%) | (11%:89%) |
| prosječna vrijednost: DA: 13% NE: 87% |           |          |           |

**5.4.6. Slaganje (polusloženice)**

D. NUAN (nepoznati uže asocijativni neoleksemi):

**izvorište-odredište** (*source-object*)

|                                       |           |          |           |
|---------------------------------------|-----------|----------|-----------|
| 9+13/22                               | 18+12/30  | 23+2/25  | 23+4/27   |
| (41%:59%)                             | (60%:40%) | (92%:8%) | (85%:15%) |
| prosječna vrijednost: DA: 70% NE: 30% |           |          |           |



E. NŠAN (nepoznati šire asocijativni neoleksemi):

**označnik-označenik** (*signifiant-signifite*)

4+18/22

9+21/30

13+12/25

7+20/27

(18%:82%)

(30%:70%)

(52%:48%)

(26%:74%)

prosječna vrijednost: DA: 32%    NE: 68%

## 5.5. Peti zadatak

Biste li ovu riječ Vi osobno prihvatili tako da se njome služite: da je izgovarate u razgovoru i pišete u tekstu (bez obzira na to što nekima od njih ne znate značenje)?

### 5.5.1. Poznato širemu krugu govornika

#### **dokapitalizacija**

|  |           |           |          |
|--|-----------|-----------|----------|
| 5+17/22                                  | 15+15/30  | 21+4/25   | 25+2/27  |
| (23%+77%)                                | (50%:50%) | (84%:16%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 63%    NE: 27% |           |           |          |

#### **celebrity**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 16+6/22                                  | 19+11/30  | 13+12/25  | 16+11/27  |
| (73%:27%)                                | (63%:37%) | (52%:48%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 62%    NE: 38% |           |           |           |

#### **celebosi**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                                  | 11+19/30  | 4+21/25   | 6+21/27   |
| (9%:91%)                                 | (37%:63%) | (16%:82%) | (22%:78%) |
| prosječna vrijednost: DA: 21%    NE: 79% |           |           |           |

#### **telebanking**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 9+13/22                                  | 15+15/30  | 12+13/25  | 19+8/27   |
| (41%:59%)                                | (50%:50%) | (48%:52%) | (70%:30%) |
| prosječna vrijednost: DA: 52%    NE: 48% |           |           |           |

#### **telekonferencija**

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 8+14/22                                  | 18+12/30  | 22+3/25   | 27+0/27   |
| (36%:64%)                                | (60%:40%) | (88%:12%) | (100%:0%) |
| prosječna vrijednost: DA: 71%    NE: 29% |           |           |           |

**teletekst**

|                                      |           |          |          |
|--------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 19+3/22                              | 26+4/30   | 24+1/25  | 26+1/27  |
| (86%:14%)                            | (87%:13%) | (96%:4%) | (96%:4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 91% NE: 9% |           |          |          |

**depopulacija**

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 6+16/22                               | 26+4/30   | 23+2/25  | 26+1/27  |
| (27%:73%)                             | (87%:13%) | (92%:8%) | (96%:4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 76% NE: 24% |           |          |          |

**brend**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 13+9/22                               | 24+6/30   | 18+7/25   | 17+10/27  |
| (59%:41%)                             | (80%:20%) | (72%:28%) | (63%:37%) |
| prosječna vrijednost: DA: 69% NE: 31% |           |           |           |

**outlet**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 17+5/22                               | 23+7/30   | 21+4/25   | 16+11/27  |
| (77%:23%)                             | (77%:23%) | (84%:16%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 74% NE: 26% |           |           |           |

**palm**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 3+19/22                               | 8+22/30   | 8+17/25   | 17+10/27  |
| (14%:86%)                             | (27%:73%) | (32%:68%) | (63%:37%) |
| prosječna vrijednost: DA: 34% NE: 66% |           |           |           |

**gadget**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 4+18/22                               | 13+17/30  | 9+16/25   | 15+12/27  |
| (18%:82%)                             | (43%:57%) | (36%:64%) | (56%:44%) |
| prosječna vrijednost: DA: 38% NE: 62% |           |           |           |

**bokserice**

|                                      |          |          |          |
|--------------------------------------|----------|----------|----------|
| 21+1/22                              | 28+2/30  | 24+1/25  | 25+2/27  |
| (95%:5%)                             | (93%:7%) | (96%:4%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 94% NE: 6% |          |          |          |

**agroturizam**

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 5+17/22                               | 21+9/30   | 24+1/25  | 25+2/27  |
| (23%:77%)                             | (70%:30%) | (96%:4%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 71% NE: 29% |           |          |          |

**euroskeptik**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 7+15/22                               | 18+12/30  | 21+4/25   | 26+1/27  |
| (32%:68%)                             | (60%:40%) | (84%:16%) | (96%:4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 68% NE: 32% |           |           |          |

**euroskepticizam**

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 3+19/22                               | 17+13/30  | 23+2/25  | 26+1/27  |
| (14%:86%)                             | (57%:43%) | (92%:8%) | (96%:4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 66% NE: 34% |           |          |          |

**mini-serija**

|                                       |           |          |          |
|---------------------------------------|-----------|----------|----------|
| 10+12/22                              | 17+13/30  | 23+2/25  | 26+1/27  |
| (45%:55%)                             | (57%:43%) | (92%:8%) | (96%:4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 73% NE: 27% |           |          |          |

**bankomat**

|                                      |          |           |           |
|--------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 19+3/22                              | 29+1/30  | 25+0/25   | 27+0/27   |
| (86%:14%)                            | (97%:3%) | (100%:0%) | (100%:0%) |
| prosječna vrijednost: DA: 96% NE: 4% |          |           |           |

***lounge bar***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 11+11/22                              | 18+12/30  | 16+9/25   | 17+10/27  |
| (50%:50%)                             | (60%:40%) | (64%:36%) | (63%:37%) |
| prosječna vrijednost: DA: 59% NE: 41% |           |           |           |

***flash-memorija***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 16+6/22                               | 12+18/30  | 11+14/25  | 19+8/27   |
| (73%:27%)                             | (40%:60%) | (44%:56%) | (70%:30%) |
| prosječna vrijednost: DA: 57% NE: 43% |           |           |           |

***press kliping***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 6+16/22                               | 6+24/30   | 3+22/25   | 13+14/27  |
| (27%:73%)                             | (20%:80%) | (12%:88%) | (48%:52%) |
| prosječna vrijednost: DA: 27% NE: 73% |           |           |           |

***cyber freak***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 11+11/22                              | 21+9/30   | 12+13/25  | 16+11/27  |
| (50%:50%)                             | (70%:30%) | (48%:52%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 57% NE: 43% |           |           |           |

***e-cash***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 14+8/22                               | 14+16/30  | 21+4/25   | 9+18/27   |
| (64%:36%)                             | (47%:53%) | (84%:16%) | (33%:67%) |
| prosječna vrijednost: DA: 57% NE: 43% |           |           |           |

***foto-finiš***

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 20+2/22                               | 23+7/30   | 18+7/25   | 25+2/27  |
| (91%:9%)                              | (77%:23%) | (72%:28%) | (93%:7%) |
| prosječna vrijednost: DA: 83% NE: 17% |           |           |          |

***pilot-anketa***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 14+8/22                               | 14+16/30  | 21+4/25   | 20+7/27   |
| (64%:36%)                             | (47%:53%) | (84%:16%) | (74%:26%) |
| prosječna vrijednost: DA: 67% NE: 33% |           |           |           |

***pilot-projekt***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 10+12/22                              | 14+16/30  | 21+4/25   | 23+4/27   |
| (45%:55%)                             | (47%:53%) | (84%:16%) | (85%:15%) |
| prosječna vrijednost: DA: 65% NE: 35% |           |           |           |

***pyjama party***

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 14+8/22                               | 9+21/30   | 14+11/25  | 14+13/27  |
| (64%:36%)                             | (30%:70%) | (56%:44%) | (52%:48%) |
| prosječna vrijednost: DA: 51% NE: 49% |           |           |           |

**5.5.2. Nepoznato širemu krugu govornika****abioza**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 1+21/22                               | 7+23/30   | 16+9/25   | 16+11/27  |
| (5%:95%)                              | (23%:77%) | (64%:36%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 38% NE: 62% |           |           |           |

**deetatizacija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 3+27/30   | 5+20/25   | 15+12/27  |
| (9%:91%)                              | (10%:90%) | (20%:80%) | (56%:44%) |
| prosječna vrijednost: DA: 24% NE: 76% |           |           |           |

**degazacija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 6+24/30   | 11+14/25  | 11+16/27  |
| (9%:91%)                              | (20%:80%) | (44%:56%) | (41%:59%) |
| prosječna vrijednost: DA: 29% NE: 71% |           |           |           |

**legginsy**

|                                       |           |           |          |
|---------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| 3+19/22                               | 4+26/30   | 4+21/25   | 2+25/27  |
| (14%:86%)                             | (13%:87%) | (16%:84%) | (7%:93%) |
| prosječna vrijednost: DA: 13% NE: 87% |           |           |          |

**copywriter**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 13+9/22                               | 14+16/30  | 11+14/25  | 12+15/27  |
| (59%:41%)                             | (47%:53%) | (44%:56%) | (44%:56%) |
| prosječna vrijednost: DA: 49% NE: 51% |           |           |           |

**netokracija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 12+18/30  | 15+10/25  | 16+11/27  |
| (9%:91%)                              | (40%:60%) | (60%:40%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 42% NE: 58% |           |           |           |

**korigencija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 5+17/22                               | 6+24/30   | 15+10/25  | 15+12/27  |
| (23%:77%)                             | (20%:80%) | (60%:40%) | (56%:44%) |
| prosječna vrijednost: DA: 40% NE: 60% |           |           |           |

**monopteri**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 8+22/30   | 12+13/25  | 10+17/27  |
| (9%:91%)                              | (27%:73%) | (48%:52%) | (37%:63%) |
| prosječna vrijednost: DA: 30% NE: 70% |           |           |           |

**piknometar**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 5+17/22                               | 8+22/30   | 10+15/25  | 16+11/27  |
| (23%:77%)                             | (27%:73%) | (40%:60%) | (59%:41%) |
| prosječna vrijednost: DA: 37% NE: 63% |           |           |           |

**pin-up-girl**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 11+11/22                              | 13+17/30  | 11+14/25  | 19+8/27   |
| (50%:50%)                             | (43%:57%) | (44%:56%) | (70%:30%) |
| prosječna vrijednost: DA: 52% NE: 48% |           |           |           |

**psitacizam**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                               | 7+23/30   | 10+15/25  | 10+17/27  |
| (0%:100%)                             | (23%:77%) | (40%:60%) | (37%:63%) |
| prosječna vrijednost: DA: 25% NE: 75% |           |           |           |

**regredijent**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 5+25/30   | 13+12/25  | 11+16/27  |
| (9%:91%)                              | (17%:83%) | (52%:48%) | (41%:59%) |
| prosječna vrijednost: DA: 30% NE: 70% |           |           |           |

**glisada**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                               | 3+27/30   | 8+17/25   | 12+15/27  |
| (0%:100%)                             | (10%:90%) | (32%:68%) | (44%:56%) |
| prosječna vrijednost: DA: 22% NE: 78% |           |           |           |

**hrizopeja**

|                                       |          |           |           |
|---------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                               | 2+28/30  | 9+16/25   | 10+17/27  |
| (0%:100%)                             | (7%:93%) | (36%:64%) | (37%:63%) |
| prosječna vrijednost: DA: 20% NE: 80% |          |           |           |

**karner**

|                                       |          |           |           |
|---------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 2+28/30  | 5+20/25   | 8+19/27   |
| (9%:91%)                              | (7%:93%) | (20%:80%) | (30%:70%) |
| prosječna vrijednost: DA: 17% NE: 83% |          |           |           |

**legumin**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 5+25/30   | 6+19/25   | 9+18/27   |
| (9%:91%)                              | (17%:83%) | (24%:76%) | (33%:67%) |
| prosječna vrijednost: DA: 21% NE: 79% |           |           |           |

**libacija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 1+21/22                               | 6+24/30   | 10+15/25  | 11+16/27  |
| (5%:95%)                              | (20%:80%) | (40%:60%) | (41%:59%) |
| prosječna vrijednost: DA: 27% NE: 73% |           |           |           |

**magot**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                               | 11/30     | 10+15/25  | 7+20/27   |
| (0%:100%)                             | (37%:63%) | (40%:60%) | (26%:74%) |
| prosječna vrijednost: DA: 26% NE: 74% |           |           |           |

**merkantilizam**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 3+19/22                               | 9+21/30   | 19+6/25   | 21+6/27   |
| (14%:86%)                             | (30%:70%) | (76%:24%) | (78%:22%) |
| prosječna vrijednost: DA: 50% NE: 50% |           |           |           |

**mitela**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                               | 3+27/30   | 8+17/25   | 11+16/27  |
| (0%:100%)                             | (10%:90%) | (32%:68%) | (41%:59%) |
| prosječna vrijednost: DA: 21% NE: 79% |           |           |           |



**palpitacija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 4+18/22                               | 5+25/30   | 11+14/25  | 14+13/27  |
| (18%:82%)                             | (17%:83%) | (44%:56%) | (52%:48%) |
| prosječna vrijednost: DA: 33% NE: 67% |           |           |           |

**panaceja**

|                                       |          |           |           |
|---------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 1+21/22                               | 2+28/30  | 8+17/25   | 12+15/27  |
| (5%:95%)                              | (7%:93%) | (32%:68%) | (44%:56%) |
| prosječna vrijednost: DA: 22% NE: 78% |          |           |           |

**panahija**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 0+22/22                               | 11+19/30  | 14+11/25  | 5+22/27   |
| (0%:100%)                             | (37%:63%) | (56%:44%) | (19%:81%) |
| prosječna vrijednost: DA: 28% NE: 72% |           |           |           |

**ralantir**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 2+20/22                               | 0+30/30   | 3+22/25   | 6+21/27   |
| (9%:91%)                              | (0%:100%) | (12%:88%) | (22%:78%) |
| prosječna vrijednost: DA: 11% NE: 89% |           |           |           |

**singleton**

|                                       |          |           |           |
|---------------------------------------|----------|-----------|-----------|
| 1+21/22                               | 2+28/30  | 3+22/25   | 5+22/27   |
| (5%:95%)                              | (7%:93%) | (12%:88%) | (19%:81%) |
| prosječna vrijednost: DA: 11% NE: 89% |          |           |           |

**spinaker**

|                                       |           |           |           |
|---------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 8+14/22                               | 3+27/30   | 5+20/25   | 15+12/27  |
| (36%:64%)                             | (10%:90%) | (20%:80%) | (56%:44%) |
| prosječna vrijednost: DA: 31% NE: 69% |           |           |           |

## 5.6. Šesti zadatak

Ako se nešto u razgovoru može izreći na više načina, hoćete li prednost dati:

A. postojećoj riječi domaćega podrijetla:

|  |       |       |       |
|--|-------|-------|-------|
| 5/22                                     | 15/30 | 19/25 | 21/27 |
| (23%)                                    | (50%) | (76%) | (78%) |
| prosječna vrijednost: DA: 57%    NE: 43% |       |       |       |

B. postojećoj riječi stranoga podrijetla:

|  |       |      |      |
|--|-------|------|------|
| 4/22                                     | 6/30  | 2/25 | 1/27 |
| (18%)                                    | (20%) | (8%) | (4%) |
| prosječna vrijednost: DA: 13%    NE: 87% |       |      |      |

C. nemam stav o tome, svejedno mi je:

|  |       |       |       |
|--|-------|-------|-------|
| 13/22                                    | 9/30  | 4/25  | 5/27  |
| (59%)                                    | (30%) | (16%) | (18%) |
| prosječna vrijednost: DA: 31%    NE: 69% |       |       |       |

## 5.7. Sedmi zadatak

Ako se pojavi nešto novo što se treba izreći u razgovoru, hoćete li prednost dati:

A. novoj riječi hrvatskoga podrijetla:

|       |       |       |       |
|-------|-------|-------|-------|
| 8/22  | 10/30 | 15/25 | 17/27 |
| (36%) | (33%) | (60%) | (63%) |

prosječna vrijednost: 48%

B. novoj riječi stranoga podrijetla:

|       |       |       |      |
|-------|-------|-------|------|
| 8/22  | 4/30  | 4/25  | 2/27 |
| (36%) | (13%) | (16%) | (7%) |

prosječna vrijednost: 18%

C. nemam stava o tome, svejedno mi je:

|       |       |       |       |
|-------|-------|-------|-------|
| 6/22  | 16/30 | 6/25  | 8/27  |
| (28%) | (54%) | (24%) | (30%) |

prosječna vrijednost: 34%

## 5.8. Osmi zadatak

Bi li nova riječ hrvatskoga podrijetla trebala biti razumljiva kada je čujete prvi put, a da vam nitko ne kaže njezino značenje?

|  |           |           |           |
|--|-----------|-----------|-----------|
| 13+9/22                                  | 25+5/30   | 20+5/25   | 18+9/27   |
| (59%+41%)                                | (83%+17%) | (60%+20%) | (67%+33%) |
| prosječna vrijednost: DA: 67%    NE: 33% |           |           |           |

## 5.9. Deveti zadatak

Bi li nova riječ stranoga podrijetla trebala biti razumljiva kada je čujete prvi put, a da vam nitko ne kaže njezino značenje?

7+15/22

11+19/30

8+17/25

8+19/27

(32%+68%)

(37%+63%)

(32%+68%)

(30%+70%)

prosječna vrijednost: DA: 33%    NE: 67%

## 6. Autorski neoleksemi

S obzirom na to da je pri zapisivanju neoleksema poželjno navesti i vrijeme kada je neoleksem stvoren ili uočen u uporabi, ovdje su popisani neoleksemi (nazivi) koje je stvorio autor disertacije zbog potrebe opisa neološke problematike. Navedena je i stranica na kojoj je neoleksem zabilježen, a u zagradi je nadnevak njegova nastanka. Popisani su i neoleksemi kojima je izraz već ustaljen, ali im je u ovome radu značenje izmijenjeno ili precizirano. Predložiti ćemo i način zapisivanja neoleksema u djelima koja se bave ovom problematikom: *vn* – vrijeme nastanka neoleksema, *vz* – vrijeme zapisa neoleksema.

|   |  |
|---|--|
| apsolutni neoleksem, 91 ( <i>vn: 12.7.2009.</i> )     | međunarodna usvojenica,                              |
| denotativna istoznačnica,                             | 74 ( <i>vn: 18.6.2009.</i> )                         |
| 139 ( <i>vn: 30.9.2009.</i> )                         | načelo neograničenoga prevođenja,                    |
| denotativnica, 91 ( <i>vn: 20.8.2009.</i> )           | 126 ( <i>vn: 28.9.2009.</i> )                        |
| denotativno-konotativna bliskoznačnica,               | načelo ograničenoga prevođenja,                      |
| 139 ( <i>vn: 30.9.2009.</i> )                         | 126 ( <i>vn: 28.9.2009.</i> )                        |
| dijakronijski neoleksem, 91 ( <i>vn: 20.8.2009.</i> ) | neofonem, 85 ( <i>vn: 12.5.2007.</i> )               |
| djelomična zamjembenica, 93 ( <i>vn: 2.9.2009.</i> )  | neografem, 85 ( <i>vn: 13.4.2008.</i> )              |
| društveni neoleksem, 103 ( <i>vn: 14.9.2009.</i> )    | neoleksem, 85 ( <i>vn: 12.5.2007.</i> )              |
| ishodišnica, 94 ( <i>vn: 2.9.2009.</i> )              | neomorfem, 85 ( <i>vn: 12.5.2007.</i> )              |
| izmjenica, 92 ( <i>vn: 22.8.2009.</i> )               | neosintagmem, 85 ( <i>vn: 2.3.2009.</i> )            |
| jezična nužnost, 115 ( <i>vn: 20.9.2009.</i> )        | osobni neoleksem, 103 ( <i>vn: 14.9.2009.</i> )      |
| leksička nezasićenost neoleksemima,                   | oživljenička izmjenica, 93 ( <i>vn: 22.8.2009.</i> ) |
| 130 ( <i>vn: 29.9.2009.</i> )                         | potpuna zamjembenica, 93 ( <i>vn: 2.9.2009.</i> )    |
| leksička prezasićenost neoleksemima,                  | prva zamjembenica, 94 ( <i>vn: 2.9.2009.</i> )       |
| 130 ( <i>vn: 29.9.2009.</i> )                         | relativni neoleksem, 91 ( <i>vn: 12.7.2009.</i> )    |
| leksička zasićenost neoleksemima,                     | sinkronijski neoleksem,                              |
| 130 ( <i>vn: 29.9.2009.</i> )                         | 91 ( <i>vn: 20.8.2009.</i> )                         |
| međunarodna neusvojenica,                             | smjenica, 92 ( <i>vn: 22.8.2009.</i> )               |
| 74 ( <i>vn: 18.6.2009.</i> )                          | temeljna izmjenica, 93 ( <i>vn: 22.8.2009.</i> )     |

Neoleksemi kojima je značenje izmijenjeno ili precizirano u odnosu na uvriježeni leksem:

jezična igra, 112 (*vn: 20.9.2009.*)

jezični purizam, 115 (*vn: 20.9.2009.*)

jezično čistunstvo, 115 (*vn: 20.9.2009.*)

neologizam, 66 (*vn: 13.8.2009.*)

novotvorba, 68 (*vn: 13.8.2009.*)

novotvorbenica, 68 (*vn: 13.8.2009.*)

novotvorina, 68 (*vn: 13.8.2009.*)

posuđenica, 81 (*vn: 11.8.2009.*)

prihvaćenica, 81 (*vn: 11.8.2009.*)

zamjembenica, 91 (*vn: 20.8.2009.*)

## 7. Zaključak

U radu je predstavljen nov pristup problematici neologizama. Pri istraživanju je rabljena drukčija metodologija nego što se rabila do sada. Neologizmi, preciznije neoleksemi, podijeljeni su u dvije skupine. Prva su skupina apsolutni neoleksemi koji su u određeno vrijeme bili novi u jeziku. To su oni leksemi koji se uobičajeno smatraju neologizmima. Druga su skupina relativni neoleksemi (zamjembence i denotativnice). Relativni neoleksemi nastali su na temelju ponavljanja jednoga od dvaju elemenata, izraza ili denotativnoga značenja.

Temeljni se naziv *neologizam* definira na različite načine, pa zbog toga prije samoga bavljenja neologijom treba navesti što se pod nazivom *neologizam* podrazumijeva. Neujednačenošću se značenja naziva gubi preciznost koja je nužna u znanstvenome stilu, jednoznačnost je jedno od osnovnih svojstava naziva. Zbog toga je i u ovome radu trebalo definirati naziv *neologizam*. Taj smo naziv prihvatili u najširem značenju. Iz definicije su proizašli i novi nazivi: *neofonem*, *neomorfem*, *neoleksem*, *neosntagmem* i *neografem*. Uporaba naziva *neologizam* za bilo koji od tih naziva nije dovoljno precizna jer je neologizam njihov krovni naziv. Osim naziva *neologizam*, naveli smo i značenja ostalih srodnih naziva. Vidjeli smo da u rječnicima nisu uvijek jednoznačna ni značenja ostalih naziva. Zbog toga bi pri pisanju rječnika trebalo voditi više računa o ujednačenosti značenja naziva. Trebalo bi preuzimati definicije (te ih eventualno prilagoditi) iz relevantne stručne literature. Također se mogu konsultirati stručnjaci struke kojom se natuknica bavi, najgore je rješenje nekritično ili nedovoljno kritično preuzimanje rješenja iz već objavljenih rječnika. Odgovarajući kritički stav može zauzeti samo stručnjak, a pisci rječnika nisu stručnjaci u svim područjima koja se u rječniku obrađuju. Također bismo preporučili da se pri pisanju rječnika uz rječničku natuknicu zabilježi i nadnevak koji obilježava vrijeme kada je neoleksem prvi put uočen. Na taj bi način bila olakšana kasnija proučavanja neoleksema, pa ne bismo trebali rabiti pomoćne metode datiranja. Oznaka *neol.* (*neologizam*) pri datiranju neoleksema ne pomaže dovoljno. Ona kaže da je leksem u



vrijeme pisanja rječnika još uvijek bio neoleksem, no prema tome ne možemo zaključiti u koje je vrijeme taj leksem nastao jer leksem može biti neoleksem dulje ili kraće vrijeme. Moramo spomenuti i problem bilježenja neografema u pravopisnim priručnicima. Neografemi bi spomenuti u ovome radu trebali biti uvršteni u pravopisne priručnike u kontekstu opisa (za razliku od propisa). Najnovije bi kratice (koje se najčešće rabe u internetskoj komunikaciji) također trebalo popisati i objasniti im značenje. Pravopisna norma čuva tradicionalno stanje, no to ne znači da ne treba pratiti i nove pojavnosti. Na taj će način pravopisni priručnici postati prikladniji za suvremenu uporabu.

Pri normiranju bi (neo)leksema trebalo voditi računa o naravi zamjebenica. Noviji se jezični savjetnici često usredotočuju samo na podrijetlo leksema, pa se kao normativni leksem predlaže onaj koji je domaćega podrijetla. Pri tome se ponekad ne uočava ili ignorira nepodudaranje semantičkih polja, a to nije prihvatljiv postupak. Prihvatit ćemo stav da prednost treba dati leksemu domaćega podrijetla u odnosu na leksem stranoga podrijetla, no u jednome kontekstu par zamjebenica može biti zamjenjiv, a u drugome kontekstu to ne može. Ako se nastoji normirati neoleksem domaćega podrijetla (u odnosu na (neo)leksem stranoga podrijetla), trebalo bi navesti značenja kod kojih je taj postupak prihvatljiv. Također bi radi preciznosti trebalo navesti i ona značenja kod kojih taj par (neo)leksema nije zamjenjiv. U tome kontekstu postoje dvije situacije. Strani se (neo)leksem može zamjenjivati uvriježenim leksemom ili neoleksemom domaćega podrijetla. Kada se (neo)leksem stranoga podrijetla zamjenjuje neoleksemom domaćega podrijetla, nije preporučljivo prebrzo normirati neoleksem domaćega podrijetla. Dovoljno je neoleksem domaćega podrijetla predstaviti javnosti, a njegov će daljnji put odrediti uporaba. Moguće je da će neoleksem domaćega podrijetla duljom uporabom nadvladati (neo)leksem stranoga podrijetla. U tome ga se slučaju može normirati, odnosno samo potvrditi njegovu prihvaćenost u uporabi. Druga je mogućnost da neoleksem domaćega podrijetla bude prihvaćen na taj način da postane stilski obilježen, odnosno da se prihvaća njegova uporaba samo u jednome ili u više stilova. U toj situaciji prednost treba dati (neo)leksemu stranoga podrijetla jer se normiranjem onoga što se ne prihvaća stvara suprotan učinak. I treća je mogućnost da neoleksem domaćega podrijetla uopće ne bude prihvaćen. Ni tada ga nije preporučljivo normirati jer neprihvatanjem nije uspio zaživjeti.

Što se tiče naziva, preporučljiva bi norma trebala biti utemeljena na načelu 'i – i' (za razliku od načela 'ili – ili'), tj. jedan (neo)leksem treba definirati kao primaran, a drugi kao

sekundaran (jedan se rabi u jednome području, a drugi u drugome području). S obzirom na tradiciju, primaran bi trebao biti (neo)leksem hrvatskoga podrijetla u slučaju da ne postoji dodatni kriterij, primjerice eventualni tvorbeni problem. Neoleksemi će stranoga podrijetla (kao posljedica razvoja tehnologije) sve više nastaviti ulaziti u hrvatski jezik. S obzirom na tradiciju čistunstva u hrvatskome jeziku, te bi neolekseme trebalo pokušati zamijeniti neoleksemima domaćega podrijetla. Takvo nastojanje ne znači da će hrvatski jezik postati zatvoren prema neoleksemima stranoga podrijetla. U nekim se slučajevima, unatoč nastojanjima, neće pronaći odgovarajuća zamjembenica, a nerijetko će se događati da prihvatljiva zamjembenica ne bude prihvaćena u širem krugu govornika. Tek će takvim naporima barem jedan dio neoleksema stranoga podrijetla (uglavnom anglizama) biti nadvladan. Što se tiče naziva domaćega podrijetla, prednost se daje jednorječnome nazivu. U jezičnim se savjetnicima mogu pronaći zamjembenice domaćega podrijetla, od kojih je ishodišnica višerječna, a prva zamjembenica novotvorena s namjerom da bude istoznačna, ali jednorječna. Taj je postupak prihvatljiv s gledišta tvorbe, no nije vjerojatno da će u uporabi jednorječna zamjembenica uspjeti potisnuti ustaljenu višerječnu ishodišnicu. O tome bi također trebalo voditi računa pri normiranju.

Navedena su četiri pristupa jeziku: *jezična nužnost*, *jezično čistunstvo*, *jezični purizam* i *jezična igra*. Jezična nužnost podrazumijeva prihvaćanje neoleksema bez obzira na njihovo podrijetlo. Jezično se čistunstvo odnosi na usustavljivanje leksika prema podrijetlu leksema. Tu se nadovezujemo na već spomenute jezične savjetnike. Usustavljivanje leksika s obzirom na domaće podrijetlo ima ove prednosti: veća asocijativnost, lakše pamćenje, razlikovnost u stilske izražaju i dr. Što se tiče stilogenosti, moguće je napraviti zamjembenicu za bilo koji leksem, pa ponuditi i neoleksem domaćega podrijetla umjesto postojećega leksema domaćega podrijetla. Redukcionizam može dovesti samo do gubitka stilske izražajnosti. Ipak, još ćemo jednom napomenuti da insistiranje na normiranju leksema domaćega podrijetla bez obzira na nepotpuno preklapanje semantičkoga polja s leksemom stranoga podrijetla nije prihvatljivo. Nije prihvatljivo ni, na taj način, preuređivati umjetničke tekstove jer se gubi njihova vremenska kontekstualnost. Stav o nepreuređivanju umjetničkih tekstova možemo proširiti i na moderniziranje starih tekstova, odnosno zamjenu leksema iz pasivnoga leksika leksemima aktivnoga leksika. Tekstovi moderniziranjem postaju razumljiviji suvremenome čitatelju, ali treba imati na umu da to više nisu isti tekstovi. Veća je jasnoća jedni pozitivan učinak koji se postiže takvim djelovanjem. Što se tiče neoleksema, treba

naglasiti da pojava mnoštva neoleksema u kraćemu razdoblju kod govornika stvara otpor. Komunikacija može biti otežana ako se govornici usredotoče na neolekseme i njihovo značenje, umjesto na poruku koja je trebala biti prenesena. Treba spomenuti i to da dio jezikoslovne struke ne misli da jezično čistunstvo može donijeti pozitivne rezultate. Pri zamjeni leksema stranoga podrijetla leksemom hrvatskoga podrijetla postoji načelo ograničenoga prevođenja (treba prevoditi samo nazive) i načelo neograničenoga prevođenja (treba prevoditi i nazive i opće riječi). S obzirom na to da su u određenim kontekstima opće riječi često ujedno i nazivi, zastupnici bi načela ograničenoga prevođenja trebali precizirati svoj stav. Načelo jezičnoga purizma jezik tretira kao sredstvo, njemu jezik nije cilj. U toj situaciji politika utječe na stvaranje jezične politike. Smjenjivanjem određene političke garniture, mijenja se i jezična politika. Relativno često mijenjanje jezične politike može donekle destabilizirati leksik, a to treba izbjegavati. Zbog toga možemo reći da bi jezični purizam trebalo izbjegavati ili ignorirati. Politika bi trebala pronaći prikladnije načine za ostvarenje svojih ciljeva. Jezična igra također jezik tretira kao sredstvo da bi se postigli određeni izvanjezični ciljevi.

Još je jedan problem s obzirom na podrijetlo leksema, a to je interpretacija neoleksema koji je primljen iz slavenskoga jezika, a ima iste tvorbene elemente koji postoje i u hrvatskome jeziku. Općenito se takvi leksemi smatraju leksemima stranoga podrijetla. To je prihvatljivo s gledišta dijakronije. Sa stajališta sinkronije takvi leksemi gube povijesnu kontekstualnost i figuriraju kao leksemi hrvatskoga podrijetla. Tumačenje zasnovano na dijakroniji oduzima nam mogućnost da hrvatskim tvorbenim elementima, tvorbenim načinima i pridavanjem određenoga značenja, stvorimo neoleksem koji već postoji u drugome jeziku. Tu se gube lingvistički, a uvode sociolingvistički kriteriji jer se jedan jezik, doduše malim dijelom, koči u razvoju zbog toga što isti takav element već postoji u drugome jeziku.

Za potrebe je ovoga rada provedena anketa. Rezultati dobiveni u anketi mogu nam poslužiti kao orijentir pri normiranju neologizama, tj. neoleksema. Ono što se proglasi normativnim, a ne zaživi u uporabi, teško može održati normativan status.

Pri opisivanju neologizama, tj. neoleksema, potreban nam je rok u kojemu leksem zadržava status neoleksema. Taj rok nije moguće precizno odrediti jer se pojedini neoleksemi prihvaćaju brže nego ostali. Ipak, možemo razmišljati o prosjeku. Većina

govornika misli da je leksem u statusu neoleksema godinu dana. Što se tiče procjene statusa neologizma temeljene na primjerima, neoleksemima je proglašena gotovo polovica primjera koji su u jeziku zadnjih desetak godina. Možemo zaključiti da je u prosjeku leksem neoleksem mnogo dulje nego što to govornici pretpostavljaju.

Što se tiče prihvaćanja neoleksema temeljenoga na primjerima, neoleksemi stranoga podrijetla u prosjeku imaju blagu prednost pred neoleksemima domaćega podrijetla. Pri izradi je ankete bilo očekivano da će ta razlika biti mnogo veća. Također je bilo neočekivano to da je prihvaćen gotovo svaki drugi neoleksem. Kada govornici doznaju značenje neoleksema, neoleksemima stranoga podrijetla daju malo veću prednost pred leksemima domaćega podrijetla. U slučaju da govornici ne znaju značenje neoleksema, blagu prednost pri prihvaćanju daju neoleksemima domaćega podrijetla. Tada se u prosjeku prihvaća svaki treći neoleksem. Što se tiče odgovora temeljenih na stavu, gotovo polovica ispitanika prednost daje neoleksemu domaćega podrijetla, a tek petina ispitanika neoleksemu stranoga podrijetla. Što se tiče uvriježenih leksema, četverostruko više ispitanika prednost daje leksemu domaćega podrijetla pred leksemom stranoga podrijetla.

Ako želimo rabiti određeni neoleksem, trebamo doznati njegovo značenje. Ipak, trećina ispitanika misli da treba moći naslutiti značenje neoleksema stranoga podrijetla. Malo više od dvije trećine ispitanika misli da treba moći naslutiti značenje neoleksema domaćega podrijetla. Tu je riječ o asocijativnosti, neoleksem domaćega podrijetla stvara više asocijacija, pa se od njega očekuje veća točnost pri nagađanju značenja.

Možemo utvrditi da je poznavanje značenja neoleksema vrlo bitno za njegovo prihvaćanje. Kada usporedimo prihvaćenost neoleksema s obzirom na poznavanje značenja i na njegovu užu ili širu asocijativnost, dobivamo bitne podatke. Najprihvaćeniji su PN – neoleksemi kojima je otprije poznato značenje, što je i očekivano. Neoleksemi s nepoznatim značenjem podijeljeni su u četiri skupine. Te su skupine prihvaćene ovim redom: A. NUAON (nepoznati *uže asocijativni objašnjeni* neoleksemi); B. NUAN (nepoznati *uže asocijativni* neoleksemi); C. NŠAON (nepoznati *šire asocijativni objašnjeni* neoleksemi); D. NŠAN (nepoznati *šire asocijativni* neoleksemi). Očekivali smo se da će najprihvaćenije biti dvije skupine kojima se doznalo značenje, no nije tako. Nepoznati *uže asocijativni* neoleksemi prihvaćeniji su nego nepoznati *šire asocijativni objašnjeni*

neoleksema. Tu je bitno uočiti da je ispitanicima bila bitnija uža asocijativnost neoleksema, nego netom doznato značenje. Možemo zaključiti da je uža asocijativnost neoleksema vrlo bitna i da o tome treba voditi računa pri stvaranju neoleksema. Što je asocijativnost neoleksema uža, odnosno što se preciznije može naslutiti značenje ako se i ne poznaje, to je neoleksem lakše prihvatiti. Najmanje je prihvaćena skupina nepoznati *šire asocijativni* neoleksema, što je i očekivano. Nepoznavanje značenja i šira asocijativnost neoleksema nisu učinkovita kombinacija.

Što se tiče tvorbe riječi, najprihvaćenije su polysloženice proizašle iz slaganja. Zatim su redom prihvaćene ove vrste tvorbe: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba, složeno-sufiksalna tvorba, prefiksno-sufiksna tvorba i složenice (slaganje). Potvrđena je pretpostavka da novotvorene složenice nailaze na otpor kod govornika. Dvije tvorbene osnove mogu djelovati uže asocijativno, pa bi prema tomu taj način tvorbe mogao biti dobro prihvaćen, no čini se da je problem u spoju semantike dviju osnova. Moguće da je semantika toliko očita da pomalo djeluje banalno i smiješno. Kada se spominju 'smiješne nove riječi', često se navode neoleksema koji imaju dvije osnove.

Na kraju moramo zaključiti da u ovome radu nije iscrpljeno cjelokupno područje kojemu se pristupilo novom metodom. Zbog toga preporučamo uvažiti predstavljeni pristup, eventualno ga razraditi te i dalje istraživati ovo zanimljivo područje.

## Knjigopis

### A. citirani izvori

#### a. tiskani izvori

Andrić, Nikola (1911) *Branič jezika hrvatskoga*. Kraljevska zemaljska tiskara, Zagreb.

Anić, Vladimir (2003) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi liber, Zagreb.

Anić, Vladimir; Dunja Brozović-Rončević; Ivo Goldstein; Slavko Goldstein; Ljiljana Jojić; Ranko Matasović; Ivo Pranjković (2002) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Novi liber, Zagreb.

Anić, Vladimir; Ivo Goldstein (1999) *Rječnik stranih riječi*. Novi liber, Zagreb.

Babić, Stjepan (1981) "Stilske odrednice u našim rječnicima", *Jezik* 28, 3. Zagreb, 79-91.

Babić, Stjepan (1990) *Hrvatska jezikoslovna čitanka*. Globus, Zagreb, 1990.

Babić, Stjepan (2002) *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. HAZU – Nakladni zavod Globus, Zagreb.

Barić, Eugenija; Mijo Lončarić; Dragica Malić; Slavko Pavešić; Mirko Peti; Vesna Zečević; Marija Znika (1997) *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga, Zagreb.

Bussmann, Hadumod (1996) *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Routledge, London.

- De Saussure, Ferdinand (2000) *Tečaj opće lingvistike*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Filipović, Rudolf (1986) *Teorija jezika u kontaktu*. JAZU – Školska knjiga, Zagreb.
- Franičić, Anđela; Lana Hudeček; Milica Mihaljević (2005) *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Halonja, Antun; Alen Milković (2005) "Hacker, cracker i lamer – u čemu je razlika?", *Jezik u društvenoj interakciji*, Zbornik radova. HDPL, Zagreb – Rijeka, 205-212.
- Herberg, Dieter (2002) "Neologismen in der deutschen Gegenwartssprache. Probleme ihrer Erfassung und Beschreibung", *Deutsch als Fremdsprache*, 39, 4. München – Berlin, 195-200.
- Honselaar, Wim (2002) "Newspeak, lexicography and computers", *Lexical Norm and National Languages. Lexicography and Language Policy in South-Slavic Languages after 1989*, (ed. Lučić, R.). Verlag Otto Sagner, München, 102-108.
- Jonke, Ljudevit (1965) *Književni jezik u teoriji i praksi*. Znanje, Zagreb.
- Klaić, A. B. (1941a) "Nekadašnje i današnje jezične novotvorine", *Hrvatski narod* 253, 1. Zagreb, 8.
- Klaić, A. B. (1941b) "Nekadašnje i današnje jezične novotvorine", *Hrvatski narod* 256, 1. Zagreb, 10.
- Klaić, Bratoljub (2002) *Rječnik stranih riječi*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- Koharović, Nebojša (1996) "Komunikacijska prihvatljivost novotvorenica", *Jezik i komunikacija*, Zbornik radova. HDPL, Zagreb, 185-191.
- Krstić, Kruno (1941) "Čistoća i preporod jezika", *Hrvatski narod* 99, 3. Zagreb, 5.

- Lewandowski, Theodor (1994) *Linguistisches Wörterbuch*, 2, UTB. Quelle & Meyer, Heidelberg, Wiesbaden.
- Maretić, Tomo (1924) *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*. JAZU, knj. VII, Zagreb.
- Meillet, Antoine (1921) *Linguistique historique et linguistique générale*, La société de linguistique de Paris, Paris.
- Mihaljević, Milica (1993) *Hrvatsko računalno nazivlje*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Mihaljević, Milica (2003) *Kako se na hrvatskom kaže WWW?* Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Mihaljević, Milica; Ermina Ramadanović (2006) "Razradba tvorbenih načina u nazivlju", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb, 203-206.
- Mounin, Georges (1979) *Dictionnaire de la linguistique*. Presse Universitaire Française, Paris.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna (2005) *Neologizmi: problemi teorije i primjene*. FF press, Zagreb.
- Pranjković, Ivo (1993) "Pitanja jezične terminologije. Okrugli stol" *Trenutak sadašnjosti u učenju jezika*, Zbornik radova. Zagreb, 250-251.
- Pranjković, Ivo (1996) "Leksik i lektura", *Jezik i komunikacija*, Zbornik radova. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb, 425-429.
- Rey, Alain (1995) *Essays on terminology*. John Benjamins, Amsterdam.
- Rječnik hrvatskoga jezika* (ur. Šonje, Jure) (2000). Leksikografski zavod i Školska knjiga, Zagreb.



- Rondeau, Guy (1984) *Introduction à la terminologie*. Gaetan Morin, Quebec.
- Rožić, Vatroslav (1913) *"Barbarizmi" u hrvatskom jeziku*. L. Hartman, Zagreb.
- Samardžija, Marko (1993a) *Hrvatski jezik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Samardžija, Marko (1995) *Leksikologija hrvatskoga jezika*. Školska knjiga, Zagreb.
- Samardžija, Marko (2002) *Nekoć i davno*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
- Silić, Josip (2006) *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Disput, Zagreb.
- Simeon, Rikard (1969a) *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, A-O*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Simeon, Rikard (1969b) *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, P-Ž*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Spalatin, Krsto (1990) *Peterojezični rječnik europeizama*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Šulek, Bogoslav (1874/75) *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*, I. i II. pola. Narodna tiskara Ljudevita Gaja, Zagreb.
- Veliki školski leksikon* (ur. Šentija, Josip) (2003). Školska knjiga, Zagreb.
- Vince, Zlatko (2002) *Putovima hrvatskoga književnog jezika*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.

b. internetski izvori

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Brand> (12.10.2009)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Eponim> (12.10.2009)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Tuđice> (12.10.2009)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Usvojenice> (12.10.2009)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Zastarjelice> (12.10.2009)

[http://www.cybermed.hr/index.php/pbl/portal\\_za\\_pacijente/popularni\\_clanci/biljka\\_bunika\\_ili\\_crna\\_bunika](http://www.cybermed.hr/index.php/pbl/portal_za_pacijente/popularni_clanci/biljka_bunika_ili_crna_bunika) (12.10.2009)

<http://zagrebhockeycamp.hr/druzba-knin/krivotvor/Krivotvorenice.html> (12.10.2009)

## **B. izvori iz kojih su preuzimani primjeri**

### a. tiskani izvori

Anić, Vladimir (2003) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi liber, Zagreb.

Brozović-Rončević; Dunja; Alemko Gluhak; Vesna Muhvić-Dimanovski; Lelija Sočanac;  
Branko Sočanac (1996) *Rječnik novih riječi*. Minerva, Zagreb.

Filipović, Rudolf (1986) *Teorija jezika u kontaktu*. JAZU – Školska knjiga, Zagreb.

Halonja, Antun; Alen Milković (2005) "Hacker, cracker i lamer – u čemu je razlika?",  
*Jezik u društvenoj interakciji*, Zbornik radova. HDLP, Zagreb – Rijeka, 205-212.

Kiš, Miroslav (2002) *Informatički rječnik*. Naklada Ljevak, Zagreb.

Klaić, Bratoljub (2002) *Rječnik stranih riječi*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.

Linke, Gordana (1992) *Mali jezični priručnik*. Azur journal, Zagreb.

Samardžija, Marko (1995) *Leksikologija hrvatskoga jezika*. Školska knjiga, Zagreb.

Samardžija, Marko (2002) *Nekoć i davno*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.

Šamija, Ivan Branko (2007) *Prinosi rječnjaku i pravopisu hrvatskomu*. Društvo Lovrećana  
Zagreb, Zagreb.

### b. internetski izvori

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Eponim> (5.1.2009.)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Onomastika> (5.1.2009.)

<http://kvazialternativci.blog.hr/> (20.12.2009.)

<http://mathelp.blogspot.com/2004/12/motivacija-akronimi-i-ostali-nebitni.html> (5.1.2009.)

<http://metro-portal.hr/vijesti/kultura/film/sundance-je-prestiz> (20.12.2009.)

<http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node3304.htm> (20.12.2009.)

[http://rijeczivota.110mb.com/site/Psalam\\_51.doc](http://rijeczivota.110mb.com/site/Psalam_51.doc) (20.12.2009.)

<http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/contextualize.pl?p.2165.Riznica.0.6.1.0> (20.12.2009.)

<http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/getobject.pl?c4.2235.Complete.0.6.1.0> (20.12.2009.)

<http://riznica.ihjj.hr/cgi->

[bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=ali+njega+tra%C5%BEite+badava&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsdivtag=&dgsdivtype=1](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=ali+njega+tra%C5%BEite+badava&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsdivtag=&dgsdivtype=1) (20.12.2009.)

<http://riznica.ihjj.hr/cgi->

[bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=U+njegovoj+ku%C4%87i+nije+se+kruh+badava+lomio&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsdivtag=&dgsdivtype="](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=CompleteHR&word=U+njegovoj+ku%C4%87i+nije+se+kruh+badava+lomio&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&title=&author=&date=&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsorder=author%2C+title&publisher=&pubplace=&extent=&pubdate=&language=&collection=&sourcenote=&shrtcite=&filename=&filesize=&sortorder=author%2C+title&dgdivhead=&dgdivtype=&dgdivlang=&dgdivn=&dgdivid=&dgsdivtag=&dgsdivtype=) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=pe%C4%8De&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&)

[bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=pe%C4%8De&OUTPUT=conc  
&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=pe%C4%8De&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&)  
(20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=dajem&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=dajem&OUTPUT=conc&CONJ  
UNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRT  
LIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortor  
der=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=dajem&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=sloj&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=sloj&OUTPUT=conc&CONJU  
NCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTL  
MIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder  
=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=sloj&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternative&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternative&OUTPUT=conc&C  
ONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THM  
PRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&s  
ortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternative&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternativni&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternativni&OUTPUT=conc&  
CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&TH  
MPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title  
&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternativni&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternativne&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternativne&OUTPUT=conc&  
CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&TH  
MPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title  
&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Riznica&word=alternativne&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=dodjelu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=ozbiljna&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=ozbiljna&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=ozbiljna&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=(%C5%BE%7C%C5%BD)ao&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=\(%C5%BE%7C%C5%BD\)ao&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=(%C5%BE%7C%C5%BD)ao&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=muzeja&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=muzeja&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=muzeja&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://riznica.ihjj.hr/cgi-](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=sudbinu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title)

[bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=sudbinu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title](http://riznica.ihjj.hr/cgi-bin/philologic/search3t?dbname=Tiskovine&word=sudbinu&OUTPUT=conc&CONJUNCT=PHRASE&DISTANCE=3&DFPERIOD=1&POLESPAN=5&THMPRTLIMIT=1&KWSS=1&KWSSPRLIM=500&trsortorder=author%2C+title&sortorder=author%2C+title) (20.12.2009.)

[http://simple.wikipedia.org/wiki/List\\_of\\_Internet\\_slang\\_words](http://simple.wikipedia.org/wiki/List_of_Internet_slang_words) (14.09.2009.)

[http://uk.aiononline.com/forums/general/view?articleID=7710&&category=101&notice\\_category=101](http://uk.aiononline.com/forums/general/view?articleID=7710&&category=101&notice_category=101) (14.09.2009.)

<http://www.24sata.hr/news/u-splitu-policaajca-udario-autom-i-ozlijedio-mu-ruku-/140417/>  
(20.12.2009.)

<http://www.astigospe.com/2007/12/18/branimir-glavas-povrijedena-tastina-ive-sanadera/>  
(20.12.2009.)

<http://www.corner.hr/film/film.asp?id=4954> (20.12.2009.)

[http://www.cro-rss.com/archive/2009-02/search\\_honda+pantheon\\_\\_2.htm](http://www.cro-rss.com/archive/2009-02/search_honda+pantheon__2.htm) (20.12.2009.)

<http://www.ezadar.hr/clanak/gecevski-veceras-cemo-dati-maksimum-u-utakmici-za-prestiz>  
(20.12.2009.)

<http://www.festival-cannes.com/en/about.html> (13.11.2009.)

<http://www.festival-cannes.com/en/about.html> (5.1.2009.)

<http://www.filmski.net/vijesti/dokumentarni-film/1625> (20.12.2009.)

[http://www.filozofija.org/index.php?option=com\\_content&task=view&id=140&Itemid=58](http://www.filozofija.org/index.php?option=com_content&task=view&id=140&Itemid=58)  
(20.12.2009.)

<http://www.forum.hr/archive/index.php/t-104210.html> (20.12.2009.)

<http://www.forum.hr/showthread.php?t=145786> (5.1.2009.)

<http://www.forum.hr/showthread.php?t=309386> (20.12.2009.)

<http://www.glazbeni-forum.com/showthread.php?t=21153> (20.12.2009.)

<http://www.google.com/search?hl=hr&lr=&q=presti%C5%BEan+manager&start=20&sa=N>  
(20.12.2009.)

- <http://www.gradimo.hr/Solarna-se-energija-nudi-kao-alternativno-rjesenje-ugljenu,-lozivom-ulju-kao-i-zemnom-plinu/hr-HR/481.aspx> (20.12.2009.)
- <http://www.hnk.ffzg.hr/jthj/Laszlo.htm> (14.09.2009.)
- <http://www.hrvatski-vojniki.hr/hrvatski-vojniki/1522007/indijaii.asp> (14.09.2009.)
- <http://www.hrvatski-vojniki.hr/hrvatski-vojniki/1522294/flota.asp> (14.09.2009.)
- <http://www.index.hr/forum/default.aspx?q=t&idf=39&idt=1687&p=5> (5.1.2009.)
- <http://www.index.hr/forum/default.aspx?q=t&idf=50&idt=260262&sp=32170969>  
(20.12.2009.)
- <http://www.index.hr/vijesti/clanak/grcka-uputila-prosvjed-turskoj-zbog-povrede-granice/230550.aspx> (20.12.2009.)
- <http://www.ispred.net/index.php/ispred-web/osobni/zeljko-vincelj/39-zeljko-vincelj-sabor/444-zakon-o-javnim-cestama-prijedlog-sdp-a> (20.12.2009.)
- [http://www.javno.com/hr-hrvatska/pukanic-povrijedio-kodeks-casti-hrvatskih-novinara\\_160615](http://www.javno.com/hr-hrvatska/pukanic-povrijedio-kodeks-casti-hrvatskih-novinara_160615) (20.12.2009.)
- [http://www.kivela.hr/alfa\\_romeo/Cjenici\\_pdf/AR-prodajne-akcije.pdf](http://www.kivela.hr/alfa_romeo/Cjenici_pdf/AR-prodajne-akcije.pdf) (20.12.2009.)
- <http://www.liderpress.hr/Default.aspx?sid=10930> (20.12.2009.)
- <http://www.liderpress.hr/Default.aspx?sid=45231> (20.12.2009.)
- [http://www.mercedes-benz.hr/content/croatia/mpc/mpc\\_croatia\\_website/hrng/home\\_mpc/passengercars/home/key\\_customer/fleet\\_decision\\_maker.html](http://www.mercedes-benz.hr/content/croatia/mpc/mpc_croatia_website/hrng/home_mpc/passengercars/home/key_customer/fleet_decision_maker.html) (20.12.2009.)
- <http://www.mob385.com/gsm/kratice.shtml> (5.1.2009.)



[http://www.moj-posao.net/jseeker\\_lawyer\\_detailedview.php?entityId=Q100](http://www.moj-posao.net/jseeker_lawyer_detailedview.php?entityId=Q100) (20.12.2009.)

<http://www.monitor.hr/vijesti/granicno-pitanje-s-hrvatskom-stvar-borbe-za-prestiz-pahora-i-janse/122643/> (20.12.2009.)

<http://www.mycity.rs/Windows/Nemogucnost-kopiranja-pdf-dokumenta.html>  
(20.12.2009.)

[http://www.onastra.com/hr/help-and-support/Brochure1/ASTRA\\_bilten3\\_HR\\_07.pdf](http://www.onastra.com/hr/help-and-support/Brochure1/ASTRA_bilten3_HR_07.pdf)  
(20.12.2009.)

<http://www.reci.hr/forums/thread/30831.aspx> (20.12.2009.)

<http://www.revizorska-komora.hr/prezentacije/Primjena-okvira-za-financijsko-izvjescivanje-MRS-MSFI-MRevS-Kodeks-prof-etike-revizora.doc> (20.12.2009.)

<http://www.stanovanje.hr/2009/07/01/zeleni-kutak-za-relaksaciju-ili-prestiz-u-susjedstvu.html> (20.12.2009.)

[http://www.telargo.com/hr/dokument\\_oprivatnosti.aspx](http://www.telargo.com/hr/dokument_oprivatnosti.aspx) (20.12.2009.)

<http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/26303/Zabrana-burke-je-povreda-ljudskih-prava.html>  
(20.12.2009.)

<http://www.udomiteljizadjecu.hr/info/za-potencijalne-udomitelje/81> (5.1.2009.)

<http://www.vidiauto.com/01novosti/index.php?id=1868> (20.12.2009.)

<http://www.zagrebfilmfestival.com/index.php?page=b0&p=1> (13.11.2009.)

<http://www.zagrebfilmfestival.com/index.php?page=b0&p=1> (5.1.2009.)

<http://zanimljivosti-samstonije.blog.hr/2008/10/1625486735/steampunk-iliti-sto-bi-bilo-kad-bi-bilo.html> (5.1.2009.)

<http://www.zdravomrsavljenje.com.hr/index.php/clanak/hladnjak> (13.6.2009.)

### C. ostali radovi vezani uz temu

- Babić, Stjepan (1956) "Tudicama se udaljujemo od svoga naroda", *Jezik* 5. Zagreb, 92-95.
- Babić, Stjepan (1976) "Grape-fruit", *Jezik* 13. Zagreb, 120-122.
- Babić, Stjepan (1978) "Hoverkraft – nepotrebna tudica", *Jezik* 25. Zagreb, 158-159.
- Babić, Stjepan; Stjepko Težak (1992) *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
- Babić, Stjepan (1993) "Najbolja i najgora riječ 1993. godine", *Jezik* 41, 1. Zagreb, 29-31.
- Babić, Stjepan (1995) *Hrvatski jučer i danas*. Školske novine, Zagreb.
- Babić, Stjepan (1995a) "O najboljoj riječi u 1994. godini", *Jezik* 42, 5. Zagreb, 138-146.
- Babić, Stjepan (1995b) "Riječ godine", *Jezik* 43, 2. Zagreb, 79-80.
- Babić, Stjepan (1999) "Standardizacija – stabilizacija književnoga jezika", *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Matica hrvatska, Zagreb, 212-234.
- Babić, Stjepan (2001) *Hrvatska jezikoslovna prenja*. Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- Baggioni, Daniel (1977) "Aspects sociolinguistiques de la néologie lexicale: le vocabulaire 'à connotations scientifiques' et le 'fétichisme des mots'", *Linguistische Arbeits Berichte* 17. Leipzig, 33-40.
- Barnhart, Robert & Clarence (1989) "The Dictionary of Neologisms", *Dictionaries – Wörterbücher – Dictionnaires*, (eds. Hausmann, F. J.; Reichmann, O.; Wiegand, E.), Vol. I. Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1159-1166.
- Bastuji, Jacqueline (1977) "Aspects sémantiques de la néologie", *Linguistische Arbeits Berichte*, 17. Leipzig, 51-60.

- Bauer, Laurie (1984) *English Word-formation*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bauer, Laurie (1998) *Vocabulary*. Routledge, London – New York.
- Bellmann, G. (1980) "Zur Variation im Lexikon: Kurzwort und Original", *Wirkendes Wort*, Heft 6. Schwann, Düsseldorf.
- Bochmann, Klaus (1977) "Conditions sociales et conditions linguistiques de la néologie lexicale: leur place dans un modèle de la production lexicale", *Linguistische Arbeits Berichte* 17. Leipzig, 2-11.
- Boulanger, J. C. (1989) "Lexicographie et politique langagiere: l'exemple français des avis officiels", *Wörterbücher, Dictionaries, Dictionnaires* (eds. Hausmann, F. J.; Reichmann, O.; Wiegand, E.), Vol. I. Walter de Gruyter, Berlin - New York, 46-62.
- Brabec, Ivan (1982) *Sto jezičnih savjeta*. Školske novine, Zagreb.
- Bragina, A. A. (1973) *Neologizmy v ruskom jazyke*. Prosveščenie, Moskva.
- Bragina, A. A. (1978) *Russkoe slovo v jazykah mira*, Moskva.
- Brodnjak, Vladimir (1993) *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*. Školske novine, Zagreb.
- Brozović, Dalibor (1998) "Aktualna kolebanja hrvatske jezične norme u slavenskome i europskome svjetlu", *Jezik* 45, 5. Zagreb, 161-176.
- Brozović, Dalibor (1999) "O sadržaju pojma norma u leksikologiji", *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Matica hrvatska, Zagreb, 140-150.
- Bujas, Željko (1993) "Četveromjesečno »S« (dnevnik leksikografa)", *Rječnik i društvo*, Zbornik radova. HAZU, Zagreb, 39-45.

- Candel, Danielle (1999) "Néologie et terminologie: activités et réflexions", *Terminologies nouvelles*. Rint, 20, Bruxelles, 44-53.
- Carstensen, Broder (1982) "Wörter de Jahres 1981", *Der Sprachdienst*, XXVI, 1-2, Gesellschaft für deutsche Sprache, Wiesbaden, 1-16.
- Cerovac, Mirko (1960) *Jezični savjetnik za uredske kadrove*, Birozavod, Zagreb.
- Cerovac, Mirko (1964) *Poslovni jezik*. Informator, Zagreb.
- Cortelazzo, Manlio; Ugo Cardinale (1992) *Dizionario di parole nuove 1964-1987*. Loescher editore, Torino.
- Crystal, David (1997) *English as a Global Language*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Dabo-Denegri, Ljuba (1998) "O nekim strujanjima u razvitku suvremenoga francuskog jezika", *Jezična norma i varijeteti*, Zbornik radova. HDPL, Zagreb-Rijeka, 107-112.
- Dardano, Maurizio (1986) "English Influence on Italian", *English in Contact With Other Languages*, (eds. Viereck, W; Bald, W. D.). Akadémiai Kiadó, Budapest, 231-252.
- Der Sprachdienst* (1977). XXI, 10. Gesellschaft für deutsche Sprache, Wiesbaden.
- Der Sprachdienst* (1977). XXI, 9. Gesellschaft für deutsche Sprache, Wiesbaden.
- Dietrich, M. (1979) "Das Fremdwort in der Arbeit der 'Gesellschaft für deutsche Sprache'", *Fremdwort-Diskussion* (Hrsg. Braun, P.). Wilhelm Fink Verlag, München, 182-185.
- Duden – Deutsches Universalwörterbuch* (1989). Dudenverlag, Mannheim – Wien – Zürich.

- Dukat, Vladoje (1939) "Rječnik Mažuranića i Užarevića", *Rad JAZU*, knj. 257. Zagreb, 83-132.
- Dukat, Vladoje (1943) "Ivan Trnski i Šulekovi rječnici", *Rad HAZU*, knj. 277. Zagreb, 1-64.
- Eilegård, Alvar (1986) "Några utgångspunkter", *Språkvard.* Svenska språknämnden, Stockholm, 3-5.
- Esih, Ivan (1999) "Kultura književnog jezika (Deset jezičnih zapovijedi)", *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Matica hrvatska, Zagreb, 42-48.
- Etiemble, René (1964) *Parlez-vous franglais?* Gallimard, Paris.
- Filipović, Rudolf (1990) *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje*. JAZU – Školska knjiga, Zagreb.
- Galinsky, Hans (1980) "American English Post-1960 Neologisms in Contemporary German: Reception-Lag Variables as a Neglected Aspect of Linguistic Interference", *Studien zum Einfluß der englischen Sprache auf das Deutsche* (ed. Viereck, W.). Gunter Narr Verlag, Tübingen, 213-235.
- Gardin, Bernard (1977) "Néologie et discours rapporté", *Linguistische Arbeits Berichte* 17. Leipzig, 73-82.
- Gilbert, P. (1985) *Dictionnaire des mots contemporains*, Robert, Paris.
- Giraud, J. P.; R. Pamart; J. Riverain (1971) *Les mots 'dans le vent'*. Larousse, Paris.
- Giraud, J. P.; R. Pamart; J. Riverain (1974) *Les nouveaux mots 'dans le vent'*. Larousse, Paris.
- Gostl, Igor (1995) *Bogoslav Šulek. Otac hrvatskoga znanstvenoga nazivlja*. Matica hrvatska, Zagreb.

- Granić, Jagoda (2005) "Releksikalizacija: metajezik u antijeziku", *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*, Zbornik radova. HDPL, Zagreb – Split, 275-286.
- Grčević, Mario (2003) "Površno tumačenje hrvatskih jezičnih promjena u 90-tim godinama", *Fokus* 42. Zagreb, 228-249.
- Grčević, Mario (2002) "Some remarks on recent lexical change in the Croatian language", *Lexical Norm and National Languages. Lexicography and Language Policy in South-Slavic Languages*, (ed. Lučić, R.). Verlag Otto Sagner, München, 150-163.
- Guberina, Petar (1995) "Hrvatski književni jezik i hrvatski jezikoslovci", *Jezik* 43, 1. Zagreb, 2-14.
- Guberina, Petar; Krstić, Kruno (1940) *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Guilbert, Louis (1975) *La créativité lexicale*. Librairie Larousse, Paris.
- Guilbert, Louis (1977) "Problèmes du lexique et de la néologie dans la linguistique française contemporaine", *Linguistische Arbeits Berichte* 17. Leipzig, 12-32.
- Halonja, Antun (2006) *Hrvatski računalni žargon*. Doktorska disertacija, Zagreb.
- Halonja, Antun; Milica Mihaljević (2003) "Nazivlje računalnih mreža", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb, 87-101.
- Haugen, Einar (1972) "The Analysis of Linguistic Borrowing", *The Ecology of Language*, Essays by Einar Haugen. Stanford University Press, Stanford, 79-109.
- Hausmann, Franz Josef (1986) "English Influence on French", *English in Contact With Other Languages* (Viereck, W.; Bald, W. D. eds.). Akadémiai Kiadó, Budapest, 79-105.

- Herberg, Dieter (1998) "Neues im Wortgebrauch der Wendezeit", *Neologie und Korpus* (Teubert, W. ed.), Gunter Narr Verlag, Tübingen, 43-61.
- Herberg, Dieter; Michael Kinne; Doris Steffens (2004) *Neuer Wortschatz. Neologismen der 90er Jahre im Deutschen*. Schriften des IDS, Bd. 11, Walter de Gruyter, Berlin – New York.
- Hermans, Adrien; Andree Vansteelandt (1999) "Néologie traductive", *Terminologies nouvelles*. Rint, 20, Bruxelles, 37-43.
- Hrvatski jezični savjetnik* (1999). Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena - Školske novine, Zagreb.
- Hudeček, Lana; Milica Mihaljević (2009) *Hrvatski terminološki priručnik*. Institut za jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Jernej, J. (1959) "Glagoli na *-irati* u 17. i 18. stoljeću", *Filologija*. Zagreb.
- Jonke, Ljudevit (1953) "O upotrebi tuđih riječi", *Jezik 2*, 1-4. Zagreb.
- Jonke, Ljudevit (1954) "Šulekova briga o hrvatskoj naučnoj terminologiji", *Zbornik radova*, knj. II. Filozofski fakultet, Zagreb, 67-81.
- Jonke, Ljudevit (1956) "Bogoslav Šulek kao puristički savjetnik", *Pitanja književnosti i jezika*, knj. III, sv. 1-2. Sarajevo, 5-15.
- Jonke, Ljudevit (1999) "Nekoliko članaka o osobitostima hrvatskoga književnoga jezika", *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Matica hrvatska, Zagreb, 89-103.
- Kalogjera, Damir (1998) "Nezaobilaznost normi (norma) i kritika normi", *Jezična norma i varijeteti*, *Zbornik radova*. HDPL, Zagreb – Rijeka, 241-249.
- Katičić, Radoslav (1971) *Jezikoslovni ogledi*. Školska knjiga, Zagreb.

- Katičić, Radoslav (1992) *Novi jezikoslovni ogledi*. Školska knjiga, Zagreb.
- Katičić, Radoslav (1996) "Načela standardnosti hrvatskoga jezika", *Jezik* 43, 5. Zagreb, 175-182.
- Kinne, Michael (1998) "Der lange Weg zum deutschen Neologismenwörterbuch", *Neologie und Korpus* (Teubert, W. ed.). Gunter Narr Verlag, Tübingen, 63-110.
- Klare, Johannes (1977) "Neologismus und Neosemantismus als lexikographisches Problem unter besonderer Berücksichtigung des französischen gesellschaftspolitischen Wortschatzes", *Linguistische Arbeits Berichte* 17. Leipzig, 41-50.
- Kovačec, August (2004) "Izazovi globalizacije i hrvatski jezični standard", *Jezik*, 51. Zagreb, 61-66.
- Kovačević, Marina (1998) *Hrvatski jezik između norme i stila*. Nakladni zavod Globus. Zagreb
- Kovačević, Marina; Lada Badurina (2001) "Jezični paradoksi administrativnoga stila", *Drugi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova*. Zagreb, 479-487.
- Kubarth, Hugo (2002) "Anglicismes – non merci, Französische Sprachpolitik heute", *Eurospeak, Der Einfluß des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendtwende*, (Hrsg. Muhr, R.; Kettemann, B.). Peter Lang, Wien u.a., 181-208.
- Kuna, Branko (2006) "Proučavanje tvorbe riječi u hrvatskom jeziku tijekom 20. stoljeća", *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zbornik radova. Matica hrvatska, Zagreb, 339-366.
- Kurelac, Fran (1873) "Mulj govora nespretna i nepodobna nanešen na obale našega jezika: ili o barbarismih", *Rad JAZU* 34. Zagreb 1-48.
- Ladan, Tomislav (2000) *Riječi. Značenje, uporaba, podrijetlo*. ABC naklada, Zagreb.



- László, Bulesú (1993) "Pabirci redničkoga i obavjestničkoga pojmovlja oko razumnih sustava", *Obrada jezika i prikaz znanja*, Zagreb.
- Lehmann, Alice; Frangoise Martin-Berthet (1998) *Introduction á la lexicologie*, Dunod, Paris.
- Malkiel, Yakov (1989) "Wörterbücher und Normativität", *Wörterbücher, Dktionaries, Dictionnaires* (eds. Hausmann, F. J.; Reichmann, O.; Wiegand, E.), Vol. I. Walter de Gruyter, Berlin – New York, 63-70.
- Mamić, Mile (1996) *Jezični savjeti*. Hrvatsko filološko društvo Zadar. Zadar.
- Mamić, Mile (2003) "Novije hrvatsko pravno nazivlje (Kontinuitet, diskontinuitet, rekontinuitet)", *Zagrebačka slavistička škola*, Zbornik radova. FF Press, Zagreb, 209-218.
- Mamić, Mile (2006) "Hrvatsko jezično zakonodavstvo i jezična politika u 20. stoljeću", *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zbornik radova. Matica hrvatska, Zagreb, 59-70.
- Martinčić, Ivan (1990) "Pogovor ili Zaglavak pretisku Hrvatsko-njemačko-talijanskoga rječnika znanstvenoga nazivlja", u: Šulek, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja*, 2. svezak. Globus, Zagreb, 1373-1390.
- Martinet, André (1982) *Osnove opće lingvistike*, (prijevod A. Kovačec). Biblioteka Teka, GZH, Zagreb.
- Marvan, Jiří (2002), "National Languages in Post-Socialist Countries – Just Means of Communication or Tools of Revival?", *Lexical Norm and National Languages. Lexicography and Language Policy in South-Slavic Languages after 1989*, (ed. Lučić, R.). Verlag Otto Sagner, Miinchen, 183-192.
- McClusky, Brian (2002) "'Do Not Use the Lift in Case of Fire'. English as a Lingua Franca for Europe", *The European English Messenger*, XI/2. ESSE, Pelheira, 40-45.

- Mel'čuk, Igor (1993) *Cours de morphologie generale*, Vol. 1. Les Presses de l'Université de Montreal, Montreal.
- Mihaljević, Milica (1997) "Znanstveno nazivlje i hrvatski jezik", *Jezik* 45, 2. Zagreb, 63-67.
- Mihaljević, Milica (2001) "Tvorbeni modeli u novome hrvatskom tehničkom nazivlju", *Drugi hrvatski slavistički kongres*, Zbornik radova. Zagreb, 519-525.
- Mihaljević, Milica; Lana Hudeček (1998) "Anglizmi u hrvatskom jeziku – normativni problemi i leksikografska obradba", *Jezična norma i varijeteti*, HDPL, Zagreb – Rijeka, 335-341.
- Moguš, Milan (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. HAZU, Zagreb.
- Moguš, Milan (1993) *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*. Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- Mortureux, Marie-Françoise (1997) *La lexicologie entre langue et discours*. SEDES, Paris.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna (1992) "Prevedenice – jedan oblik neologizama", *RAD Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Knj. 446. Zagreb, 93-205.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna (1993) "O potrebi jednog rječnika neologizama", *Rječnik i društvo*, Zbornik radova. HAZU, Zagreb, 255-259.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna (1998a) "Šulekovi neologizmi", *Zbornik o Bogoslavu Šuleku*. HAZU, Zagreb, 103-109.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna (1998b) "Neologizmi na razmeđu jezične otvorenosti i jezičnoga purizma", *Filologija*, 30-31. HAZU, Zagreb, 495-499.

- Muhvić-Dimanovski, Vesna (2002) "Žargonizmi u dvojezičnom rječniku", *Filologija*, 36-39. Zagreb, 75-82.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna (2004) "New Concepts and New Words – How Do Languages Cope With the Problem of Neology?", *Collegium Antropologicum*, 28. Suppl. Zagreb, 139-146.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna; Anita Skelin Horvat (2006) "O riječima stranoga podrijetla i njihovu nazivlju", *Filologija* 46-47. Zagreb, 203-215.
- Muljačić, Žarko (1997/98) "Tri težišta u proučavanju jezičnih elemenata 'stranog' porijekla". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 23-24. Zagreb, 265-279.
- Nigoević, Magdalena; Danijel Tonkić (2005) "Neologizmi u novostandardnom talijanskom jeziku", *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*. HDPL, Zagreb – Split, 513-524.
- Nilsson, Stig (1986) "Engelskan i tidnigssvenskan", *Språkvård*. Svenska språknämnden, Stockholm, 23.
- Nyomárkay, István (1984) *Strane riječi u hrvatskosrpskom (srpskohrvatskom) jeziku. Problemi morfološke i sintaktičke adaptacije*. Tankönyvkiadó, Budimpešta.
- Opačić, Nives (1998) "Život riječi", *Jezična norma i varijeteti*. HDPL, Zagreb – Rijeka, 383-389.
- Pavešić, Slavko (1971) *Jezični savjetnik s gramatikom*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Pavičić, Josip (2001) *Ispod jezika*. Komentari o jeziku i Hrvatima. Naklada Pavičić, Zagreb.
- Pavlina, Želimir (1995a) "Obnova i razvitak hrvatskog vojnopsihologijskog nazivlja", *Hrvatski psihologijski glasnik*. Zagreb.

- Pavlina, Želimir (1995b) "Potiskivano i uništavano hrvatsko psihologijsko nazivlje", *Hrvatski psihologijski glasnik*, Zagreb.
- Pelikh, Elena A. (2004) "New Concepts and Words in Post-Soviet Russia", *Collegium Antropologicum*, 28. Suppl. Zagreb, 131-138.
- Petralli, Alessio (1999) "Néologismes, internationalismes et mondialisation", *Terminologies nouvelles*. Rint, 20, Bruxelles, 60-71.
- Pfandl, Heinrich (2002) "Wie gehen die slawischen Sprachen mit Anglizismen um? (Am Beispiel des Russischen, Tschechischen und Slowenischen)", *Eurospeak, Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende*. Peter Lang Verlag, Wien u.a., 117-154.
- Picone, Michael D. (1996) *Anglicisms, Neologisms and Dynamic French*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam - Philadelphia.
- Pranjković, Ivo (2002) "Politikanska podmetanja nadobudnog jezikoslovca iz Manheima", *Forum*, 10-12. Zagreb, 1366-1380.
- Pranjković, Ivo (1991) *Jezikoslovna sporenja*. Konzor, Zagreb.
- Pranjković, Ivo (1992-93) "Razlikovni rječnici", *Filologija*, 20-21. Zagreb, 375-383.
- Pranjković, Ivo (1997) "Hrvatski standardni jezik u staroj Jugoslaviji (na primjeru časopisa *Naš jezik*)", *Croatica* 45-46. HFD, Zagreb, 147-155.
- Pranjković, Ivo (2006) "Hrvatski jezik od godine 1945 do 2000", *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zbornik radova. Matica hrvatska, Zagreb, 29-58.
- Quarantotto, Claudio (1987) *Dizionario del nuovo italiano*. Newton Compton, Roma.

- Rathmayr, Renate (2002) "Anglizismen im Russischen; Gamburgery, Bifšteksy und die Voucherisierung Russlands", *Eurospeak, Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende*. Peter Lang Verlag, Wien u.a., 155-180.
- Rey-Debove, Josette (1998) *La linguistique du signe, Une approche sémiotique du langage*. Armand Colin, Paris.
- Rey-Debove, Josette; Gagnon G. (1986) *Dictionnaire des anglicismes*. Robert, Paris.
- Rišner, Vlasta (2006) "Hrvatsko jezično savjetništvo u 20. stoljeću", *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zbornik radova. Matica hrvatska, Zagreb, 367-394.
- Rittgasser, Stefan (2003) "Mijene u leksiku hrvatskoga jezika", *Jezik* 50, 1. Zagreb, 6-14.
- Roche, Sorcha; Lynne Bowker (1999) "Cenit: Système de détection semi-automatique des néologismes", *Terminologies nouvelles*. Rint, 20, Bruxelles, 12-16.
- Romaine, Suzanne (1998) *Bilingualism*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Sabljak, Tomislav (2001) *Rječnik hrvatskoga žargona*. V. B. Z., Zagreb.
- Salzmann, Zdenek (1991) "Anglicisms in Modern Literary Czech", *The English Element in European Languages*, Vol. 3. Institute of Linguistics, Zagreb, 122-164.
- Samardžija, Marko (1993b) *Jezični purizam u NDH*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Samardžija, Marko (1997) "Utjecaj sociopolitičkih mijena na leksik hrvatskoga jezika u XX. stoljeću", *Croatica* 45-46. HFD, Zagreb, 177-192.
- Samardžija, Marko (2004) *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

- Samardžija, Marko (2006) "Hrvatski jezik od početka XX. stoljeća do godine 1945", *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zbornik radova. Matica hrvatska, Zagreb, 9-28.
- Scherr, Michael (2002) "Anglizismen in der Sprache der Werbung. Kommentar eines Werbetexters zur Anglizismendiskussion", *Eurospeak, Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende*. Peter Lang Verlag, Wien u.a., 233-235.
- Schippan, Thea (1992) *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Schmitt, Christine (1990) "Sprache und Gesetzgebung", *Französisch/Le français, Lexikon der Romanistischen Linguistik*, (Hrsg. Holtus, G.), Bd. 5. Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 334-353.
- Schrodt, Richard (2002) "Schön, neu und fesch – die Anglizismen in der deutschen Werbung", *Eurospeak, Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende*. Peter Lang Verlag, Wien u.a., 101-116.
- Sesar, Dubravka (1996) *Putovima slavenskih književnih jezika*. Zavod za lingvistiku, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Sesar, Dubravka; Ivana Vidović (2000) "Što je novogovor učinio hrvatskomu jeziku?", *Jezik*, 47, 3. Zagreb, 81-94.
- Silić, Josip (1996) "Administrativni stil hrvatskoga standardnog jezika", *Kolo*, Zagreb.
- Sinclair, John (1998) "Korpusstypologie: Ein Klassifikationsrahmen", *Neologie und Korpus* (Teubert, W., ed.). Gunter Narr Verlag, Tübingen, 111-128.
- Sørensen, Knud (1990) "Sociolinguistic Relations between English and Danish since 1945", *Languages in Contact*, (eds. Filipović, R.; Bratanić, M.). Zagreb, 30-32.

- Šamija, Ivan Branko (1993) *Hrvatski jezikovnik i savjetovnik*. Ina-Industrija nafte d.d., Zagreb.
- Šarčević, Susan (1993) "Zadatak leksikografa u privrednoj reformi", *Rječnik i društvo*, Zbornik radova. HAZU, Zagreb, 337-344.
- Šimundić, Mate (1994) *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskome jeziku*. Barka, Zagreb.
- Šulek, Bogoslav (1874) "O hrvatskom lučbenom nazivlju", u: Šulek, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*, I. pola. Narodna tiskara, Zagreb, VII-XXVIII.
- Tadić, Marko (2003) *Jezične tehnologije i hrvatski jezik*. Ex libris, Zagreb.
- Tafra, Branka (1995) *Jezikoslovna razdvojba*. Matica hrvatska, Zagreb 1995.
- Tafra, Branka (1999) "Povijesna načela normiranja leksika", *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Matica hrvatska, Zagreb, 260-281.
- Tafra, Branka (2003) "Dijakronijski aspekti normiranja hrvatskoga jezika", *Zagrebačka slavistička škola*, Zbornik radova. FF Press, Zagreb, 305-319.
- Teubert, Wolfgang (1998) "Korpus und Neologie", *Neologie und Korpus* (Teubert, W. ed.). Gunter Narr Verlag, Tübingen, 129-170.
- Težak, Stjepko (1991) *Hrvatski naš svagda(š)nji*. Školske novine, Zagreb.
- Težak, Stjepko (1995) *Hrvatski naš osebjuni*. Školske novine, Zagreb.
- Težak, Stjepko (1999) *Hrvatski naš (ne) zaboravljeni*. Tipex, Zagreb.
- Težak, Stjepko (2004) *Hrvatski naš nepodobni*. Školske novine, Zagreb.

- Thomas, George (1975) "The Calque – An International Trend in the Lexical Development of the Literary Languages of Eighteenth Century Europe", *Germano-Slavica*, No. 6. University of Waterloo, Wilfried Laurier University Press, Waterloo, Ontario, 21-41.
- Thomas, George (1991) *Linguistic Purism*, Longman, London – New York.
- Thomason, Sarah G. (2001) *Language Contact*, Georgetown University Press, Washington.
- Tucat, Céline; Depecker Loïc (1999) "Recherches néologiques sur Internet", *Terminologies nouvelles*. Rint, 20, Bruxelles, 4-11.
- Turk, Marija (1996) "Jezični purizam", *Fluminensia*, 1-2. Rijeka, 63-79.
- Turk, Marija (1997) "Jezični kalk: tipologija i nazivlje", *Fluminensia*, 1-2. Rijeka, 85-103.
- Turk, Marija (2003) "Latentni stranojezični utjecaj na hrvatski jezik", *Zagrebačka slavistička škola*, Zbornik radova. FF Press, Zagreb, 321-330.
- Turk, Marija (2006) "Hrvatski u kontaktu tijekom 20. stoljeća", *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zbornik radova. Matica hrvatska, Zagreb, 423-448.
- Turk, Marija; Danijela Karković (1993) "Problem određenja i upotrebe nekih termina", *Rječnik i društvo*, Zbornik radova. HAZU, Zagreb, 357-361.
- Turk, Marija; Helena Pavletić (2001) "Poluprevedenice – jedan oblik neologizama", *Drugi hrvatski slavistički kongres*, Zbornik radova. Zagreb, 643-649.
- Turk, Marija; Dubravka Sesar (2003) "Kalkovi njemačkoga podrijetla u hrvatskome i u nekim drugim slavenskim jezicima", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb, 325-338.



Veber Tkalčević, Adolfo (1874) "Obrana i nekoliko tobožnjih barbarizamah.", *Rad JAZU* 29. Zagreb, 149-159.

Vidović, Radovan (1983) *Jezični savjeti*, Logos, Split.

Viereck, Wolfgang (1980) "Empirische Untersuchungen insbesondere zum Verstand und Gebrauch von Anglizismen im Deutschen", *Studien zum Einfluß der englischen Sprache auf das Deutsche*. Gunter Narr Verlag, Tübingen, 9-25.

Vince, Zlatko (1978) *Putovima hrvatskoga književnog jezika*. Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.

Vince, Zlatko (1995) "Leksikograf Dragutin Parčić u svojem vremenu", u: Parčić, *Rječnik hrvatsko-talijanski*, (pretisak). Zagreb, 1241-1276.

Vujanić-Lednicki, M. (1987) "Neologizmi kao stilistička značajka poetskog jezika Borisa Viana", *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, god. 26, sv. 26. Zadar, 123- 136.

Zgusta, Ladislav (1991) *Priručnik leksikografije*. Svjetlost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo.

## Sažetak

### Normiranje neologizama u hrvatskome jeziku

Ovaj rad nazivu *neologizam* pristupa tako da ga shvaća kao svaku jezičnu pojavu koja je u neološkome statusu. Neološki se status temelji na kombiniranju svojstava *novosti* i *prihvaćenosti*, a donekle i na svojstvu *uklopljenosti* u jezični sustav. Uz naziv *neologizam* vezana je skupina srodnih naziva čije se značenje shvaća na više načina. Ti su nazivi analizirani te su predložene odgovarajuće definicije. Veća je pozornost posvećena skupini neologizama koju nazivamo neoleksemi. Neoleksemi su podijeljeni na apsolutne neolekseme i relativne neolekseme (skupina leksema koji su neoleksemi samo kada su postavljeni u suodnos). Relativni leksemi dijele se na denotativnice i zamjembence. Pri promišljanju o zamjembencima treba početi od načela da je prihvatljivo njihovo stvaranje, ali ne i prebrzo normiranje. Treba pričekati određeno vrijeme da se vidi kako će zamjembence biti prihvaćena u uporabi. Na temelju česte uporabe eventualno može proizaći normativni status zamjembence. Zamjembence mogu doprinijeti i razlikovnosti u stilskome izražaju. Normiranje naziva treba biti utemeljeno na načelu koje opisuje dva leksema istoga značenja kao primarni leksem i sekundarni leksem. Leksem domaćega podrijetla trebao bi biti primarni leksem. Pristupi su jeziku podijeljeni na jezičnu nužnost, jezično čistunstvo, jezični purizam i jezičnu igru. Neprihvatljiv je stav jezičnoga purizma pri kojemu politika upravlja jezičnom politikom radi postizanja izvanjezičnih ciljeva. Iskazani su rezultati ankete. Neološki status leksema u prosjeku traje godinu dana. Neoleksemi stranoga podrijetla (na temelju primjera) u prosjeku imaju blagu prednost pred neoleksemima domaćega podrijetla. U prosjeku se prihvaća gotovo svaki drugi neoleksem. Trećina ispitanika misli da treba naslutiti točno značenje neoleksema stranoga podrijetla, a malo više od dvije trećine ispitanika misli da treba naslutiti točno značenje neoleksema domaćega podrijetla. Uža asocijativnost neoleksema (kojemu ispitanici ne znaju značenje) rezultira lakšim prihvaćanjem nego šira asocijativnost neoleksema. Što se tiče tvorbe riječi, najprihvaćenije su polusloženice proizašle iz slaganja. Slijede sufiksna tvorba,

prefiksna tvorba, složeno-sufiksna tvorba, prefiksno-sufiksna tvorba i slaganje (složenice).

Ključne riječi:

neologizam, neoleksem, novogovor, novohrvatski jezik, neologija, apsolutni neoleksem, relativni neoleksem, norma, naziv, jezični purizam

## Summary

### The Standardization of Neologisms in the Croatian Language

This thesis defines the term *neologism* as any language phenomenon which has a neological status. The neological status is based on combining the properties *new* and *accepted*, and partly on the property *integrated* into the language system. The term *neologism* has a group of related terms that are not always defined in the same way. Those terms are analyzed and their definitions are given. We concentrated on a group of neologisms called neolexemes. Neolexemes are divided into absolute neolexemes and relative neolexemes (the group of lexemes which are neolexemes only when observed in mutual correlation). Relative neolexemes are divided into denotative neolexemes (*denotativnicas*) and substitute neolexemes (*zamjembencas*). While thinking of substitute neolexemes (*zamjembencas*), we have to start from the idea that it is acceptable to create them, but not to accept them as standard words too quickly. We have to wait for a certain period of time to see how the substitute neolexemes (*zamjembencas*) will be accepted in usage. If frequently used, they might reach the normative status. Substitute neolexemes (*zamjembencas*) can also contribute to the diversity of style. Standardization of terms has to be based on the principle that determines lexemes with the same meaning as primary and secondary. Domestic lexemes should be primary. An attitude toward language can be divided into language necessity (*jezična nužnost*), language purism 1 (*jezično čistunstvo*), language purism 2 (*jezični purizam*) and playing with language (*jezična igra*). Language purism can't be accepted because politics influences language politics in order to achieve some nonlinguistic goals. The survey provided results. The neological status of a lexeme averagely lasts for one year. Foreign neolexemes have a slight advantage as compared to domestic neolexemes. Averagely every second neolexeme is accepted by the examinees. One third of examinees think that they should spontaneously understand the meaning of a foreign neolexeme, and somewhat over two thirds of examinees think that they should spontaneously understand the meaning of a domestic neolexeme. Narrow associativity of

neolexemes (when examinees don't know the meaning) results in easier acceptance than that of broader associativity of neolexemes. From the point of view of word formation, the most accepted are semi-compounds, followed by suffixation, prefixation, compound-suffixal formation, compounding and prefixal-suffixal formation.

**Keywords:**

neologism, neolexeme, newspeak, Neo-Croatian language, neology, absolute neolexeme, relative neolexeme, standard, term, linguistic purism

## Životopis

Rođen sam 1973. godine u Rijeci. U Zagrebu sam završio osnovnu školu i srednju školu *TOC Prvomajska*. Studij sam hrvatskoga jezika i književnosti upisao 1992. godine. 1994. i 1995. godine radio sam kao lektor i redaktor u *Večernjem listu*. Diplomirao sam 2000. godine na *Filozofskome fakultetu u Zagrebu*, s temom *Aktualni problemi u hrvatskome jeziku*. Iste sam godine upisao poslijediplomski studij kroatistike (smjer jezika) na *Filozofskome fakultetu u Zagrebu*. Od 2000. do 2002. godine radio sam u *OŠ Sesvete*. Od 2002. godine zaposlen sam u *Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Sudjelovao sam u znanstveno-istraživačkome radu na projektima *Onomastička istraživanja u Hrvatskoj i Višesveščani rječnik hrvatskoga jezika*. Trenutačno radim na projektu *Valencijski rječnik hrvatskih glagola*. Kvalifikacijsku sam radnju za upis na doktorski studij *Promjene u leksiku hrvatskoga jezika* obranio 2006. godine. Napisao sam nekoliko znanstvenih radova i prikaza te sudjelovao na međunarodnome znanstvenom skupu u Opatiji. Područja moga interesa su: leksikologija, leksikografija, sociolingvistika, računalna lingvistika, korpusna lingvistika, terminologija i terminografija.

## Sadržaj

|  |    |
|--|----|
| 1. Uvod  | 1  |
| 1.1. Jezični znak  | 3  |
| 1.2. Nastanak leksema domaćega podrijetla                                | 6  |
| 1.2.1. <i>Podjela tvorbe riječi prema M. Samardžiji</i>                  | 7  |
| 1.2.1.1. <i>Pravi tvorbeni načini</i>                                    | 7  |
| 1.2.1.1.1. <i>Sufiksalna tvorba</i>                                      | 7  |
| 1.2.1.1.2. <i>Prefiksalna tvorba</i>                                     | 8  |
| 1.2.1.1.3. <i>Prefiksarno-sufiksalna tvorba</i>                          | 8  |
| 1.2.1.1.4. <i>Slaganje</i>   | 8  |
| 1.2.1.1.5. <i>Složeno-sufiksalna tvorba</i>                              | 9  |
| 1.2.1.1.6. <i>Srastanje</i>  | 9  |
| 1.2.1.2. <i>Pomoćni način</i>  | 9  |
| 1.2.1.2.1. <i>Preobrazba</i>   | 10 |
| 1.2.2. <i>Podjela tvorbe riječi prema M. Mihaljević i E. Ramadanović</i> | 10 |
| 1.2.3. <i>Podjela tvorbe riječi prema S. Babiću</i>                      | 12 |
| 1.3. Primanje leksema stranoga podrijetla (teorija jezika u kontaktu)    | 13 |
| 1.3.1. <i>Primarna adaptacija</i>  | 16 |
| 1.3.2. <i>Sekundarna adaptacija</i>                                      | 19 |
| 1.3.2.1. <i>Transfonemizacija (fonološka razina)</i>                     | 19 |
| 1.3.2.2. <i>Transmorfemizacija (morfološka razina)</i>                   | 20 |
| 1.3.2.3. <i>Semantičko primanje (semantička razina)</i>                  | 20 |
| 1.4. Definicije naziva   | 23 |
| 1.4.1. <i>Neologizam</i>   | 23 |
| 1.4.2. <i>Novotvorenica</i>  | 25 |
| 1.4.3. <i>Kovanica</i>   | 25 |
| 1.4.4. <i>Novotvorina</i>  | 26 |
| 1.4.5. <i>Tvorenica</i>  | 26 |

|   |    |
|---|----|
| 1.4.6. <i>Novotvorba</i>  | 26 |
| 1.4.7. <i>Novotvorbenica</i>  | 26 |
| 1.4.8. <i>Oživljenica</i>   | 26 |
| 1.4.9. <i>Novogovor</i>   | 27 |
| 1.4.10. <i>Neologija</i>  | 27 |
| 1.4.11. <i>Posuđenica</i>   | 27 |
| 1.4.12. <i>Prevedenica</i>  | 29 |
| 1.4.13. <i>Kalk</i>   | 29 |
| 1.4.14. <i>Usvojenica</i>   | 30 |
| 1.4.15. <i>Prilagođenica</i>  | 30 |
| 1.4.16. <i>Internacionalizam</i>                                    | 31 |
| 1.4.17. <i>Tuđica</i>   | 31 |
| 1.4.18. <i>Strana riječ</i>   | 32 |
| 1.4.19. <i>Egzotizam</i>  | 33 |
| 1.4.20. <i>Eponim</i>   | 33 |
| 1.4.21. <i>Zastarjelica</i>   | 34 |
| 1.4.22. <i>Arhaizam</i>   | 34 |
| 1.4.23. <i>Historizam</i>   | 36 |
| 1.5. Povijest neologije u Hrvatskoj i hrvatska normativna tradicija | 37 |
| 1.6. Kategoriziranje neologizama                                    | 49 |
| 1.7. Uzroci i načini stvaranja neologizama                          | 52 |
| 1.7.1. <i>Uzroci stvaranja neologizama</i>                          | 52 |
| 1.7.2. <i>Načini stvaranja neologizama</i>                          | 52 |
| 1.7.2.1. <i>Načini stvaranja naziva</i>                             | 54 |
| 1.8. Načela normiranja novih leksema                                | 55 |
| 1.9. Neologizmi i normiranje u računalnoj struci                    | 58 |
| <br>  |    |
| 2. Metodologija   | 63 |
| 2.1. Definicije naziva  | 64 |
| 2.1.1. <i>Neologizam</i>  | 65 |
| 2.1.2. <i>Novotvorenica</i>   | 67 |
| 2.1.3. <i>Kovanica (novokovanica)</i>                               | 67 |
| 2.1.4. <i>Novotvorina</i>   | 68 |



|   |    |
|---|----|
| 2.1.5. <i>Tvorenica</i>   | 68 |
| 2.1.6. <i>Novotvorba</i>  | 68 |
| 2.1.7. <i>Novotvorbenica</i>  | 68 |
| 2.1.8. <i>Oživljenica</i>   | 69 |
| 2.1.9. <i>Novogovor i novohrvatski jezik</i>                                    | 69 |
| 2.1.10. <i>Neologija</i>  | 71 |
| 2.1.11. <i>Posuđenica</i>   | 71 |
| 2.1.12. <i>Prevedenica (kalk)</i>   | 71 |
| 2.1.13. <i>Usvojenica</i>   | 73 |
| 2.1.14. <i>Prilagođenica</i>  | 73 |
| 2.1.15. <i>Međunarodnica (internacionalizam)</i>                                | 74 |
| 2.1.16. <i>Tuđica</i>   | 75 |
| 2.1.17. <i>Strana riječ</i>   | 75 |
| 2.1.18. <i>Egzotizam</i>  | 76 |
| 2.1.19. <i>Eponim</i>   | 77 |
| 2.1.20. <i>Zastarjelica</i>   | 77 |
| 2.1.21. <i>Arhaizam</i>   | 78 |
| 2.1.22. <i>Historizam</i>   | 78 |
| 2.1.23. <i>Semantička posuđenica</i>  | 78 |
| 2.2. <i>Prepoznavanje podrijetla leksema i vrijeme uporabe leksema stranoga</i> |    |
| <i>podrijetla</i>   | 80 |
| 2.2.1. <i>Prepoznavanje podrijetla leksema prema izrazu</i>                     | 80 |
| 2.2.2. <i>Vrijeme uporabe leksema stranoga podrijetla</i>                       | 81 |
| 2.3. <i>Vrste neologizama</i>   | 82 |
| 2.3.1. <i>Fonološka razina</i>  | 82 |
| 2.3.2. <i>Morfološka razina</i>   | 83 |
| 2.3.3. <i>Leksička razina</i>   | 83 |
| 2.3.4. <i>Sintaktička razina</i>  | 84 |
| 2.3.5. <i>Grafijska razina</i>  | 84 |
| 2.3.6. <i>Novi nazivi</i>   | 85 |
| 2.4. <i>Vremenska i čestotna odrednica neologizma</i>                           | 86 |
| 2.4.1. <i>Nastanak neoleksema – vremenska odrednica</i>                         | 86 |
| 2.4.1.1. <i>Apsolutni i relativni neoleksemi</i>                                | 89 |

|  |     |
|--|-----|
| 2.4.1.2. <i>Gledište jezika i govornika</i>  | 96  |
| 2.4.1.2.1. <i>Apsolutno gledište (jezik)</i>   | 98  |
| 2.4.1.2.2. <i>Relativno gledište (govornik)</i>  | 99  |
| 2.4.1.2.3. <i>Tumačenje usporedbe apsolutnoga i relativnoga gledišta</i>                 | 100 |
| 2.4.2. <i>Ustaljenost leksema – čestotna odrednica</i>                                   | 101 |
| 2.4.3. <i>Odnos vremena i učestalosti</i>  | 101 |
| 2.4.3.1. <i>Odnos 'novo i rijetko'</i>   | 101 |
| 2.4.3.2. <i>Odnos 'novo i često'</i>   | 102 |
| 2.4.3.3. <i>Odnos 'relativno novo i rijetko'</i>   | 102 |
| 2.4.3.4. <i>Odnos 'relativno novo i često'</i>   | 104 |
| 2.5. <i>Normiranje</i>   | 105 |
| 2.5.1. <i>Proces uklapanja naziva i općih riječi u leksik (s gledišta jezika)</i>        | 105 |
| 2.5.2. <i>Leksička kreativnost (s gledišta govornika)</i>                                | 107 |
| 2.5.2.1. <i>Podjela govornika prema stručnosti</i>                                       | 107 |
| 2.5.2.2. <i>Motivacija govornika za stvaranje neoleksema</i>                             | 109 |
| 2.5.2.2.1. <i>Jezični razlozi nastanka neoleksema</i>                                    | 109 |
| 2.5.2.2.1.1. <i>Pragmatičnojezični razlozi</i>   | 110 |
| 2.5.2.2.1.2. <i>Osobni nenamjerni razlozi</i>  | 111 |
| 2.5.2.2.2. <i>Izvanjezični razlozi nastanka neoleksema</i>                               | 112 |
| 2.5.2.2.2.1. <i>Ciljano djelovanje</i>   | 113 |
| 2.5.2.2.2.1.1. <i>Jezično čistunstvo i jezični purizam</i>                               | 114 |
| 2.5.2.2.2.1.1.1. <i>Jezična nužnost, jezično čistunstvo i jezični purizam kod Hrvata</i> | 116 |
| 2.5.2.2.2.2. <i>Jezična igra</i>   | 124 |
| 2.5.3. <i>Kategorije padeža, broja i roda</i>  | 124 |
| 2.5.4. <i>Što su nazivi?</i>   | 126 |
| 2.6. <i>Leksička zasićenost neoleksemima</i>   | 130 |
| 2.7. <i>Učinak zamjebenica</i>   | 131 |
| 2.7.1. <i>Zamjebenice u umjetničkome tekstu</i>  | 132 |
| 2.8. <i>Problem stvaranja neoleksema i antropocentrična pozicija imenovatelja</i>        | 135 |
| 2.9. <i>Problem istoznačnica (pravih sinonima)</i>                                       | 138 |

|   |     |
|---|-----|
| 2.10. Izrada ankete   | 140 |
| 2.10.1. Anketa Nebojše Koharevića   | 140 |
| 2.10.2. Uvod u anketu   | 142 |
| 2.10.3. Ciljevi ankete  | 142 |
| 2.10.4. Teorija predložka ankete  | 144 |
| 2.10.5. Predložak ankete  | 145 |
| 2.10.6. Anketa  | 151 |
| <br>  |     |
| 3. Analiza zamjembenica   | 159 |
| 3.1. Potpune zamjembenice   | 159 |
| 3.1.1. "aktualan – aktuelan"  | 159 |
| 3.2. Djelomične zamjembenice  | 161 |
| 3.2.1. "besplatno – badava"   | 161 |
| 3.2.2. "brodovlje – flota"  | 164 |
| 3.2.3. "isprava – dokument"   | 167 |
| 3.2.4. "kućanica – domaćica"  | 168 |
| 3.2.5. "nedostatan – manjkav"   | 169 |
| 3.2.6. "ozljeda – povreda"  | 170 |
| 3.2.7. "ugled – prestiž"  | 172 |
| <br>  |     |
| 4. Analiza ankete   | 174 |
| 4.1. Procjena vremenske odrednice neologizma (neoleksema)   | 174 |
| 4.2. Vremenska odrednica neologizma (neoleksema) na temelju primjera                                      | 179 |
| 4.3. Prihvatljivost neoleksema domaćega podrijetla s obzirom na vrstu tvorbe i<br>asocijativnost sadržaja | 181 |
| 4.3.1. Prefiksalna tvorba   | 181 |
| 4.3.2. Sufiksalna tvorba  | 183 |
| 4.3.3. Prefiksarno-sufiksalna tvorba  | 185 |
| 4.3.4. Složeno-sufiksalna tvorba  | 188 |
| 4.3.5. Slaganje (složenice)   | 190 |
| 4.3.6. Slaganje (polusloženice)   | 193 |
| 4.3.7. Opća prihvaćenost vrsta tvorbe neoleksema  | 196 |
| 4.3.8. Prihvaćenost vrsta tvorbe pri nepoznatome značenju neoleksema                                      | 198 |

|   |     |
|---|-----|
| 4.3.9. <i>Prihvaćenost neoleksema prema poznavanju značenja</i>                                       | 199 |
| 4.4. <i>Prihvaćanje neoleksema stranoga podrijetla na temelju primjera</i>                            | 201 |
| 4.5. <i>Stavovi glede preferiranja uvriježenih leksema s obzirom na podrijetlo</i>                    | 203 |
| 4.6. <i>Stavovi glede preferiranja neoleksema s obzirom na podrijetlo</i>                             | 205 |
| 4.7. <i>Stavovi glede razumljivosti neoleksema domaćega podrijetla</i>                                | 207 |
| 4.8. <i>Stavovi glede razumljivosti neoleksema stranoga podrijetla</i>                                | 209 |
| 4.9. <i>Zaključak o rezultatima ankete</i>  | 211 |
| 4.9.1. <i>Utvrdjivanje vremenske odrednice neoleksema</i>   | 211 |
| 4.9.2. <i>Prihvaćanje neoleksema na temelju primjera</i>  | 212 |
| 4.9.3. <i>Prihvaćanje uvriježenih leksema i neoleksema na temelju stava</i>                           | 216 |
| 4.9.4. <i>Utvrdjivanje stava glede arbitrarnosti izraza i sadržaja (tj. značenja) jezičnoga znaka</i> | 218 |
| <br>  |     |
| 5. <i>Statistička obrada ankete</i>   | 219 |
| 5.1. <i>Prvi zadatak</i>  | 219 |
| 5.2. <i>Drugi zadatak</i>   | 222 |
| 5.2.1. <i>Dvadeset i prvo stoljeće</i>  | 222 |
| 5.2.2. <i>Devedesete godine dvadesetoga stoljeća</i>  | 224 |
| 5.2.3. <i>Osamdesete godine dvadesetoga stoljeća</i>  | 226 |
| 5.3. <i>Treći zadatak</i>   | 229 |
| 5.3.1. <i>Prefiksalna tvorba</i>  | 229 |
| 5.3.2. <i>Sufiksalna tvorba</i>   | 230 |
| 5.3.3. <i>Prefiksarno-sufiksalna tvorba</i>   | 231 |
| 5.3.4. <i>Složeno-sufiksalna tvorba</i>   | 232 |
| 5.3.5. <i>Slaganje (složenice)</i>  | 233 |
| 5.3.6. <i>Slaganje (polusloženice)</i>  | 234 |
| 5.4. <i>Četvrti zadatak</i>   | 236 |
| 5.4.1. <i>Prefiksalna tvorba</i>  | 236 |
| 5.4.2. <i>Sufiksalna tvorba</i>   | 236 |
| 5.4.3. <i>Prefiksarno-sufiksalna tvorba</i>   | 237 |
| 5.4.4. <i>Složeno-sufiksalna tvorba</i>   | 237 |
| 5.4.5. <i>Slaganje (složenice)</i>  | 238 |
| 5.4.6. <i>Slaganje (polusloženice)</i>  | 238 |

|  |     |
|--|-----|
| 5.5. Peti zadatak                              | 240 |
| 5.5.1. <i>Poznato širemu krugu govornika</i>   | 240 |
| 5.5.2. <i>Nepoznato širemu krugu govornika</i> | 244 |
| 5.6. Šesti zadatak                             | 248 |
| 5.7. Sedmi zadatak                             | 249 |
| 5.8. Osmi zadatak                              | 250 |
| 5.9. Deveti zadatak                            | 251 |
| <br>   |     |
| 6. Autorski neoleksemi                         | 252 |
| <br>   |     |
| 7. Zaključak                                   | 254 |
| <br>   |     |
| Knjigopis                                      | 260 |
| <br>   |     |
| Sažetak  | 288 |
| <br>   |     |
| Summary  | 290 |
| <br>   |     |
| Životopis                                      | 292 |
| <br>   |     |
| Sadržaj  | 293 |